

Az **SZKP**

XXVII.

KONGRESSZUSA

KOSSUTH

AZSZKPXXVII.KONGRESSZUS

A SZOVJETUNÍÓ KOMMUNISTA PÁRTJA XXVII. KONGRESSZUSA

1986. FEBRUÁR 25–MÁRCIUS 6.

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szikra Lapnyomda, Budapest (86-3175)
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
A kötetet Hitseker Mária szerkesztette
A borító Szántó Tibor munkája
Műszaki vezető Bereczki Gábor
Műszaki szerkesztő Székffy Gyula
Terjedelme 16,7 (A/5) ív

ISBN 963 09 2842 6

(4193)

Tartalom

A központi bizottság politikai beszámolója a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVII. kongresszusának.	
Mihail Gorbacsov előadói beszéde	7
I. A mai világ: a fő tendenciák és a fő ellentmondások	10
II. Stratégiai irányvonalunk: az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása	27
III. A társadalom további demokratizálása, a nép szocialista öngazgatásának elmélyítése	63
IV. A párt külpolitikai stratégiájának fő céljai és irányai	72
V. A párt	87
VI. Az új szövegezésű pártprogram és a párt szervezeti szabályzatában javasolt módosítások megvitatásának eredményeiről	103
Kádár Jánosnak, az MSZMP főtitkárának felszólalása	111
A Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlesztésének fő irányairól az 1986–1990 közötti évekre és a 2000-ig terjedő időszakra.	
Nyikolaj Rizskov előadói beszéde	114
I. A Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlődése a 11. ötéves tervidőszakban – eredmények és tanulságok	116
II. Az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása 2000-ig szóló stratégiai feladat	120
III. A 12. ötéves terv fontos szakasz a párt gazdasági stratégiájának megvalósításában	124
IV. A gazdaság intenzifikálásának útjai a 12. ötéves tervidőszakban ..	130
V. A szociális fejlesztés és a népjólét növelése a 12. ötéves tervidőszakban	154

Mihail Gorbacsov zárszava	161
A Szovjetunió Kommunista Pártja új szövegezésű programja	167
Bevezetés	167
I. Korunk fő tartalma – a kapitalizmusból a szocializmusba és a kommunizmusba való átmenet	169
II. Az SZKP feladatai a szocializmus tökéletesítésében és a kommunizmusba való fokozatos átmenetben	184
III. Az SZKP feladatai a nemzetközi szintén, a békéért, a társadalmi haladásért folytatott harcban	219
IV. Az SZKP a szovjet társadalom vezető ereje	233
A Szovjetunió Kommunista Pártja vezető szervei	239

A központi bizottság politikai beszámolója a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVII. kongresszusának

MIHAIL GORBACSOV ELŐADÓI BESZÉDE

Küldött elvtársak!

Tisztelt vendégek!

Az SZKP XXVII. kongresszusa akkor ült össze, amikor gyors váltás figyelhető meg az ország, az egész világ életében. A párt és a szovjet nép iránt érzett mélységes felelősségünk teljes tudatában kezdjük meg munkánkat. Feladatunk széles körű: lenini módon át kell gondolnunk az átélt időszakot, ki kell dolgoznunk a reális, sokoldalúan mérlegelt cselekvési programot, amely szervesen összekapcsolja a célok nagyságát és a lehetőségek realizmusát, a párt terveit minden egyes ember vágyaival és reményeivel. A XXVII. kongresszus határozatai évekre és évtizedekre előre meghatározzák majd fejlődésünket, előrehaladásunkat a szovjet szocialista társadalom minőségileg új állapota felé.

A kongresszusnak az a feladata, hogy megvitassa és elfogadja az SZKP új szövegezésű programját, a párt szervezeti szabályzatában végrehajtandó módosításokat, a népgazdaság fejlesztésének fő irányait a következő tervidőszakra és hosszabb távra. Aligha kell beszélni arról, hogy milyen óriási jelentőségük van ezeknek a dokumentumoknak pártunk, államunk és népünk szempontjából. Nemcsak értékelik a megtett utat, nemcsak megfogalmazzák az időszerű feladatokat, hanem kitekintést adnak a jövőbe is. Arról van szó, milyen lesz a XXI. századba lépő Szovjetunió, milyen lesz a szocializmus arculata, milyenek lesznek a szocializmus pozíciói a nemzetközi színtéren, milyen lesz az emberiség jövője.

A jelenleg érvényben levő pártprogram elfogadása óta a szovjet társadalom jelentős haladást ért el fejlődésében. Lényegében újjáépítettük az egész országot, hatalmas változások történtek a gazdaságban, a kultúrában és szociális téren, az új társadalom építőinek egész nemzedékeit neveltük fel. Utat nyitottunk az emberiség számára a világűrbe. Biztosítottuk a hadászati egyensúlyt, amely lényegesen korlátozta az imperializmus agresszív terveit és lehetősé-

geit a nukleáris háború kirobbantására. Jelentősen megszilárdultak hazánk és a világ szocializmus nemzetközi pozíciói.

Az ország által megtett út, gazdasági, társadalmi és kulturális eredményeink meggyőzően bizonyítják a marxista-leninista tanítás életképességét, a szocializmusban rejlő, a szovjet társadalom fejlődésében megtestesülő óriási potenciált. Joggal vagyunk büszkék mindarra, amit ezek alatt az évek alatt – a megfeszített munka és harc éveitől – elértünk.

Az SZKP vezetése, méltóképpen értékelve az elért eredményeket, kötelességének tartja, hogy becsületesen és nyíltan szóljon a párt és a nép előtt a politikai és a gyakorlati munkában elkövetett mulasztásokról, a gazdasági és a társadalmi-szellemi szférákban mutatkozó kedvezőtlen tendenciákról és az effajta jelenségek okairól. A párt- és az állami szervek gyakorlati ténykedése hosszú éveken keresztül – és nemcsak az objektív tényezők, hanem főleg a szubjektív tényezők hatása miatt – elmaradt a kor követelményeitől, magától az élettől. Az ország fejlődésében gyorsan szaporodtak a problémák, megoldásuk pedig váratott magára. Az irányítás formáiban és módszereiben mutatkozó tehetetlenség és merevség, a munka dinamizmusának csökkenése, a bürokratizmus elburjánzása nem kevés kárt okozott ügyünknek. A társadalom életében a pangás jegyei kezdtek mutatkozni.

A helyzet változásokat követelt, de a központi és persze a helyi szervezetekben is sajátos gondolkodásmód kerekedett felül: úgy kelle-ne javítani a dolgokon, hogy közben semmi se változzon. Ez azonban így nem megy, elvtársak! Ahogy mondani szokták: ha megállsz egy pillanatra, elmaradsz egy mérfölddel. Nem szabad kitérni a sürgető problémák megoldása elől. Az effajta álláspont kissé sokba kerül az országnak, az államnak és a népnek. És nyíltan kell beszél-nünk erről!

Teljes nagyságában vetődik fel a feladat: a lehető leggyorsabban felszámolni a negatív jelenségeket az ország társadalmi-gazdasági fejlődésében, maximális mértékben levonni a tanulságokat a múltból, hogy a jövőre vonatkozó döntések minél pontosabbak és felelősségteljesebbek, a konkrét tettek pedig céltudatosak és hatékonyak legyenek.

Nemcsak az országon belül alakult ki változást igénylő helyzet. Ez jellemző a *külügyekre* is. A jelenkori világfejlődés változásai annyira mélyrehatóak és jelentősek, hogy ismét át kell gondolnunk, komplexen elemeznünk kell e fejlődés összes tényezőit. A nukleáris szembenállás arra kötelez bennünket, hogy új szemléletet alakít-sunk ki, új módokat és formákat találjunk a különböző társadalmi rendszerek, államok és térségek közötti viszonyban.

Az imperializmus által megindított fegyverkezési verseny követ-

keztesben a világpolitikában a XX. század e kérdés jegyében fejeződik be: elkerülheti-e az emberiség a nukleáris veszélyt, vagy felülkerekedik a nukleáris konfliktus növekedéséhez vezető konfrontációs politika. A tőkés világ még nem mondott le a hegemonizmus ideológiájáról és politikájáról, vezetői még nem mondtak le a társadalmi reváns reményéről, továbbra is az erőfölény illúziójával áttatják magukat. Az események józan értékelései nagy nehézségek árán törnek át az uralkodó osztály gondolkodásmódjában levő előítéletek és elfogultságok falát. De a történelmi pillanat bonyolultsága és élessége mind sürgetőbbé teszi a feladatot: törvényen kívül kell helyezni a nukleáris fegyvert, teljesen meg kell semmisíteni más tömegpusztító fegyverekkel együtt, javítani kell a nemzetközi kapcsolatokat.

A párt teljesen tudatában van az országon belül és a nemzetközi szintéren kialakult, elvi lényegében új helyzetnek, a haza sorsa iránti felelősségének, határozottan és eltökélten megvalósítja a szükséges átalakításokat, amelyeket a központi bizottság 1985. áprilisi ülésén így határozott meg: *meg kell gyorsítani a társadalmi-gazdasági haladást.*

A hosszú távú, elvi jelentőségű feladat megfogalmazásában a központi bizottságot a társadalmi fejlődés valóban tudományos elmélete – a marxizmus–leninizmus vezérelte. Ez az elmélet kifejezi a dolgozók valódi érdekeit, a társadalmi igazságosság eszményeit. Élettereje abban van, hogy mindig képes a megújulásra, folyamatosan fejlődik, alkotóan összegzi az új tényeket és jelenségeket, általánosítja a forradalmi harc és a társadalmi átalakítások tapasztalatait.

Minden olyan próbálkozás, amely a bennünket vezérlő elméletet mindenütt és minden helyzetben alkalmazható sémák és receptek gyűjteményévé akarja változtatni, határozottan ellentmond a marxizmus–leninizmus szellemének. „Marx és Engels – írta 1917-ben Lenin – jogosan gúnyolták ki a »formulák« bemagolását és pusztaszajkózását, hiszen a »formulák« a legjobb esetben is csak az általános feladatokat jelölhetik meg, amelyek a történelmi folyamat minden külön szakaszában, a konkrét gazdasági és politikai helyzetnek megfelelően szükségszerűen változnak.” (Lenin Összes Művei. 31. köt. Budapest 1972. 131–132. old.) Ezek azok a szavak elvtársak, amelyeken mindannyiunknak el kell gondolkodnia, s ennek alapján cselekednie.

Éppen az a konkrét gazdasági és politikai helyzet, amelyben vagyunk, a történelmi fejlődésnek éppen az a külön szakasza, amelyben a szovjet társadalom és az egész világ halad, megköveteli a párttól, minden egyes kommunistától az alkotó magatartást, az újító szellemet, azt a képességet, hogy túllépjen a megszokott, de már idejétmúlt elképzelések keretein.

A kongresszusi dokumentumok vitája során széles körű, nyílt és építő jellegű párbeszédet folytattunk életünk és pártpolitikánk minden kulcskérdéséről. Az egész párt, az egész nép bölcsességével és tapasztalataival gazdagodva jöttünk a kongresszusra. Most világosabb, hogy mit és milyen sorrendben kell elvégeznünk, milyen ösztönzőket kell működésbe hoznunk, hogy előrehaladásunk a kellő mértékben meggyorsuljon.

Most sok minden, lényegében minden attól függ majd, hogy milyen hatékonyan tudjuk kihasználni a szocialista rend előnyeit és lehetőségeit, gazdasági és társadalmi potenciálját, milyen mértékben tudjuk megújítani az idejétmúlt társadalmi formákat, a munka stílusát és módszereit, mennyire tudjuk összhangba hozni őket a megváltozott feltételekkel. Csak így tudjuk megsokszorozni országunk erejét, minőségileg új szintre emelni a szovjet nép anyagi és szellemi életét, növelni a szocializmusnak mint társadalmi rendszernek a világ fejlődésére gyakorolt konstruktív hatását.

Magabiztosan tekintünk a jövőbe, mert jól látjuk feladatainkat és megvalósításuk útjait. Magabiztosan tekintünk a jövőbe, mert a nép hatalmas erejére építünk. Magabiztosan tekintünk a jövőbe, mert a szocialista haza érdekében és olyan magasztos eszmények nevében cselekszünk, amelyek odaadó szolgálatának a kommunisták pártja szentelte magát.

I. A mai világ: a fő tendenciák és a fő ellentmondások

Elvtársak! A párt új szövegezésű programtervezete sokoldalúan elemzi a jelenkori világfejlődés fő irányait és sajátosságait. A programnak nem célja, hogy a jövőt konkrét megjelenési formáinak teljes sokrétűségében felvázolja. Ez felesleges vállalkozás lenne. De az is igaz, hogy csak akkor lehet helyes, tudományosan megalapozott politikát folytatni, ha világosan értjük a létező valóság kulcsfontosságú tendenciáit. Nem egyszerű dolog, de feltétlenül szükséges, hogy mélyen behatoljunk az események dialektikájába, megértsük objektív logikájukat, levonjuk az idő változását visszatükröző helyes következtetéseket.

Még az októberi forradalom előtt, csupán a tőkés világgazdaságra gondolva, Lenin megjegyezte, hogy a szerteágazó változások összegét hetvenhét Marx sem tudná átfogni. Lenin azonban hozzátette, hogy a marxizmus feltárta „e változások *törvényeit*, lényegében és alapjában véve” kimutatta „e változások és történelmi fejlődésük

objektív logikáját". (Lenin Összes Művei. 18. köt. Budapest 1964. 305. old.)

A mai világ bonyolult, sokszínű, dinamikus, egymással szemben álló tendenciák szövik át, tele van ellentmondásokkal. A legbonyolultabb alternatívák, az aggodalmak és remények világa ez. Földi lakóhelyünk még sohasem volt ilyen politikai és fizikai túlterhelésnek kitéve. Az ember még soha nem vett el ennyi kincset a természettől, s nem volt ennyire védtelen az önmaga által teremtettt hatalommal szemben.

A világfejlődés igazolja a marxizmus-leninizmusnak azt az alapvető következtetését, hogy a társadalom története nem esetleges alkotórészek összessége, nem rendezetlen „Brown-mozgás”, hanem törvényszerű fejlődési folyamat. Ellentmondásai nemcsak a régi világ és az előrehaladást gátló összes akadályok felett mondanak ítéletet, hanem egyben a társadalmi haladás forrásai, mozgató erői. A haladásé, ami olyan harcban bontakozik ki, amely elkerülhetetlen mindaddig, amíg létezik a kizsákmányolás és léteznek a kizsákmányoló osztályok.

A XX. század arculatát a nagy októberrel megkezdett felszabadító forradalmak határozzák meg. Bármily jelentősek legyenek is a tudomány és a technika eredményei, bármily nagy hatást gyakoroljon is a gyors tudományos-műszaki haladás a társadalom életére, az embert igazán szabaddá csak társadalmi és szellemi felszabadulása teheti. A történelem menete visszafordíthatatlan, bármily nagyok legyenek is ezen az úton a régi világ által emelt objektív és mesterséges akadályok.

A század társadalmi változásai megváltoztatják a további társadalmi fejlődés feltételeit. Új gazdasági, tudományos-műszaki, belső és nemzetközi tényezők lépnek működésbe. Növekszik az államok és népek egymástól való kölcsönös függése. Mindez különösen szigorú követelményeket támaszt minden egyes állammal szemben, legyen szó akár a külpolitikáról, akár a gazdasági és társadalmi cselekvőképességről, akár a társadalom szellemi arculatáról.

Korunkban a haladás joggal azonosítható a szocializmussal. A *világszocializmus* hatalmas nemzetközi képződmény, amely magasan fejlett gazdaságra, megbízható tudományos bázisra, biztonságos katonai potenciálra támaszkodik. A világszocializmus az emberiség több mint egyharmada, olyan országok és népek sokasága, amelyek az ember és a társadalom szellemi és erkölcsi gazdagságának sokoldalú kibontakoztatása útján haladnak. Kialakult az új, a szocialista igazságosság elvein alapuló életforma, amelyben nincsenek sem elnyomók, sem elnyomottak, sem kizsákmányolók, amelyben a hatalom a népé. Ezt az életformát a kollektívizmus és az elvtársi segítségnyújtás, a szabadság eszméinek győzelme, a társada-

lóm valamennyi tagja jogainak és kötelezettségeinek megbonthatatlan egysége, a személyiség méltósága és a valódi humanizmus jellemzi. A szocializmus reális lehetőség, mely nyitva áll az egész emberiség előtt, példa, amely a jövőbe mutat.

A szocializmus olyan országokban jött létre és kezdett épülni, amelyek akkori gazdasági és társadalmi színvonalukat tekintve korántsem voltak élenjárók, életformáikat, történelmi és nemzeti hagyományait tekintve nagymértékben különböztek egymástól. Ezen országok mindegyike saját útján jutott el az új formációhoz, igazolva Marx előremutató megállapítását: „Ugyanaz a gazdasági bázis . . . végtelen sok változatot és fokozatot mutathat megjelenésében”. (Marx és Engels Művei. 25. köt. Budapest 1974. 746. old.)

Ezek az utak nem voltak simák vagy egyszerűek. Rendkívül nehéz volt fellendíteni az elmaradott vagy szétzilált gazdaságot, megtanítani az emberek millióit az elemi ismeretekre, fedelet, ételmet, díjtalan egészségügyi ellátást biztosítani számukra. Az események menetét, jellegüket, a társadalmi-gazdasági programok és átalakítások megvalósításának ütemét döntő mértékben befolyásolta maga a társadalmi feladatok újszerűsége, az imperializmus szakadatlan katonai, gazdasági, politikai és lélektani nyomása és az, hogy elkerülhetetlenül hatalmas védelmi erőfeszítésekre volt szükség. Előfordultak politikai hibák, különféle szubjektivisták elhajlások is.

Az élet azonban ilyen, mindig a többnyire elég váratlan ellentmondások sokszínűségében nyilvánul meg. Sokkal fontosabb azonban az, hogy a szocializmus bebizonyította: a társadalmi problémákat az eddigtől elvileg különböző alapon, nevezetesen közösségi alapon is meg lehet oldani, az országokat sokkal magasabb fejlettségi szintre emelte, lehetővé tette, hogy a dolgozók méltó módon és magabiztosan éljenek.

A szocializmus folyamatosan tökéletesíti a társadalmi viszonyokat, céltudatosan megsokszorozza az elért eredményeket, növeli példaadásának erejét és meggyőző voltát, bizonyítja életformájának tényleges humanizmusát. Ezzel egyre szilárdabb gátat emel a háború és a militarizmus, a reakció és az erőszak ideológiájának és politikájának az útjába, az embertelenség minden formája elé, és hatékonyan előmozdítja a társadalmi haladást. A szocializmus hatalmas erkölcsi és anyagi erővé vált, megmutatta, milyen lehetőségek nyílnak a modern civilizáció előtt.

A társadalmi haladás menete szoros összefüggésben van az *antikolonialista* forradalmakkal, a nemzeti felszabadító mozgalommal, azzal, hogy sok új állam keletkezett, illetve újjászületett. Ezek az államok, politikai függetlenségük kivívása után, nehéz harcot folytatnak az elmaradottság, a szegénység, néha az elkeserítő nyomor, vagyis a rabszolgaműlt minden súlyos öröksége leküzdése végett.

Ezek az államok, amelyek a múltban az imperialista politika jogfosztott objektumai voltak, most az önálló történelmi alkotás útjára léptek.

A társadalmi haladás megnyilvánul a *nemzetközi kommunista és munkásmozgalom* fejlődésében, korunk új demokratikus tömegmozgalmainak, a többi közt a háborúellenes és az atomfegyver-ellenes mozgalmaknak a kibontakozásában. Ez a haladás megnyilvánul a politikai erőviszonyok azon átrendeződésében is, amely megfigyelhető a tőkés világban, beleértve az imperializmus központját, az Egyesült Államokat is. Itt a haladó tendenciáknak a monopolista totalitarizmus rendszerén kell áttörniük, ki kell állniuk a szervezett reakció állandó nyomását, a többi közt annak a hatalmas propagandagépezetnek a nyomását, amely a tudatosan manipulált információk áradatával önti el az embereket.

Marx a haladást a kizsákmányoló társadalomban „ahhoz az irtózatossághoz” hasonlította, „aki csak megöltek koponyájából issza a nektárt”. (Marx és Engels Művei. 9. köt. Budapest 1964. 214. old.) „Napjainkban úgy látszik – írta Marx –, hogy minden a maga ellentétét hordja méhében. Látjuk, hogy a gépi berendezés, melynek megadatott az a csodateremtő erő, hogy rövidebbé és termékenyebbé tegye az emberi munkát, éhezeti és agyondolgoztatja azt. A gazdagság új forrásai valami furcsa, végzetes varázslat folytán a nélkülözés forrásaivá válnak. Mintha a technika győzelmeit a jellem elvesztése árán vásárolnák meg. Úgy látszik, hogy amilyen mértékben az emberiség úrrá lesz a természet felett, olyan mértékben válik az ember más embernek vagy saját aljasságának a rabjává. Úgy látszik, még a tudomány tiszta fénye is csak a tudatlanság sötét hátterén ragyoghat. Mintha minden találmányunk, minden haladásunk arra vezetne, hogy anyagi erőket szellemi élettel ruháznak fel, az emberi életet pedig anyagi erővé tompítják.” (Marx és Engels Művei. 12. köt. Budapest 1967. 1–2. old.)

A marxi elemzés lenyűgöző történelmi méretével, pontosságával és mélységével. A XX. század tőkés valóságát illetően ez az elemzés talán még időszerűbb lett, mint amilyen a XIX. században volt. Egyrészt a tudomány és a technika rohamos fejlődése soha nem látott lehetőségeit nyitja meg a természeti erők birtokbavételének, az emberek életkörülményei javításának. Másrészt pedig a „felvilágosodott” XX. század az imperializmus olyan szüleményeivel írta be nevét a történelembe, mint az eddigi legvéresebb háborúk, a militarizmus és a fasizmus féktelen tombolása, a népirtás, embermilliók kifosztása. A tőkés világban a tudatlanság és a népbútítás összefér a tudomány és a kultúra kimagasló eredményeivel. Ezzel a társadalommal azonban nekünk együtt kell élnünk, keresnünk kell az

együttműködés és a kölcsönös megértés útjait. Így rendelkezett a történelem.

Az emberiség haladása közvetlenül összefügg a tudományos-technikai forradalommal is. Ez a forradalom apránként, fokozatosan érlelődött, hogy azután századunk utolsó negyedében az ember anyagi és szellemi lehetőségeinek óriási mértékű gyarapodását indítsa el. Ezek a lehetőségek kettős jellegűek. Tanúi vagyunk annak, hogy minőségi ugrás következett be az emberiség termelőerőiben. De minőségi ugrás figyelhető meg a rombolóeszközökben, katonai téren, s ez az ugrás a történelem folyamán első ízben „ruházta fel” az embert azzal a lehetőséggel, hogy elpusztítsa az életet Földünkön.

A különböző társadalmi-gazdasági rendszerekben a tudományos-technikai forradalom különböző fordulatokat vesz és eltérő következményekkel jár. A nyolcvanas évek kapitalizmusa, az elektronika és az informatika, a számítógépek és a robotok századának kapitalizmusa újabb embermilliókat, a többi közt fiatalokat és képzett embereket tesz az utcára. A hatalom és a gazdagság mindinkább kevesek kezében összpontosul. A fegyverkezési verseny hihetetlen mértékben megnöveli a militarizmust, amely lépésről lépésre igyekszik meghódítani a hatalom politikai bástyáit is. A militarizmus a XX. század legtorzabb és legveszélyesebb szörnyszülöttévé válik, erőfeszítései a leghaladóbb tudományos-műszaki gondolatot is tömegpusztító fegyverré változtatják.

A tudományos-technikai forradalom különös élességgel veti fel a kérdést a fejlődő országok előtt: megadatik-e nekik, hogy teljesen felhasználják a tudomány és a technika eredményeit, erőt gyűjtve ezzel a neokolonializmus és az imperialista kizsákmányolás elleni harcban, vagy továbbra is a világfejlődés periferiáján maradnak. A tudományos-technikai forradalom különös élességgel világított rá arra, hogy megoldatlan számos társadalmi-gazdasági probléma, amely akadályozza a fejlődést a világnak ezen a részén.

A szocializmus minden szükségessel rendelkezik ahhoz, hogy a modern tudományt és technikát az ember szolgálatába állítsa. Helytelen lenne azonban feltételezni, hogy a tudományos-technikai forradalom nem vet fel problémákat a szocialista társadalom előtt is. A tudományos-technikai forradalom fejlődése, mint a tapasztalatok mutatják, összefügg a társadalmi viszonyok tökéletesítésével, a gondolkodás átalakulásával, az új érzés- és gondolkodásmód kialakulásával és a dinamizmusnak mint életmódnak, életszabálynak a megszilárdulásával. A tudományos-technikai forradalom nyomatékosan megköveteli az irányítás kialakult sablonjainak folyamatos felülvizsgálatát, megújítását. Más szavakkal, a tudományos-technikai forradalom nemcsak távlatokat nyit, hanem növeli az igényessé-

get a belső és a nemzetközi élet egész megszervezése iránt. A tudományos-technikai forradalom persze nem változtathatja meg a társadalmi fejlődés törvényeit, e fejlődés társadalmi lényegét és tartalmát, de nagymértékben befolyásolja a világban végbemenő összes folyamatokat, azok ellentmondásait.

Látnunk kell, hogy a két társadalmi-gazdasági rendszer lényegesen eltér egymástól mind a felvetődő problémák átgondolására, mind a megoldásukra való készség és képesség tekintetében.

Ilyen a világ, amelyben a harmadik évezred küszöbén élünk. Tele van reményekkel, mivel az emberek eddig soha nem voltak ennyire sokoldalúan felkészülve a civilizáció további fejlődésére. De veszélyekkel és ellentmondásokkal is terhes, amelyek arra készítetnek bennünket, hogy a történelem alighanem legaggasztóbb időszakáról beszéljünk.

Az emberiség sorsa szempontjából az első és legfontosabb ellentmondáscsoport *a két rendszerhez, a két formációhoz tartozó államok közötti kapcsolatokkal* függ össze. Ezek az ellentmondások sokéves múltra tekintenek vissza. Az oroszországi nagy október óta, a világnak társadalmi és osztálykritériumok alapján való megosztása óta elvi különbségek jelentek meg mind az események értékelésében, mind a világ társadalmi perspektíváját érintő kérdésekben.

A kapitalizmus a szocializmus létrejöttét a történelem „hibájának” tekintette, amelyet „ki kell javítani”. Kijavítani bármilyen áron, bármilyen módon, tekintet nélkül a jogra és az erkölcsre: fegyveres beavatkozással, gazdasági blokáddal, felforgató tevékenységgel, szankciókkal és „büntetésekkel”, azzal, hogy elutasítanak bármiféle együttműködést. Semmi sem tudta azonban megakadályozni az új rend megszilárdulását, történelmi jogát az élethez.

Természetesen nem véletlen, hogy a tőkés világ uralkodó osztályai nehezen értik meg a realitásokat, nem véletlenek azok az ismétlődő próbálkozások, hogy erővel oldják meg a két világot megosztó ellentmondások egész csoportját. Az imperializmust belső mozgatóerői is, maga a társadalmi-gazdasági lényege kényszeríti arra, hogy a két rendszer versengését a katonai szembenállás nyelvére fordítsa. Társadalmi természeténél fogva az imperializmus állandóan ösztönzi az agresszív, kalandor politikát.

E téren az ösztönző motívumok egész komplexumáról lehet beszélni: a fegyvergyárosok és a befolyásos katonai-bürokratikus csoportosulások ragadozó étvágyáról, a monopóliumok önző érdekeltségéről a nyersanyagforrások és a fogyasztói piacok iránt, a burzsoázia félelméről a végbemenő változások miatt, s végül azokról a kísérletekről, hogy a szocializmus rovására oldják meg saját, egyre éleződő problémáikat.

Ez utóbbi különösen az Egyesült Államok imperializmusára jel-

lemző. Az 1945 után kibontakoztatott nukleáris és hagyományos fegyverkezési verseny mögött csak a viláгурalmi ideológia és politika állt, az a törekvés, hogy a szocializmust, az egész Szovjetuniót a lehető legkedvezőtlenebb körülmények közé hozzák épp akkor, amikor a fasizmus és a militarizmus szétzúzásával úgy tűnt fel, hogy reális lehetőség nyílt a háborúk nélküli világ építésére, amikor e célból létrehozták a nemzetközi együttműködés mechanizmusát – az Egyesült Nemzetek Szervezetét. Az imperializmus azonban ezúttal sem tagadta meg természetét.

Az Egyesült Államok monopolista burzsoáziájának jobbszárnya ma is a nemzetközi feszültség fokozódását tekinti a katonai kiadások, a viláгурalmi igények, a más országok ügyeibe való beavatkozás igazolásának, valamint ezt használja fel arra, hogy támadást intézzon az amerikai dolgozók jogai és érdekei ellen. Mindent összevetve, nem kis szerepet játszik az a számítás is, hogy a feszültséget arra használják fel, hogy nyomást gyakoroljanak szövetségeseikre, s így maximálisan engedelmessé tegyék, alárendeljék őket Washington diktátumának.

A katonai szembenállás, a totális konfrontáció politikájának nincs jövője. A múltba való menekülés nem válasz a jövő kihívásaira, hanem inkább kétségbeesett cselekedet, de ettől még az effajta magatartás nem válik kevésbé veszélyessé. A tettek mutatják majd meg, hogy Washington mikor és milyen mértékben ébred tudatára ennek. Mi a magunk részéről készek vagyunk minden tőlünk telhetőt megtenni azért, hogy gyökeresen megjavítsuk a nemzetközi helyzetet. A szocializmusnak ehhez nem kell lemondania sem saját elveiről, sem saját eszményeiről. A szocializmus változatlanul síkra száll a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett éléséért.

Eltérően az imperializmustól, amely erővel igyekszik megállítani a történelem menetét, visszahozni a múltat, a szocializmus a saját akaratából soha nem kapcsolta össze jövőjét a nemzetközi problémák katonai megoldásával. Ezt megerősítette már az első nagy vita is, amely a nagy október győzelme után bontakozott ki pártunkban. E vita során, mint ismeretes, határozottan elvetették a „baloldali kommunisták” és a trockisták nézeteit. E nézetek hirdetői a „forradalmi háborúk” elméletét védelmezték, mert szerintük a „forradalmi háborúk” elvihetik a szocializmust más országokba is. „Az effajta »elmélet« – hangsúlyozta Lenin már 1918-ban – teljes szakítás volna a marxizmussal, amely mindig tagadta a forradalmak »előrelökését«, mert a forradalmak olyan mértékben fejlődnek, amilyen mértékben a forradalmakat előidéző osztályellentétek élesednek.” (Lenin Összes Művei. 35. köt. Budapest 1972. 404. old.) Nekünk ma

is szilárd meggyőződésünk: a forradalmat kívülről előrelökni, ráadásul katonai eszközökkel, hasztalan és megengedhetetlen.

A tőkés világ problémái és válságai e világ saját méhében foganak, a régi társadalom belső antagonisztikus ellentmondásainak törvényszerű következményei. Ebben az értelemben a kapitalizmus fejlődése során megtagadja önmagát. Mivel az imperialista országok uralkodó körei nem tudnak megbirkózni azoknak a problémáknak az élesedésével, amelyek a kapitalizmus fejlődésének hanyatló szakaszát jellemzik, olyan eszközökhöz és módszerekhez folyamodnak, amelyek nyilvánvalóan nem tudják megmenteni a történelem által pusztulásra ítélt társadalmat.

A szovjet vagy kommunista „fenyegetésről” napjainkban terjesztett dajkamesének az a rendeltetése, hogy igazolja a fegyverkezési versenyt, az imperializmus agresszivitását. Egyre világosabbá válik azonban, hogy harci ösvényen járva nem lehet ésszerű kül- és belpolitikai döntéseket hozni. Különösen bonyolulttá vált a világfejlődés távlataival kapcsolatos, egymással ellentétes álláspontok összeütközése és harca. Most, amikor óriási nukleáris fegyverkészletek halmozódtak fel a világban, s a szakértők csak azon vitatkoznak, hogy hányszor vagy hány tucatszor lehet megsemmisíteni az emberiséget, a legfőbb ideje, hogy a gyakorlatban is véget vessünk a háború szélén való egyensúlyozásnak, s a félelem egyensúlyától a két rendszerhez tartozó államok kapcsolatainak normális, civilizált formái felé haladjunk.

Mindezek alapján a következő években a harc főleg azon kérdések körül bontakozik majd ki, amelyek a béke megőrzésére képes politika valódi tartalmával kapcsolatosak. Ez a harc bonyolult és sokrétű, mert olyan társadalommal van dolgunk, amelynek vezető körei nem akarják józanul értékelni a világ realitásait és távlatait, nem akarnak komoly következtetéseket levonni saját és mások tapasztalataiból. Mindez a kapitalizmus belső „immunrendszereinek” az elhasználódását, a kapitalizmus társadalmi bomlását mutatja, ami csökkentti annak valószínűségét, hogy jelentős változások lesznek az uralkodó erők politikájában, ugyanakkor növeli a megfontolatlanság elemét e politikában.

A mostani helyzetben ezért is nagyon nehéz prognosztizálni a szocialista és a tőkés országok, a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatok jövőjét. Ezen a téren döntő tényezők lesznek a világban kialakult erőviszonyok, a béke erőinek növekedése és aktivitása, az a képességük, hogy hatékonyan szembeszálljanak a nukleáris háború fenyegetésével. Sok függ attól is, hogy a Nyugat vezető körei mennyire reálisan értékelik majd a helyzetet. Az azonban nem jó, ha a politikusok nemcsak a szemükkel nem látnak, hanem a lelkük is érzéketlen. A nukleáris háború teljes elfogadhatat-

lanságának körülményei között nem a rendszerek konfrontációjának, hanem békés egymás mellett élésének kell az államközi kapcsolatok törvényévé válnia.

A *tőkés világ belső ellentmondásai* alkotják az ellentmondások második csoportját. Az elmúlt időszak számos bizonyítékát adta annak, hogy a *kapitalizmus általános válsága* egyre mélyül. A jelenkori kapitalizmus, melynek kizsákmányoló természete nem változott, sokban különbözik a XX. század elejének, sőt a XX. század közepének a kapitalizmusától. A tudományos-technikai forradalom hatására és annak háttérében még élesebbé válik a konfliktus a gigantikussá nőtt termelőerők és a magántulajdonosi társadalmi viszonyok között. Nőtt a munkanélküliség, kiéleződött a szociális problémák egész komplexuma. Mindent áthat a militarizmus, amely a gazdaság élénkítésének általánosan elfogadott eszköze. Nő a politikai intézmények és a szellemi szféra válsága. Fokozódik a reakció szorongató nyomása minden téren – a bel- és a külpolitikában, a gazdaságban és kultúrában, az emberi alkotó szellem vívmányainak felhasználásában. A konzervativizmus hagyományos formái tekintélyuralmi tendenciáknak adják át helyüket.

Külön kell szólnunk a kapitalizmus két olyan veszélyes válságtünetéről, mint a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség. Ez nem csupán külpolitika. Az imperializmus mai rendszerében ez nagyon fontos irányvonal a belpolitikában is, eszköz arra, hogy nyomást gyakoroljanak minden olyan élenjáró és progresszív erőre, amely a tőkés országokban, a világ nem szocialista részén él és küzd.

Biztos, hogy az általános válság mostani szakasza nem jelenti a kapitalizmus teljes pangását, nem zárja ki gazdaságának növekedési lehetőségeit, az új tudományos-műszaki irányzatok meghonosodását. Lehetővé teszi továbbá konkrét gazdasági, katonai, politikai és egyéb pozíciók megtartását, sőt egyes területeken még a társadalmi reváns lehetőségét, korábban elveszített pozíciók visszaszerzését is. A kapitalizmus azonban napjainkban, mivel nem rendelkezik olyan pozitív, előremutató célokkal és irányokkal, amelyek a dolgozó tömegek érdekeit fejezik ki, szembekerül ellentmondásainak hatványozódó növekedésével, eddig nem tapasztalt összefonódásaival, számos olyan társadalmi és egyéb zsákutcába fut, amelyekről sok évszázados fejlődése alatt tudomást sem szerzett.

Mindenekelőtt arról van szó, hogy éleződnek a *munka és a tőke közötti* ellentétek. A hatvanas–hetvenes években, a kedvező gazdasági konjunktúra idején a munkásosztálynak, a dolgozóknak sikerült bizonyos mértékben javítani helyzetükön. Ám a hetvenes évek közepétől a gyakori gazdasági válságok és a termelés soron levő technológiai átalakítása megváltoztatták a helyzetet, lehetővé tet-

ték, hogy a tőke ellentámadásba lendüljön, megfossza a dolgozókat szociális vívmányaik jelentős részétől. A dolgozók életszínvonala – számos mutató szerint – a sok évvel ezelőtti szintre süllyedt vissza. A munkanélküliség rekordmagasságra emelkedett az egész háború utáni időszakot tekintve. Észrevehetően romlik a parasztok és farmerek helyzete: egyes gazdaságok tönkremennek, volt tulajdonosaik a munkások számát gyarapítják, mások szolgai függésbe kerülnek a nagy mezőgazdasági monopóliumoktól és bankoktól. A társadalmi rétegződés mind szembeszökőbbé válik, elmélyül. Az Egyesült Államokban például a lakosság egy százalékát alkotó leggazdagabb családok vagyona majdnem másfélszer akkora, mint a vagyoni piramis alsó részén elhelyezkedő, a lakosság nyolcvan százalékát alkotó családok összvagyona.

Lehetetlen, hogy a vezető imperialista körök ne értsék: az effajta helyzet szükségszerűen társadalmi robbanásokhoz, politikai destabilizálódáshoz vezet. De ez sem teszi megfontoltabbá politikájukat. Ellenkezőleg, az utóbbi években az uralkodó osztály legelvakultabb reakciós csoportosulásai kerekednek felül. Ezt az időszakot a monopóliumoknak a dolgozók jogai ellen indított, különösen elkeseredett és összpontosított támadása jellemzi.

Ehhez felhasználják a kapitalizmus által felhalmozott eszközök teljes fegyvertárát. Üldözik és gazdaságilag zsarolják a szakszervezeteket, munkásellenes törvényeket hoznak, hajsztát indítanak a baloldali és általában a haladó erők ellen. Gyakorlattá vált az emberek magatartásának és gondolkodásmódjának állandó ellenőrzése, pontosabban szólva, megfigyelése. Hallatlan méreteket öltött az individualizmusnak, az amoralizmusnak, az erősebb jogának céltudatos kultiválása a létért folyó küzdelemben, valamint a gyűlölet szítása minden iránt, ami demokratikus.

A jövő, a dolgozóknak a jogaikért, a társadalmi haladásért vívott harca mutatja majd meg, hogyan alakul a továbbiakban a munka és a tőke közötti fő ellentét, milyen következtetések adódnak a kialakult helyzetből. Szólnunk kell azonban arról a komoly veszélyről is, amelyet a politika további lényeges jobbratolódása jelent mind az egyes tőkés országok egész belpolitikai helyzete, mind a nemzetközi kapcsolatok szempontjából. Az effajta irányváltozás következményeit nehéz előre megmondani, veszélyét azonban nem szabad lebecsülni.

A század utolsó évtizedeit az *imperialista hatalmak közötti ellentmondások* új fellobbanásai jellemzik, valamint ezen ellentmondások új formáinak és irányainak megjelenése. A kapitalizmus ellentmondásainak ezt a csoportját nem szüntette meg sem az osztályösszetartozás, sem a közös érdekelttség az erők egyesítésében, sem a katonai, gazdasági vagy politikai integráció, sem pedig a tu-

dományos-technikai forradalom. Ez utóbbi kétségtelenül gyorsította a tőkés termelés nemzetközivé válásának folyamatát, fokozta a tőkés országok fejlettségi szintjének kiegyenlítődéését, egyszersmind erősítette fejlődésük egyenlőtlen jellegét. A tudományos-technikai forradalom nyomán éleződő konkurencia még kíméletlenebbül sújtja az elmaradókat. Különösen élessé és elszánttá tette az imperialista versengést az, hogy sokkal bonyolultabbá váltak a tőkés újratermelés feltételei, sokrétűek lettek a válságfolyamatok, éleződött a nemzetközi konkurencia. A világpiacon folytatott gazdasági-kereskedelmi háború résztvevői mindinkább támaszkodnak a „hazai” állammonopolista kapitalizmus erejére, és a polgári állam mind agresszívabb és önzőbb szerepet játszik ebben a küzdelemben.

Gyorsan gyarapítja erőit a *transznacionális monopoltőke*. A termelés egész ágazatait vagy szféráit hajtja hatalma alá, monopolizálja mind nemzetgazdasági, mind világgazdasági méretekben. A tőkés világban a nyolcvanas évek elején a transznacionális társaságok adták az ipari termelésnek több mint egyharmadát, a külkereskedelemnek több mint a felét, az új technikára és technológiára vonatkozó szabadalmaknak mintegy nyolcvan százalékát.

A transznacionális társaságok magvát amerikai cégek alkotják. Külföldön létesített vállalataik komplexumában feleannyi munkás és alkalmazott dolgozik, mint az Egyesült Államok feldolgozó iparában. Napjainkban ez a komplexum évente mintegy másfél billió dollár értékben termel árut, illetve nyújt szolgáltatást, ami az Egyesült Államok bruttó termelésének majdnem 40 százalékával egyenlő.

Az Egyesült Államok „második gazdaságának” méretei kétszeresen-háromszorosan meghaladják olyan vezető nyugat-európai hatalmak gazdaságát, mint az NSZK, Franciaország és Anglia. Az amerikai „második gazdaságot” csupán a japán gazdaság előzi meg. Napjainkban a legnagyobb amerikai transznacionális monopóliumok valóságos birodalmak, gazdasági tevékenységük méreteit csak egész államok bruttó nemzeti termékével lehet összevetni.

Az ellentmondások újabb csoportja jött létre és növekszik a *transznacionális társaságok és a társadalom politikai szervezetének nemzeti-állami formái között*. A transznacionális társaságok veszélyeztetik mind a fejlődő, mind a fejlett tőkés országok szuverenitását. Intenzíven felhasználják az állammonopolista szabályozást, amikor az nekik előnyös, és keményen szembeszegülnek vele, ha a polgári kormányok tevékenysége akár a legcsekélyebb mértékben is veszélyezteti profitjukat. Mindazonáltal az amerikai transznacionális monopóliumok általában tevékenyen segítik megvalósítani az állami hegemonizmus politikáját, országuk vezető erőinek világhatalmi vágyait.

A jelenkori imperializmus három fő központjának – az Egyesült Államoknak, Nyugat-Európának és Japánnak – viszonya tele van nyílt és rejtett ellentétekkel. Az a gazdasági, pénzügyi, technológiai fölény, amellyel az Egyesült Államok a legközelebbi konkurensekkel szemben egészen a hatvanas évek végéig rendelkezett, komoly próbának van kitéve. Nyugat-Európának és Japánnak egy s másban sikerült megszorongatnia amerikai védnökét. Kihívást intéznek az Egyesült Államokhoz az amerikai hegemonia olyan hagyományos területén is, mint a legmodernebb technika.

Washington szüntelenül arra szólítja fel szövetségeseit, hogy ne lőjék el puskaporukat az egymás közötti viszálykodásban. De hogyan is lehetne egy fedél alá hozni a jelenkori imperializmus három központját, amikor maguk az amerikaiak sem idegenkednek attól, hogy a dollárral és a kamatlábakkal manipulálva hozzák fel saját gazdaságukat Nyugat-Európa és Japán rovására? Az imperializmus három központjának álláspont-egyeztetése leggyakrabban amerikai nyomás vagy nyílt diktátum következménye, és mindenekelőtt az Egyesült Államok céljainak és érdekeinek felel meg. Ez aztán a maga részéről nem az ellentmondások megszűnéséhez, hanem azok éleződéséhez vezet.

Úgy tűnik fel, hogy mind többen gondolkodnak el ezen az okozati kapcsolaton. A nyugat-európai országok kormányköreiben, a szociáldemokrata és liberális pártokban, a különféle társadalmi körökben először vitatják fennhangon: összhangban van-e a mostani amerikai politika Nyugat-Európának a saját biztonságáról alkotott elképzeléseivel, nem megy-e túlságosan messze az Egyesült Államok a „vezető szerep” követelésében. Az Egyesült Államok szövetségesei nemegyszer győződhetek meg arról, hogy mindenki a saját szemszögéből ítéli meg a dolgokat.

Kétségtelen, hogy az erőviszonyok változásának következtében az összetartó és széthúzó tendenciák szembenállása továbbra is megmarad az imperializmus rendszerében. Aligha lehet arra számítani, hogy a három „erőközpont” gazdasági, katonapolitikai és más közös érdekeinek komplexuma a mai világhelyzetben felbomlik. De ezen az érdekszövetségen belül Washington sem számíthat arra, hogy szövetségesei – akik egyben konkurensei – zokszó nélkül engedelmesskednek az amerikai diktátumnak, különösképpen nem teszi meg ezt saját érdekeik rovására.

Az imperialista rendszeren belüli ellentmondások mostani szakaszára az is jellemző, hogy a legközelebbi évtizedekben más felállítás alakulhat ki, új tőkés „erőközpontok” jöhetnek létre. Ez kétségkívül az ellentmondások tömegének további növekedéséhez, szorosabb összefonódásához és kiéleződéséhez vezet.

Az ellentmondások új, összetett, változó komplexuma alakult ki

az imperializmus, valamint a fejlődő országok és népek között. Az egykori gyarmatok és félgymatok felszabadulása erőteljes politikai és ideológiai csapást mért a tőkés rendszerre. Ez a rendszer abban az állapotban, ahogyan a XIX. században kialakult és amilyen a XX. század első felében volt, megszűnt létezni. A társadalmi-gazdasági átalakulásnak lassú, nehéz, de feltartóztathatatlan folyamata megy végbe az emberiség többségét alkotó népek életében. Olyan folyamat ez, amely nem csekély elvi lényegű változást hozott, de nem kis nehézségekbe is ütközött.

A kapitalizmusnak a politikai manőverezések, az ígéretek és a megvesztegetések, a katonai fenyegetések és a zsarolás, gyakran pedig a felszabadult országok belügyeibe való közvetlen beavatkozás útján sok tekintetben sikerült átmentenie a korábban kialakult gazdasági függőségi viszonyokat. Ennek alapján tudta az imperializmus kiépíteni a neokolonialista kizsákmányolás legkifinomultabb rendszerét, szorosabban magához kötni a felszabadult országok számottevő többségét.

Ennek következményei tragikusak. A fejlődő országok, amelyekben több, mint kétmilliárd ember él, gyakorlatilag a nyomor térségévé váltak. A nyolcvanas évek elején a felszabadult országokban az egy főre jutó jövedelem összességében csak 9 százaléka a fejlett tőkés országok egy főre jutó jövedelmének. A három utóbbi évtized során ez a különbség nem csökkent, hanem növekszik. És nemcsak a relatív szegénységről van szó, hanem az analfabetizmusról és a tudatlanságról, a krónikus rosszul tápláltságról és az éhezésről, az iszonyú gyermekhalandóságról, a járványokról, amelyek emberek százmillióit sújtják.

Ez az állapot szégyen a civilizált emberiségre nézve! És ebben az imperializmus a vétkes. Nemcsak a hihetetlen elmaradottságot hátrahagyó, egész földrészekre kiterjedt gyarmati kizsákmányolás törtenelme szempontjából, hanem a mai gyakorlat szempontjából is. Csupán az utóbbi évtizedben az Egyesült Államok korporációi befektetések négyeszeresét préselték ki profitként a fejlődő országokból. Latin-Amerika és a Karib-tenger térségében pedig az Egyesült Államok monopóliumainak profitja ezen idő alatt több mint nyolcszorosan haladta meg a beruházások összegét.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az imperializmus rendszere jelentős mértékben a fejlődő országok kirablása, azok legkíméletlenebb kizsákmányolása révén él tovább. Formái és módszerei változnak, a lényeg azonban változatlan. Az Egyesült Államokban például a nemzeti jövedelem igen jelentős hányada e forrásokból képződik. A fejlődő országokat valamennyi imperialista állam kizsákmányolja, de kétségkívül legarcátlanabban ezt az amerikai imperializmus teszi. A nem egyenértékű csere, a nem egyenjogú kereskedelem, a

kamatlábakkal való machinációk, azok önkényes változtatása, a transznacionális társaságok szivattyúi ugyanabban az irányban hatnak. Ezek tovább súlyosbítják egyesek szegénységét és nyomorát, illetve növelik mások gazdagságát, fokozzák a tőkés világgazdaság polarizálódását.

A fejlődő országok nyomorúságos helyzete igen súlyos világprobléma. Ez, és nem valami más a számos afrikai, ázsiai és latin-amerikai konfliktus igazi forrása. Ez az igazság, bárhogya is erőlködnek az imperialista hatalmak vezető körei, hogy „Moszkva kezének” tulajdonítsák mindezt, hogy igazolják neokolonialista politikájukat, világuralmi igényeiket.

Nézzük csak az eladósodás problémáját. A fejlődő országokból évente átszivattyúzott profitok volumenével együtt a felhalmozott adósságok azt jelentik, hogy ezeknek az országoknak a fejlődési távlatai leszűkülnek, amúgy is súlyos társadalmi, gazdasági és egyéb problémáik a továbbiakban elkerülhetetlenül kiéleződnek.

A mai feltételek mellett ezek az országok képtelenek visszafizetni adósságaikat. Ez a helyzet, ha nem találnak rá igazságos megoldást, súlyos társadalmi, gazdasági és politikai következményekhez vezethet a nemzetközi kapcsolatokban. Nem lehet azt mondani, hogy az uralkodó imperialista körök nem látják az ebben rejlő veszélyeket. Minden igyekezetük azonban csakis arra korlátozódik: hogyan lehet fenntartani saját gazdagodásuk mostani rendszerét a fejlődő országok népeinek kizsákmányolása, sőt fokozott kizsákmányolása révén.

Kétségtelen persze más is, nevezetesen az, hogy közvetlen oksági kapcsolat van ezeknek az országoknak a billió adóssága és aközött, hogy az Egyesült Államok az utóbbi időben több mint egybillióval növelte katonai kiadásait. Az sem véletlen, hogy a fejlődő országokból évente 200 milliárd dollárt szivattyúznak át, és hogy az Egyesült Államok katonai költségvetésére az utóbbi években gyakorlatilag ugyanennyit fordítanak. Épp ezért a militarizmus közvetlenül érdekelt abban, hogy megőrizze a neokolonializmus kizsákmányoló rendszerét, sőt fokozza a kizsákmányolást.

Nyilvánvaló az is, hogy a kapitalizmus ellentmondásai kiéleződésének, uralmi szférája beszűkülésének körülményei között a neokolonializmus mind fontosabb forrásává válik azoknak az eszközöknek, amelyek a monopoltőke számára lehetővé teszik a szociális manőverezést, a vezető tőkés országokban kialakult szociális feszültség enyhítését, egyes dolgozó rétegek megvásárlását. Valójában egyedülálló forrás ez, hiszen a fejlett tőkés országokban az órabér olykor a többszöröse az afrikai, ázsiai és latin-amerikai országok dolgozói napi bérének.

Mindez a végtelenségig nem folytatódhat. Csodákra természetete-

sen nem várhatunk, a helyzet magától nem javul meg. Az a katonai erő, amelyre az Egyesült Államok támaszkodik a status quo megőrzése végett, azért, hogy védelmezze a monopóliumok és a katonai-ipari komplexum érdekeit, és hogy elejét vegye további progresszív átalakításoknak a felszabadult országokban, csak bonyolultabbá teheti a helyzetet, újabb viszályokat idézhet elő. A pénzeszsákok puszkaporos hordókká válhatnak. Előbb vagy utóbb, de a kapitalizmusnak ebben a kérdésben is választania kell az erő, az arcátlan rablás politikája, vagy az igazságos alapokon kialakítandó együttműködés lehetősége között. Radikális döntésekre van tehát szükség, amelyek megfelelnek a fejlődő államok népei érdekeinek.

Komoly következtetések vonhatók le az ellentmondások egy másik csoportjának – a világméretű, a civilizáció alapjait érintő ellentmondások csoportjának – elemzéséből. Mindenekelőtt a környezet, a levegő és az óceánok szennyeződéséről, a természeti erőforrások kimerüléséről van szó. A problémák nemcsak amiatt éleződnek ki, mert a tudományos-technikai forradalom, valamint az emberi tevékenység fokozott kiterjedése feleslegesen túlterheli a természet rendszereit. Már Engels előre látta, milyen végzetes következményekkel jár majd, ha a természetet a piaci erők vak játéknak rendelik alá. Egyre világosabban kirajzolódik, hogy szükség van olyan hatékony nemzetközi eljárások és mechanizmusok kiépítésére, amelyek biztosítanak bolygónk erőforrásainak mint az egész emberiség vagyonának ésszerű felhasználását.

Az egész emberiséget érintő globális problémák megoldására egy államnak vagy államcsoportnak sincs elég ereje. Ehhez világméretű együttműködés, az államok többségének szoros, konstruktív együttműködése szükséges. Ennek az együttműködésnek mindegyik résztvevő teljes egyenjogúságára, szuverenitásának tiszteletben tartására kell épülnie úgy, hogy mindenki lelkiismeretesen teljesíti vállalt kötelezettségeit, megtartja a nemzetközi jog szabályait. Ez korunk parancsa.

A kapitalizmus elszegényíti a népek *kultúráját*, elhalványítja az évszázadok alatt létrehozott szellemi értékeket is. A tudás a legmagasabb szintre emeli az embert. De aligha volt az emberiség életében még egy olyan időszak, amikor a hazugság és a megtévesztés ekkora nyomást gyakorolt rá, mint napjainkban. A burzsoá propaganda a világon mindenütt mesterien manipulált információáradatot zúdít az emberekre, olyan gondolatokat és érzelmeket ébreszt bennük, olyan állampolgári és társadalmi állásfoglalásokat programoz beléjük, amelyek a vezető erőknek kedveznek. Mindenekelőtt politikai kérdés, hogy a lakosság tájékoztatása és a közoktatás rendszere milyen ismereteken, értékeken és erkölcsi normákon alapul.

Maga az élet veti fel, hogy meg kell óvni a kultúrát, meg kell vé-

deni a burzsoá bomlasztástól, a vandalizmustól. Ez az egész emberiség egyik legfontosabb feladata. Feltétlenül gondolnunk kell arra, hogy milyen hosszú távú érzés- és gondolkodásmódbeli, valamint erkölcsi következményekkel jár az imperializmus mai gyakorlata a kultúrában, amelyet elsekélyesít a fékezhetetlen üzleti szellem és az erőszakkultusz, a fajüldözés, az alantas ösztönök, a bűnözés világa és a társadalom söpredéke szokásainak propagálása. Az emberiségnek ezt el kell utasítania, és el fogja utasítani.

Amint látják elvtársak, sok nagy és bonyolult probléma áll előttünk. Látnunk kell azonban, hogy ezek végiggondolása egészében véve elmarad a kitűzött feladatok mértékétől és mélységétől. A nemzetközi élet égető kérdéseinek sikeres megoldásához elengedhetetlen, hogy rövidebb időt fordítsunk a politikai megállapodások keresésére, gyorsabban térjünk át a konstruktív tettekre.

Tudatában vagyunk annak, hogy korántsem csak rajtunk múlik minden, sok függ majd a Nyugattól, attól, hogy fontos történelmi fordulatok esetén a nyugati vezetők meg tudják-e őrizni józanságukat. Az amerikai elnök olyasmit mondott, hogy ha bolygónkat idegen bolygók lakóinak inváziója fenyegetné, a Szovjetunió és az Egyesült Államok gyorsan közös nevezőre jutna. De vajon a nukleáris katasztrófa nem reálisabb veszély-e, mint más bolygók ismeretlen lakóinak inváziója? És vajon nem elég nagy az ökológiai veszély? Vajon nem közös érdeke minden országnak az, hogy megtalálja a fejlődő országok és népek problémáinak ésszerű és igazságos megoldását?

És végül, az emberiség összes tapasztalatai is talán nem elegendők arra, hogy ne várjunk valamilyen újabb válságra, hanem már ma teljesen megalapozott gyakorlati következtetéseket vonjunk le? Milyen előnyre számít hosszú távon az Egyesült Államok, amikor olyan doktrínákkal áll elő, amelyek keretében az amerikai biztonság nem fér el bolygónk szerény méretei között?

Az imperializmus semmiféle eszköztől nem riad vissza, hogy megtartsa magát a történelem nyergében. De az effajta politika sokba kerül a világnak. A népek mind közvetlenül, mind közvetetten egyre magasabb árat kénytelenek fizetni ezért. Embermilliók életével, nemzeti erőforrásaik elfecsérlésével fizetnek érte. Miközben a fegyverkezési verseny óriási összegeket von el tőlük, megoldatlan marad számos, egyre súlyosbodó problémájuk. Perspektivikusan pedig talán az elképzelhető legnagyobb árral fizetnek érte.

Az Egyesült Államok vezető körei a történelem e bonyolult időszakában láthatóan elveszítik a reális tájékozódási képességet. Az agresszív nemzetközi magatartás, az Egyesült Államok politikájának és közgondolkodásának fokozódó militarizálása, más népek érdekeinek figyelmen kívül hagyása elkerülhetetlenül az amerikai

imperializmus erkölcsi és politikai elszigetelődéséhez vezet, mélyíti a szakadékot közte és az emberiség többi része között. A béke ellenfelei az Egyesült Államokban mintha nem lennének tudatában annak, hogy amikor bevetésre készen állnak a nukleáris fegyverek, az idő és a tér a civilizáció számára elveszti megszokott jelentését, s az emberiség a véletlen foglyává válik.

Képesek lesznek-e a tőke vezető központjai az eseményeket józanul, konstruktívan megítélni? A legkönnyebb volna azt mondani: talán igen, talán nem. A történelem azonban nem jogosít fel bennünket effajta prognózisra. Nem fogadhatjuk el a nemleges választ az emberiség azon kérdésére, hogy lenni vagy nem lenni. Mi ezt mondjuk: a társadalmi haladásnak, a civilizációnak, az emberiség életének folytatódnia kell és folytatódni fognak.

Nem csupán azért mondjuk ezt, mert a kommunistákat az emberi értelemben, a józan észbe vetett hit és az optimizmus jellemzi. Realisták vagyunk, és teljes mértékben számot vetünk azzal, hogy a két világot nagyon sok minden választja el egymástól, s a köztük levő különbség igen nagy. De világosan látjuk azt is, hogy meg kell oldani az egész emberiséget érintő legsürgetőbb feladatokat, s ez együttes cselekvésre kell hogy ösztönözze a két világot, óriási erőket mozgósítson az emberiség megmaradása érdekében. Ez ad ösztönzést a kor realitásainak megfelelő döntésekre.

A történelem, a társadalmi haladás menete egyre parancsolóbban követeli az államok és népek világáért, konstruktív, alkotó együttműködésének megteremtését. És nemcsak követeli ezt, hanem meg is teremti az ehhez szükséges politikai, társadalmi és anyagi előfeltételeket.

Az effajta együttműködésnek a civilizáció megmaradása érdekében meg kell akadályoznia a nukleáris katasztrófát. Ez megköveteli, hogy más kiéleződött globális problémákat is közösen és mindenki érdekeit figyelembe véve oldjunk meg. A jelenkori fejlődés igazi dialektikája: a két rendszer versengésének, szembenállásának összehangolása a világközösség államai egymástól való kölcsönös függőségének egyre növekvő tendenciájával. Éppen így, az ellentétek küzdelmében, nehezen, bizonyos mértékig tapogatózva alakul ki az ellentmondásos, de kölcsönösen összefüggő és sok mindenben egységes világ.

A kommunisták a társadalmi haladás útjait mindig is ezek teljes belső bonyolultságában és ellentmondásosságában látták. De – és ez a kommunista világnézet legfontosabb megkülönböztető vonása – e folyamatok középpontjában állandóan az ember, annak érdekei és gondjai állnak. Az emberi élet sokoldalú kitárulkozásának lehetőségei – hangsúlyozta Lenin – a legnagyobb értéket jelentik, a tár-

sadalmi fejlődés érdekei pedig mindent megelőznek. Az SZKP ehhez igazodik gyakorlati tevékenységében.

Abból indulunk ki, hogy napjainkban a harc fő iránya: megteremteni minden nép számára a valóban emberhez méltó anyagi és szellemi feltételeket, megőrizni bolygónk lakhatóságát, ésszerűen gazdálkodni kincseivel, mindenekelőtt legfőbb kincsével – magával az emberrel, az ember lehetőségeivel. Éppen ezen a területen javasolunk versenyt a tőkés rendszernek, versenyt a szilárd béke feltételei között.

II. Stratégiai irányvonalunk: az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása

Elvtársak! Az SZKP Központi Bizottsága – amikor tavaly áprilisi ülésén napirendre tűzte az ország társadalmi-gazdasági fejlődése meggyorsításának stratégiáját – történelmi jelentőségű döntést hozott. Ezt a döntést széles körben támogatta pártunk, egész népünk, és ezt terjesztjük most a kongresszus elé.

Mit értünk gyorsításon? Mindenekelőtt a gazdasági növekedés ütemének fokozását. De nemcsak ezt. A lényeg az új minőségű növekedés: a termelés teljes intenzifikálása a tudományos-műszaki haladás alapján, a gazdaság szerkezeti átalakításának, az irányítás hatékony formáinak, a munka szervezésének és ösztönzésének útján.

A gyorsítás iránya nem korlátozódik a gazdasági területen végrehajtandó változtatásokra. Előirányozza az aktív szociálpolitikát, a szocialista igazságosság elvének következetes megvalósítását. A gyorsítás stratégiája előirányozza a társadalmi viszonyok tökéletesítését, a politikai és ideológiai intézmények munkaformáinak és munkamódszereinek megújítását, a szocialista demokrácia elmélyítését, a fásultság, a tespedés, a konzervativizmus határozott felszámolását, a társadalmi haladás összes akadályainak leküzdését.

A siker legfőbb biztosítója: a tömegek alkotó munkája, a szocialista rend óriási lehetőségeinek és előnyeinek maximális felhasználása.

Egyszóval, elvtársak, az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása kulcs valamennyi legközelebbi és távlati, gazdasági és társadalmi, politikai és ideológiai, belső és külső problémánk megoldásához. Csak ily módon lehet és kell elérni a szovjet társadalom minőségileg új állapotát.

A) A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉS EREDMÉNYEI ÉS A FEJLŐDÉS MEGGYORSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE

Eltársak! Az a tény, hogy pártunk programfeladatait a kongresszus napirendjére tűztük és megvitatjuk, megköveteli, hogy átfogóan értékeljük országunk fejlődésének eredményeit. Az SZKP harmadik programjának elfogadása óta eltelt negyed évszázad alatt a Szovjetunió impozáns eredményeket ért el. Hétszeresére növekedtek a népgazdaság termelő állóalapjai. Több ezer üzem épült, új ágazatokat hoztunk létre. A nemzeti jövedelem csaknem négyszeresére, az ipari termelés ötszörösére, a mezőgazdasági termelés 1,7-szeresére növekedett.

Míg a háború előtt és a háború utáni első években úgy látszott, hogy az Egyesült Államok gazdasági színvonala nehezen érhető el, a hetvenes években a tudományos-műszaki és a gazdasági potenciál szempontjából lényegesen közelebb kerültünk hozzá, egyes fontosabb termékek termelésében pedig már meg is haladtuk.

Ezek a sikerek népünk óriási erőfeszítéseinek eredményei. Lehetővé tették, hogy jelentősen fokozzuk a szovjet emberek jólétét. E negyedszázad alatt az egy főre jutó reáljövedelem 2,6-szeresére, a társadalmi fogyasztási alapok pedig több mint ötszörösükre növekedtek. Felépítettünk 54 millió lakást, s ez lehetővé tette, hogy javuljanak a családok többségének lakásviszonyai. Áttértünk az általános középfokú oktatásra. Négyszeresére növekedett azok száma, akik megszerezték a felsőfokú végzettséget. Általánosan elismertek a tudomány, az egészségügy és a kultúra eredményei. Nem lenne teljes az eredményeknek ez a körképe, ha nem említeném a társadalmi viszonyok, a nemzeteink közötti kapcsolatok terén bekövetkezett mélyreható változásokat, a demokrácia további kiteljesedését.

Emellett a hetvenes években a népgazdaságban növekedni kezdtek a nehézségek, észrevehetően csökkent a gazdasági növekedés üteme. Emiatt nem valósultak meg a népgazdaság fejlesztésének az SZKP programjában kitűzött feladatai, sőt a 9. és a 10. ötéves terv által előírányzott kisebb feladatok sem. Nem sikerült teljesen megvalósítani az ezekre az évekre tervezett szociális programot sem. Nem fejlődött megfelelően a tudomány, a közoktatás, az egészségügy, a lakossági kulturális és egyéb szolgáltatások anyagi bázisa.

A dolgok állapotát természetesen bizonyos tőlünk független tényezők is befolyásolták, de nem ezek voltak a döntők. A fő ok az volt, hogy politikailag nem értékeltük idejében a gazdasági helyzetben bekövetkezett változásokat, nem ismertük fel: mennyire sürgető és halaszthatatlan feladat, hogy a gazdaságot átállítsuk a fejlesztés intenzív módszereire, hogy a népgazdaságban aktívan felhasz-

náljuk a tudományos-műszaki haladás eredményeit. Erre vonatkozólag nem kevés felhívás és szónoklat hangzott el, de gyakorlatilag minden maradt a régiiben.

A népgazdaság a tehetetlenségi erő hatására továbbra is nagymértékben extenzív alapokon fejlődött, újabb munkaerő- és anyagi források bevonására orientálódott. Ennek következtében jelentősen csökkent a munkatermelékenység növekedésének üteme, és romlott néhány egyéb hatékonysági mutató. Az a törekvés, hogy új építkezésekkel javítsuk a helyzetet, kiélezte az egyensúlyproblémát. Az óriási erőforrásokkal rendelkező népgazdaság erőforráshiánnyal találta magát szemben. Szakadék keletkezett a társadalmi szükségletek és az elért termelési színvonal, a fizetőképes kereslet és annak termékfedezete között.

Az utóbi időben tett erőfeszítések ellenére nem sikerült teljesen megjavítani a helyzetet. Az ipari és a mezőgazdasági termékek többségének termelése a 11. ötéves tervidőszakban nem érte el az SZKP XXVI. kongresszusán kitűzött tervcélokat. Nagy az elmaradás a gépiparban, az olajtermelésben és a szénbányászatban, az elektronikában, a vaskohászatban és a vegyiparban, valamint a beruházások terén. Nem teljesítettük a feladatokat a hatékonyság növelésének főbb mutatói, a lakosság életszínvonalának emelése tekintetében sem.

Mindebből, elvtársak, a legkomolyabb tanulságokat kell levonnunk.

Az *első tanulság* közülük – az igazság tanulságának nevezhető. A múlt felelősségteljes elemzése megtisztítja a jövőbe vezető utat, a kényes kérdéseket szégyenkezve megkerülő féligazságok pedig fékezik a reális politika kidolgozását, akadályozzák előrehaladásunkat. „A mi erőnk – mondta Lenin – az igazság kimondásában rejlik!” (Lenin Összes Művei. 11. köt. Budapest 1966. 315. old.) Éppen ezért az új szövegezésű pártprogramban a központi bizottság szükségesnek tartotta, hogy ismételten szóljon azokról a negatív folyamatokról, amelyek a hetvenes években és a nyolcvanas évek elején jelentkeztek. Ezért beszélünk róluk ma is a kongresszuson.

A *második tanulság* a gyakorlati tevékenység céltudatosságát és határozottságát érinti. Olyan óriási gazdaságot, mint a miénk, intenzív pályára átállítani nem egyszerű dolog, ez nem kevés erőfeszítést, időt és rendkívüli felelősséget igényel. De ha megkezdtük az átalakításokat, nem elégedhetünk meg félintézkedésekkel. Következtesen és erélyesen kell cselekedni, a legmerészebb lépések előtt sem szabad megtorpanni.

És még egy tanulság, mondhatnám, a legfőbb: minden ügy sikerét döntő mértékben az határozza meg, hogy a tömegek mennyire tevékenyen és tudatosan vesznek részt benne. Meggyőzni a dolgo-

zók széles rétegeit a választott út helyes voltáról, érdekeltté tenni őket *erkölcsileg* és anyagilag, áthangolni a káderek gondolkodásmódját – ezek növekedésünk meggyorsításának legfontosabb feltételei. Haladásunk annál gyorsabb lesz, minél magasabb színvonalú a fegyelem és a szervezettség, minden egyes ember felelőssége a rábízott munkáért, annak eredményeiért.

Napjainkban pártunk, egész népünk elsőrendű feladata, hogy gyökeresen megváltoztassuk a népgazdaságunk fejlődésében mutatkozó kedvezőtlen tendenciákat, kellő dinamizmust adjunk népgazdaságunknak, teret nyissunk a tömegek kezdeményezése és alkotókedve, a valóban forradalmi átalakítások előtt.

Más utunk nincs. A népgazdaság meggyorsított növekedése nélkül a szociális programok merő jó szándékok maradnak, márpedig ezek a programok, elvtársak, halaszthatatlanok. A szovjet embereknek rövid időn belül érzékelniük kell azoknak a közös erőfeszítéseknek az eredményeit, amelyeket az élelmiszerprobléma gyökeres megoldása, a jó minőségű árucikkek, szolgáltatások iránti kereslet kielégítése, az egészségügyi ellátás, a lakás-, az életkörülmények, a környezetvédelem javítása érdekében tettünk.

A társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása lehetővé teszi, hogy jelentős mértékben előmozdítsuk a világszocializmus megszilárdítását, magasabb fokra emeli együttműködésünket a testvéri országokkal. Egyúttal lényegesen kiszélesíti lehetőségeinket a fejlődő országok népeivel, a tőkés világ államaival fenntartott gazdasági kapcsolatainkban. Más szavakkal, a gyorsítás politikájának megvalósítása messzemenően befolyásolja hazánk sorsát.

B) A GAZDASÁGPOLITIKA FŐ IRÁNYAI

Elvtársak! Az SZKP programjának, valamint a gazdasági és társadalmi fejlesztés fő irányainak tervezetei meghatározzák a gazdasági és társadalmi fejlődés főbb céljait. Évszázadunk végéig a nemzeti jövedelmet a termelési potenciál megkétszerezése és minőségi átalakítása mellett csaknem kétszeresére kell növelni. A munka termelékenységére 2,3–2,5-szeresére nő, a nemzeti jövedelem energiaigényessége megközelítőleg 70 százalékra, a fajlagos fémfelhasználás csaknem felére csökken. Ez gyors fordulatot jelent majd a termelés intenzívebbé tételében, a minőség és a hatékonyság javításában.

A továbbiakban e folyamatok kibontakoztatása alapján tervezzük megvalósítani az átmenetet a sokoldalúan fejlett termelőerőkkel, érett szocialista termelési viszonyokkal, jól szabályozott gazdasági mechanizmussal rendelkező, legmagasabb szervezettségű és hatékonyságú gazdasághoz. Ez a mi stratégiai irányvonalunk.

Megvalósításának fő eszközei – mint azt az SZKP Központi Bizottságában 1985 júniusában tartott tanácskozáson hangsúlyoztuk: a tudományos-műszaki haladás, a társadalom termelőerőinek gyökeres átalakítása. Az eddigi anyagi-műszaki alapokon nem lehetséges nagyszabású változásokat elérni. A kiutat mi abban látjuk, hogy végrehajtjuk a népgazdaság mélyreható rekonstrukcióját a tudomány és a technika legújabb eredményei, a tudományos-műszaki haladás korszerű irányai, a gazdasági mechanizmus és az irányítási rendszer átalakítása alapján.

1. A népgazdaság rekonstrukciójának megvalósítása a tudományos-műszaki haladás alapján

Az SZKP óriási tapasztalatokkal rendelkezik a nagyszabású tudományos-műszaki és társadalmi-gazdasági átalakítások megvalósításában. De bármennyire is jelentősek ezek az átalakítások, a múltban elvégzett munka mérete és bonyolultsága össze sem hasonlítható azzal, amit a következő időszakban kell tennünk a népgazdaság rekonstrukciójáért.

Mit kell tennünk ennek érdekében?

Mindenekelőtt meg kell változtatnunk a struktúra- és a beruházási politikánkat. A változások lényege az, hogy figyelmünket a mennyiségi mutatókról a minőségre és a hatékonyságra, a közbülső eredményekről a végső eredményekre, a termelő alapok bővítéséről azok megújítására, a fűtő- és nyersanyagforrások növeléséről azok jobb felhasználására, a tudományigényes ágazatok, a termelési és szociális infrastruktúra gyorsított fejlesztésére kell összpontosítani.

Jelentős lépést kell tenni ebben az irányban a mostani ötéves tervidőszakban. A termelés rekonstrukciójára és műszaki megújítására több mint kétszázmilliárd rubel értékű beruházást irányoztunk elő, többet, mint az előző tíz év során. Ez nem csekély összeg, mindazonáltal a tervező szervezeteknek és gazdasági szervezeteknek további lehetőségeket kell felkutatniuk e célok érdekében.

A stratégiai irányokra vonatkozóan nagyszabású komplex programokat dolgoztunk ki, s megkezdődött azok megvalósítása. Dinamikusabban fognak fejlődni a tudományos-műszaki haladást meghatározó ágazatok, amelyek biztosítják a gyors gazdasági megtérülést és a halaszthatatlan szociális problémák megoldását. Ezeknek az ágazatoknak gyorsított fejlesztésére jelentős anyagi, tudományos és munkaerőforrásokat összpontosítunk.

Világos, hogy a rekonstrukció hatékonysága, a gazdasági növekedés üteme döntő mértékben *a gépgyártástól* függ. Éppen ebben az ágazatban testesülnek meg a fejlődést megalapozó tudományos-műszaki elgondolások, itt fejlesztik ki azokat az új munkaeszközo-

ket, géprendszereket, amelyek meghatározzák a haladást a népgazdaság más ágazataiban. Itt hozzák létre az elvi, lényegében új, erőforrás-kímélő technológiák széles körű alkalmazásának, a munkatermelékenység növelésének és a termékminőség javításának alapjait.

A kongresszusi küldöttek tudják, hogy az SZKP Központi Bizottsága és a Szovjetunió Minisztertanácsa nemrég határozatot hozott a gépgyártás továbbfejlesztéséről. Ez lényegében a legfontosabb ipari szektor korszerűsítésének országos programja. Létrejött a gépipar egységes irányításának szerve. A gépgyártási komplexum elé azt a feladatot tűztük ki, hogy már a 12. ötéves terv végére jelentősen javítsa a gépek, berendezések, műszerek műszaki-gazdasági paramétereit és minőségét. Az ágazat felújítására az előző öt évit 1,8-szer meghaladó beruházás jut.

Mit várunk konkrétan e program megvalósításától? Több mint 40 százalékkal növekszik majd a gépek és berendezések termelése, javulnak minőségi mutatóik. Az új generációjú technika növekvő beáramlása megteremti majd a szükséges feltételeket a népgazdaság gyökeres megújításához, hatékonyságának fokozásához. Ennek eredményeként évente csaknem 12 millió ember munkáját és több mint 100 millió tonna fűtőanyagot takaríthatunk meg, s több milliárd rubel haszonra tehetünk szert. Számításaink szerint csupán a „Don-1500” típusú kombájn alkalmazása lehetővé teszi a gabonakombájnok számának jelentős csökkentését, csaknem 400 ezer gépkezelőt szabadít fel, több millió tonnával csökkenti a szemvesztést.

A műszaki rekonstrukció ütemét óriási mértékben befolyásolja majd a termelés széles körű elektronizálása és komplex automatizálása. Konkrét feladatokat tűztünk ki a modern számítástechnika fejlesztésére és tömeges alkalmazására, az alkatrészbázis fejlesztésére. Ipari alapokra kerül az elektronikus számítógépek és automatizált vezérlő rendszerek programellátása. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája informatikai és számítástechnikai osztályt hozott létre, ez fogja össze azokat az intézeteket és tervezőirodákat, amelyeknek feladata e terület tudományos feladatainak megoldása.

A fűtőanyag-energetikai komplexum gyökeres rekonstrukciójának gondolata hatja át az energetikai programot. Ebben a hangsúlyt az energiatakarékos technológiák alkalmazására, a folyékony fűtőanyagoknak gázzal és szénrel való felváltására, a kőolaj értéke- sebb termékekre való továbbfeldolgozására helyezzük. Korszerű technológia bevezetését irányozzuk elő a kitermelőiparban is: külszíni fejtést és hidraulikus kitermelést a szénbányászatban, az olajipari berendezések műszaki színvonalának és biztonságának növelését, az automatizált rendszerek minél kiterjedtebb alkalmazását.

A mostani ötéves tervben két és félszer annyi atomerőművi kapacitást helyezünk üzembe, mint az előzőben, valamint tömegesen újakra cseréljük fel a hőerőművek előregedett aggregátjait.

Sok tennivaló van a kohászatban és a vegyiparban, nagyobb termelékenységre berendezésekkel kell felszerelni őket. Az elvileg új és jobb szerkezeti tulajdonságokkal rendelkező, valamint más korszerű anyagok termelése meggyorsítja az elektronika, a gépgyártás, az építőipar és a népgazdaság más ágazatainak a fejlődését.

Pártunk óriási jelentőséget tulajdonít a termelési infrastruktúra műszaki megújításának, elsősorban a közlekedésben és a hírközlésben. Kiemelten fejlesztjük a könnyűipart és a többi olyan iparágat is, amelyek közvetlenül lakossági szükségleteket elégítenek ki. Nemcsak szakosított, hanem más iparágakat is bevonunk az e célt szolgáló korszerű berendezések gyártásába.

A műszaki rekonstrukciót nem tudjuk megvalósítani az építési beruházásokkal kapcsolatos tevékenység gyökeres javítása nélkül. Ez pedig megköveteli, hogy új ipari és szervezési színvonalra emeljük az egész építőipari komplexumot, legalább felére csökkentsük a beruházási ciklust mind az üzemek rekonstrukciója, mind pedig az új objektumok létesítése során is. Nem tűrhetjük tovább az építkezések lassú ütemét, amely óriási eszközállományt fagyaszt be és fékezi a népgazdaság tudományos-műszaki haladását.

Mindezek, elvtársak, gigászi méretű és jelentőségű feladatok, végső soron ezek megoldásától függ a tervek teljesítése, növekedésünk üteme. Minden ágazatnak, minden vállalatnak legyen meg a pontos programja, amely biztosítja a termelés szakadatlan megújulását. Lényegesen megnövekszik tehát a tervező szervek és a gazdálkodó szervezetek felelőssége a kitűzött feladatok teljesítéséért. Erre kell helyezni a hangsúlyt a pártszervezetek tevékenységében is.

Különösen fontos, hogy ne engedjük meg a látszattevékenységet, ne engedjük meg, hogy a dolgok lényegét félrendszerűségekkel el-tussolják. Óvatosságra intenek az olyan, korántsem egyedi tények is, hogy a minisztériumok és a főhatóságok a rekonstrukció ürügyén újabb létesítményeket hoznak létre, elavult berendezésekkel szerelik fel őket, költséges tervezeteket dolgoznak ki, amelyek nem biztosítják a termelés magas műszaki-gazdasági paramétereit.

Lássunk egy példát erre a szemléletre. Folyamatban van a dízelmozdonyokat gyártó Brjanszki Gépgyár műszaki felújítása. A tervek szerint körülbelül 140 millió rubel fordítható erre, az összeg felét már felhasználták. Milyen eredménnyel jár a kapacitások megújítása? Kiderül, nem tervezik a korszerű technológiák alkalmazását, a munkáslétszám máris majdnem ezerrel emelkedett, csökkent az alapok hatékonysága. A lényeg azonban az, hogy az új kapacitá-

sokkal elavult motorokat akarnak gyártani, noha a gazdaságosabb modell már elkészült és kiállta a próbát.

Hogyan értelmezzük a nehézipari gépgyártási minisztérium és a vasút-közlekedési minisztérium vezetőinek állásfoglalását? Úgy látszik, egyes elvtársak nem látják tisztán az előttünk álló feladatok egész nagyságát és fontosságát. Az effajta magatartás akadályozza a párt irányvonalának megvalósítását, nevezetesen a rekonstrukció, a tudományos-műszaki haladás meggyorsítását, s szigorúan elítélendő. Az effajta jelenségekkel szemben a legnagyobb szigorral kell fellépni.

A rekonstrukció szükségessége új feladatokat állít *a tudomány* elé. Az SZKP következetesen elősegíti a tudomány anyagi-műszaki bázisának maximális erősítését, megteremti a feltételeket a tudósok gyümölcsöző tevékenységéhez. Az ország azonban joggal vár el tőlük olyan találmányokat és felfedezéseket, amelyek valóban forradalmi változásokat hoznak a technika és a technológia fejlődésében.

Az utóbbi időben fontos intézkedéseket hoztunk a tudományos kutatóintézetek eredményesebb munkája érdekében. Ezekkel ösztönözzük a tudósok munkáját, az új formákat a tudomány és a termelés együttműködésében. Nemrég határozat született olyan ágazatközi tudományos-műszaki komplexumok létrehozásáról, amelyek magukban foglalják az erős koordináló intézeteket, köztük a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának intézeteit, a tervezőirodákat és a kísérleti ipari üzemeket.

Intézkedéseket foganatosítunk az ágazati tudományos kutatóintézetek munkájának felélénkítésére is, arra, hogy növeljük hozzájárulásukat a tudományos-műszaki haladás meggyorsításához. Ez a folyamat azonban megengedhetetlenül lassan halad. Számos intézet továbbra is a minisztériumi apparátus részlegeként működik, gyakran lép fel a tárcasovinizmus prókátorainak szerepében, megrekedt a rutinnál és az iratgyártásnál. A júniusi tanácskozáson élesen vetődött fel, hogy közelebb kell hozni a tudományt a gyakorlathoz, az ágazati intézményeket pedig be kell kapcsolni a termelő és a tudományos-termelési egyesülésekbe. Tisztázni kell, ki akadályozza ezt, hogyan foglalnak állást ebben a kérdésben a minisztériumok és pártbizottságaik, hogyan reagálnak az élet követelményeire.

Jobban ki kell használni a felsőoktatási intézmények tudományos potenciálját is. Ezekben az intézményekben összpontosul az ország kutatóinak és oktatóinak több mint 35 százaléka, köztük a tudományok doktorainak mintegy fele. A tudományos kutatásoknak viszont alig 10 százalékát végzik. Az illetékes főhatóságoknak ki kell dolgozniuk és elő kell terjeszteniük olyan javaslatokat, amelyek megszilárdítják a felsőoktatási intézmények és a termelés közötti kapcsolatokat. Ezekben a javaslatokban figyelembe kell venni azo-

kat az érdekeket is, amelyek összefüggenek a tudományos erő nemzedékváltásának előkészítésével. Ahogy nincsen élő erdő facsemete nélkül, úgy az igazi tudós is elképzelhetetlen tanítványok nélkül. A tudomány jövőjéről van szó, tehát országunk jövőjéről is. Az egyetemi és főiskolai hallgatók az oktatás első évétől kezdve kapcsolódjanak be a kutatómunkába, vegyenek részt abban, hogy a tudományos eredmények meghonosodjanak a termelésben. Csak így lehet igazi tudósokat, alkotóan gondolkodó szakembereket nevelni.

Mindent összegezve, elvtársak, a tudományt erőteljesebben kell a népgazdaság szükségletei felé orientálni, de éppoly fontos, hogy a termelés arccal a tudomány felé forduljon, hogy maximálisan fogékony legyen a tudományos-műszaki eredmények iránt. Sajnos nem kevés tudományos felfedezést, jelentős találmányt éveken, néha évtizedeken át nem alkalmaznak a gyakorlatban. Felsorolok néhány példát.

A szovjet tudósok által három évtizeddel ezelőtt felfedezett kopásállósági effektus lehetővé tette, hogy olyan elvileg új kenőanyagokat állítsanak elő, amelyek sokszorosára növelik a gépek és a berendezések surlódó részeinek élettartamát, és jelentősen csökkentik a munkaráfordítást. Ezt a felfedezést, amely sokmillió megtakarítást eredményezne, máig sem alkalmazza széles körben az olajvegyipari minisztérium, több más minisztérium és főhatóság egyes vezetőinek vaskalapossága miatt.

A gépjárműipari minisztérium és a tervező szervek hibájából körülbelül 10 éve nem jutott el a tömeges alkalmazásig az az antifrikciós csapág, amely a legnehezebb üzemeltetési viszonyok között növeli a gépek megbízhatóságát, és szavatolja zavartalan működésüket. A szerszámgépipari minisztérium megengedhetetlenül halogatta azoknak a magas nyomatékú hidraulikus motoroknak a gyártását, amelyekhez hasonló nincs a világon, s amelyek lehetővé teszik a bányászati és más berendezések széles körű hidraulizálását, többszörösére növelik a munka termelékenységét és javítják a munkakörülményeket.

Ez a felsorolás sajnos folytatható. Az újdonságokkal szembeni elfajta magatartás alapja nemritkán egyes tudóscsoportok becsvágya, az „idegen” találmányokkal szemben táplált tárcasovinizmus, és az, hogy a termelők nem érdekeltek a találmányok meghonosításában. Az sem titok, hogy néha még a találmányi bejelentések elbírálása is évekig elhúzódik, kálváriává válik.

Nem tudjuk megoldani a tudományos-műszaki haladás meggyorsításával kapcsolatban kitűzött feladatokat, ha nem találjuk meg azokat az ösztönzőket, amelyek csakis azoknak a kutatóintézményeknek, ipari vállalatoknak biztosítanak előnyöket, amelyek kol-

lektívái fogékonyak minden új és korszerű bevezetése iránt, keresik a kiváló minőségű, hatékony termékek gyártásának útjait.

Már szereztünk bizonyos tapasztalatokat a gazdasági mechanizmus tökéletesítésében a tudomány, illetve a tudomány és a termelés közötti együttműködés területén. Mindezt figyelmesen elemezni és haladéktalanul alkalmazni kell, szoros összhangot kell kialakítani a tudományos kollektívák és az egyes dolgozók anyagi ösztönzése, valamint a tudományos és műszaki problémák megoldásához való tényleges hozzájárulásuk között.

A gazdaságirányítás minden láncszemének feladata, hogy megváltoztassa az újdonságok bevezetése iránt tanúsított magatartást. Ez vonatkozik a Szovjetunió Állami Tervhivatalára is, amelynek bátrabban kell áttérnie a tudományos-műszaki haladás átfogó tervezésére, és a Szovjetunió Tudományos és Műszaki Állami Bizottságára is, amelynek munkája túlságosan lassan alakul át. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának, a minisztériumoknak és a főhatóságoknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk az alapkutatásokra és az azok alapján elért eredmények termelési alkalmazására. Ez minden tudós, mérnök, tervező és vállalati vezető szent kötelessége.

Az új feladatokkal szorosabban össze kell hangolnunk *külgazdasági tevékenységünket* is. A kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatokat átfogóan, jövőorientáltan kell vizsgálni. Ilyen politikát dolgoztak ki a KGST-tagországok. Ez a politika előírja, hogy gazdasági kapcsolataikban a kereskedelmi kapcsolatok prioritását felváltja a sokkal szélesebb körű gyártásszakosítás és kooperáció, mindenekelőtt a gépgyártásban, illetve a közös egyesülések, tudományos-termelési komplexumok létrehozása.

Nálunk nem kevés főhatóság és szervezet felelős a külgazdasági kapcsolatok egyik vagy másik területéért, de munkájuk nincs mindig összehangolva. Amikor azt a feladatot tűzzük ki, hogy fejlődésünk meggyorsítása érdekében aktívan használjuk fel a külgazdasági tevékenységet, akkor arra gondolunk, hogy lépésről lépésre megvalósítjuk a külkereskedelmi forgalom szerkezetének átalakítását, hatékonyabbá tesszük exportunkat és importunkat.

2. Elsőrendű feladat: az élelmiszerprobléma megoldása

Eltársak! A feladat, amelyet a legrövidebb időn belül meg kell oldanunk: az ország élelmiszerrel való teljes ellátása. Erre irányul a párt agrárpolitikája, amelyet az SZKP Központi Bizottságának 1982. májusi ülésén hozott határozatokban, a Szovjetunió élelmiszerprogramjában fogalmaztunk meg. E dokumentumok elfogadása óta sokat tettünk a mezőgazdaság és a vele kapcsolatos ágazatok anyagi-műszaki bázisának fejlesztéséért. Megszilárdult a kolhozok

és a szovhozok, a gazdaságközi társulások és a feldolgozó üzemek gazdasági helyzete, növekedett a földművelés és az állattenyésztés termelékenységé.

Van előrehaladás, de a mezőgazdaság elmaradásának felszámolása lassan halad. Az agrárszektorban határozott váltásra van szükség, hogy már a 12. ötéves tervben észrevehetően javuljon az élelmiszer-ellátás. Azt tervezzük, hogy több mint kétszeresére emeljük a mezőgazdasági termelés növekedési ütemét, biztosítjuk az egy főre jutó hús-, tej-, zöldség- és gyümölcsfogyasztás jelentős növelését.

Képesek vagyunk erre? Igen, képesek vagyunk, s kötelességünk is ezt elérni. A párt e célból olyan további intézkedéseket dolgozott ki, amelyek az agrár-ipari komplexum minden ágazatában növelni kívánják a hatékonyságot. Lényeg az, hogy megváltoztassuk a falu társadalmi-gazdasági helyzetét, megteremtjük a belterjes gazdálkodás, a szavatolt termék-előállítás feltételeit. A hangsúlyt a gazdálkodás közgazdasági módszereire, a kolhozok és a szovhozok önállóságának növelésére és arra helyezzük, hogy fokozzuk felelősségüket a végzett tevékenységért.

Ezt az irányvonalat megvalósítva az agrár-ipari komplexumban növelni kell a termelési potenciál kihasználásának hatásfokát, az erőket és az eszközöket a legnagyobb teljesítményt biztosító területekre kell összpontosítani. Elsősorban a föld termőképességének növeléséről, a stabil gazdálkodás feltételeinek megteremtéséről van szó. A siker kulcsa, mint az utóbbi évek tapasztalatai mutatják, az intenzív technológiák széles körű alkalmazása. E technológiák rendkívül hatékonyak, alkalmazásuk eredményeképpen csak az elmúlt évben 16 millió többlet szemes terményhez és jelentős mennyiségű egyéb terményhez jutottunk.

Az élelmiszer-árualap feltöltésének legkézenfekvőbb forrása a földeken és a gazdaságokban keletkező betakarítási, szállítási, tárolási és feldolgozási veszteségek csökkentése. E téren nagy tartalékokkal rendelkezünk. A fogyasztási források akár 20 százalékkal, sőt egyes termékekből akár 30 százalékkal is növelhetők. A veszteségek elhárításának költségei viszont csak felét-harmadát teszik ki az ugyanolyan mennyiségű többlettermék előállítási költségének.

Most a központi bizottság és a kormány fontos intézkedéseket fogantatosított a veszteségek mérséklésére. Gyorsan fejlődik a mezőgazdasági gépgyártás, ami lehetővé teszi, hogy a kolhozokat és a szovhozokat olyan nagy teljesítményű gépekkel lássuk el, amelyek gyorsítják és javítják valamennyi mezei munka elvégzését. Többletköltségeket is vállalunk, hogy bővítsük az élelmiszeripari gépgyártást, a termékfeldolgozó és -tároló kapacitást.

A párt és az állam a továbbiakban is következetesen fejleszteni fogja az agrár-ipari komplexum anyagi-műszaki bázisát. De az is vi-

lágos, hogy a haladás fő hajtóereje, motorja az ember volt és marad. Napjainkban a mezőgazdaságnak minden eddiginél nagyobb szüksége van olyan emberekre, akik érdekeltek a tevékeny munkában, akikre jellemző a magas fokú szakmai tudás és az újító szemlélet. Sikereink legfőbb biztosítéka a folyamatos gondoskodás a mezőgazdasági dolgozók munka- és életkörülményeinek javításáról. Erre irányulnak terveink, és fontos, hogy e terveket maradéktalanul teljesítsük.

Mindezek halaszthatatlan tennivalók, de cselekvési programunkat nem merítik ki. Az agrárszektorban be kell fejezni az áttérést az irányítás és a gazdálkodás új módszereire. Kétségtelenül elvi jelentőségű lépés volt mind a központban, mind pedig a területen az agrár-ipari komplexum olyan egységes irányító szerveinek létrehozása, amelyek biztosítani tudják a mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó iparágak tényleges és hatékony integrációját.

E szervezeti felépítés hatékony gazdasági mechanizmuson alapul. Az erre vonatkozó javaslatok már elkészültek. Az alapkoncepció úgy foglалható össze, hogy tág teret kell nyitni a gazdálkodás közgazdasági módszerei előtt, lényegesen növelni kell a kolhozok és a szovhozok önállóságát, fokozni kell érdekeltységüket, illetve felelősségüket a termelés végeredményéért. Lényegében arról van szó, hogy alkotó módon alkalmazzuk a terményadóra vonatkozó lenini elgondolást a mostani körülmények között.

A kolhozok és szovhozok a tervek szerint megkapják az ötéves tervek évekre lebontott stabil felvásárlási tervét, amely nem fog változni. Ugyanakkor lehetőséget kapnak arra, hogy a terven felüli terméket teljesen, burgonyából, zöldségből, gyümölcsből pedig a tervezett mennyiség jelentős részét is saját belátásuk szerint használják fel. A gazdaságok eladhatják ezt a mennyiséget pótlólag az államnak, frissen vagy feldolgozott állapotban értékesíthetik a kolhozpiacon, a szövetkezeti kereskedelem útján, felhasználhatják más szükségletek kielégítésére, a többi közt a háztáji kisegítő gazdaságokban is. Azt, hogy terven felül gabonát adjanak el az államnak, úgy ösztönözzük, hogy a fokozott keresletnek örvendő anyagi javakból pótlólagos kereteket biztosítunk erre, és egyéb intézkedéseket foganatosítunk.

A jövőben a köztársaságok, a határterületek, a területek számára megtervezzük a központi alapba irányuló termékszállítások stabil mennyiségét, és minden, amit ezen felül termelnek, megmarad a helyi ellátás céljaira.

Előirányzataink között szerepel, hogy áttérünk a progresszív normatívákra alapuló tervezés tökéletesebb módszereire. Lényegesen növekszik az önálló elszámolás szerepe. A múlt tapasztalatai megmutatták, hogy a megtérülés elvének mellőzése, s a munka eredmé-

nyeihez fűződő anyagi érdekeltség, s az eredményekért viselt anyagi felelősség elvének megsértése rontotta a kolhozok és a szovhozok pénzügyi és gazdasági helyzetét, s a gazdaságok jelentős eladósodásához vezetett. A tényleges önálló elszámolás, valamint az, hogy az üzemek jövedelme a vállalati eredménytől függjön, legyen szabály az agrár-ipari komplexum valamennyi láncszeme, elsősorban a kolhozok és a szovhozok számára. A brigádok, csoportok és családok szintjén széles körben terjed az önelszámoló vállalkozás és az akkordrendszer olyan formában, hogy a szerződéses időre használatba adjuk a termelőeszközöket, beleértve a földet is.

Nagy lehetőségek nyílnak a kezdeményező kedv és a vállalkozó szellem kibontakozására, ez azonban feltételezi, hogy fokozzuk a felelősséget is az élelmiszerprogram feladatainak teljesítéséért, a kolhozok, a szovhozok, a gazdaságközi vállalatok és szervezetek pénzügyi-gazdasági tevékenységének eredményeiért. Biztonságos gátat kell emelni a pazarlás és az élősködés elé, véget kell vetni az úgynevezett objektív körülményekre való hivatkozásnak, amellyel a kolhozok és a szovhozok egy része csak azt leplezi, hogy képtelen, sőt, időnként nem is akar jobban dolgozni. Főleg saját eszközökből kell fejleszteni a termelést, gyarapítani a jövedelmet és a nyereséget, ösztönözni a munkát. Komoly változtatások szükségesek a bankhitelezés gyakorlatában, hogy a hitel jobb munkára ösztönözze a kolhozokat és a szovhozokat.

Mint látják, elvtársak, a falun gyökeresen átalakulnak a gazdálkodás feltételei. Ez viszont komoly változtatásokat követel az agrár-ipari komplexum irányítási stílusában és módszereiben. Nem szabad szakszerűtlenül beavatkozni a falu termelői tevékenységébe. Joggal várjuk el, hogy a Szovjetunió Agrár-Ipari Állami Bizottsága és annak helyi szervei mindent megtegyenek, hogy az eddigi intézkedések komoly eredményeket hozzanak az országnak.

3. Gazdaságirányítás az új követelmények színvonalán

Eltársak! A gazdaságban az új feladatok megoldása nem lehetséges a gazdasági mechanizmus mélyreható átalakítása, az egységes, hatékony, rugalmas, s a szocializmus lehetőségeit teljesebben megvalósító irányítási rendszer nélkül.

A gazdaságirányítást nyilvánvalóan folyamatosan tökéletesíteni kell. Most azonban olyan a helyzet, hogy nem elégedhetünk meg részleges javítgatásokkal, radikális reformra van szükség. Ennek az a lényege, hogy egész termelésünket gyakorlatilag alá kell rendelni a társadalmi szükségleteknek, az emberi igények kielégítésének, az irányításnak azt a célt kell szolgálnia, hogy növelje a hatékonyságot, javítsa a minőséget, gyorsítsa a tudományos-műszaki haladást,

továbbá fokozza a dolgozók érdekeltségét a munka eredményében, kezdeményezőkézségüket és szocialista vállalkozó kedvüket a népgazdaság valamennyi láncszemében, mindenekelőtt a dolgozó kollektívákban.

Az SZKP Központi Bizottsága, a KB Politikai Bizottsága meghatározta a gazdasági mechanizmus átalakításának fő irányait. A feladatok a következők:

- fokozni kell a gazdaság központi irányításának hatékonyságát, növelni kell a központ szerepét a párt gazdasági stratégiájában kitűzött fő célok megvalósításában, a népgazdaság fejlesztési ütemének és arányainak kijelölésében, a népgazdaság kiegyensúlyozottságában. Ugyanakkor meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy a központ beavatkozik az alsóbb szintű gazdasági egységek operatív tevékenységébe;

- jelentősen bővíteni kell az egyesülések és a vállalatok önállóságának határait, növelni kell felelősségüket a jobb eredmények eléréséért. Ezért át kell állítani őket a tényleges önálló elszámolásra, a jövedelmező gazdálkodásra és az önfinanszírozásra, a kollektívák jövedelmi szintjét közvetlenül a munka hatékonyságától kell függővé tenni;

- a népgazdaság minden szintjén át kell térni az irányítás közgazdasági módszereire. E célból át kell szervezni az anyagi-műszaki ellátást, tökéletesíteni kell az árképzést, a finanszírozás és a hitelnyújtás rendszerét, hatékony költségcsökkentő ösztönzőket kell kidolgozni;

- korszerűsíteni kell az irányítás szervezeti felépítését, figyelembe véve a termelés koncentrációjának, szakosításának és kooperációjának tendenciáit. Ez kölcsönösen összefüggő ágazatok komplexumainak, ágazatközi tudományos-műszaki központoknak, a gazdasági egyesülések, a területi termelési egyesülések különböző formáinak a megteremtését jelenti.

- biztosítani kell az ágazati és területi gazdaságirányítás optimális összhangját, a köztársaságok és a régiók komplex gazdasági és szociális fejlesztését, az ésszerű ágazatközi kapcsolatok megteremtését;

- el kell mélyíteni az irányítás széles körű demokratizálását, növelni kell az irányításban a dolgozó kollektívák szerepét, erősíteni kell az alulról való ellenőrzést, a beszámoltatási kötelezettséget és a nyilvánosságot a gazdasági szervek munkájában.

Kétségtelen, elvtársak, hogy a szocialista gazdasági mechanizmus rendkívül komoly átalakítása előtt állunk. Ennek megvalósítása már megkezdődött. Az agrár-ipari komplexumban elvégzendő munka irányairól már volt szó. Korszerűsödik a gépgyártási komplexum irányítása. Az iparvállalatok főleg a kétszintes irányítási

rendszerre fognak áttérni. A kísérletileg kipróbált új gazdálkodási módszerek ez évtől kezdve gyökeret vertek azokban a vállalatokban és egyesületekben, amelyek az ipari termelésnek több mint a felét adják. Megkezdődött bevezetésük a szolgáltatásban, az építőiparban és a közlekedésben. Egyre szélesebb körben alkalmazzák a munka szervezésének és ösztönzésének kollektív formáját, a gazdasági vállalkozást.

Mindazonáltal még csak az út elején tartunk. A hatalmas és bonyolult népgazdasággal jellemezhető viszonyaink között országunkban a gazdasági mechanizmus átalakításához időre és energikus erőfeszítésekre van szükség. Lehetnek nehézségek, nem vagyunk bebiztosítva a tévedések ellen, mégis, most az a legfontosabb, hogy céltudatosan, lépésről lépésre haladjunk a választott irányban, s a felhalmozott tapasztalatok alapján tökéletesítsük és kiegészítsük a gazdasági mechanizmust, felszámoljuk mindazt, ami túlhaladott vagy nem vált be.

A siker sok tekintetben *a központi gazdasági szervek, s mindegyiknek a Szovjetunió Állami Tervhivatala tevékenységének átszervezésétől* függ majd. A tervhivatalnak gyakorlatilag az ország igazi tudományos-gazdasági vezérkarává kell válnia, s mentesülnie kell a napi gazdasági kérdésektől. Ezt a munkát megkezdjük. Új szervek alakulnak az ágazatközi gazdasági komplexumok irányítására, az operatív irányítás funkcióinak nagy része közvetlenül a vállalatokra és az egyesületekre hárul. A tervhivatal és a többi gazdasági főhatóság összpontosítsa figyelmét a tervezés távlati kérdéseire, a népgazdaság arányos és kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására, a struktúrapolitika megvalósítására, a gazdasági feltételek és ösztönzők megteremtésére, így segítve elő, hogy a népgazdaság minden láncszemében a lehető legjobb eredményeket érjük el. Jelentősen javítani kell a statisztikai munkát.

Az utóbbi időben gyengült *a pénzügyek és a hitelek szerepe a gazdaságban*. A pénzügyi rendszer nem befolyásolja kellő mértékben a gazdaság hatékonyságának növekedését. Nagy méreteket öltött a jövedelmek újrafelosztásának helytelen gyakorlata, amikor is az elmaradó vállalatok, minisztériumok, régiók veszteségeit a nyereséges vállalatok rovására fedezik. Ez aláássa az önálló elszámolást, oda vezet, hogy a vállalatok eltartatják magukat, arra orientálódnak, hogy a központ vég nélkül segíteni fogja őket. A hitel elvesztette tényleges jelentőségét.

„Minden radikális reformunk kudarcra van kárhozgatva – mutatott rá Lenin –, ha nem érünk el sikert pénzügyi politikánkban.” (Lenin Összes Művei. 36. köt. Budapest 1972. 331. old.) Ebből kiindulva gyökeresen meg kell változtatni a pénzügyi és hitelnyújtó szervek munkájának tartalmát, szervezését és módszereit. E szer-

vek legfontosabb feladata nem az, hogy aprólékosan megszabják a vállalatok tevékenységét, hanem a gazdasági ösztönzés, a pénzforgalom, és a legjobb ellenőrzést jelentő önálló elszámolás megszilárdítása. Mindent a vállalati eredménytől kell függővé tenni. Nyilvánvalóan megérett az a kérdés, hogy tökéletesítsük a forgalmi adó, a jövedelemadó és az egyéb költségvetési elvonások rendszerét. Ezek mértékének és fizetési rendjének aktívabban kell hatnia a termelési költségek csökkentésére, a termékek minőségének javítására és az értékesítési folyamat gyorsítására.

A gazdaság- és szociálpolitika aktív eszközévé kell tenni *az árat*. A hatékony önálló elszámolás bevezetése érdekében és a lakosság reáljövedelme növekedésével kapcsolatos feladatokkal összhangban tervszerűen át kell alakítani az egységes egészként kezelt árrendszert. Rugalmasabbakká kell tenni az árakat, az árak magasságát nemcsak a ráfordításokkal kell összhangba hozni, hanem az áruk fogyasztási jellemzőivel, a gyártmányok hatékonyságával, s az adott termék kínálata és a vele szemben megnyilvánuló társadalmi szükségletek és lakossági kereslet közötti viszonyral is. A limitált és szerződéses árak szélesebb körű alkalmazását tervezzük.

Mélyrehatóan tökéletesíteni kell *az anyagi-műszaki ellátás rendszerét*. Ennek a rendszernek olyan rugalmas gazdasági mechanizmussá kell válnia, amely segíti a népgazdaság ütemes és stabil működését. Az Állami Anyagi-Műszaki Ellátási Bizottság közvetlen feladata az, hogy aktívan segítse a gyártók és a fogyasztók közötti, szerződéseken alapuló, közvetlen és tartós gazdasági kapcsolatok létrejöttét, a szállítási fegyelem megszilárdítását. Fejleszteni kell a termelési eszközök nagykereskedelmét.

Végső soron mindaz, amit az irányítás és a tervezés tökéletesítése, a szervezeti rendszer átalakítása érdekében teszünk, azt a célt szolgálja, hogy megteremtjük a feltételeket *a gazdasági rendszer fő láncszeme, a vállalatok, egyesülések hatékony munkájához*.

Az elemzés azt mutatja, hogy az elvégzett kísérletek eredményei sokkal jobbak lehettek volna, ha egyrészt ennek megfelelően átszerveztük volna az ágazati minisztériumok és a központi gazdasági főhatóságok munkáját, amelyek ma sem hagytak fel a vállalati jogok korlátozásának kísérleteivel, másrészt, ha a hatékonyság növelésének ösztönzői valamennyi részlegig, brigádig, munkahelyig eljutottak volna. Erre különös figyelmet kell fordítani.

Ideje véget vetni annak a gyakorlatnak, hogy a minisztériumok és főhatóságok kicsinyesen gyámkodjanak a vállalatok fölött. A minisztériumoknak figyelmüket a műszaki politika kérdéseire, az ágazaton belüli arányok kialakítására, valamint arra kell összpontosítaniuk, hogy kielégítsék a népgazdasági szükségleteket ágazataik kiváló minőségű termékeiből. Jogot kell adni a vállalatoknak, intéz-

ményeknek a terven felüli termékek, a fel nem használt anyagok és nyersanyagok stb. önálló értékesítésére. Hasonló módszereket kell meghonosítani a lakossággal való kapcsolataikban is. Vajon ésszerű dolog-e megsemmisíteni vagy kidobni a szemétkébe azt, ami még felhasználható a háztartásokban, lakások, garázsok, hétvégi házak építésében?

Nehéz lenne túlbecsülni a gazdasági *normatívák* szerepét. Ha a vállalati kollektívák előre ismerik a tervezett időszak feltételeit, a termékszállítási feladatokat, az árakat, a költségvetési befizetéseket, a beralapképzés normatíváit, az önálló elszámolás ösztönzési alapja-it, akkor a tartalékok feltárásától nem félve, alkotó módon olyan terveket dolgoznak ki, amelyek a termelés jóval magasabb növekedési ütemét, s a hatékonyság jelentős mértékű javulását biztosítják. Ennek során lehetővé kell tenni a vállalatoknak, hogy a VAZ autógyár és a szumi gépgyár példájához hasonlóan, maguk teremtsék elő a termelés bővítéséhez és műszaki megújításához szükséges eszközöket.

Különösen fontos növelni a közszükségleti cikkeket gyártó és szolgáltató vállalatok és szervezetek önállóságát. E vállalatok feladata, hogy érzékenyen reagáljanak a fogyasztók igényeire. Éppen ebben az irányban folyik jelenleg a gazdasági mechanizmus átalakítása a könnyűiparban. Lényegesen szűkül a könnyűipari vállalatok számára fentről jóváhagyott feladatok köre, terveik mindenekelőtt a kereskedelmi vállalatokkal megkötött szerződések alapján formálódnak majd. A kereskedelmi vállalatoknak kell felelniük azért, hogy rendeléseik megfeleljenek a lakosság reális keresletének. Más szavakkal, nem a bruttó érték a fontos, hanem a termékek mennyisége, választéka és minősége, mindaz, ami az embereknek kell. Ezenkívül a könnyűipari cikkek gyártása és értékesítése, valamint a termelői mintabolt-rendszerű kereskedelem kibővítése végzett ágazatközi, termelési és ipari-kereskedelmi egyesülések létrehozását tervezzük.

Itt az ideje, hogy effajta kérdéseket is megoldjunk. Szükséges, hogy a vállalatok beralapjának összege közvetlenül függjön a termékeik értékesítéséből származó jövedelmektől. Ez elősegíti, hogy a vállalatok ne gyártsanak és szállítsanak szükségtelen, rossz minőségű termékeket, valamint azt, hogy ne raktárra termeljenek. Egyébként ezt a módszert nem csak a könnyűiparban kell alkalmazni. Nem tűrhetjük a továbbiakban, hogy a használhatatlan készítményeket gyártó vállalatok dolgozói különösebb gond nélkül éljenek, maradéktalanul megkapják fizetésüket, prémiumukat és egyéb javakat is. Mindez, elvtársak, valamilyen formában ellenünk fordul. Nem szabad erről megfeledkezni!

Átgondoltan kell vizsgálni a nagy-, a közép- és a kisvállalatok

közötti arányt is. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a műszakilag jól felszerelt kisebb vállalatoknak sok esetben megvannak a maguk előnyei. Ezek a vállalatok gyorsabban és rugalmasabban reagálnak a technológiai újdonságokra, a kereslet változásaira, operatívabban ki tudják elégíteni a szükségleteket a kis sorozatban gyártott és egyedi termékekből, jobban fel tudják használni a szabad munkaerőforrásokat, különösen a kisvárosokban.

Az irányítási rendszer átalakításának még egy lényeges oldaláról szólnék – a területi szempontok fokozottabb érvényesítéséről a tervezésben és az irányításban. Ez különösen fontos olyan nagy kiterjedésű, feltételeit tekintve oly különböző, és soknemzetiségű országban, mint a mienk. A pártkonferenciákon, a szövetségi köztársaságok kongresszusain jogosan bírálták azoknak a minisztériumoknak és főhatóságoknak az eljárását, amelyek figyelmen kívül hagyják az egyes régiók feltételeit és szükségleteit, aminek következtében aránytalanságok keletkeznek a gazdaságban.

Javaslatok is érkeznek erre vonatkozóan. Úgy tűnik fel, hogy az agráriparhoz hasonlóan érdemes fontolóra venni a köztársasági és helyi szervek jogainak kiszélesítését az építkezések, az ágazatközi termelés, a szociális és a termelési infrastruktúra, valamint a közszükségleti cikkek gyártó számos vállalat irányításában. A tervhivatal és a minisztériumok tevékenységében jobban figyelembe kell venni a területi igényeket. Tanulmányozni kell annak lehetőségét, hogy a népgazdaság irányítása nagy gazdasági körzetenként valósuljon meg.

Legközelebbi és távlati terveink jelentős mértékben kapcsolódnak Szibéria és a Távols-Kelet természeti kincseinek kiaknázásához. Ez nagy fontosságú ügy, amit az állam érdekeiből kiindulva kell kezelni, biztosítva e régiók komplex fejlődését. Megkülönböztetett figyelmet kell szentelni annak, hogy megteremtsük itt a szükséges feltételeket a gyümölcsöző munkához és a teljes emberi élethez. Ma ez a fő kérdés, és ennek megoldásától függ majd a kitűzött feladatok teljesítése.

Kongresszusunkon fel kell hívni a figyelmet az oroszországi nem feketeföld-övezet további fejlesztésének társadalmi-gazdasági feladataira. Két mozzanatot szeretnék kiemelni. Az SZKP Központi Bizottsága és a szovjet kormány külön határozatokat hozott a nem feketeföld-övezet mezőgazdaságának fejlesztésére, és ezeket a határozatokat feltétel nélkül és teljes mértékben végre kell hajtani. Ez először. Másodszor pedig, hogy a helyi párt-, tanácsi és gazdasági szervek, dolgozó kollektívák fordítsanak sokkal nagyobb figyelmet az itt felhalmozott potenciál és az erőforrások felhasználására.

A területi irányítás elvének megszilárdítása megköveteli a gazdasági vezetés színvonalának javítását minden köztársaságban, terü-

leten, városban, területben és járásban. A helyi szervektől gyakran érkeznek javaslatok, amelyek nincsenek kellőképpen kidolgozva, s amelyeket nem népgazdasági, hanem inkább szűk, becsvágyó érdekek diktálnak, tökeigényes, alacsony hatékonyságú tervek megvalósítására készítette az országot. Nem mindenütt fordítanak kellő figyelmet a termelés hatékonyságának növelésére. Kazahsztánban például a termelő állóalapok minden egysége után a népgazdasági átlagnál egyharmaddal kevesebb nemzeti jövedelmet érnek el. Türkméniaiban 15 év alatt egyáltalában nem nőtt a társadalmi munka termelékenysége. Érdemes lenne elgondolkozni azon, hogyan lehetne szorosabb összefüggést kialakítani a szociális szükségletek kielégítésére előirányzott erőforrások volumene és a régió gazdaságának hatékonysága között.

Eltársak! A gazdasági mechanizmus mindenfajta átalakítása, mint ismeretes, a tudat átalakításával kezdődik. Azzal, hogy szakítunk a gondolkodás és a gyakorlat beidegződött sztereotípiáival, s világosan megértjük az új feladatokat. Ez vonatkozik mindenekelőtt gazdasági szakembereink, az irányítás központi láncszemeiben dolgozók tevékenységére. Többségük helyesen látja és aktívan támogatja a párt kezdeményezéseit, bátran vállalja a bonyolult feladatokat, felkutatja és megtalálja megoldásuk legjobb útjait. Az ilyen szemléletet sokoldalúan támogatni kell. Nehéz azonban megérteni azokat, akik a kivárási álláspontjára helyezkednek, vagy a gogoli figurához hasonlóan mindenféle ábrándokat szövögetnek, gyakorlatilag semmit sem tesznek és semmin sem változtatnak. Az effajta állásponttal nem lehet megbékélni. Az ilyen emberekkel egyszerűen nem haladhatunk együtt. S főleg nem haladhatunk együtt azokkal, akik abban reménykednek, hogy majd minden elcsitul és visszatér a régi kerékvágásba. Ez a jövőben nem fordul elő, elvtársak!

A népgazdaság és a gazdasági mechanizmus átalakításáért folyó munkában minden eddiginél fontosabb, hogy a tudományra támaszkodjunk. Az élet követelményeiből kiindulva újszerűen kell vizsgálnunk egyes elméleti elképzeléseket és koncepciókat. Vonatkozik ez olyan komoly problémákra, mint a termelőerők és termelési viszonyok kölcsönhatása, a szocialista tulajdon és megvalósulásának gazdasági formái, az áru- és pénzviszonyok, a központi irányítás és a gazdálkodó szervezetek önállóságának összehangolása és mások.

A gyakorlat megmutatja, hogy tarthatatlanok azok az elképzelések, amelyek szerint a szocializmus körülményei között mintegy automatikusan biztosítva van *a termelési viszonyok és a termelőerők összhangja*. Az életben minden bonyolultabb. Igen, a szocialista termelési viszonyok teret adnak a termelőerők fejlődésének, de ehhez folyamatosan tökéletesíteni kell őket. Ez pedig azt jelenti,

hogy idejében észre kell venni és újakkal kell felcserélni az elavult gazdálkodási módszereket.

A termelési viszonyok jelenlegi formái, a gazdálkodás és az irányítás rendszere lényegében az extenzív gazdasági fejlődés viszonyai között alakultak ki. Ezek fokozatosan elavultak, elveszítették ösztönző szerepüket, és bizonyos tekintetben már fékezőleg hatnak. Most arra törekszünk, hogy megváltoztassuk a gazdasági mechanizmus orientációját, s az eddigi ráfordítási szemlélet helyett a minőség javítására és a hatékonyság növelésére, a tudományos-műszaki haladás meggyorsítására, az emberi tényező szerepének növelésére összpontosítsunk. Ez a legfontosabb, ami a gyakorlatban majd a szocialista termelési viszonyok további tökéletesítését jelenti és új távlatokat nyit a termelőerők fejlődéséhez.

Ebben nem állíthatnak meg bennünket a régi elképzelések, s még kevésbé az előítéletek. Ha például szükséges és indokolt valamely direktív mutató helyett gazdasági normatívát alkalmazni, akkor ez nem jelent eltérést a tervszerű irányítás elvétől, mindössze változást jelent annak módszereiben és eszközeiben. Ugyanez mondható el arról is, hogy növelni kell az egyesületek és vállalatok önállóságát, kezdeményezőkézségét és felelősségét, s bővíteni kell szocialista árutermelői szerepüket.

Sajnos elterjedt az az álláspont, amely a gazdasági mechanizmus mindenfajta módosításában csaknem a szocializmus elveinek megsértését látja. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni szeretném: az irányításnak, akár csak a szocialista termelési viszonyok egész rendszerre tökéletesítésének legfőbb kritériuma a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása, a szocializmus megszilárdítása kell hogy legyen.

Fölöttébb időszerűek *a szocialista tulajdonnak* mint társadalmi rendszerünk alapjainak *a problémái*. A szocialista tulajdonnak gazdag tartalma van, magában foglalja a termelőeszközök és termelési eredmények felhasználása során emberek, kollektívák, ágazatok, régiók közötti viszonyok egész rendszerét és a gazdasági érdekek egész skáláját. Ez a bonyolult kapcsolatrendszer bizonyos összhangot, állandó szabályozást követel, mivel szüntelen mozgásban van. Ha nem gondoljuk át mélyrehatóan elméletileg ezeket a változásokat, akkor nem tudunk helyes gyakorlati megoldásokat sem találni, következésképpen nem tudunk idejében intézkedéseket kidolgozni annak érdekében, hogy kialakuljon az igazi gazdaszemlélet a szocialista tulajdon iránt.

Fokoznunk kell a dolgozók érdekeltségét a népvagyon jobb felhasználásában és gyarapításában. Hogyan oldjuk meg ezt a feladatot? Naiv dolog lenne azt képzelni, hogy a gazdaszemléletet szavakkal bele lehet oltani az emberekbe. A tulajdonnal kapcsolatos ma-

gatartást mindenekelőtt azok a tényleges viszonyok formálják, amelyek közé az ember kerül: annak lehetősége, hogy mennyire befolyásolhatja a termelés szervezését, a munkából származó termék elosztását és felhasználását. A probléma megoldása tehát a szocialista gazdasági öngazgatás további elmélyítésében rejlik.

A társadalmi tulajdon felhasználásában határozottan növelni kell a dolgozó kollektívák szerepét. Következésképpen érvényesíteni kell azt az elvet, amely szerint a vállalatok és egyesülések teljes mértékben felelnek azért, hogy veszteség nélkül dolgozzanak, az állam pedig nem visel felelősséget kötelezettségeikért. Pontosan ez a lényege az önálló elszámolásnak. Nem lehetünk az ország gazdái, ha nem vagyunk igazi gazdák üzemünkben vagy a termelőszövetkezetekben, a műhelyekben vagy az állattenyésztő telepeken. A dolgozó kollektíváknak mindenért felelniük kell, s gondoskodniuk kell a közvagyon gyarapításáról. Ennek, miként a veszteségnek is, meg kell mutatkoznia a kollektíva valamennyi tagjának jövedelmében.

És természetesen biztonságos gátat kell emelni minden olyan kísérlet elé, amelynek célja, hogy munka nélküli jövedelemre tegyenek szert a közvagyon kárára. Még mindig vannak nálunk üzemi szarkák, akik nem tartják bűnnek, ha kivisznek a gyárból bármit, ami a kezük ügyébe akad. S vannak még mindenfajta korrupt és harácsoló emberek, akik saját önző céljaikra használják fel hivatali beosztásukat. Ezekkel szemben a legszigorúbban alkalmazni kell a törvényt, a társadalmi ítélet erejét.

Figyelemre méltó a szocialista tulajdonviszonyok szabályozásának olyan időszerű kérdése is, mint az országos érdekek feltétlen prioritásának biztosítása az ágazati és regionális érdekekkel szemben. A minisztériumok és a főhatóságok, a területi szervek nem tulajdonosai a termelőeszközöknek, hanem csupán az állami irányítás intézményei, amelyek felelősek a társadalom előtt a népvagyon hatékony felhasználásáért. És nem engedhetjük meg, hogy az ágazati és a rosszul értelmezett lokálpatrióta szemlélet akadályozza a szocialista tulajdon előnyeinek realizálását.

Szeretnénk, ha teljesen világos lenne a szövetkezeti tulajdon kérdése is. Ez a tulajdonforma még korántsem merítette ki összes lehetőségeit a szocialista termelésben, az emberek igényeinek jobb kielégítésében. Sok kolhoz, más szövetkezeti szervezet példája bizonyítja, hogy képesek hatékonyan működni. S ott, ahol erre igény van, teljes mértékben támogatni kell a szövetkezeti vállalatok és szervezetek megalakítását és fejlesztését. Az effajta szervezeteket széles körben el kell terjeszteni a termékek termelésében és feldolgozásában, a lakásépítésben, a zöldség- és gyümölcsstermesztésben, a szolgáltatási szférában és a kereskedelemben.

Ideje, hogy leküzdjük az előítéleteket az *áru- és pénzviszonyokat*

illetően is, hogy ne becsüljük le ezek jelentőségét a gazdaság tervszerű irányításának gyakorlatában. Ha tagadjuk annak fontosságát, hogy e viszonyok aktívan hatnak az emberek érdekeltségére, a termelés hatékonyságának növelésére, akkor gyengül az önálló elszámolás, illetve más nem kívánatos következményeket idézünk elő. És ellenkezőleg, az áru- és pénzviszonyok normális működése a szocialista alapokon képes olyan helyzetet teremteni, olyan gazdálkodási feltételeket létrehozni, amelyekben a gazdálkodás eredményei teljesen a kollektíva munkájának minőségétől, a vezetők hozzáértésétől és kezdeményezőkézségétől függenek.

Ily módon, elvtársak, a kialakult helyzetet újra és újra értékelnünk kell, és határozottan szakítanunk kell azzal, ami elavult, túlhaladottá vált. A siker elengedhetetlen feltétele, a kiindulópont az új gazdasági mechanizmus és az egész irányítási rendszer létrehozásának kivételesen felelősségteljes ügyében az, hogy a fent megfogalmazott feladatot alaposan megértse pártunk minden tagja, minden szakember, s tegyék magukévá a néptömegek.

4. Hozzuk működésbe a gazdasági növekedés tartalékait

Eltársak! A párt kidolgozta a népgazdaság mélyreható átalakításának stratégiáját, s megkezdte annak megvalósítását. Kétségtelen, hogy ezek az átalakítások lehetővé teszik majd a gazdaság fejlődésének meggyorsítását. Ehhez azonban nem kevés időre van szükség. De a növekedési ütem gyorsítását halogatás nélkül, már ma meg kell kezdenünk. A 12. ötéves tervnek éppen az a sajátossága, hogy a népgazdaság új tudományos-műszaki alapokra helyezését egyidejűleg kell végrehajtani a növekedési ütemek gyorsításával.

Ezért szükséges, hogy maximálisan mozgósítsuk összes tartalékainkat. És olyan lépésekkel ésszerű ezt elkezdeni, amelyek nem követelnek nagy ráfordításokat, ám gyors és érzékelhető eredményt hoznak. A gazdaságszervezési és szociálpszichológiai tényezőkre, a meglevő termelési potenciál jobb kihasználására, a munka hatékonyabb ösztönzésére, a szervezettség és a fegyelem növelésére, a rossz gazdálkodás megszüntetésére gondolok. A tartalékok rendelkezésünkre állnak, s kellő érdekeltség, gazdálkodási szervezőképesség esetén nagy eredménnyel kecsegtetnek.

Gondoljanak a működő kapacitásokra. Az ország termelő állóalapjainak értéke meghaladta a másfél billió rubelt, de nem mindenhol használják ki őket megfelelő módon. Így van ez több ágazatban is – a gépgyártásban, a nehéziparban, az energetikában, a mezőgazdaságban. Különösen riasztó az, amikor – nem is ritkán – az alapok legaktívabb részei – a gépek, a berendezések, a munkaadók – nem működnek, vagy csak félgőzzel dolgoznak. A gépiparban

például a fémforgácsoló esztergagépeket alig több, mint egy műszakban használják. A kapacitások nem teljes kihasználása miatt az ország évente összesen több milliárd rubel értékű ipari terméktől esik el. A tervező szervek, a gazdálkodó szervezetek, a vállalati kollektívák mindent el kell kövessenek, hogy a kiépített kapacitások a tervezett szinten működjenek. A nehéziparban már önmagában ez lehetővé tenné a termelési növekmény ütemének megduplázását.

Hátráltat bennünket a kooperációs szállítási kötelezettségek meg nem tartása is. Ha a szállítási kötelezettséget egy helyen megsértik, akkor ennek hatása hullámként vonul végig a népgazdaságon, csökkenti a gazdaság hatékonyságát. Jelentős kárt okoz a termelés egyenetlen üteme. Nem titok, hogy sok üzemben hónap elején több az állásidő, mint az, amit termelésre fordítanak. A hónap végén aztán elkezdődik a hajrá, aminek gyenge termékminőség a következménye. Ki kell gyógyulnunk ebből a régi betegségből. Szigorúan meg kell tartani a kooperációs szállítási kötelezettségeket mind az egyes kollektívákban, mind az irányítás valamennyi szintjén. Nem valósíthatjuk meg céljainkat, ha nem teremtünk rendet a tervezésben és az anyagellátásban, ha nem hozzuk létre a szükséges tartalékokat, és ha nem növeljük minden szinten az anyagi felelősséget a fegyelmezetlenségért és a selejtért.

Nagy tartalékok rejlenek még a munkaerőforrások kihasználásában is. Egyes gazdasági vezetők munkaerőhiányra panaszkodnak. Azt hiszem, ezek a panaszok az esetek többségében megalapozatlanok. Ha mélyrehatóbban vizsgáljuk a helyzetet, rájöhethünk, hogy nincs munkaerőhiány. Van viszont alacsony munkatermelékenység, nem megfelelő szintű szervezettség, nem elég hatékony ösztönzési rendszer. Hozzátehetjük még ehhez a tervező és gazdaságirányító szervek megalapozatlan döntéseit, amelyekkel engedélyezik a felesleges munkahelyek megteremtését. Köztudott, hogy egyes vállalkozásaink, tervezőirodáink és kutatóintézetek ugyanolyan feladat elvégzéséhez jóval több munkatársat foglalkoztatnak, mint a hasonló külföldi szervezetek.

Mihelyt a vállalatoknál komolyan elkezdenek foglalkozni a munka szervezésének és ösztönzésének javításával, növelik a fegyelmet és a követelményeket, rögtön olyan tartalékok tárulnak fel, amelyekre korábban még csak nem is gondoltak. Meggyőző bizonyítéka ennek a cscsokinói módszer alkalmazása, a munkahelyek minősítésének rendszere. A belorusz vasutasok új bérezési rendszerre és a feladatkörök összevonására áttérve rövid idő alatt mintegy 12 ezer dolgozót szabadítottak fel más ágazatok számára.

És természetesen nagy figyelmet kell fordítani a termelés gépesítésére és automatizálására. E kérdés megoldása során nem kell feltétlenül megvárni, amíg valahol megkonstruálják és elkészítik ezt

vagy azt a gépet vagy célszerszámot. Sok mindent saját erőből is meg lehet csinálni. Hozzáálltak ehhez például a zaporozsjei területen. Három esztendő alatt az iparban 9, az építőiparban 15 százalékkal csökkentették a kézi munkával foglalkozók számát. Úgy gondolom, hogy más területeken, határterületeken és köztársaságokban sem kisebbek a lehetőségek. Csak az a fontos, hogy foglalkozzanak ezzel, következetesen és érdekelten, ne feledkezzenek meg azokról az emberekről, akik kénytelenek kézi munkát végezni, és ne feledkezzenek meg arról, hogy csökkentsék a termékek előállításához szükséges ráfordításokat.

A gazdaság tartalékai, elvtársak, egészében véve hatalmasak. Ezek közül soknak a felhasználásához még nem láttunk igazából hozzá. A különböző szintű vezetők jelentős részének gondolkodásmódja a források rendkívüli bőségének időszakában alakult ki. Ez a gazdagság sokakat elkényeztetett, pazarláshoz vezetett. De a helyzet régóta megváltozott. Nincs már meg az új munkaerő korábbi beáramlása a gazdaságba, drága árat kezdtünk fizetni minden tonna kőolaj, érc, szén kibányászásáért és elszállításáért. Ezek tények, nem hunyhatunk szemet fölöttük, ezekkel számolnunk kell. És mindennel és mindenhol takarékoskodni kell – a termelésben és a háztartásokban, nem mehetünk el közömbösen az ésszerűtlen gazdálkodás és a pazarlás mellett. Már ebben az évben a nemzeti jövedelem csaknem teljes növekményét a munka termelékenységének növelése, anyag- és energiaigényének csökkentése révén kell biztosítanunk.

A feladat nem könnyű, de teljesen megoldható. Annál is inkább, mert az országban megvannak az erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás tapasztalatai, ám lassan terjednek el. A párt-, a Kom-szomol-szervezeteknek és a szakszervezeteknek következetesen figyelembe kell venni a takarékosági szempontokat, támogatniuk kell azokat, akik megtakarítják és ésszerűen használják fel a nyersanyagokat, a villamos energiát, a fűtőanyagokat. Szigorú rendet kell bevezetni, amelyben nem fizetődik ki az erőforrások tékozlása, a megtakarítást pedig érzékelhetően jutalmazzák.

Külön szeretném hangsúlyozni *a termékek minőségének* problémáját. Kevés, ha azt mondom, hogy ez a mi legközelebbi nagy tartalékunk. Jó minőség nélkül ma lehetetlen a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása. Nagy anyagi és erkölcsi veszteségeink vannak a konstrukciós mulasztások, a technológiától való eltérés, a nem megfelelő minőségű anyagok alkalmazása, a rossz kivitelezés miatt. Nem kielégítő a gépek és műszerek pontossága és megbízhatósága, a lakosság áru- és szolgáltatási szükségleteinek kielégítése. Tavaly több millió méter szövetet, több millió pár cipőt és sok más gyenge minőségű közszükségleti cikket küldtek vissza a vállalatoknak.

A kár jelentős: tönkrement a nyersanyag, dolgozók százezreinek munkája ment veszendőbe. Átfogó intézkedésekre van szükség, amelyek kizárják a selejtes és rossz minőségű áruk gyártását. E célból alkalmazni kell az anyagi és adminisztratív ráhatás teljes fegyvertárát, alkalmazni kell törvényeinket. Szükségesnek látszik, hogy külön törvényt hozzunk a termékek minőségéről is.

Az SZKP Központi Bizottsága nemrég azzal a felhívással fordult a pártbizottságokhoz, a tanácsokhoz, a gazdasági szervekhez, a szakszervezetekhez és a Komszomol-szervezetekhez, hogy tegyenek meg mindent a termékek minőségének gyökeres javításáért. Ez a feladat minden kommunista, minden szovjet ember, mindazok ügye, akik becsülik munkájukat, akiknek nem közömbös a vállalat, az ágazat becsülete, akiknek nem közömbös hazánk becsülete.

Sok felelősségteljes, feszített munka vár ránk. Az ötéves terv első éve a kemény munkának, minden vezető, minden dolgozó kollektíva gyakorlati próbatételének éve. Ezt a próbatételt ki kell állnunk, minden gazdasági tartalékot be kell vonnunk a termelésbe, meg kell szilárdítani a további átalakítások alapját.

A kitűzött cél elérésének döntő feltétele a szovjet emberek munkaszeretete és tehetsége. Az ügy e hatalmas erő hozzáértő szervezésén és pontos irányításán múlik, és itt nehéz túlbecsülni a szocialista munkaverseny szerepét. A versenynek az a feladata, hogy minden kollektívában, valamennyi munkahelyen javítsák a munka minőségét, fokozzák a gazdaságosságot, a takarékoságot, és elérjék a kitűzött célokat. Meggyőződésünk, hogy a lelkesedés, a növekvő szakmai tudás a korábbiakhoz hasonlóan a jövőben is biztos támaszunk lesz.

C) A TÁRSADALOMPOLITIKA FŐ IRÁNYAI

Elvtársak! A társadalompolitika, az emberekről való gondoskodás kérdései mindig pártunk érdeklődésének középpontjában álltak.

A társadalompolitika átfogja az osztályok, a társadalmi csoportok, a nemzetek, az etnikai csoportok érdekeit, a társadalom és az egyén viszonyát, a munka- és életkörülményeket, az egészségügyi ellátást, a szabadidő eltöltését. *Pontosan ezen a területen realizálódnak a gazdasági tevékenységnek a dolgozók létérdekeit érintő eredményei, öltenek testet a szocializmus legmagasztosabb céljai. Pontosan itt nyilvánul meg legátfogóbban, legérzékletesebben a szocialista rendszer humanitása, a kapitalizmustól való minőségi különbsége.*

A szocializmus megszüntette a társadalmi igazságtalanság fő forrását, az ember ember általi kizsákmányolását, az egyenlőtlenséget a

termelőeszközökhöz való viszonyban. A társadalmi igazságosság hatja át a szocialista társadalmi viszonyok minden elemét: a tényleges néphatalmat, az emberek törvény előtti egyenlőségét, a nemzetek gyakorlati egyenjogúságát, a személyiség tiszteletben tartását, az egyén sokoldalú fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtését. Idetartoznak a széles körű társadalmi garanciák is, nevezetesen a munkához való jog, az oktatás, a kultúra, az egészségügyi ellátás hozzáférhetősége, a lakáshoz jutás, az idősekről, az anyákról és a gyermekekről való gondoskodás. A társadalmi igazságosság elvének szigorú érvényesítése fontos feltétele a nép egységének, a társadalom politikai stabilitásának és a fejlődés dinamizmusának.

De az élet, mint mondani szokás, nem áll meg. Nekünk újszerűen kell vizsgálnunk a szociális szféra fejlesztését, egészében kell látnunk növekvő jelentőségét. Erre kötelez bennünket a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításának a párt által kidolgozott fő irányvonala, a párt programcélja: a társadalom minden tagjának teljes jóléte, szabad és sokoldalú fejlődése.

A szociális kérdésekkel kapcsolatban fokozott figyelmet kell fordítanunk a múlt tanulságaira is. A központi bizottság úgy gondolja, hogy a központi és helyi szervek olykor alábecsülték a szociális, kulturális szféra anyagi bázisának sürgető problémáit. Ennek következtében az az elv alakult ki, hogy e terület fejlesztésére tulajdonképpen a visszamaradó, megmaradó erőforrásokat fordítják. A technokrata szemlélet bizonyos mértékű megerősödése elvonta a figyelmet a termelés, a mindennapi élet és a szabadidő eltöltésének szociális feltételeiről. Ez elkerülhetetlenül oda vezetett, hogy csökkent a dolgozók érdekeltsége munkájuk eredményeiben, lanyhult a fegyelem és más káros jelenségek ütötték fel fejüket.

Számunkra korántsem közömbös, hogy milyen úton, milyen eszközökkel érjük el az anyagi és a szellemi élet javulását, milyen társadalmi következményeket von ez maga után. Ha a magántulajdonosi szemlélet, az élősködés, az egyenlődiség tendenciái jelentkeznek, ez azt jelenti, hogy munkánkban valami nincs rendben, ami a választott utakat és eszközöket illeti, s munkánk módosításra szorul. A kongresszusi dokumentumok megvitatása során a kommunisták és pártonkívüliek aggodalommal szóltak arról, hogy lanyhult a munka és a fogyasztás mércéjének ellenőrzése, megsértik a szocialista igazságosság követelményeit, továbbá szükségesnek tartották, hogy fokozzuk a harcot a nem munkával szerzett jövedelmek ellen. Feltétlenül látnunk kell e kérdések fontosságát és jelentőségét.

Egyszóval, az elért fejlődési szint, az új feladatok méretei olyan hosszú távú, mélyen átgondolt, egységes és erőteljes szociálpolitikát követelnek, amely kiterjed a társadalmi élet valamennyi területére.

Szükséges, hogy a tervező és az irányító szervek, a központi és helyi gazdálkodó szervezetek határozottan odafigyeljenek a szociális szféra szükségleteire.

A szociálpolitikai feladatokat részletesen kifejti a pártprogram, valamint a Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlesztése fő irányainak tervezete. Hadd térjek ki a feladatok megvalósításának néhány kérdésére.

*1. Lankadatlanul növelni kell a nép jólétét,
következetesen erősíteni kell a társadalmi igazságszolgáltatást*

Országunk gazdasági és társadalmi fejlesztésének távlati tervei előirányozzák *a népjólét minőségileg új szintre való emelését*. Azt tervezzük, hogy az elkövetkező 15 évben megkétszerezzük az életkörlmények javítását szolgáló források volumenét. Az egy főre jutó reáljövedelmet 1,6-1,8-szeresére akarjuk emelni. A 12. ötéves tervidőszakban emberek millióinak nő a jövedelme. Hatalmas eszközöket irányítunk a lakásépítés, illetve a szociális és kulturális építkezések bővítésére. Ezek a terveink. Szólnom kell azonban a legfontosabbról: ezek a tervek csak minden egyes szovjet ember feszített, hatékony munkája révén válnak majd valóra. Ez mindenkire vonatkozik, dolgozzon bárhol, bármilyen beosztásban. Amit magunk csinálunk, az lesz a miénk, s *aszerint fogunk élni is*.

A szocialista átalakítások alapján változtatták meg a munka rendeltetését, valamint a munkás- és a paraszti tömegek munkához való viszonyát. Különösen szemléletesen nyilvánul ez meg a szocialista munkaverseny tömegmértékű fejlődésében. A párt a gazdag tapasztalatokra építve tovább kívánja fejleszteni ezt a hagyományt, tovább kívánja formálni a munkához mint elsődleges társadalmi kötelességhez való öntudatos, alkotó viszonyt.

A beszámoló és vezetőségválasztó taggyűléseken, konferenciákon a kommunisták helyesen tették szavá nemcsak az erkölcsi ösztönzési formák tökéletesítésének kérdését, hanem az anyagi jutalmazás határozott javítását is. Ezen a fontos területen is rendet kell teremteni. Jogosan mutattak rá, hogy megengedhetetlen a teljesítmények szüntelen szépítgetése, a meg nem szolgált pénzösszegek kifizetése, a meg nem érdemelt prémiumok kiutalása, olyan „garantált” munkabérek megállapítása, amelyek nincsenek összhangban egyes dolgozók teljesítményével. Ezzel kapcsolatban teljes határozottsággal ki kell jelenteni: amikor a jól dolgozó és a hanyagul dolgozó ember munkáját egyformán díjazzák, durván megsértik elveinket. Ez mindenekelőtt megengedhetetlen elferdítése a szocializmus alapelveinek – mindenki képessége szerint, mindenkinek mun-

kája szerint –, amely az új társadalmi rendszer igazságosságának lényegét foglalja magában.

Államunk bérpolitikájának is biztosítania kell a munkabér, illetve a munka mennyisége és minősége közötti szoros összefüggést. Ennek figyelembevételével a 12. ötéves tervidőszakra előirányzott bér- és fizetésemelés a munkások és alkalmazottak számára a termelési ágazatokban első ízben valósul meg javarészt a vállalatok által megkeresett pénz terhére, illetve annak keretei között. Ez a rendszer hathatósabban befolyásolja majd a műszaki haladás meggyorsítását, a termelés hatékonyságának növelését.

A nem termelő szférákban a béreket és a fizetéseket központi forrásokból emeljük. Tavaly megkezdtuk az orvosok és más egészségügyi dolgozók bérének szakaszos emelését. Tervezzük, hogy 1987-ben befejezzük az oktatásban dolgozók bérének és fizetésének növelését, hozzákezdünk a művelődésügyi dolgozók bérének emeléséhez. Folyamatban van a munkások és alkalmazottak munkabérkedvezményének bővítése Kelet-Szibéria és Távol-Kelet több körzetében.

A dolgozók számos javaslatukban vetik fel, hogy mi a társadalmi fogyasztási alapok szerepe az igazságosság elvének megvalósításában. Ezek az alapok már ma is az anyagi javak és juttatások csaknem harmadát teszik ki. Abból indulunk ki, hogy ezek korántsem jótékonyági alapok. Fontos szerepük van abban, hogy a társadalom tagjai számára egyformán hozzáférhetővé tegyük az oktatást, a kultúrát, kiegyenlítsük a gyermeknevelés feltételeit, megkönnyítsük azok életét, akik különböző okoknál fogva egyszeri vagy állandó segítségre szorulnak. Ugyanakkor ez a szakképzett, lelkiismeretes munka jutalmazásának, ösztönzésének eszköze is. Pártunk továbbra is a társadalmi fogyasztási alapok növelésére, hatékonyabb felhasználására törekszik. A 12. ötéves tervidőszak során ezek volume-ne 20–23 százalékkal emelkedik.

A szocialista állam fontos funkciója a küzdelem a nem munkából származó jövedelmek ellen. El kell ismernünk, hogy napjainkban az ellenőrzés gyengülése és több más ok következtében kialakult az emberek néhány olyan csoportja, amelyeknél világosan megnyilvánulnak a magántulajdonosi törekvések, a társadalmi érdekek figyelmen kívül hagyása.

A dolgozók jogosan sürgetik az effajta jelenségek felszámolását. A központi bizottság teljes mértékben támogatja ezeket a követeléseket. Szükségesnek tartjuk, hogy már a közeljövőben további intézkedéseket foganatosítsunk a naplopók, az állami tulajdon fosztogatói, a megvesztegetők és azok ellen, akik rendszerünk munkán alapuló természetétől idegen útra léptek. Át kell gondolni az adópo-

litika tökéletesítésére vonatkozó javaslatokat, a többi közt az örökségek progresszív megadóztatását.

A nem munkával szerzett jövedelmeket gátak közé szorítva nem engedhetjük meg azonban azt, hogy árnyék vetődjön azokra, akik becsületes munkával tesznek szert kiegészítő keresetre. Sőt az állam elő fogja segíteni a lakossági igények kielégítését szolgáló különböző formák és a szolgáltatások fejlesztését. Figyelmesen meg kell vizsgálni a magán-munkatevékenység rendezésével kapcsolatos javaslatokat. Ezeket a munkaformákat természetesen teljes egészében össze kell egyeztetni a szocialista gazdálkodás elveivel, vagy szövetségi alapokra, vagy a szocialista vállalatokkal kötött szerződéses alapra kell helyezni őket. A társadalom és a lakosság csakis nyerhet ezáltal.

Az elosztási viszonyok tökéletesítését célzó erőfeszítéseink nem lesznek elég hatékonyak, és a népjólét növelésének feladatát nem teljesítjük, ha nem leszünk képesek *feltölteni a piacot különféle árucikkekkel, szolgáltatásokkal*. Erre irányul a közszükségleti cikkek gyártásának és a szolgáltatási szféra fejlesztésének komplex programja.

A mostani ötéves tervben biztosítanunk kell majd a fogyasztási cikkek termelésének, a kiskereskedelmi áruforgalom növekedésének sokkal gyorsabb ütemét, a kereskedelem és a közétkeztetés szervezésének jelentős javulását. A nehézipari ágazatok elé azt a feladatot állítottuk, hogy valamennyi vállalatot vonják be az iparcikkek előállításába, hogy elégítsék ki a könnyű- és az élelmiszeripar kiváló minőségű anyagok és berendezések iránti szükségletét.

Minél gyorsabban ki kell alakítani a szolgáltatások korszerű rendszerét. Ez a központi szervek feladata, de ugyanilyen, ha nem nagyobb mértékben a szövetségi köztársasági minisztertanácsoké, az összes helyi hatósági szerveké. Határozott intézkedéseket kell fogyanatosítani a szolgáltatások iránti kereslet és kínálat között fennálló kirívó aránytalanság felszámolására. Elsősorban olyan szolgáltatásokról van szó, mint a házi munka könnyítése, a lakások komfortosítása és felújítása, a turizmus, a gépkocsiszervizelés, amelyek iránt különösen gyors ütemben nő az igény. A dolgozók javaslatainak figyelembevételével törekszünk a gyümölcs- és zöldségtermelő társulások széles körű fejlesztésére. A dolgok tehát mozgásba jöttek, de folytatni kell ezt a munkát, s minden mesterséges akadályt el kell távolítani az útjából.

A *lakásprobléma* társadalmi jelentősége és kiélezettsége miatt nagyon komolyan foglalkozunk ezzel a kérdéssel. Az, hogy 2000-re minden családnak saját lakást vagy házat biztosítsunk, önmagában véve hatalmas, de erőnkhez mért feladat. A mostani ötéves tervidőszakban, főként pedig az azt követőkben még nagyobb arányú lesz

majd a lakásépítés, illetve a lakásállomány felújítása. Minden lehetséges módon ösztönözni kell a szövetkezeti és a magánérés lakásépítést. A lakásépítés bővítésének jelentős tartalékai rejlenek ebben. Helyesen cselekednek azokon a helyeken, ahol támogatják az ifjúsági lakásépítő komplexumokat. A fiatalok érdekeltsége, energiája sokat tehet ebben a vonatkozásban is.

Sok szó esik arról, hogy szükséges a lakáselosztási gyakorlat lényeges javítása. Ezeket a kérdéseket széles, demokratikus alapon, állandó társadalmi ellenőrzés mellett kell megoldani. Figyelemre méltóak azok a javaslatok, hogy igazságos változtatásokat hajtsunk végre a lakbérrendszerben, vagyis a lakbéreket a lakóterület méretének és minőségének függvényében állapítsuk meg. Sok a kifogás a lakásépítés rossz minősége miatt. Ezzel kapcsolatban olyan intézkedéseket kell kidolgozni, amelyek ösztönöznék a lakásépítés minőségének lényeges javítását, valamint városaink és falvaink tervezési, közművesítési és építészeti színvonalának emelését.

Eltársak! A szociális ügyek területén minőségi változások elképzelhetetlenek *a munka tartalmának mélyreható átalakítása* nélkül. Ebben a fő szerepet a népgazdaság műszaki rekonstrukciójának – a gépesítésnek, az automatizálásnak, a számítógépek alkalmazásának, a robotizációnak – kell játszania, amelynek – és ezt szeretném külön hangsúlyozni – egyértelműen társadalmi célokat kell szolgálnia. Már a mostani ötéves tervidőszakban jelentősen csökkenteni kívánjuk a kézi munka arányát, 2000-re pedig 15–20 százalékra akarjuk korlátozni a termelési szférában, s az emberek millióit akarjuk megszabadítani a kézi munkától. A tudományos-technikai forradalom feltételei között a munka további átalakítása igen magas követelményeket támaszt a műveltségi szintet és a szakmai képzettséget illetően. Lényegében napirendre került az a feladat, hogy *kialakítsuk a folyamatos oktatás egységes rendszerét.*

A központi bizottság az utóbbi években fontos intézkedéseket fogantatott ezen a téren. Megkezdődött *az általános és a szakiskolai reform.* Meg kell mondani, hogy a reformintézkedések végrehajtásának üteme és foka még nem elégíti ki bennünket. Az ügy érdekei azt követelik, hogy mélyrehatóbban megismertessük a korszerű termelés tudományos alapjait, a termelés intenzifikálásának főbb irányait. És különösen halaszthatatlan feladat: biztosítanunk kell, hogy a tanulók elsajátítsák a számítástechnikai ismereteket. Mindent összevéve, teljesebben kell érvényesíteni az oktatás és a termelőmunka összekapcsolásának lenini elvét, határozottabban kell törekedni az oktatás hatékonyságának fokozására, arra hogy gyökeresen megjavítsuk a fiatalok felkészítését az önálló életre és a munkára, hogy az új társadalom tudatos építőivé neveljük őket.

A párt feladatul tűzi ki a *felső- és a középfokú szakoktatás átalakítását*. Az utóbbi években a szakemberképzés létszámbeli növelése nem járt együtt felkészültségük minőségének kellő mértékű javulásával. Nagyon elavult a felsőfokú képzés anyagi bázisa. Lényegesen javítani kell a mérnökök, a műszaki állomány foglalkoztatásának gyakorlatát.

Most elkészültek a javaslatok a kialakult helyzet megváltoztatására. A társadalom érdekei azt követelik, hogy növeljük a mérnöki munka tekintélyét. Felül kell vizsgálni a felső- és a középfokú szakoktatás szerkezetét, biztosítani kell az alapos elméleti és gyakorlati tudással rendelkező szakemberek korszerű képzését. Nyilvánvaló, hogy újszerűen kell kialakítani a kapcsolatokat a felső- és a középfokú oktatás, valamint a népgazdasági ágazatok között, fokozni kell köcsönös érdekeltségüket az oktatás és a továbbképzés színvonalának emelésében, s abban, hogy alapvetően javuljon a szakemberek foglalkoztatása a termelésben.

Sem az egyén, sem a társadalom számára nincs nagyobb kincs az egészségnél. Az *emberek egészségének védelme és megóvása* elsőrendű fontosságú feladat. Az egészségügy problémáit átfogóan, társadalmi szempontból kell vizsgálni. Az egészséget mindenekelőtt az élet- és a munkakörülmények, a népjólét színvonala határozza meg. Természetes tehát, hogy óriási jelentőségű a nép egészségvédelme. Mielőbb és mindenütt biztosítani kell a lakosság magas színvonalú gyógyító-megelőző orvosi ellátását, gyógyszerellátását. Mindez azt követeli, hogy új módon oldjuk meg az egészségügy anyagi-műszaki bázisával kapcsolatos gondokat, a számos sürgető tudományos, szervezési és káderproblémát. Nem csekély összegekre lesz szükség, s ezeket elő is kell teremtenünk.

Már régen és helyesen megállapították, hogy az egészséget nem lehet patikában megvásárolni. A legfontosabb az ember életmódja, a többi közt az, mennyire ésszerűen és hasznosan tölti el szabadidejét. Erre megvannak a lehetőségek, de komoly bajok vannak az ügy szervezettségével. Sok minden függ a lakosság társadalmi kezdeményezésétől, öntevékenységtől, de a városokban és a falvakban, a dolgozó kollektívákban gyakran felülről várnak utasításokat, segítséget. Miért használjuk fel rosszul mindazt, ami máris rendelkezésünkre áll: művelődési központokat, klubokat, stadionokat, művelődési parkokat és sok mást? Miért nem foglalkoznak kellőképpen ezekkel a kérdésekkel a tanácsok, a szakszervezetek, a Komszomol? Miért nem indítunk mozgalmat, hogy jobban ösztönözzük az egyszerű sportpályák, tornatermek építését a lakóhelyeken? Vajon miért nem szervezünk szövetkezeti alapon sport-, turista- és más klubokat?

Hazánk harcot vív az iszákosság és az alkoholizmus ellen. A tár-

sadalom és az egyén egészsége védelmében határozott intézkedéseket hoztunk, olyan hagyományok ellen indítottunk harcot, amelyek évszázadok során alakultak ki és rögződtek. Nem akarjuk áltatni magunkat az elért eredményekkel, de elmondhatjuk, hogy az italozást kiszorítottuk a munkahelyekről, s csökkentettük a nyilvános helyeken. Javul a helyzet a családokban, mérséklődött az üzemi balesetek száma, nagyobb lett a rend. De a továbbiakban is nagy, kitartó, sokrétű munkára van szükség ahhoz, hogy biztosítsuk a végleges áttörést a kialakult szokásokban. Itt semmiféle elnézésnek nincs helye!

Rendkívül fontos feladat *a természetvédelem, a természeti erőforrások ésszerű hasznosítása*. A szocializmus a termelés tervszerű megszervezésével, humanista világnézetével képes arra, hogy megteremtse a harmóniát a társadalom és a természet viszonyában. Intézkedések egész rendszerét foganatosítjuk e téren, nem csekély összegeket fordítunk erre a célra, s már gyakorlati eredményeket is felmutathatunk.

Mindazonáltal a természeti környezet állapota több térségben jogos aggodalmakat kelt. És a közvélemény, íróink helyesen látják, hogy gondosan kell törődni a földdel, a föld méhének kincseivel, a tavakkal, a folyókkal, a növény- és az állatvilággal.

A természetvédelemben megengedhetetlenül lassan alkalmazzák a tudományos-műszaki eredményeket. Az új vállalatok építésének és a meglevők rekonstrukciójának terveiben még mindig elavult megoldások szerepelnek, nem kielégítő mértékben alkalmazzák a hulladékmentes és kevés hulladékkal járó technológiai eljárásokat. Feldolgozáskor a kitermelt nyersanyagtömeg nagy része hulladékká válik, amely szennyezi a környezetet. E téren hatékonyabb gazdasági, jogi és nevelő hatású intézkedéseket kell hozni. Mindannyian, akik ma élünk, felelősek vagyunk a természetért utódaink és a történelem előtt.

2. A társadalmi, az osztály- és a nemzeti viszonyok tökéletesítése

Elvtársak! A marxista-leninista párt számára életbevágóan fontos *az osztályok, a társadalmi csoportok közötti kapcsolatok* problémáinak elemzése. A kommunista párt politikájában érdekazonosságukat és sajátosságaikat gondosan figyelembe véve biztosítja a társadalom szilárd egységét, a társadalom legfontosabb és legbonyolultabb feladatainak sikeres megoldását.

A szovjet társadalom élcsapata a munkásosztály. A szocialista termelés rendszerében elfoglalt helye, politikai tapasztalata, magas fokú tudatossága, szervezettsége, munka- és politikai aktivitása révén a munkásosztály fogja össze társadalmunkat, vezető szerepet tölt be

a szocializmus tökéletesítésében, a kommunizmus építésében. Az SZKP politikájának sarkköve, hogy folyamatosan gondoskodik a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség szövetségének az erősítéséről. Éppen ebben rejlenek erőnk összpontosításának azok a lehetőségei, amelyek révén meggyorsíthatjuk az általunk kitűzött gazdasági és társadalmi feladatok megoldását.

A szocialista társadalom egysége azonban korántsem jelenti a társadalmi élet nivellálódását. A szocializmus fejleszti az emberek érdeklődésének, igényeinek, képességeinek sokrétűségét, aktívan támogatja a társadalmi szervezetek e sokrétűséget visszatükröző öntevékenységet. Mi több, a szocializmusnak szüksége van erre a sokrétűsége, ebben látja az alkotó tevékenység, a kezdeményezés, az elmék és a tehetségek versengése további kibontakoztatásának elengedhetetlenül szükséges feltételét, e versengés nélkül elképzelhetetlen a szocialista életmód és az előrehaladás.

A kérdés egyébként így vetődik fel: ha nem tudjuk új, összehasonlíthatatlanul magasabb szintre emelni a termelési, a gazdasági versenyt, valamint a tudomány és a művészetek terén kialakult versengést, akkor nem tudjuk megoldani az ország társadalmi-gazdasági haladásának meggyorsítása előtt álló feladatokat sem. A szocialista életmód fejlődése azt jelenti, hogy megteremtjük a maximális lehetőségeket a társadalom kollektívizmusának, összeforrottságának megszilárdítására, a személyiség aktivitásának növelésére.

A közvélemény nagy figyelmet fordít *a család megszilárdításának problémáira*. Az új, a szocialista család kialakításában elért eredményeink vitathatatlanok. A szocializmus felszabadította a nőt a gazdasági és társadalmi elnyomás alól, a férfiakkal egyenlő lehetőségeket teremtett számára a munkához, a tanuláshoz, a közéleti tevékenységhez. A szocialista család a férfiak és a nők teljes egyenjogúságára, a családért vállalt azonos felelősségükre épül.

Az új család kialakulása azonban nem egyszerű dolog. Bonyolult folyamat ez, amelynek megvannak a maga problémái. S bár az utóbbi években csökkent a válások száma, még mindig igen magas. Nem csekély a boldogtalan családok száma sem. Mindez károsan hat főként a gyermekek nevelésére, valamint a férfiak és a nők erkölcsi arculatára, munka- és társadalmi aktivitására. Érthető, hogy a társadalom nem maradhat közömbös e jelenségek iránt. A szilárd család a társadalom egyik legfontosabb alappillére.

Különös gondot kell fordítani a fiatal házásokra. Az ifjúságot fel kell készíteni a családi életre, átgondoltabbá kell tenni a fiatal házásoknak nyújtott anyagi segítség rendszerét, mindenekelőtt ami a lakás- és otthonteremtési gondjaik megoldását illeti. Nyilván célszerű megvizsgálni a jogszabályaink tökéletesítésére irányuló javaslatokat, hogy erősítsük az állampolgárok felelősségét a család iránt.

Persze nemcsak erről van szó. Az állami szervek és a társadalmi szervezetek gyakorlati munkáját úgy kell megszerveznünk, hogy az minden lehető módon segítse a családnak és a család tartópilléreinek a megszilárdulását. Gondolunk itt kollektív ünnepek, kulturális és sportrendezvények megtartására, a közös családi pihenés feltételeinek a megteremtésére. Széles körben kell megünnepelni a munkásdinasztiákat, támogatni kell a jó családi hagyományokat, s a fiatalok nevelésében támaszkodni kell az idősebb nemzedékek tapasztalataira. E téren hasznos szerepet tölthet be a tömegtájékoztatás, a televízió, az irodalom, a filmművészet és a színház.

Számos családi probléma megoldásának előfeltétele *olyan munka- és életkörülmények megteremtése a nők számára*, amelyek lehetővé teszik az anyaság sikeres összehangolását a munkával és a társadalmi tevékenységgel. A 12. ötéves tervidőszakban tervezzük a nők számára a rövidített munkanap, illetve munkahét, a bedolgozói munka szélesebb körű bevezetését. A gyermek másfél éves koráig kiterjesztjük az anyák fizetett gyermekgondozási szabadságát, s a fizetett táppénzes napok számát a gyermek megbetegedése esetén. Az alacsony jövedelmű családok a gyermekek 12 éves koráig családi pótlékot kapnak. Azt a feladatot tűzzük ki, hogy a legközelebbi években teljes egészében kielégítsük a lakosság bölcsőde- és óvodaigényeit.

Érdemes elgondolkodni a megfelelő szervezeti formákon is. Miért ne éleszthetnénk fel a munkahelyi, lakóhely szerinti nőtanácsokat, miért ne tömöríthetnénk egységes rendszerbe, amelyet a Szovjet Nők Országos Tanácsa irányítana. A nőtanácsok komoly befolyást gyakorolhatnának társadalmi életünk számos szociális problémájának megoldására.

Munkánkban fontos helyet kell kapnia *az idős korosztályról – a háború veteránjairól és az időskorúakról – való gondoskodásnak*. A párt, a szovjet állam mindent megtesz azért, hogy a nyugdíjasok anyagi jóléte a társadalmi gyarapodás mértékével együtt növekedjen. A 12. ötéves tervidőszakban tervezzük a munkások és az alkalmazottak minimális nyugdíjának életkor szerinti emelését, hasonlóképpen emelni kívánjuk a rokkantsági nyugdíjakat és az árvasági segélyeket, valamint a kolhozparasztnak korábban megállapított nyugdíjait. De, mint mondják, nemcsak kenyéren él az ember. A központi bizottságba hírek érkeznek arról, hogy nyugdíjba vonulásuk után a veteránok közül sokan „nem találják helyüket”. Nyilvánvaló, hogy az állami intézményeknek és a társadalmi szervezeteknek központi és helyi szinten egyaránt további lépéseket kell tenniük, amelyek elősegítik, hogy a veteránok tevékenebben részt vegyenek a gazdasági és a politikai életben, a közéletben. Hiszen nem kevesebb, mint ötvenmillió szovjet emberről van szó.

Újabb lépést jelentene, ha létrehoznánk a háború és a munka veteránjainak országos szervezetét. Ez talán sokat tehetne azért, hogy a nagy élettapasztalattal bíró embereket bevonja a politikai és a közügyekbe, mindenekelőtt pedig a felnövekvő nemzedékek nevelésébe. Jó kilátásai vannak a nyugdíjasok foglalkoztatásának is, szövetkezeti, egyéni vagy családi alapon egyaránt: részt vehetnének a szolgáltatási, a kereskedelmi szférában, a fogyasztási cikkek és a mezőgazdasági termékek előállításában. Az új szervezet nagy segítséget nyújthatna a nyugdíjasok szociális és egészségügyi ellátásának javításában, időtöltésük megszervezésében. Úgy tűnik fel, hogy e szervezetnek lenne mit csinálnia.

Eltársak! A soknemzetiségű szovjet állam számára óriási jelentőségű a *nemzeti viszonyok fejlődése*. A nemzeti kérdés megoldásának alapjait országunkban a nagy októberi szocialista forradalom rakta le. Lenin tanítására, a szocializmus vívmányaira támaszkodva a kommunista párt hatalmas átalakító munkát végzett e téren. Ennek eredményei a szocializmus kiemelkedő vívmányai, amelyek egyúttal az egész világcivilizációt gazdagítják. Egyszer s mindenkorra minden formájában, minden megnyilvánulásában megszűntettük a nemzeti elnyomást és a nemzeti egyenlőtlenséget. Kialakult, s az emberek tízmillióinak tudatába beivódott a népek megbonthatatlan barátsága, valamennyi nép nemzeti kultúrája, nemzeti méltósága iránti tisztelet. A szovjet nép minőségileg új társadalmi és internacionális közösséggé vált, amelyet egyéforraszt a gazdasági érdekek, az ideológia és a politikai célok egysége.

De eredményeink alapján nem szabad azt képzelni, hogy a nemzeti folyamatok problémamentesek. Minden fejlődésre jellemzők az ellentmondások, elkerülhetetlenek ezen a téren is. A lényeg az, hogy lássuk az ellentmondások szüntelenül alakuló aspektusait és oldalait, hogy keressük és idejében megtaláljuk a helyes válaszokat az élet által felvetett kérdésekre. Ez azért is fontos, mert ebben a kérdésben még nem szűntek meg és olykor fájón hallatnak magukról a nemzeti elzárkózásra, a rosszul értelmezett lokálpatriotizmusra irányuló törekvések, az élősdiség.

A nemzeti politika távlati fő irányainak kidolgozásakor különösen fontos figyelembe venni, hogy a köztársaságok megnövekedett gazdasági és szellemi potenciáljuk arányában járuljanak hozzá az egységes népgazdasági komplexum fejlesztéséhez. A köztársaságok termelési kooperációjának, együttműködésének és kölcsönös segítségnyújtásának fejlesztése mind soknemzetiségű államunk, mind az egyes köztársaságok legmagasabb rendű érdekeit szolgálja. A pártszervezetek és a tanácsok feladata, hogy állhatatosan küzdve a rosszul értelmezett lokálpatriotizmus mindennemű megnyilvánu-

lása ellen, nagyobb mértékben használják ki a meglevő lehetőségeket a köz érdekében.

Jogosan vagyunk büszkék a soknemzetiségű szovjet szocialista kultúra vívmányaira. Magába olvasztva a nemzeti formák és színek gazdagságát, kultúránk egyedülálló jelenséggé válik az egyetemes kultúrában. Fontos azonban, hogy az egyes nemzeti kultúrákban meglevő értékek iránti egészséges érdeklődés ne fajuljon olyan próbálkozásokká, amelyek célja az elhatárolódás, kitérés a nemzeti kultúrák kölcsönhatásának és közeledésének folyamata elől. Ezt szem előtt kell tartanunk, amikor nemzeti sajátosság címén egyes irodalmi és képzőművészeti alkotásokban, tudományos munkákban megpróbálják idillikusan ábrázolni az ideológiánkkal, szocialista életmódunkkal, tudományos világnézetünkkel ellentétes, reakciós, nacionalista és vallási csökevényeket.

Pártunknak lenini hagyománya, hogy különleges tapintattal és körültekintéssel foglalkozik a nemzeti politika kérdéseivel, mindazzal, ami az egyes nemzetek és etnikai csoportok érdekeit, az emberek nemzeti érzelmeit érinti, s ugyanakkor elvi harcot folytat a nemzeti korlátoltság, a kérkedés, a nacionalizmus és a sovinizmus megnyilvánulásai ellen, bármilyen köntösben jelentkezzenek is azok. Nekünk, kommunistáknak, töretlenül követnünk és az új körülmények között alkotó módon alkalmaznunk kell a bölcs lenini útmutatásokat, s a Szovjetunió minden népe közötti testvéri barátság továbbbi erősítésének érdekében megkülönböztetett figyelemmel, elvi következetességgel kell foglalkoznunk a nemzeti viszonyokkal.

A párt által kidolgozott szociálpolitika sokrétű és teljesen megvalósítható. A siker azonban döntő mértékben a káderek szociális beállítottságától, s attól függ majd, hogy mennyire állhatatosak és kezdeményezők terveink megvalósításában. A párt-, a tanácsi a gazdálkodó szervezetek, szakszervezetek és az egyes vezetők rendszeres figyelmet kell hogy fordítsanak az emberek konkrét szükségleteire és érdekeire. Ha határozott fordulatot sikerül majd elérnünk a szociális szférában, akkor életünk sok mai, no meg holnapi problémája is a korábbiaknál gyorsabban és hatékonyabban oldódik majd meg.

III. A társadalom további demokratizálása, a nép szocialista öngazgatásának elmélyítése

Elvtársak! Lenin azt tartotta, hogy az új rend fejlődésének fő hajtóereje a demokratizmus, a dolgozóknak a cselekvő, alkotó tevékenysége. Mindenkinél jobban hitt a népben, gondot fordított arra, hogy fokozódjon a tömegek politikai aktivitása, fejlődjön műveltségük, s hangsúlyozta, hogy a műveletlen ember kívül áll a politikán. Azóta csaknem hét évtized telt el. Mérhetetlenül magasabbra emelkedett a szovjet emberek iskolázottsági és műveltségi szintje, gyarapodtak társadalmi-politikai tapasztalataik. És következésképpen nagymértékben megnőtt minden egyes állampolgárnak az a lehetősége és szükséglete, hogy részt vegyen a közügyek intézésében.

A demokrácia az az egészséges és tiszta levegő, amely nélkül a szocialista társadalmi organizmus létezni sem képes. Ezért amikor azt mondjuk, hogy a szocializmus hatalmas potenciálját még nem használjuk ki teljesen, arra is gondolunk, hogy *a társadalom fejlődésének meggyorsítása elképzelhetetlen és lehetetlen a szocialista demokráciának, a demokrácia valamennyi összetevőjének és meg nyilvánulásának további fejlesztése nélkül.*

A párt, a központi bizottság ezt figyelembe véve intézkedéseket foganatosít a szocialista rend demokratizmusának elmélyítése érdekében. Ide kell sorolni azokat az intézkedéseket, amelyek a tanácsok, a szakszervezetek, a Komszomol, a dolgozó kollektívák, a népi ellenőrzés aktivizálására, a nyilvánosság fokozására irányulnak. De azt, amit tettünk és teszünk, nem a tegnap mércéjével kell mérnünk, hanem az új feladatok méreteivel és bonyolultságával kell összevetnünk. Ezek a feladatok – mint a párt új szövegezésű programja hangsúlyozza – megkövetelik *a nép szocialista öngazgatásának következetes és folytonos fejlesztését.*

A szocialista társadalomban, kiváltképpen a mi körülményeink között, az irányítás nem lehet szakemberek szűk körének privilégiuma. Nem csupán az elméletből, hanem saját sokéves gyakorlatunkból is tudjuk, hogy a szocialista rend csak akkor fejlődik sikeresen, ha a nép maga ténylegesen intézi ügyeit, ha az emberek milliói részt vesznek a politikai életben. Éppen ez a dolgozók öngazgatása a szó lenini értelmezésében, éppen ez a szovjethatalom lényege. Az öngazgatási elvek nem államiságunkon kívül, hanem államiságunkon belül fejlődnek, s mind mélyebben behatolnak az állami és a társadalmi élet minden pórúsába, gazdagítják a demokratikus centralizmus tartalmát, megerősítik szocialista természetét.

A szocialista öngazgatás fejlesztésének vezető ereje és legfőbb le-

téteményese a párt. A párt, amely vezető szerepet tölt be a társadalomban, egyszersmind a társadalmi-politikai öngazgató szervezet legmagasabb formája. Az SZKP a párton belüli demokrácia fejlesztésével, a politikai rendszer valamennyi láncszemében tevékenykedő kommunisták aktivitásának fokozásával helyes irányt szab annak a folyamatnak, amelynek során mind mélyebbre ereszti gyökereit a nép szocialista öngazgatása, s fokozódik a tömegek, minden egyes ember részvétele az ország ügyeiben.

A népképviselők tanácsai, amelyeket a dolgozók forradalmi alkotó munkája hívott életre, kiállták az idő próbáját, bebizonyították életképességüket, óriási lehetőségeiket a nép teljhatalmának gyakorlásában, a tömegek egyesítésében és mozgósításában. A szocialista demokratizmus fejlődésének logikájából következik az a parancsoló szükség, hogy maximálisan kihasználjuk a szovjet képviselői szervek e lehetőségeit.

Csak üdvözölhetjük, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, a szövetséges és autonóm köztársaságok legfelsőbb tanácsainak tevékenysége évről évre gyakorlatiasabbá és eredményesebbé válik. Ezek a szervek arra hivatottak, hogy következetesen tökéletesítsék a törvényhozást, s ellenőrizzék, hogyan érvényesülnek törvényeink, milyen a tényleges határfoka minden egyes állami szerv és vezető munkájának. Kíváncsok, hogy a legfelsőbb tanácsok ülészakain aktívabban vitassák meg a szakszervezetek, a Komszomol, más társadalmi szervezetek javaslatait, az egyes gazdasági ágak helyzetét, a régiók fejlődését.

Szeretném felhívni a kongresszusi küldöttek figyelmét külön is, *a helyi tanácsok* tevékenységére. A helyi tanácsoknak ma megvan rá a lehetőségük és egyszersmind kötelességük, hogy az egyik leghatásosabb tényezőként mozgósítsák a tömegeket az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítására. Miután a helyi hatalmi szervek megkapták a mandátumot a választóktól, magukra vállalják a felelősséget az élet minden szférájáért területükön. Ha valaki mondhatja is: ez nem rám tartozik, a tanácsok számára ez nem járható út. A lakás, a közoktatás, az egészségügy, a közellátás, a kereskedelem, a szolgáltatás, a tömegközlekedés és a természetvédelem mind rájuk tartozik. Amikor pedig e kérdésekkel kapcsolatban még nem kevés szemrehányást hallunk a dolgozóktól, az azt jelenti, hogy a tanácsok nem eléggé agilisak, nem eléggé kezdeményezők, gyengén gyakorolják az ellenőrzést. De amikor jogos követelményeket támasztunk a tanácsokkal szemben, azt is látnunk kell, hogy sok helyi jelentőségű kérdés megoldásában korlátozottak lehetőségeik, túlzott központosítás van olyan ügyekben, amelyek korántsem mindig láthatók a központból, s amelyeket sokkal jobban meg lehet oldani helyben.

Ezért továbbra is határozott célunk a helyi hatalmi szervek önállóságának és aktivitásának fokozása. Az SZKP Központi Bizottságában, a Legfelsőbb Tanács Elnökségében és a Szovjetunió Minisztertanácsában most javaslatokat dolgozunk ki erre vonatkozóan. A javaslatok lényege az, hogy minden tanács teljes és felelős gazda legyen az emberek mindennapi igényeinek és szükségleteinek kielégítésével kapcsolatos összes ügyekben, a rendelkezésére álló pénzek, a helyi lehetőségek és tartalékok felhasználásában, a lakossági szolgáltatások terén tevékenykedő valamennyi szervezet munkájának koordinálásában és ellenőrzésében. Ezzel kapcsolatosan alaposan meg kell vizsgálni azt a kérdést, milyen legyen a viszony a tanácsok és a területükön levő központi irányítású vállalatok között, fokozni kell a helyi hatalmi szervek érdekelttségét e vállalatok munkájának eredményeiben.

Sokkal célratörőbbé kell tenni a tanácsuléseket, fokozni kell az állandó bizottságok elemző és ellenőrző tevékenységét, javítani kell a tanácstagi interpellációk gyakorlatát. Az állandó bizottságok ajánlásait, a tanácstagok javaslatait és észrevételeit a végrehajtó szervezetnek gondosan meg kell vizsgálniuk és figyelembe kell venniük.

Miközben meghatározzuk a további teendőket a tanácsok tevékenységének javítása érdekében, nem szabad elfelejtenünk, hogy egyetlen intézkedésünk sem jár a kellő eredménnyel, ha a tanácstagok kezdeményezése nem támasztja alá. A párt ezután is gondoskodni fog arról, hogy népképviselőnek az arra legméltóbb embereket válasszák meg, akik képesek magas szinten intézni az államügyeket, s hogy a tanácsok tagsága rendszeresen megújuljon. Ebben a vonatkozásban nyilvánvalóan eljött az ideje annak, hogy választási gyakorlatunkon elvégezzük a szükséges korrekciókat. Ezen a téren sok megoldásra váró kérdés gyűlt össze.

A párt kötelességének tartotta és tartja, hogy erősítse a nép választottjainak tekintélyét, és egyszersmind maximálisan fokozza felelősségüket, amellyel a választóknak tartoznak. A népképviselői cím nem járuléka a funkciónak, nem kitüntető kiváltság, hanem nagy és nem könnyű munka a tanácsban, a lakosság körében. És minden szükségeset meg kell tenni azért, hogy a népképviselő státusára vonatkozó törvényt következetesen végrehajtsák, hogy minden népképviselőnek minden lehetősége meglegyen jogai tényleges gyakorlására.

A nép önigazgatásának fejlesztése megköveteli, hogy *tovább erősítsük a demokratikus elveket az irányításban, a tanácsok végrehajtó bizottságának, apparátusának, valamennyi többi állami szervnek a tevékenységében.* Itt többségükben hozzáértő emberek dolgoznak, akik szívükön viselik az ügyeket. De mindig tudnunk kell, hogy semmilyen apparátus sem ér el semmit, még ha csupa

bölcsből áll is, ha nem támaszkodik a dolgozók érdekeltségén alapuló támogatására, a dolgozóknak az irányításban való részvételére. Az idő mind szigorúbb és nagyobb követelményeket támaszt az apparátus munkájának színvonalával szemben. Pedig ezen a téren jócskán vannak fogyatékok, gyakran találkozunk még társasovinizmussal, rosszul értelmezett lokálpatriotizmussal, felelőtlen-séggel, bürokratizmussal, az emberekkel szemben tanúsított hideg közömbösséggel. E jelenségek egyik fő oka az, hogy gyengült a dolgozók, a tanácsok, a társadalmi szervezetek ellenőrzése az apparátus munkája fölött.

A párt ennek figyelembevételével kitűzi azt a feladatot, hogy fel kell használni minden eszközt, amely lehetővé teszi, hogy minden állampolgár ténylegesen és aktívan befolyással legyen az irányítási döntések kidolgozására, ellenőrizze a döntések végrehajtását, s megkapja a szükséges információt az apparátus tevékenységéről. Ennek szolgálatába kell állítani azt a rendszert, amelynek keretében minden irányító szerv meghatározott időközökben beszámol a dolgozó kollektíváknak és a lakosság gyűléseinek. Sokat tehetnek itt a népi ellenőrzési bizottságok, csoportok, a népi ellenőrök, a szakszervezetek társadalmi felügyeleti szervei, a tömegtájékoztatási eszközök.

De maguknak a választott szerveknek is igényesebbnek, szigorúbbnak kell lenniük apparátusukhoz. Látnunk kell, hogy az apparátus hosszú ideje nem cserélődött munkatársai érzéketlenné válnak az új dolgokkal szemben, a maguk gyártotta utasításokkal elhatárolják magukat az emberektől, néha meg éppenséggel fékezik a választott szervek munkáját. Nyilvánvalóan olyan rendszert kell kidolgozni, amely lehetővé teszi, hogy a tanácsi szervek, egyáltalán az összes társadalmi szervek minden választás után minősítsék apparátusuk felelős munkatársait, s végrehajtsák az időszerűvé vált személcseréket.

Az idő követeli, hogy *a társadalmi szervezetek* mind aktívabban bekapcsolódjanak az ország kormányzásába. De ha ebből a szempontból nézzük társadalmi szervezeteink munkáját, szemmel látható, hogy sokuk kezdeményező szerepe nem elegendő. Sok esetben elsősorban az apparátus erőivel, bürokratikusan próbálnak cselekedni, s alig támaszkodnak a tömegekre. Más szavakkal, a társadalmi szervezetek népi, alkotó, öntevékeny természete korántsem teljesen realizálódik.

A legnagyobb tömegszervezet nálunk a szakszervezet. A szakszervezetek egészében véve nem keveset tesznek a munkások, az alkalmazottak és a kolhoztagok igényeinek kielégítéséért, a verseny fejlesztéséért, a fegyelem megszilárdításáért, a munka termelékenységének növeléséért. És mégis, legyen szó a dolgozók jogos érdekei-

nek védelméről, a munkavédelemről és a biztonsági technikáról, szanatóriumok, üdülők, sportlétesítmények, közművelődési intézmények építéséről és munkájáról, a szakszervezeti bizottságok korántsem mindig eléggé harcosan célratorók és állhatatosak. Érthető, hogy az effajta passzivitás kedvére való az olyan gazdasági vezetőknek, akik a termelés mögött olykor nem látják az embert. De a szakszervezeteknek mindig előtérbe kell helyezniük a szociálpolitikát, a dolgozók érdekeit. Tulajdonképpen ez tevékenységük fő értelme. A Szovjet Szakszervezetek Központi Tanácsa, a többi szakszervezeti szerv ehhez óriási jogkörrel, nem kevés állami és saját eszközzel rendelkezik. Most már csak az kell, hogy magabiztosan és határozottan éljenek velük, és ne várják, hogy valaki majd a szakszervezetek helyett megoldja a rájuk rótt feladatokat.

A jövő nagymértékben attól függ, elvtársak, milyen ifjúságot nevelünk ma. Ez az egész párt, az egész nép feladata. Ez a *lenini Komszomol* legfontosabb, leglényegesebb feladata. A mi ifjúságunk szorgalmas, szeret dolgozni, hőstetre és önfeláldozásra kész, hű a szocializmushoz. Az azonban már az idősebb nemzedékek kötelessége: megtenni mindent, hogy a helyükbe lépő generáció még okosabb, többre képes, iskolázottabb legyen, s méltón vigye tovább a jövőbe stafétabotként az igazságosság és a szabadság eszményeit, a nagy októberi forradalom ránk hagyományozott eszményeit.

Lenin hangsúlyozta, hogy a kommunizmust nem lehet csupán könyvekből megtanulni, nem lehet a fiatalokat felelősségre nevelni, ha nem bízunk rájuk felelős feladatokat. A nyolcvanas évek fiataljai széles látókörűek, műveltek, feszül bennük az energia. Azt mondanám, égnek a tettvágytól, keresik a lehetőséget, hogy megmutassák képességeiket a társadalmi élet minden területén. És a Komszomolnak minden módon támogatnia kell ezt a törekvést mindenütt – a népgazdaságban, a tudományban és a technikában, a tanulásban és a művelődésben, a politikai életben és a haza védelmében. És e munkának minden más munkánál inkább kísérleti jellegűnek kell lennie, érdekesnek és vonzónak kell lennie a fiatalok számára, szoros kapcsolatban kell lennie a fiataloknak a termelésben, a tanulásban, az életkörülményekben, a szabadidő felhasználásában jelentkező igényeivel.

A párt-, a tanácsi és a gazdasági szerveknek a Komszomollal együtt következetesen azon kell lenniük, hogy az ifjúság rátermett képviselőit vezető munkakörökbe helyezzék az irányításban, a termelésben, a tudományban, a kultúrában. Azt mondjuk: a fiatalok előtt nálunk mindenütt szabad a pálya. Ez igaz. De állandó erőfeszítésekre van szükség, hogy ezek a szavak ne halványuljanak el. És a pályának mindig valóban szélesnek kell lennie.

Egészében véve az SZKP Központi Bizottsága célszerűnek tartja

további intézkedések foganatosítását annak érdekében, hogy növekedjen a szakszervezetek, a Komszomol, a művészeti szövetségek és az önkéntes társaságok szerepe a nép 'szocialista öngazgatásának rendszerében. Nevezetesen azt tervezzük, hogy kiterjesztjük azoknak a kérdéseknek a körét, amelyeket az állami szervek csakis az illetékes szakszervezetek, Komszomol- és nőszervezetek részvételével vagy előzetes egyetértésével dönthetnek el, meg akarjuk adni ezeknek a szervezeteknek azt a jogot, hogy sok esetben leállítsák az irányító szervek döntéseinek végrehajtását.

Pártprogramunk célul tűzi ki, hogy a leghathatósabban használjuk fel *a közvetlen demokráciának* – a néptömegek állami és más döntésének kidolgozásában, elfogadásában és végrehajtásában való közvetlen részvételének – minden formáját. Ezen a téren óriási szerepe van *a dolgozó kollektívának*, amely a társadalmi élet valamennyi szférájában, mindenekelőtt a gazdaságban tevékenykedik. A vállalatok jogainak bővítése, az önálló elszámolás bevezetése és a szocialista vállalkozó szellem erősítése csak abban az esetben kap reális tartalmat, ha fokozódik magának a dolgozó embernek az aktivitása. Nem lehet beletörődni azokba a még mindig előforduló esetekbe, amikor a munkások nem ismerik vállalatuk terveit, amikor javaslataikat nem részesítik kellő figyelemben. Ezek az esetek arról tanúskodnak, hogy a tehetetlenségi erő helyenként még mindig hat, s akadályozza a munkásoknak és az alkalmazottaknak az irányításba való bekapcsolódását, miatta nem tud kialakulni bennük a termelés teljes jogú gazdájának érzése.

A dolgozó kollektívákról szóló, két évvel ezelőtt elfogadott törvény kétségtelenül elősegítette kezdeményező kedvük élénkülését. De egyelőre nem mondhatjuk, hogy a törvény azokkal az eredményekkel jár, amelyekre számítottunk. Ez kiderült akkor, amikor az SZKP Központi Bizottságában megvizsgáltuk, hogyan alkalmazzák a törvényt a gyakorlatban a minszki autógyárban és más üzemekben. A következtetés egyértelmű: radikálisan meg kell javítani azt a mechanizmust, amely lehetővé tenné, hogy a törvényben rögzített demokratikus elvek és szabályok meghonosodjanak a mindennapi munka gyakorlatában. Lépésről lépésre bővíteni kell azoknak a problémáknak a körét, amelyekkel kapcsolatban a dolgozó kollektíva döntése végleges, növelni kell a munkások és az alkalmazottak közgyűléseinek szerepét, fokozni kell a felelősséget határozataik végrehajtásáért. Felvetődik az a kérdés is, hogy a közgyűlések közti időszakban nem csupán a brigádokban, hanem a vállalatok szintjén is funkcionáljon, mondjuk, a dolgozó kollektíva tanácsa, amelynek tagjai lennének a vállalatvezetés, a pártszervezet, a szakszervezet, a Komszomol-szervezet, a brigádtanácsok képviselői, munkások, szakemberek.

A kiváló önelszámoló brigádok már most is az öngazgatás alap-sejtjeivé válnak, amelyek maguk választják meg vezetőiket. A gyakorlat azt mutatja, hogy ez életképes dolog. Azt is igazolja, hogy miközben fejlesztjük a demokratikus elveket a termelés irányításában, nyilvánvalóan célszerű kiterjeszteni a választás elvét valamennyi brigádra, majd pedig fokozatosan a vállalatok vezető munkatársainak néhány más kategóriájára is – a művezetőkre, a műszak- és műhelyfőnökökre, a gyárrészlegvezetőkre, a szovhozokban az ágazatvezetőkre. Hosszú évek tapasztalatai tanúsítják: éppen ez irányban kell keresnünk a centralizmus és a demokrácia, az egyszemélyi vezetés és a választási elv összekapcsolásának a mai körülményekkel összhangban levő formáit a népgazdaság irányításában.

Állandóan gondot kell fordítani arra, hogy feltétlenül tartsák meg a kolhozok és más szövetkezeti szervezetek irányításának demokratikus elveit, s teljesítsék a szövetkezeti alapszabályzat követelményeit. Az utóbbi időben valahogy lanyhult az erre fordított figyelem, túlságosan sokan avatkoznak be a szövetkezet életébe. A párt- és a tanácsi szervek kötelesek ügyelni arra, hogy a kolhozok, a szövetkezetek öngazgatása zökkenőmentesen működjön, véget kell vetni minden olyan próbálkozásnak, hogy nyomást gyakoroljanak rájuk, és adminisztratív úton beavatkozzanak életükbe.

Alkotmányunk úgy rendelkezik, hogy az ország életének nagy kérdéseivel, a helyi tanácsok határozattervezeteivel kapcsolatban vita és szavazás útján, ki kell kérni a lakosság véleményét. Meg kell gyorsítani a törvény előkészítését ezzel az igen fontos kérdéssel kapcsolatban. Még jobban fel kell használnunk a közvetlen demokrácia fejlesztésének olyan bevált csatornáit, mint az állampolgárok gyűlései, a választók utasításai, a dolgozók levelei, a sajtó, a rádió, a televízió, s egyáltalán a közvélemény megismerésének, a tömegek igényeire és hangulatára való operatív, együttérző reagálásnak megannyi eszközét.

Számunkra elvi jelentőségű *a nyilvánosság kiterjesztésének kérdése*. Ez politikai kérdés. Nyilvánosság nélkül nincs és nem lehetséges demokratizmus, a tömegek politikai aktivitása, a tömegek részvétele az irányításban. Ez, ha úgy tetszik, biztosítéka annak, hogy a munkások, a kolhoztagok, az értelmiségiek tízmilliói az egész állam érdekeitől vezettetve, felelősségérzettel végezzék munkájukat, ez a kiindulópontja kádereink pszichológiai átállásának.

Néha, amikor a nyilvánosságról van szó, hallunk olyan figyelemztetéseket, hogy óvatosabban beszéljünk fogyatékoságainkról és mulasztásainkról, a nehézségekről, amelyek elkerülhetetlenek minden emberi munkában. Erre csak egy válasz, a lenini válasz adható: a kommunistáknak mindig és minden körülmények között az igazságra van szükségük. Az elmúlt egy év tapasztalatai megmutat-

ták, hogy a szovjet emberek milyen határozottan támogatják minden olyan jelenségnek kompromisszum nélküli megítélését, amely akadályozza előrehaladásunkat. Viszont azok, akik megszokták, hogy ímmel-ámmal dolgozzanak, port hintsenek az emberek szemébe, valóban feszengenek a nyilvánosság fényében, amikor minden, ami az államban és a társadalomban történik, a nép ellenőrzése alatt áll, a nép szeme előtt van. A nyilvánosságot ezért zökkenőmentesen működő rendszerré kell fejlesztenünk. Szükség van rá a központban, de nem kevésbé, hanem talán még inkább szükség van rá a helyszínen, ott, ahol az ember él és dolgozik. Ez az ember tudni akarja – és tudnia is kell – nemcsak azt, ami állami szinten dől el, hanem azt is, milyen határozatokat hoznak a helyi párt- és tanács-szervek, a vállalatvezetőségek és a szakszervezetek.

A szocialista demokratizmus kiterjesztésével és további fejlesztésével kapcsolatos feladatoknak szolgálatába kell állítani *a szovjet ember társadalmi-politikai és személyi jogainak és szabadságjogainak* egész arzenálját. A párt és az állam legfőbb kötelességének tekinti e jogok és szabadságjogok elmélyítését, garanciáik megszilárdítását. De a szocializmus lényege olyan, hogy az állampolgár jogai nem léteznek és nem létezhetnek kötelességei nélkül, mint ahogy kötelességek sincsenek jogok nélkül.

Fokozni kell kivétel nélkül minden egyes dolgozó aktivitását az alkotó munkában, a fogyatékoságoknak, a visszaéléseknek, minden fájó jelenségnek, a jogunk és morálunk szabályaitól való eltéréseknek a leküzdésében. A demokrácia volt és lesz ezután is legfontosabb eszköze *a szocialista törvényesség megszilárdításának*, a szilárd törvényesség pedig demokráciánk elidegeníthetetlen része.

Az utóbbi időben nem keveset dolgoztunk annak érdekében, hogy megszilárdítsuk a jogrendet a társadalom életének minden szférájában. De az ez irányú erőfeszítések egy cseppet sem gyengülhetnek. Ezután is javítani kell a szovjet törvények minőségét. Törvényeinknek – a polgári és a munkára vonatkozó törvényeknek, a pénzügyi és igazgatási, gazdasági és büntető törvényeknek – még aktívabban elő kell segíteniük az irányítás közgazdasági módszereinek meghonosítását, a munka és a fogyasztás mércéje fölötti hathatós ellenőrzést, a társadalmi igazságosság elveinek érvényesítését. Állhatatosan fokoznunk kell a jogvédő és más szervek felelősségét, meg kell szilárdítani a jogszolgálatot a tanácsokban és a népgazdaságban, erősíteni kell az állami döntőbíráskodást, tökéletesíteni kell a lakosság jogi nevelését. Továbbra is feladatunk, hogy a szovjet törvények egész erejét felhasználjuk a bűnözés és más jogsértések elleni harcban, hogy az emberek minden helységben érezzék az államnak nyugalomukról és sérthetetlenségükről való gondoskodását,

s bizonyosak legyenek abban, hogy egyetlen jogsértő sem kerül el a megérdemelt büntetést.

A leghigorúbban tiszteletben kell tartani az igazságszolgáltatás demokratikus elveit, az állampolgárok törvény előtti egyenlőségét, valamint a többi garanciát, amely biztosítja az állam és minden egyes állampolgár érdekeinek védelmét. Ezzel kapcsolatban lényegesen növelni kell az ügyészi felügyelet szerepét, tökéletesíteni kell a bíróságok és az ügyvédi testület munkáját, már a legközelebbi jövőben be kell fejezni annak az alkotmány által előírányzott törvénynek az előkészítését, amely szabályozza, hogyan élhet panasszal az állampolgár a bíróságnál tisztségviselőknek jogait sértő, jogellenes cselekményei ellen. Természetes, hogy a törvényesség és a jogrend biztosítása annál teljesebb lesz, minél aktívabban bekapcsolódnak ebbe a munkába a párt- és a tanácsi szervek, a szakszervezetek és a Komszomol, a dolgozó kollektívák és az önkéntes rendőrök. társadalmunk összes erői.

A mostani körülmények között, amikor az imperializmus különleges szolgálatait fokozzák a felforgató tevékenységet a Szovjetunió és más szocialista országok ellen, jelentősen növekszik az *állambiztonsági szervek* felelőssége. A biztonsági szervek a párt irányításával a szovjet törvényeket szigorúan megtartva, nagy munkát végeznek annak érdekében, hogy leleplezzék az ellenséges mesterkedéseket, megghiúsítsanak mindenféle felforgató akciót, védjék hazánk szent határait. Meggyőződésünk, hogy a szovjet csekisták, határőr katonák mindig a velük szemben támasztott követelmények magaslatán lesznek, éberséget, állhatatosságot és szilárdságot tanúsítanak az állam- és társadalmi rendünket támadó, mindennemű bűnös cselekmény elleni küzdelemben.

Az SZKP Központi Bizottsága, a KB Politikai Bizottsága a bonyolult nemzetközi helyzetre, a reakciós imperialista körök fokozódó agresszivitására való tekintettel, lankadatlan figyelmet fordít az *ország védelmi képességére, a Szovjetunió Fegyveres Erőinek harci potenciáljára, a katonai fegyelem megszilárdítására*. A Szovjet Hadsereg és Hajóhad korszerű fegyverzettel és technikával, jól képzett személyi állománnyal, felkészült, a néphez feltétlenül hű parancsnoki és politikai káderekkel rendelkezik. Méltón teljesíti kötelességét a legbonyolultabb, olykor zord körülmények között. Ma teljes felelősséggel kijelenthetjük: a Szovjetunió védelmi potenciálját olyan szinten tartjuk, amely lehetővé teszi, hogy szilárdan védelmezzük a szovjet emberek békés munkáját, békés életét.

A párt és az állam arra törekedett és törekszik, hogy a szovjet katonák – harcos és tiszt egyaránt – nem könnyű szolgálatában mindig érezze a társadalom gondoskodását és figyelmét, hogy hadseregünk

iskola legyen, amely állampolgári felelősségre, bátorságra és hazafiságra neveli tagjait.

Érthető, elvtársak, hogy itt, a kongresszuson demokráciánk, államiságunk, egész szovjet politikai rendszerünk tökéletesítésének csak általános kereteit, fő körvonalait vázoljuk. A kongresszus határozatainak végrehajtása nyomán kétségtelenül a népi kezdeményező-készségnek újabb megnyilvánulásai, a tömegek társadalmi-politikai alkotó tevékenységének újabb formái születnek majd.

IV. A párt külpolitikai stratégiájának fő céljai és irányai

Elvtársak! Az ország gazdasági és társadalmi fejlesztésének döntő jelentőségű feladatai meghatározzák az SZKP nemzetközi stratégiáját is. Ennek fő célja rendkívül világos: biztosítani kell a szovjet nép számára azt a lehetőséget, hogy a szilárd béke és szabadság körülményei között dolgozzon. Ez lényegében véve a párt legelső programkövetelménye külpolitikánkkal szemben. A mai helyzetben ennek teljesítése azt jelenti, hogy legelőször is meg kell állítani a nukleáris háborúra való anyagi felkészülést.

Az SZKP a kialakult helyzet körütekintő mérlegelése alapján előterjesztette a tömegpusztító fegyver századunk végéig történő teljes megsemmisítésének átfogó programját, ezt a méreteit és jelentőségét tekintve történelmi fontosságú programot. Megvalósítása az emberiség számára megnyitná a fejlődés elvi lényegében más szakaszát, lehetővé tenné, hogy csak az építésre összpontosítson.

Amint tudják, javaslatainkat nem csupán a hagyományos diplomáciai csatornákon tettük meg, hanem közvetlenül a világ társadalmi erőihez, a népekhez is fordultunk. Elérkezett az ideje annak, hogy véglegesen felfogjuk napjaink kemény realitásait: a nukleáris fegyver fergeteget rejt magában, amely elsöpörheti az emberiséget a Föld színéről. Felhívásunk újból hangsúlyozza az SZKP külpolitikai stratégiájának nyitott, becsületes, lenini mivoltát.

A szocializmus fenntartás nélkül elutasítja a háborút mint az államok közötti politikai és gazdasági ellentétek, ideológiai viták rendezésének eszközét. A mi eszményünk a fegyver és erőszak nélküli világ, olyan világ, amelyben minden nép szabadon választja meg a fejlődés útját, életmódját. Ez a kommunista ideológia humanizmusának, erkölcsi értékeinek kifejeződése. Ezért a párt nemzetközi tevékenységének fő iránya a jövőben is *a harc a nukleáris veszély, a*

fegyverkezési verseny ellen, a világbéke megóvásáért és megszilárdításáért.

Ennek a politikának nincs alternatívája. Kiváltképpen igaz ez olyan időszakokban, amikor a nemzetközi helyzet feszültsége fokozódik. A háború utáni évtizedek során a világhelyzet talán sohasem volt annyira robbanásveszélyes, következésképpen olyan bonyolult és kedvezőtlen, mint a nyolcvanas évek első felében. Az a jobboldali csoport, amely az Egyesült Államokban hatalomra került, és NATO-beli fő útítársai éles fordulattal áttértek az enyhülésről a katonai erőpolitikára. Olyan doktrínákat fogadtak el, amelyek elutasítják a jószomszédságot és az együttműködést mint a világfejlődés elveit, mint a nemzetközi kapcsolatok politikai filozófiáját. A washingtoni kormánynál süket fülekre találtak azok a felhívásaink, hogy állítsuk meg a fegyverkezési versenyt, javítsuk meg a helyzetet.

Talán nem érdemes bolygatni a múltat? Kiváltképpen ma, amikor a szovjet–amerikai kapcsolatokban mintegy a javulás irányába mutató változások jelei mutatkoznak, néhány NATO-ország kormányának tetteiben és hangulatában pedig újból realista tendenciák kezdenek megnyilvánulni. Szerintünk érdemes bolygatni, mivel a nemzetközi klímának a nyolcvanas évek első felében bekövetkezett nagyfokú lehűlése újból emlékeztetett bennünket rá, hogy semmi sem megy magától: a békéért harcolni kell, harcolni kell állhatatosan és céltudatosan. Keresni kell, meg kell találni és ki kell használni még a legkisebb esélyt is, hogy – amíg még lehetséges – megtörjünk a háborús veszély fokozódásának tendenciáját. Az SZKP Központi Bizottsága ennek tudatában áprilisi ülésén újból elemezte a nukleáris veszély jellegét és nagyságát, meghatározta azokat a gyakorlati lépéseket, amelyek a helyzet javulására vezethetnek. A következő elvi megfontolásokból indultunk ki.

Először. A mostani fegyver jellege folytán egyetlen államnak sem lehet reménye arra, hogy megvédje magát csupán haditechnikai eszközökkel, mondjuk akár a legerősebb védelem kiépítésével. A biztonság fenntartása egyre inkább politikai feladatként jelenik meg, és csakis politikai eszközökkel lehet megoldani. Elsősorban az akaratra van szükség, hogy elinduljunk a leszerelés útján. A biztonság nem alapulhat a végtelenségig a megtorlástól való félelmen, vagyis a „fékentartás” vagy az „elrettentés” doktrínáján. Nem beszélve arról, hogy mennyire abszurd és amorális az a helyzet, amikor a nukleáris fegyver túszává válik az egész világ, ezek a doktrínák serkentően hatnak a fegyverkezési versenyre, amely előbb-utóbb kicsúszhat az ellenőrzés alól.

Másodszor. A biztonság, ha a Szovjetunió és az Egyesült Államok közti viszonyról beszélünk, csakis kölcsönös lehet, ha pedig összességükben nézzük a nemzetközi kapcsolatokat, csakis egyete-

mes lehet. Nem abban van a legnagyobb bölcsesség, hogy kizárólag magunkkal törődünk, kiváltképpen a másik fél rovására. Arra van szükség, hogy mindenki egyenlő biztonságban érezze magát, mert a nukleáris korszak félelmei és rettegései következtében előáll a prognosztizálhatatlanság a politikában és a konkrét tettekben. Nagyon fontossá válik az időtényező kritikus jelentőségének figyelembevétele. Az új, tömegpusztító fegyverrendszerek megjelenése folytonosan rövidíti az időt, csökkenti annak a lehetőségét, hogy válságok esetén politikai döntéseket hozzunk a háború és a béke kérdésében.

Harmadszor. A militarizmus mozdonya az Egyesült Államok, ennek katonai-ipari gépezete, amely egyelőre nem készül csökkenteni a fordulatszámot. Ezt persze számításba kell vennünk. De jól tudjuk: a katonai-ipari komplexum érdekei és céljai egyáltalán nem azonosak az amerikai nép érdekeivel és céljaival, ennek a nagy országnak az igazi nemzeti érdekeivel.

A világ természetesen sokkal nagyobb az Egyesült Államoknál és külföldi megszállási támaszpontjainál. És a világpolitikában nem szabad csupán egy valamely országhoz való viszonyra korlátozódni, legyen az akár igen fontos ország is. Ez, mint a tapasztalatok mutatják, csak tápot ad az erő elbizakodottságának. De magától értetődően nagy jelentőséget tulajdonítunk a Szovjetunió és az Egyesült Államok közti kapcsolatok állapotának és jellegének. A két ország kapcsolatában sok az érintkezési pont, s fennáll az az objektív szükséglet, hogy egymással békében éljünk, együttműködjünk egyenlő és kölcsönösen előnyös alapon – de csak egyenlő és kölcsönösen előnyös alapon.

Negyedszer. A világ rohamos változások folyamatában van, és senkinek sincs ereje ahhoz, hogy fenntartsa egy örökös status quót a világban. A világ államok tucatjaiból áll, s ezek mindegyikének megvannak a teljesen jogos érdekei. Kivétel nélkül valamennyiüknek van egy döntő fontosságú feladatuk: nevezetesen az, hogy a társadalmi, politikai és ideológiai ellentétek fölött szemet nem hunyva, elsajátítsák azt a tudományt és művészetet, hogy a nemzetközi szintéren mértéktartón és körültekintően járjanak el, civilizáltan, vagyis a korrekt nemzetközi érintkezés és együttműködés körülményei között éljenek. De ahhoz, hogy ez az együttműködés tág teret kapjon, szükség van a nemzetközi gazdasági biztonság átfogó rendszerére is, amely egyenlő mértékben védelmezne minden egyes államot a diszkriminációval, a szankciókkal és az imperialista, neokolonialista politika egyéb attribútumaival szemben. Az ilyen rendszer a leszereléssel együtt egészében a nemzetközi biztonság szilárd pillérévé válhat.

Egyszóval, a háborúk és az erőpolitika számára már túlságosan

kicsiny és törékeny a mai világ. Megmenteni és megóvni nem lehet, ha nem történik meg – határozottan és végérvényesen – a szakítás azzal a gondolkodásmóddal és cselekvési módszerrel, amelyek évszázadokon át azon alapultak, hogy a háborúk és a fegyveres konfliktusok elfogadhatók, megengedhetők.

Ez pedig annak a felismerését jelenti, hogy a fegyverkezési versenyt, akárcsak magát a nukleáris háborút, már nem lehet megnyerni. A fegyverkezési verseny folytatása a Földön, s még inkább a fegyverkezési versenynek a világűrre való kiterjesztése, meggyorsítja a nukleáris fegyver felhalmozásának és tökéletesítésének amúgy is kritikusan gyors ütemét. A világhelyzet olyanná válhat, amikor már nem fog a politikusok értelmétől vagy akarától függeni. A technika, a katonai-technokrata logika foglyává válik. Következésképpen nem csupán a nukleáris háború, hanem a nukleáris háborúra való felkészülés is, vagyis a fegyverkezési verseny, *a katonai fölény megszerzésére való törekvés objektívan senkinek sem hozhat politikai nyereséget.*

Ez továbbá annak a felismerését jelenti, hogy a szemben álló felek nukleáris potenciáljának egyensúlya ma mértéktelenül magas szinten van. Egyelőre mindegyikük számára garantálja *az egyenlő biztonságot.* De csak egyelőre. A nukleáris fegyverkezési verseny elkerülhetetlenül magasabb szintre emeli ezt az egyenlő biztonságot és odáig fokozhatja, amikor már a paritás sem lesz többé a katonai-politikai fékentartás tényezője. Tehát mindenekelőtt sokkal lejjebb kell szorítani a katonai szembenállás szintjét. Korunkban az igazi, egyenlő biztonságot a hadászati egyensúlynak nem a lehető legmagasabb, hanem a lehető legalacsonyabb szintje garantálja, s ebből az egyensúlyból teljesen ki kell zárni a nukleáris fegyvert és a tömegpusztító fegyver többi fajtáját.

Ez végül annak a felismerését jelenti, hogy a mai helyzetben nincs alternatívája valamennyi állam együttműködésének. Tehát kialakultak azok az objektív – hangsúlyozom, objektív – feltételek, amelyek között a kapitalizmus és a szocializmus közti vetélkedés *csakis és kizárólag a békés verseny és a békés versengés formáiban folyhat.*

Számunkra a békés egymás mellett élés az a politikai irányvonal, amelyhez a Szovjetunió ezután is rendületlenül tartani szándékozik magát. Az SZKP a külpolitikai stratégia kontinuitását biztosítva olyan aktív nemzetközi politikát fog folytatni, amely a mai világ realitásaiból következik. A nemzetközi biztonság problémáit egy-két békeoffenzívával, még igen intenzív békeoffenzívával sem lehet megoldani. Csak következetes, tervszerű és állhatatos munka vezethet sikerre.

A külpolitikai kontinuitásnak semmi köze sincs a múltbeli mód-

szerek egyszerű megismétléséhez, kiváltképpen ami a felgyülemlett problémák kezelését illeti. Különösen nagy pontosságra van szükség saját lehetőségeink megítélésében, higgadtságra és a legnagyobb felelősségtudatra van szükség a döntéshozatalban. Szilárd-ságra van szükség az elvek és a pozíciók védelmezésében, szükség van taktikai rugalmasságra, arra, hogy a felek hajlandók legyenek kölcsönösen elfogadható kompromisszumokra, s ne konfrontációra, hanem párbeszédre és kölcsönös megértésre törekedjenek.

Amint tudják, egész sor egyoldalú lépést tettünk: leállítottuk a közepes hatótávolságú rakéták telepítését Európában, csökkentettük ezeknek a rakétáknak a számát, leállítottunk minden nukleáris robbantást. Moszkvában és külföldön megbeszéléseket folytattunk sok állam vezetőivel vagy minisztereivel. Szükséges és hasznos lépés volt a szovjet–indiai, a szovjet–francia és a szovjet–amerikai csúcstalálkozó.

A Szovjetunió aktív erőfeszítéseket tett attól a törekvéstől indítva, hogy friss impulzust adjon a genfi, a stockholmi és a bécsi tárgyalásoknak, amelyeknek a célja a fegyverkezési verseny visszafogása, az államok közti bizalom erősítése. A tárgyalás mindig kényes, nem egyszerű dolog. A legfőbb itt az, hogy a felek az érdekek kölcsönösen elfogadható egyensúlyára törekedjenek. A tömegpusztító fegyvert politikai mesterkedések tárgyává tenni legalábbis erkölcsstelen, politikailag pedig felelőtlenség.

Végezetül: ez év január 15-i nyilatkozatunk. Egészében véve programunk lényegét tekintve nem más, mint az atom- és űrkorszak biztonságos világának megteremtésére irányuló filozófia össze-ötvozése a konkrét akciók platformjával. A Szovjetunió azt javasolja, hogy a leszerelés problémáit egész komplexumukban vegyük szemügyre, mert abban, ami a biztonsággal kapcsolatos, az egyik dolog összefügg a másikkal. Nem merev összekapcsolásokról van szó vagy olyan próbálkozásokról, hogy „engedjenek” az egyik irányban, a másik irányban pedig barikádot emeljenek. Konkrét akciók tervéről van szó, amely szigorúan időhöz van kötve. A Szovjetunió szándéka az, hogy kitartóan szorgalmazza e terv megvalósítását, s ezt *külpolitikája centrális irányának tekinti a következő évekre.*

Az előterjesztett javaslatok betűjével és szellemével szoros összhangban van *a szovjet katonai doktrína* is. Ennek tendenciája egyértelműen védelmi. Katonai téren ezután is úgy szándékozunk eljárni, hogy senkinek se legyen oka félelemre – akár képzelt félelemre se – biztonsága miatt. De mi is, szövetségeseink is egyenlő mértékben mentesek akarunk lenni a bennünket fenyegető veszély érzésétől. A Szovjetunió kötelezte magát, hogy nem vet be elsőként nukleáris fegyvert, és ehhez a legszigorúbban tartani fogja magát.

De nem titok, hogy az ellenünk irányuló nukleáris támadás forgatókönyvei léteznek. Nincs jogunk ahhoz, hogy ne vegyük számításba őket. A Szovjetunió mély meggyőződésből fakadóan ellene van a nukleáris háború minden változatának. Országunk azt akarja, hogy a tömegpusztító fegyvert kivonják a forgalomból, a katonai potenciált az ésszerűen elegendő mértékére korlátozzák. De ennek jellegét és szintjét továbbra is az Egyesült Államok és tömbpartnerei állásfoglalásai és tettei limitálják. Ilyen körülmények között újból és újból megismételjük: *a Szovjetunió nagyobb biztonságra nem tart igényt, kisebb biztonságot nem fogad el.*

Szeretném felhívni a figyelmet az ellenőrzés problémájára, az ellenőrzésnek ugyanis különösen nagy jelentőséget tulajdonítunk. Nemegyszer kijelentettük: a Szovjetunió nyitott az ellenőrzés számára, mi másoknál nem kevésbé vagyunk érdekelve benne. Az átfogó, mindenre kiterjedő, maximálisan szigorú ellenőrzés alighanem a legfontosabb eleme a leszerelési folyamatnak. A dolog lényege a mi elképzelésünk szerint a következő: *leszerelés ellenőrzés nélkül nem lehetséges, de leszerelés nélkül az ellenőrzésnek nincs értelme.*

És még egy elvi fontosságú mozzanat. Véleményünket a csillagháborúkról meglehetősen részletesen kifejtettük. Az Egyesült Államok már sok szövetségesét bevonta ebbe a programba. Fennáll az a veszély, hogy a folyamat visszafordíthatatlanná válik. Égetően fontos – amíg nem késő – olyan reális megoldást keresni, amely *garantálná, hogy a fegyverkezési verseny ne terjedjen át a világűrre.* Nem szabad megengedni, hogy a csillagháborúk programját felhasználják úgy is, mint ösztönzést a további fegyverkezési versenyre, s úgy is, mint torlaszt a radikális leszerelés útjában. Ennek az akadálnak a leküzdését számottevően elősegítheti az az érezhető haladás, amely a nukleáris potenciálok nagymértékű csökkentését illetően mutatkozik. A Szovjetunió ezért hajlandó reális lépést tenni ebben az irányban, külön is megoldani az európai közepes hatótávolságú rakéták kérdését, vagyis nem kapcsolva azt közvetlenül össze a hadászati fegyverzetek és a világűr problémáival.

A szovjet program az emberek millióinak leghőbb vágyát fejezte ki, a politikusok és a közéleti személyiségek érdeklődése tovább fokozódik iránta. Olyan idők járnak most, hogy kézlegyintéssel nem lehet elintézni. Egyre kevésbé meggyőzővé válnak azok a próbálkozások, hogy kétségbe vonják a Szovjetunió abban való érdemi érdekelttségét, hogy meggyorsítsa, gyakorlati vágányokra vezesse át korunk halaszthatatlan problémájának megoldását, a nukleáris fegyver megsemmisítését. A nukleáris leszerelés nem maradhat a politikusok monopóliuma. Ezen gondolkodik ma az egész világ, mert magáról az életről van szó.

De számításba kell venni azoknak a hatalmi központoknak a reagálását is, amelyek kezükben tartják a leszerelési tárgyalások sikerének vagy sikertelenségének kulcsát. Az Egyesült Államok uralkodó osztályának, pontosabban legőnzőbb csoportjainak, amelyek a katonai-ipari komplexummal vannak kapcsolatban, természetesen mások, a mieinkkel nyilvánvalóan ellentétes céljaik vannak. Számukra a leszerelés profitok elvesztése, politikai kockázat, számunkra viszont minden tekintetben – gazdaságilag, politikailag, morálisan – áldás.

Ismerjük fő opponenseinket, a velük fenntartott kapcsolatokban, a velük folytatott tárgyalások során bonyolult tapasztalatokat szereztünk hosszú évek alatt. Tegnapelőtt megkaptuk Reagan elnök választát január 15-i nyilatkozatunkra. Az amerikai fél a genfi tárgyalásokon elkezdte megfontolásainak részletesebb kifejtését. Mi természetesen figyelmesen tanulmányozunk mindent, amit az amerikaiak e kérdésekkel kapcsolatban előterjesztenek. De mivel a választ a szó szoros értelmében közvetlenül a kongresszus megnyitása előtt kaptuk meg, az Egyesült Államok kormánya nyilvánvalóan arra számít – legalábbis mi így feltételezzük –, hogy az amerikai állásponttal kapcsolatos véleményünket már erről a szónoki emelvényről megtudja a világ.

Rögtön megmondhatom, hogy az elnök levele nem ad okot valamiféle korrekcióra a nemzetközi helyzetnek abban a megítélésében, amelyet a beszámolóban az üzenet kézhezvétele előtt megfogalmaztunk. Arról van szó benne, hogy a nukleáris fegyver megsemmisítése olyan cél, amelyre valamennyi nukleáris hatalomnak törekednie kell. Az elnök a levélben általában egyetért a leszerelés és a biztonság kérdéseire vonatkozó egyes szovjet tételekkel és szándékokkal. Más szavakkal, a válaszban néhány reménykeltőnek látszó vélemény és megállapítás fogalmazódik meg.

De ezek a pozitív kijelentések elvesznek a különféle fenntartások, „kikötések” és „feltételek” között, amelyek ténylegesen meggátolják a leszerelés döntő kérdéseinek megoldását. A hadászati nukleáris fegyverek csökkentését a levél ahhoz a feltételhez köti, hogy egyezzünk bele a csillagháborús programokba, csökkentsük, egyébként egyoldalúan, a szovjet hagyományos fegyverzetet. Ehhez még hozzácsatolja a regionális konfliktusokat, a bilaterális kapcsolatok problémáit is. Az európai nukleáris fegyverzet megsemmisítését gátolja az Anglia és Franciaország álláspontjára való hivatkozás, az a követelés, hogy gyengítsük védelmünket országunk keleti részén, miközben az amerikai haderők megmaradnak ebben a térségben. Az elnök azzal az érveléssel utasítja el a nukleáris kísérletek megszüntetését, hogy a nukleáris fegyver „féken tartó” tényező. Ez szöges ellentétben van a levélben megerősített céllal, a nuk-

leáris fegyver megsemmisítésének szükségességével. Éppen a nukleáris robbantásokkal kapcsolatban, amelyeknek megszüntetését az egész világ követeli, nyilvánul meg a legcsupaszabban az a tény, hogy az Egyesült Államok, az amerikai kormányzó erők nem akarnak a nukleáris leszerelés útjára lépni.

Szóval, nem bocsátkozva a részletekbe, a napokban megkapott dokumentumban nehéz felfedezni az amerikai vezetésnek arra való komoly készségét, hogy ténylegesen hozzáfogjon a nukleáris veszély megszüntetésével összefüggő sarkalatos kérdések megoldásához. Úgy tűnik fel, hogy Washingtonban, és nem csupán ott, hozzá szoktak a nukleáris fegyverhez, s vele kapcsolják össze terveiket a nemzetközi szintéren. És a nyugati politikusoknak mégis, akár akarják, akár nem, válaszolniuk kell a kérdésre: egyáltalán hajlandók-e búcsút venni a nukleáris fegyvertől?

A genfi megállapodás értelmében újabb találkozó lesz az amerikai elnökkel. Ennek jelentőségét abban látjuk, hogy gyakorlati eredményeket hozzon a fegyverzetek korlátozásának és csökkentésének legfontosabb területein. Legalábbis két olyan kérdés van, amelyekkel kapcsolatban megállapodás érhető el: a nukleáris kísérletek megszüntetése, valamint az amerikai és a szovjet közepes hatótávolságú rakéták felszámolása az európai övezetben. És egyébként akkor, ha megvan a készség a megegyezés keresésére, a találkozó időpontjának kérdése magától megoldódik: mi elfogadunk bármilyen javaslatot erre vonatkozóan. De annak nincs értelme, hogy üres beszélgetéseket folytassunk. És nem leszünk közömbösek, ha az elkezdődött szovjet-amerikai párbeszédet, amely a javulás lehetőségének bizonyos nem alaptalan reményét ébresztette, a fegyverkezési versenynek és a háború anyagi előkészítésének folytatására használják fel. A Szovjetunióknak eltökélt szándéka az, hogy beváltsa a két ország, az egész világ népeinek reményeit, amelyek a Szovjetunió és az Egyesült Államok vezetőitől konkrét lépéseket, gyakorlati tetteket, arra vonatkozó tényleges megállapodásokat várnak, hogyan csillapítsák le a fegyverkezési versenyt. Mi készen állunk erre.

Minden más országhoz hasonlóan természetesen mi is nagy jelentőséget tulajdonítunk határaink – mind a szárazföldi, mind a tengeri határok – biztonságának. Sok szomszédunk van, és szomszédaink különbözőek. Egyikükkel szemben sincsenek területi igényeink. Egyiküket sem fenyegetjük. De, mint az élet már nemegyszer igazolta, nem keyés az olyan igénylő, aki sem a mi országunk, sem a velünk szomszédos államok nemzeti érdekeivel nem törődve igyekszik feszültté tenni a helyzetet a Szovjetunió határain.

Például az ellenforradalom és az imperializmus vérző sebbé változtatta Afganisztánt. A Szovjetunió támogatja ennek az országnak

szuverenitása védelmére irányuló erőfeszítéseit. Mi szeretnénk már a legközelebbi jövőben visszarendelni hazájukba a szovjet csapatokat, amelyek Afganisztánban tartózkodnak az afgán kormány kérésére. Az afgán féllel egyeztettük az időpontokat is szakaszos kivonásukra vonatkozóan, s ez akkor kezdődik el, amikor meglesz a politikai rendezés, amely biztosítja, hogy ténylegesen megszűnjön a fegyveres külső beavatkozás az Afganisztáni Demokratikus Köztársaság belügyeibe, és szilárdan garantálja, hogy a beavatkozást nem kezdik el újból. A mi létérdekünk, nemzeti érdekünk az, hogy a Szovjetuniónak mindenkor jó és békés kapcsolatai legyenek valamennyi szomszédos állammal. Ez lényegesen fontos célja külpolitikánknak.

Az SZKP nemzetközi tevékenysége egyik fő irányának az *európai* irányt tekinti. Európa történelmi esélye, jövője a kontinens államainak békés együttműködéséhez kötődik. És fontos, hogy a már felhalmozott tőkét megtartva továbbhaladjunk: az enyhülés kezdeti szakaszától a már szilárdabb szakasz felé, az érett enyhülés felé, majd pedig a szilárd biztonság megteremtése felé a helsinki folyamatnak, a nukleáris és a hagyományos fegyverzetek radikális csökkentésének az alapján.

Fokozódik az *ázsiai* és a *csendes-óceáni* irány jelentősége. Ebben a hatalmas térségben az ellentéteknek nem kevés kusza góca van, és egyes helyeken a politikai helyzet is labilis. Itt keresnünk kell, mégpedig nem halogatva, megoldásainkat, útjainkat. Nyilvánvalóan azzal kell kezdeni, hogy koordináljuk, majd pedig egyesítjük is az erőfeszítéseket a fájó problémák politikai rendezése érdekében, hogy ezen az alapon párhuzamosan legalább mérsékeljük a katonai szembenállás élességét Ázsia különböző térségeiben, stabilizáljuk e térségekben a helyzetet.

Ez annál is inkább halaszthatatlan feladat, mert sem Ázsiában, sem más földrészeken nem alszanak ki a *háborús veszély tűzfészkei*. Mi azon vagyunk, hogy aktivizáljuk azoknak a módoknak kollektív keresését, amelyekkel feloldhatók a konfliktushelyzetek a Közel- és a Közép-Keleten, Közép-Amerikában, Dél-Afrikában, bolygónk valamennyi forró pontján. Ezt parancsolóan követelik az egyetemes biztonság érdekei.

A válságok és a konfliktusok hálás talajul szolgálnak a nemzetközi terrorizmus számára is. Hadüzenet nélküli háborúk, ellenforradalom exportja mindenféle formában, politikai gyilkosságok, túszszedés, repülőgép-eltérítések, bombarobbantások az utcákon, repülőtereken és pályaudvarokon – ez a terrorizmus undorító arca, amelyet sugalmazói különféle cinikus kitalálásokkal próbálnak álcázni. A Szovjetunió elvből elutasítja a terrorizmust, és hajlandó tevékenyen együttműködni minden állammal a terrorizmus gyökeres fel-

számolásában. A Szovjetunió erélyesen oltalmazni fogja állampolgárait az erőszakcselekményekkel szemben, mindent meg fog tenni életük, becsületük és méltóságuk védelméért.

Az elmúlt évre visszatekintve lehetetlen nem látni: a nemzetközi helyzet javulásának előfeltételei minden jel szerint kezdenek kialakulni. De a fordulat előfeltételei még nem jelentik magát a fordulatot. A fegyverkezési verseny folytatódik, a nukleáris háború veszélye fennáll. De a nemzetközi reakciós erők korántsem mindenhatók. A forradalmi világfolyamat fejlődése, a demokratikus és háborúellenes tömegmozgalmak fellendülése jelentősen növelte és megerősítette *a béke, az értelem és a jóakarat óriási potenciálját*. Ez hatalmas erő, amely szemben áll az imperializmus agresszív politikájával.

A béke és a társadalmi haladás sorsa ma sokkal inkább, mint eddig bármikor, szorosan összefügg *a szocialista világrendszer gazdasági fejlődésének dinamizmusával*. Ezt a dinamizmust a népek jólétéről való gondoskodás teszi szükségessé. De szüksége van rá a szocialista világnak a háborús veszéllyel való szembeszállás szempontjából is. Végezetül ebben megmutatkoznak a szocialista életmód lehetőségei. Barátaink is, ellenségeink is néznek bennünket. Néz ránk a fejlődő országok óriási, sokarcú világa. Latolgatja választásának esélyeit, keresi útját, és nagymértékben a szocializmus sikereitől, a kor kihívásaira adott válaszainak meggyőző voltától függ, hogy milyen utat választ.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a szocializmus képes megoldani legbonyolultabb feladatait is. Ennek érdekében létfontosságú: a mind aktívabb együttműködés, amely potenciáljaink nem egyszerű összeadásának, hanem szorzatának eredményét adja, serkentő tényezőként előmozdítja a közös előrehaladás meggyorsítását. Ez kifejeződik a szocialista közösség országainak közös dokumentumaiban is.

A szóban forgó országok *politikai együttműködésének lelke* ezután is a kormányzó kommunisták pártok együttműködése lesz. Az utóbbi év folyamán gyakorlatilag nem volt egyetlen olyan testvéri ország sem, amelynek vezetőivel ne lett volna találkoznánk és beható megbeszélésünk. Megújulóban vannak az együttműködés formái is. Kialakulóban van ennek egy új, talán döntő fontosságú láncszeme: a testvéri országok vezetőinek multilaterális találkozója mint intézmény. Ezek a találkozók lehetővé teszik, hogy operatíván, elvtársi szellemben tanácskozzunk a szocialista építés problémáinak egész komplexumáról, a szocialista építés bel- és külpolitikai vonatkozásairól.

A nem egyszerű nemzetközi helyzetben nagy jelentőségű volt a *Varsói Szerződés* meghosszabbítása a tagállamok egyhangú hatá-

rozata alapján. Ez a szerződésnek tulajdonképpen második születése volt, nélküle ma nehéz elképzelni az egész világpolitikát. Gondoljanak a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének szófiai tanácskozására. Ez afféle előjátéka volt a genfi párbeszédnek.

A gazdaság területén elfogadtuk a tudományos-műszaki haladás komplex programját. Ennek az a lényege, hogy a KGST-tagországok összehangolt tudományos-műszaki politikára térnek át. Véleményünk szerint változtatásokra van szükség a szocialista integráció vezérkarának, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának tevékenységében is. A legfőbb pedig az, hogy a program végrehajtásában kevesebb legyen az adminisztráció, a mindenféle bizottság és albizottság, nagyobb figyelmet fordítsanak a gazdasági tényezőkre, a kezdeményezésre, a szocialista vállalkozó szellemre, a dolgozó kollektíváknak e folyamatba való bevonására. Ez lesz a mélységesen pártos eljárás, amelyre szükség van ilyen rendkívüli kezdeményezéshez.

Energia, agilitás, kezdeményezés – mindezek a tulajdonságok összhangban vannak a kor szükségleteivel, és mi arra fogunk törekedni, hogy ezek kiterjedjenek a testvérpártok kapcsolatainak egész rendszerére. Az SZKP mind nagyobb jelentőséget tulajdonít a szocialista országok állampolgárai, a különböző szakmájú, különböző nemzedékekhez tartozó emberek eleven, széles körű érintkezésének. Ez a kölcsönös szellemi gazdagodás forrása, a gondolatok, az eszmék, a *szocialista építés során szerzett tapasztalatok* kicserélésének csatornája. Ma pedig különösen fontos, hogy – nem egy, hanem több ország – fejlődése alapján elemezzük a szocialista életmód jellegét, elméletileg feldolgozzuk a demokrácia, az irányítási módszerek, a káderpolitika tökéletesítésének folyamatait. Egymás tapasztalatainak gondos figyelembevétel, megbecsülése és gyakorlati alkalmazása a szocialista világ óriási tartaléka.

Egyáltalában, a szocializmus egyik előnye az, hogy tud tanulni. Képes tanulni azt, hogyan oldja meg a problémákat, amelyeket az élet vet fel. Azt, hogy elejét vegye a válsághelyzeteknek, amelyeket osztályellenségünk próbál teremteni és kihasználni. Azt, hogy szembeszálljon azokkal a próbálkozásokkal, amelyekkel fel akarják lazítani a szocialista világot, szembe akarják fordítani egyik országot a másikkal. Azt, hogy ne engedje meg a különböző szocialista országok érdekeinek kollízióit, harmonizálja ezeket az érdekeket, megtalálja még a legbonyolultabb problémák kölcsönösen elfogadható megoldásait is.

Véleményünk szerint figyelmesen szemügyre kell vennünk az egész szocialista világon belüli kölcsönös kapcsolatokat is. Nem gondoljuk, hogy a közösség valamiféle fallal van elválasztva a többi szocialista országtól. Az SZKP annak a híve, hogy becsületes, nyílt

kapcsolatai legyenek az összes kommunista pártokkal, a szocialista világrendszer valamennyi államával, hogy elvtársi véleménycserét folytasson velük. Elsősorban azt igyekszünk látni, ami egyesíti a szocialista világot. A szovjet kommunistákat ezért örömmel tölti el minden egyes lépés az összes szocialista államok egymáshoz való közeledésének útján, minden egyes pozitív elmozdulás kapcsolataikban.

Megelégedéssel beszélhetünk arról, hogy bizonyos fokig javultak a Szovjetunió kölcsönös kapcsolatai a nagy szomszédal, a *szocialista Kínával*. A különbségek a megközelítési módokban, nevezetesen több nemzetközi probléma megítélésében fennmaradnak. De megemlítettünk mást is: azt a lehetőséget, hogy sok esetben közösen dolgozzunk, együttműködjünk egyenjogú és elvi alapon, nem harmadik országok rovására.

Ennek jelentősége nem szorul magyarázatra. A kínai kommunisták azt mondták, hogy a Szovjetuniónak és a haladás erőinek a második világháborúban kivívott győzelme prologusa volt a kínai népi forradalom győzelmének. A népi Kína megalakulása pedig elősegítette a szocializmus világpozíciójának megszilárdulását, az imperializmus sok cselszövényének és akciójának megghiúsítását a háború utáni roppant nehéz években. A jövőre gondolva azt mondhatjuk, hogy a Szovjetunió és Kína együttműködésének tartalékai óriásiak. Óriásiak azért, mert ez az együttműködés megfelel mindkét ország érdekeinek; mert oszthatatlan az, ami népeink számára a legdrágább: a szocializmus és a béke.

Az SZKP a nemzetközi kommunista mozgalom elválaszthatatlan része. Mi, szovjet kommunisták, jól tudjuk: a szocialista építésben kivívott minden győzelmünk az egész mozgalom győzelme is. Az SZKP ezért legfőbb internacionalista kötelességének tekinti, hogy országunk sikeresen haladjon előre azon az úton, amelyet az októberi forradalom nyitott meg és rakott le.

A világ nem szocialista részében a kommunista mozgalom továbbra is a burzsoázia reakciós köreinek fő célpontja, amelyre politikai nyomást gyakorolnak, amelyet üldöznek. Valamennyi testvérpártot állandóan tűz alatt tart az antikommunista propaganda, amely nem riad vissza a leggyalázatosabb eszközöktől és módszerektől sem. Sok párt illegalitásban, valóságos hajsza és terror közepe tette tevékenykedik. A kommunisták egyetlen lépést sem tudnak tenni harc nélkül, amely személyes bátorságot is követel. Engedjék meg, elvtársak, hogy a XXVII. kongresszus nevében, a szovjet kommunisták nevében kifejezzem őszinte csodálatunkat elvtársaink önfeláldozó harca iránt, biztosítam őket mélységes testvéri szolidaritásunkról!

A kommunista mozgalom az utóbbi években sok új realitással,

feladattal, problémával találkozott. Minden arra vall, hogy a kommunista mozgalom minőségileg más fejlődési szakaszba érkezett. Gyorsan és mélyrehatóan változnak a kommunisták munkájának nemzetközi feltételei. Lényeges átrendeződés megy végbe a polgári társadalom struktúrájában, a többi közt a munkásosztály összetételében is. Nem egyszerű problémák állnak barátaink előtt a fiatal önálló államokban. A nem szocialista világban a dolgozók anyagi helyzetére és tudatára ellentmondásos hatással van a tudományos-technikai forradalom. Mindez megköveteli, hogy képesek legyünk sok mindent újragondolni, hogy bátran, alkotó szellemben vizsgáljuk meg az új realitásokat Marx, Engels, Lenin halhatatlan tanítása alapján. Az SZKP jól tudja ezt saját tapasztalatából.

A kommunista mozgalomnak, a rá háruló feladatoknak roppant sokfélesége ugyancsak realitás. Ez néha nézeteltérésekre és véleménykülönbségekre vezet. Az SZKP nem dramatizálja azt, hogy a kommunista pártok között nem mindig és nem mindenben van teljes egyetértés. Kivétel nélkül minden kérdést illetően nézetazonosság nyilván általában nem is lehet. A kommunista mozgalom akkor alakult ki, amikor a munkásosztály önálló és hatalmas politikai erőként kilépett a nemzetközi színtérre. A mozgalomhoz tartozó pártoknak, amelyek nemzeti talajból nőttek ki, közősek végső céljaik: a béke és a szocializmus. Éppen ez a legfőbb, a meghatározó, ami egyesíti őket.

Nekünk az a véleményünk, hogy mozgalmunk sokfélesége nem a megosztottság szinonímája. Mint ahogy az egységnek sincs semmi köze sem az egyformasághoz, a hierarchiához, egyes pártoknak más pártok ügyeibe való beavatkozásához, valamely párt olyan törekvéséhez, hogy megszerezze az igazság monopóliumát. A kommunista mozgalmat osztályszolidaritása teheti erőssé és kell hogy erőssé tegye, az, hogy valamennyi testvérpárt egyenjogú félként együttműködik a közös célokért vívott harcban. Az SZKP így értelmezi az egységet, és ezt minden módon elő akarja segíteni.

A béke, az értelem és a jóakarat potenciáljának növekedése irányába mutató tendencia szilárd és elvben visszafordíthatatlan. Mellette szól az embereknek, az összes népeknek az a törekvése, hogy egyetértésben éljenek és együttműködjenek. De józanul kell néznünk a dolgokat: a háború elleni harcban az erőviszonyok a haladás és a reakció közti heves és dinamikus küzdelem során alakulnak. Változatlan az SZKP szolidaritása a nemzeti és a társadalmi felszabadítás erőivel, változatlan az az irányvonalunk, hogy szorosan együttműködünk a szocialista orientációjú országokkal, a forradalmi demokratikus pártokkal, az el nem kötelezett országok mozgalmával. A szovjet társadalmi körök készek ezután is fejleszteni a kapcsolatokat azokkal a nem kommunista áramlatokkal és szerve-

zettekkel, köztük vallási áramlatokkal és szervezetekkel, amelyek fellépnek a háború ellen.

Az SZKP ebből a szemszögből nézi *a szociáldemokráciához* fűződő kapcsolatait is. Nem vitás, a kommunisták és a szociáldemokraták közti ideológiai nézeteltérések mélyek, a tapasztalatok és az eredmények nem egyformák és nem egyenlő értékűek. De egymás álláspontjának és nézeteinek elfogulatlan tanulmányozása kétségtelenül hasznos mind a kommunisták, mind a szociáldemokraták számára. Hasznos mindenekelőtt a békéért és a nemzetközi biztonságért folytatott harc aktivizálása szempontjából.

Mi a reális világban élünk, és nemzetközi politikánkat a nemzetközi fejlődés jelenlegi szakaszára jellemző konkrét sajátosságok figyelembevételével alakítjuk. E szakasz alkotó szellemű elemzése, a perspektíva megvizsgálása alapján következtetésre, mégpedig igen lényeges következtetésre jutottunk. Ma fontosabb, mint valaha, hogy a megfelelő módokat megkeresve szorosabban és produktívabban együttműködjünk azokkal a kormányokkal, pártokkal, társadalmi szervezetekkel és mozgalmakkal, amelyek valóban aggódnak a világbéke sorsa miatt, minden néppel annak érdekében, hogy *megteremtsük a nemzetközi biztonság mindent átfogó rendszerét*.

E rendszer elvi *alapjai* szerintünk a következők:

1. *Katonai téren*

- a nukleáris hatalmak lemondása az egymás elleni vagy harmadik államok elleni háborúról – mind a nukleáris, mind a hagyományos háborúról;
- az űrfegyverkezési verseny megakadályozása; minden nukleárisfegyver-kísérlet megszüntetése és a nukleáris fegyver teljes megsemmisítése, a vegyi fegyver megtiltása és megsemmisítése, lemondás más tömegpusztító eszközök kifejlesztéséről;
- az államok rendelkezésére álló katonai potenciálok szintjének szigorúan ellenőrzött leszállítása az ésszerűen elegendő szintre;
- a katonai csoportosulások feloszlata, ehhez vezető lépcsőfokként pedig lemondás a katonai csoportosulások kibővítéséről és új katonai csoportosulások alakításáról;
- a katonai költségvetések arányos csökkentése.

2. *Politikai téren*

- a nemzetközi gyakorlatban minden nép azon jogának feltétlen tiszteletben tartása, hogy szuverénül válassza meg fejlődésének útjait és formáit;
- a nemzetközi válságok és a regionális konfliktusok igazságos politikai rendezése;
- olyan intézkedések komplexumának kidolgozása, amelyek az államok közti bizalom erősítésére, ellenük irányuló külső támadás-

sal szemben hathatós biztosítékok megteremtésére, határaink sérthetlenségének biztosítására irányulnak;

- a nemzetközi terrorizmus elhárítását célzó hathatós módszerek kidolgozása, beleértve a nemzetközi szárazföldi, légi és tengeri közlekedési útvonalak biztonságát.

3. Gazdasági téren

- a diszkrimináció minden formájának kizárása a nemzetközi gyakorlatból; lemondás a gazdasági blokádok és szankciók politikájáról, ha ezt nem írják elő közvetlenül a világközösség ajánlásai;

- azoknak az utaknak közös keresése, amelyeken elérhető az adósság problémájának igazságos rendezése;

- olyan új gazdasági világrend megteremtése, amely garantálja valamennyi állam egyenlő gazdasági biztonságát;

- azoknak az elveknek a kidolgozása, amelyek alapján a világközösség, elsősorban a fejlődő országok javára lehet felhasználni a katonai költségvetések csökkentése eredményeképpen felszabaduló eszközök egy részét;

- az erőfeszítések egyesítése a világűr kutatásában és békés hasznosításában, a globális problémák megoldásában, amelyektől a civilizáció sorsa függ.

4. Humanitárius téren

- együttműködés a béke, a leszerelés, a nemzetközi biztonság eszméinek terjesztésében; a közös objektív informáltság szintjének emelése, annak elősegítése, hogy a népek jobban megismerjék egymás életét; a népek közti kapcsolatokban a kölcsönös megértés és az egyetértés szellemének erősítése;

- a népirtásnak, az apartheidnek, a fasizmus és minden más faji, nemzeti vagy vallási kizárólagosság propagandájának, valamint az emberek ezen az alapon történő diszkriminációjának radikális megszüntetése;

- az ember politikai, társadalmi és személyi jogainak érvényesítésében a nemzetközi együttműködés bővítése mindegyik ország törvényeinek tiszteletben tartásával;

- a családegyesítés, a házasságkötés kérdéseinek humánus és pozitív szellemben történő megoldása, az emberek, a szervezetek közti érintkezés fejlesztése;

- a kultúra, a művészet, a tudomány, az oktatás és az egészségügy területén folyó együttműködés erősítése és az együttműködés új formáinak keresése.

Ezek az elvi alapok logikusan következnek az SZKP programjának tételeiből. Teljes összhangban vannak konkrét külpolitikai kezdeményezéseinkkel. Ezekről az elvi alapoktól vezettetve el lehetne érni, hogy a békés egymás mellett élés az államközi kapcsolatok legfőbb egyetemes elvévé váljon. Véleményünk szerint az elvi ala-

pok kiindulópontul és afféle keretül szolgálhatnának a világközöség országainak vezetői közti közvetlen, rendszeres párbeszédhez – mind bilaterális, mind multilaterális párbeszédhez.

És ha már a béke sorsáról van szó, ez a párbeszéd különösen fontos a Biztonsági Tanács állandó tagjai, az öt nukleáris hatalom között. Rájuk hárul a legnagyobb felelősség az emberiség sorsáért. Hangsúlyozom: nem kiváltság, nem indok arra, hogy igényt tartsanak a „vezetésre” a világ ügyeiben, hanem felelősség, amelyről senkinek sincs joga megfeledezni. És ebben az esetben vezetőik ugyan miért ne ülhetnének *kerekasztalhoz* és miért ne vitathatnák meg, hogy mit lehet és kell tenni a béke megszilárdítása érdekében?

Véleményünk szerint teljes fordulatszámmal kell dolgoznia a fegyverzetkorlátozási tárgyalások egész kialakult mechanizmusának is. Végére is hogyan lehet „hozzászokni” ahhoz, hogy mintegy párhuzamos pályákon éveken át tartanak ezek a tárgyalások, és egyidejűleg folyik a fegyverkezés?

A Szovjetunió nagy figyelmet fordít arra, hogy az államok nemzetközi fórumokon, a többi közt a helsinki folyamat keretében, közösen megvizsgálják a világgazdaságnak, a leszerelés és a fejlődés összefüggésének, a kereskedelem és a tudományos-műszaki együttműködés bővítésének problémáit és távlatait. A jövőben fontosnak tartanánk összehívni egy *világkongresszust a gazdasági biztonság problémái ügyében*, ahol komplexen meg lehetne vitatni mindent, ami a világgazdasági kapcsolatokat megterheli.

Készek vagyunk komolyan megvizsgálni bármely más ez irányú javaslatot is.

A háború elleni harcban feltétlenül sikert kell elérni. Sikert, amely az egész emberiség, minden egyes ember történelmi jelentőségű győzelmévé válik. Az SZKP külpolitikai stratégiája lényegének tartja, hogy aktívan részt vegyen ebben a harcban.

V. A párt

Elvtársak! A ránk váró feladatok nagysága és újszerűsége rendkívül nagy követelményeket támaszt az SZKP politikai, ideológiai és szervező tevékenységének jellegével szemben, pártunkkal szemben, amely ma több mint 19 millió kommunistát egyesít, akiket összeforraszt a cél, az akarat és a fegyelem egysége.

A párt erejét az adja, hogy érzékeli az időt, az élet érverését, mindig a tömegek sűrűjében tevékenykedik. És mindahányszor, amikor

az ország előtt új feladatok állnak, a párt megtalálja megoldásuk útjait, megváltoztatja, módosítja az irányítás módszereit, megmutatva ezzel azt, hogy az ország sorsáért, a szocializmus és a kommunizmus ügyéért rá háruló történelmi felelősség magaslatán tud lenni.

Az élet maga állandóan ellenőrzi lehetőségeinket. Az utóbbi év ebben a tekintetben különleges volt. Inkább, mint bármikor, szükség volt a párt sorainak összeforrottságára, a központi bizottság egységére. Jól tudtuk, hogy nem lehet tovább kitérni a társadalom fejlődésében meglevő égető problémák elől, nem lehet megbékélni a felelőtlenséggel, az igénytelenséggel, a tehetetlenséggel. A KB Politikai Bizottsága, Titkársága, a Központi Bizottság ilyen körülmények között hozzálátott az idő által diktált sarkalatos kérdések megoldásához. Ezen az úton igen fontos mérföldkő volt a KB áprilisi ülése. Becsületesen a nép elé tártuk a nehézségeket és a munkánkban előfordult mulasztásokat, elmondtuk a közeljövőre és a távlatokra vonatkozó terveinket. Ma, a kongresszuson határozottan kijelenthetjük, hogy az áprilisi ülés irányvonala elnyerte a kommunistáknak, a dolgozók millióinak aktív támogatását.

A mostani szakasz – a társadalom minőségi átalakításának szakasza – a párttól, minden egyes szervezetétől új erőfeszítéseket, saját tevékenysége megítélésében elvi szilárdságot, agilitást és önfeláldozást követel. Az új szövegezésű pártprogramnak és a szervezeti szabályzat módosításának a kongresszus elé terjesztett tervezetei abból indulnak ki, hogy a gyorsítás összes tényezőinek mozgósítására csak olyan párt képes, amely a nép érdekeivel él, olyan párt, amelynek tudományosan megalapozott perspektívája van, amely munkájával erősíti a meggyőződést, hogy a kitűzött célokat el fogjuk érni.

A párt akkor tudja sikeresen megoldani az új feladatokat, ha maga szakadatlan fejlődésben van, mentes a „tévedhetetlenségi” komplexustól, kritikusan ítéli meg az elért eredményeket, tisztán látja, mit kell tenni. A problémák nagysága és bonyolultsága, az a szükségesség, hogy teljesen levonjuk a kompromisszum nélküli tanulságokat a múltból – ez diktálja az új követelményeket a káderekkel, az egész munkastílussal, a munka módszereivel és jellegével szemben.

Ma, elvtársak, összpontosítanunk kell a dolog gyakorlati megszervezésére, a káderek, a pártaktíva elosztására és nevelésére, friss pártos szemmel kell megvizsgálnunk egész tevékenységünket – minden szinten, minden láncszemben. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni szeretnék a lenini szavakra: „Amikor a helyzet megváltozott, és másfajta feladatokat kell megoldanunk, akkor itt nem lehet visszafelé tekintgetni és a tegnapi módszerekkel próbálkozni. Ne is próbálkozzanak, úgy sem oldják meg így ezeket a feladatokat!” (Lenin Összes Művei. 44. köt. Budapest 1975. 316. old.)

1. ÚJ MÓDON DOLGOZNI, NÖVELNI A PÁRTSZERVEZETEK SZEREPÉT ÉS FELELŐSSÉGÉT

A pártmunka átalakításának az a lényege, hogy minden egyes párt-szervezet – a köztársaságitól az alapszervezetig – aktívan harcoljon az áprilisi ülés irányvonalának megvalósításáért, a keresésnek, tevékenysége formái és módszerei megújításának légkörében éljen. És ezt csak valamennyi kommunista erőfeszítéseivel lehet megtenni, csakis úgy, hogy minden módon fejlesztjük a demokráciát magában a pártban, minden szinten érvényesítjük a kollektív vezetés elvét, kibontakoztatjuk a kritikát és az önkritikát, az ellenőrzést, az ügy iránti felelősségérzetet. Csak ebben az esetben jön létre az újítás szelleme, válik tűrhetetlenné a tespedés és a pangás.

Jogosan háborodunk fel a különféle fogyatékokon, s jogos a felháborodásunk ezek konkrét megtestesítőivel, azokkal szemben, akik semmibe veszik kötelességeiket, közömbösen nem törődnek a társadalmi érdekekkel: a selejtgyártókkal, a lógósokkal, a harácsolókkal, a névtelen levélírókkal, a bürokratákkal és a korruptakkal szemben. De ezek konkrét kollektívában, városban, faluban, adott szervezetben élnek és dolgoznak, nem pedig valahol tőlünk külön. Akkor hát kik, ha nem a kollektíva, ha nem a kommunisták jelenték ki teli torokból, hogy a mi dolgozó társadalmunkban mindenki köteles becsületesen dolgozni, élni, feltétlenül megtartva a szocialista együttélés szabályait, amelyek mindenkire nézve egyformák. Mi és ki akadályozza ezt?

Éppen itt jelentkezik teljes nagyságában az a feladat, hogy minden módon növeljük a pártszervezet szerepét. Nekünk, kommunistáknak nem szokásunk, hogy másokra mutogassunk. Ha a pártszervezet igazi viruló életet él, amely elvi viszonyokon alapul, ha a kommunisták konkrét dolgokkal foglalkoznak, nem pedig általános témákra vonatkozó szócsépléssel, akkor a siker biztosítva van. Nem elég látni és megbélyegezni a fogyatékokat és a hibákat, meg kell tenni mindent, hogy fogyatékok és hibák ne legyenek. *Nem létezik a kommunista élcsapat szerepe általában, ez a szerep gyakorlati tetteiben fejeződik ki.*

Ma olyan pártéletre van szükségünk, amely egészséges, tetterészségtől áthatott, konkrét megnyilvánulásaiban és gondjaiban sokrétű, s amelyet nyitottság, a tervek és a határozatok nyilvánossága, a kommunisták humanizmusa, szerénysége jellemez. Ránk, kommunistákra úgy tekintenek, mint példára mindenben – a munkában és a magatartásban. Úgy kell élni és dolgozni, hogy a dolgozó ember azt mondhassa: „Igen, ez igazi kommunista”. És minél világosabb és tisztább lesz az élet a párt házatáján, annál hamarabb

birkózunk meg azokkal a nem egyszerű feladatokkal, amelyek a fordulat mostani idejére jellemzők.

Az áprilisi és a későbbi központi bizottsági ülések megállapításaitól vezettetve, bátor és állhatatos munkával sok pártszervezet jó eredményeket ér el. Az SZKP Központi Bizottsága az előrehaladás útjainak meghatározásában elsősorban ezekre a tapasztalatokra támaszkodik, arra törekszik, hogy ezeket a tapasztalatokat minden pártszervezet magáévá tegye. Így például a tudományos-műszaki haladás meggyorsítására vonatkozó határozatok nem kis mértékben a leningrádi pártszervezet e kérdésekkel kapcsolatos kezdeményező magatartásán, az intenzifikálásra, a tudomány és a termelés integrálására vonatkozó programok kidolgozásában, a társadalmi-gazdasági tervezésben szerzett tapasztalatain alapulnak. Ukrajna pártszervezeteinek érdeme a tudományos-műszaki komplexumok és a mérnöki központok létrehozása, a másodlagos erőforrások hatékony felhasználása terén végzett eredményes munka. Az ország egységes agrár-ipari komplexumának kialakítását célzó intézkedéseket előzetesen Grúziában és Észtországban próbálták ki.

Az ügyek korszerű kezelésének nem kevés példáját idézhetjük. Az új iránti érzék, a megváltozott körülményekhez való aktív alkalmazkodás jellemző a belorusz, a lett, a szverdlovszki, a cseljabinszki, a krasznodari, az omszki, az uljanovszki és más szervezetekre. Ugyanerről tanúskodik sok beszámoló és vezetőségválasztó taggyűlés, pártkonferencia és köztársasági kongresszus. Ezek jellemző vonása az volt, hogy gyakorlatiasan tették fel a kérdéseket, a kommunisták belső érdekeltiségtől hajtva keresték haladásunk meggyorsításának tartalékait és útjait, igényesen értékelték a választott szervek tevékenységét. De az átállás szükségességét korántsem mindenki ismerte fel, és ez a felismerés korántsem mindenütt történt meg. Még nem kevés olyan szervezet van – és ezt is igazolták a beszámoló és vezetőségválasztó taggyűlések –, ahol egyelőre még nem érződik a kellő ráhangolódás a komoly, önkritikus elemzésre, a gyakorlati következtetések levonására. Megmutatkozik a régihez való ragaszkodás, az új iránti érzék hiánya, a túlszervezettséghez való vonzódás, az a megszokás, hogy mellébeszéljenek, a félelem attól, hogy feltárják a valóságos helyzetet.

Egy lépést sem juthatunk előre, ha nem tanulunk meg új módon dolgozni, ha nem tudjuk leküzdeni a maradiságot és a konzervativizmust minden megnyilvánulásában, ha elveszítjük azt a bátorságot, hogy józanul ítéljük meg a helyzetet, s olyannak lássuk, amilyen. Annak érdekében, hogy a felelőtlenség a múltba tűnjön, szabálynak kell megtennünk, hogy nevükön nevezzük a dolgokat, hogy mindent őszintén ítéljünk meg. Ideje felhagyni a nem helyénvaló tapintattal ott, ahol igényességre és becsületességre, pártos lel-

kiismeretre van szükség. Senkinek sincs joga elfeledni a szigorú le-
nini figyelmeztetést: „A hazug frázis, a hazug dicsekvés erkölcsi bu-
kás, biztos záloga a politikai bukásnak.” (LÖM. 11. köt. 317. old.)

Minden egyes pártszervezet egészséges életének igen fontos elő-
feltétele *a kollektivitás elvének* következetes érvényesítése. Úgy
alakult azonban a helyzet, hogy egyes szervezetekben a testületi
ülések szerepe degradálódott, a határozatok közös kidolgozását egy-
személyi utasításokkal helyettesítették, ami gyakran durva hibákra
vezetett. A pártélet normáitól való ilyen eltérések történtek Kirgizia
Kommunista Pártjának Központi Bizottságában. A köztársaság
kommunista pártjának kongresszusán elvi szigorral ítélték el nem-
csak a volt első titkárnak a tevékenységét, hanem azokat is, akik
szemet hunytak az elvtelenség és a hajbókolás fölött.

Csakis a testületi vezetés elvének szigorú érvényesítése és mesz-
szemenő erősítése óvhat meg a szubjektivisták túlkapásoktól, terem-
teti meg a megfontolt, megalapozott határozatok elfogadásának
előfeltételeit. Annak a vezetőnek, aki jól megérti ezt, joga van rá,
hoy hosszú és gyümölcsöző munkára számítsen.

Ma jobban, mint a közelmúltban, érezzük *a bírálát és az önbírá-
lat fejlesztésének, a kirakatpolitika elleni harc fokozásának szük-
ségességét.* A nem távoli múltból tudjuk: ahol elnémul a bírálát és
az önbírálat, ahol a valóságos helyzet pártos elemzését felcserélik a
sikerekről való beszédekkel, ott deformálódik az egész pártmunka,
kialakul az önelégültségnek, a „minden meg van engedve” hangu-
latnak és a büntetlenségnek a légköre, amely a legsúlyosabb követ-
kezményekre vezet. A helyi szervezetekben, de a központban is jó
néhány olyan munkatárs tűnt fel, aki rossz néven veszi a neki szóló
bíráló megjegyzéseket, sőt üldözi azokat, akik bírálnak.

Széles körben ismertek a moszkvaiak munkasikerei. De meggyő-
ződéssel mondhatjuk, hogy e sikerek jóval nagyobbak lettek volna,
ha a városi pártszervezetben egy ideje nem huny ki az önkritika
szelleme, nem sikkad el az egészséges elégedetlenség az elért ered-
ményekkel, s nem alakul ki az önelégültség. Mint a városi pártkon-
ferencián elmondták, a városi pártbizottság vezetése a sikereket ki-
domborítva kitért a bonyolult problémák megoldása elől. Éppen ez
hozta létre az elégedettséget, s nem tette lehetővé, hogy elvi szigor-
ral ítéljék meg a súlyos fogyatékokat.

A kritika és az önkritika hiányából fakadó negatív folyamatok ta-
lán a legélesebb formában Üzbegisztánban nyilvánultak meg.
A köztársaság egykori vezetősége az élettől elszakadva szabálynak
tette meg, hogy csak az eredményekről beszéljen, elhallgassa a fo-
gyatékokat, s minden bíráló megjegyzésre ideges reagálás
volt a válasz. A köztársasági pártszervezetben lazult a fegyelem,
előnyben részesítettek olyan személyeket, akiknek egyetlen elvük

az elvtelenség, saját jólétük és a karrierizmus. Elterjedt a talpnyalás, a „magasabb rangúak” féktelen magasztalása. Nagymértékben romlott a helyzet a gazdaságban és a szociálpolitikában, elterjedtek különféle mesterkedések, sikkasztások, korrupciók, durván megsértették a szocialista törvényességet.

Az SZKP Központi Bizottságának beavatkozására volt szükség, hogy helyreálljon a rend. Minden segítséget megadtunk a köztársaságnak. A pártmunka, az állami és a gazdasági munka sok területét megerősítettük káderekkel. Ezek az intézkedések elnyerték Üzbegisztán kommunistáinak, összes dolgozóinak helyeslését és aktív támogatását.

Vannak más nyugtalanító dolgok is. A köztársaságban a fogyatékoságok nem egyik napról a másikra jelentkeztek, éveken át halmozódtak fel, kicsikből nőttek nagyra. Üzbegisztánban nemegyszer jártak országos szervek munkatársai, köztük a központi bizottság munkatársai, akiknek látniuk kellett, mi történik. A köztársaság dolgozói felháborodva írtak a visszaosságokról a központi szerveknek. De ezeknek a jelzéseknek a kellő megvizsgálása elmaradt.

Azért maradt el, mert egy bizonyos szakaszban nálunk kivontak a kritika zónájából egyes köztársaságokat, területeket és városokat. A helyi szinten ez arra vezetett, hogy afféle sérthetetlen kerületek, kolhozok, szovhozok, iparvállalatok stb. jelentek meg. Mindebből le kell vonni a szilárd következtetést: *a pártban nincsenek és nem lehetnek olyan szervezetek, amelyekre nem terjed ki az ellenőrzés, amelyek el vannak zárva a bíráló elöl, nincsenek és nem lehetnek olyan vezetők, akikre nem érvényes a pártos felelősség.*

Ugyanilyen mértékben érvényes ez a minisztériumokra, a főhatóságokra, minden intézményre és szervezetre. Az SZKP Központi Bizottsága szükségesnek tartja, hogy határozottan növelje a minisztériumok és a főhatóságok pártbizottságainak szerepét, s emelje az irányító apparátus, az egész ágazat tevékenységének átszervezésével kapcsolatos munkájuk színvonalát. Miután a központi bizottságban megvizsgáltuk több minisztérium pártbizottságának beszámolóját, megállapítottuk, hogy e pártbizottságok még nagyon félénken, óvatosan élnek ellenőrzési jogukkal, nem katalizátorai az újnak, a tárcasovinizmus, az iratgyártás és az aktatologatás elleni harcnak.

A párt dolga a politikai irányítás, a fejlődés fő perspektívájának meghatározása. A párt kijelöli a fő feladatokat az élet társadalmi-gazdasági és szellemi területén, foglalkozik a káderek kiválasztásával és elosztásával, az általános ellenőrzéssel. Ami viszont a konkrét gazdasági, szociális és kulturális kérdések megoldásának útjait és módjait illeti, itt nagy választási szabadsága van minden irányító szervnek, dolgozó kollektívának, gazdasági vezetőnek.

A vezetés formáinak és módszereinek tökéletesítése során a párt erélyesen fellép az ellen, hogy összekeverjék a pártbizottságok funkcióit az állami és társadalmi szervek funkcióival. Ez nem egyszerű kérdés. Az életben néha nehéz érzékelni azt a pontot, amikor a pártellenőrzés, a gyakorlati feladat végrehajtásának ellenőrzése kicsinyes gyámkodásba, sőt az állami és gazdasági szervek megkezdésébe csap át. Természetesen minden egyes helyzet konkrét vizsgálatot igényel, és itt sok mindent a vezető politikai kultúrája, érettsége határoz meg. A párt igyekezni fog úgy megszervezni a munkát, hogy mindenki a maga posztján szakmai hozzáértéssel, energikusan tevékenykedjen, s ne féljen vállalni a felelősséget. Ez ennek a kérdésnek elvi, lenini megoldása, amelyhez következetesen tartanunk kell magunkat a pártmunka minden szintjén.

2. A PÁRTTAG TISZTA ÉS BECSÜLETES ARCULATÁÉRT, AZ ELVI KÁDERPOLITIKÁÉRT

Elvtársak! Minél következetesebben kapcsoljuk be a párt hatalmas alkotó potenciálját a szovjet társadalom fejlődésének meggyorsításába, annál inkább érzékelhető, milyen mélyen megalapozott a központi bizottság áprilisi ülésének az a következtetése, hogy *növelni kell a káderek kezdeményezőkézségét és felelősségét, fáradhatatlanul harcolni kell a párttag tiszta és becsületes arculatáért.*

A kommunista párt egyszerre politikai és morális élcsapat. Az elmúlt öt év alatt a párttagság létszáma 1,6 millió fővel nőtt. Mind erősebbek a párt gyökerei a munkásosztályban, valamennyi társadalmi rétegben. Száz új párttag között 59 a munkás, 26 a népgazdaság különböző területein tevékenykedő szakember, az új párttagok négyötöde fiatal.

A párt összetételének alakítása, a taglétszám növekedése egészében véve összhangban van a szervezeti szabályzat követelményeivel, de mint minden az életben, a tagfelvétel is további tökéletesítésre szorul. Egyes szervezetekben erőltetik a taglétszám növelését a minőség rovására, nem igényesek a belépőkkel szemben. Nekünk az a feladatunk, hogy fáradhatatlanul gondoskodjunk a párt sorainak tisztaságáról, gondosan óvjuk a pártot az oda nem való embe-
rektől, akik karrierizmusból vagy más önző indítékokból akarnak belépni.

Kötelesek vagyunk ezután is javítani a kommunisták eszmei nevelését, fokozni a pártfegyelem megtartásának, a szervezeti szabályzatban foglalt követelmények feltétlen teljesítésének számonkérését. Minden pártszervezetben maguknak a kommunistáknak kell megteremteniük a kölcsönös igényesség légkörét, amely kizárja

annak a lehetőségét, hogy bárki is semmibe vegye a pártélet normáit. Ezzel kapcsolatban támogatni és terjeszteni kell sok olyan pártszervezet tapasztalatait, amelyekben a kommunisták rendszeresen beszámolnak elvtársaiknak, a taggyűléseken megvitatják és jóváhagyják a pártminősítéseket. Ez elősegíti, hogy kivétel nélkül minden párttag nagyobb felelősséget érezzen szervezete iránt.

Nem kevés kárunk van abból, hogy egyes kommunisták méltatlanul viselkednek, bűnös cselekményeket követnek el. Az utóbbi időben különféle visszaélések miatt felmentettek tisztségéből és kizártak a pártból több vezető embert. Néhányat közülük büntetőjogilag felelősségre vontak. Ilyen tények fordultak elő a többi közt az alma-atai, a csimkenti és néhány más területen és köztársaságban, néhány minisztériumban és főhatóságban. Ezek a jelenségek rendszerint abból fakadnak, hogy megsértik a káderek kiválasztásának és nevelésének, tevékenységük ellenőrzésének pártszerű elveit. A párt ezután is erélyesen meg fogja tisztítani sorait mindazoktól, akik kompromittálják a kommunista nevet.

Kongresszusunkon szeretnék szólni még *az agilitásról*. Ha bármilyen vonatkozásban meg hasonlítás van a kimondott és a megcselekedett között, az árt a legfőbbnek – a pártpolitika tekintélyének –, és nem tűrhető meg semmilyen formában sem. A kommunisták pártja a szó és a tett egységének pártja. Ezt emlékeztetőben kell tartania minden vezetőnek, minden kommunistának. A szovjet nép éppen a szó és a tett egysége alapján fog ítéletet alkotni munkánkról.

Az áprilisi ülés után fontos határozatok születtek, elhangzottak érdekes eszmék és javaslatok mind a központban, mind helyi szinten. De ha elemezzük, hogy mindebből mi valósult meg, mi tükröződött vissza tetteinkben, kiderül, hogy a kétségtelen változások mellett sok minden még megrekedt útban a gyakorlat felé. Semmiféle átállás, semmiféle váltás nem lehetséges, ha minden egyes kommunista, különösen a kommunista vezető nem érti meg a gyakorlati tettek óriási jelentőségét, mivel csak ezek hajthatják előre az életet, fokozhatják a munka hatékonyságát. Nem szabad szervezőmunka helyett üres fecsegéssel, szócsépléssel foglalkozni számtalan ülésen és értekezleten.

És még valami. A párt köteles hadat üzenni a bürokratizmusnak, erélyes és kíméletlen háborút viselni ellene. Lenin különösen fontosnak tartotta a bürokratizmus elleni harcot fordulatok idején, egyik irányítási rendszerről a másikra való áttérés idején, amikor maximális agilitásra, gyorsaságra és energiára van szükség. Ma a bürokratizmus nagy akadály fő feladatunk megoldásának – az ország társadalmi-gazdasági fejlődése meggyorsításának és a gazdasági mechanizmus ezzel kapcsolatos gyökeres átalakításának – útjában. Ez a kérdés nyugtalanító, következtetéseket követel. Ezzel

kapcsolatban tudnunk kell, hogy bürokratikus torzulások a legerőteljesebben ott jelentkeznek, ahol hiányzik az agilitás, a nyílvanosság, az alulról jövő ellenőrzés, ahol nem elég szigorúan követelik meg az emberre bízott feladat elvégzését.

Eltársak! Az utóbbi időben sok új, energikus, korszerű gondolkodású ember került felelős tisztségekbe. A pártnak ezután is irányvonala marad az, hogy a vezetésben egymás mellett legyenek tapasztalt és fiatal káderek. Több nő került vezető tisztségekbe. Gyarapodott a nők száma a párt- és a tanácsi szervezetekben. Az előléptetés és az áthelyezés kritériuma mindenki számára ugyanaz: az ember politikai és szakmai tulajdonságai, képességei, tényleges eredményei, az emberekhez való viszonya. Ezt azért is szükségesnek tartom hangsúlyozni, mert egyesek megfélemltek az egyszerű kommunistákkal, a dolgozókkal való állandó érintkezés parthagyományáról. Ez pedig a pártmunka lényegét kezdi ki.

A tömegekkel szoros kapcsolatban levő, eszmei meggyőződéstől áthatott, kezdeményezőn gondolkodó, tevékeny vezető – ilyen ember kell ma minden pártszervezet élére. Aligha kell emlékeztetnem arra, hogy az emberek a vezető, elsősorban a pártban tisztséget viselő vezető alakjával kötik össze annak a konkrét, valóságos életnek minden pozitívumát és negatívumát, amelyben élnek. Az egyszerű dolgozó a kerületi, a városi vagy a területi pártbizottság titkárát látva alkot véleményt a pártbizottságról, az egész pártról.

Legfőbb, legdrágább kincsünk: a káderek, akik odaadón szolgálják a párt ügyét, s az első sorokban küzdenek a párt irányvonalának megvalósításáért. A pártaktívának, minden kommunistának el kell sajátítania a bolsevizmus nagyszerű hagyományait, e hagyományokon kell nevelődnie. Arra kell törekedni, hogy a pártban, a párt minden szervében és szervezetében változtathatatlan szabály legyen az elvhűség és a pártos elvtársiasság. Csakis ilyen módon lehet biztosítani a párt morális egészségét, ez pedig az egész társadalom egészségének biztosítója.

3. FÜZZÜK SZOROSABBRA AZ IDEOLÓGIA KAPCSOLATÁT AZ ÉLETTEL, GAZDAGÍTSUK AZ EMBER SZELLEMI VILÁGÁT

Eltársak! „Elméleti munka nélkül nem lehet valaki ideológiai vezető, mint nem lehet ideológiai vezető akkor sem, ha ezt a munkát nem irányítja az ügy követelményei szerint, ha nem propagálja . . . ennek az elméletnek az eredményeit.” (Lenin Összes Művei. 1. köt. Budapest 1964. 282. old.) Így tanított bennünket Lenin.

A marxizmus-leninizmus hatalmas erejű forradalmi világnézet.

Megfogalmazta a leghumánusabb célt mindazon célok között, amelyeket az emberiség valaha is kitűzött: az igazságos társadalmi rend megteremtését a földön. Megmutatta, hogyan kell tudományosan tanulmányozni a társadalmi fejlődést mint roppant sokféleségében és ellentmondásosságában is egységes, törvényszerű folyamatot, megtanít rá, hogy jól kiismerjük magunkat a gazdasági és politikai erők jellegében és kölcsönhatásában, megválasszuk a harc helyes irányait, formáit és módszereit, magabiztosak legyünk az éles történelmi fordulóokban.

Az SZKP egész tevékenységében abból indul ki, hogy akkor hű a marxista-leninista tanításhoz, ha alkotó szellemben fejleszti a tapasztalatok alapján. Ma a párt elméleti kutatásainak gyűjtőpontjában azoknak a problémáknak bonyolult komplexuma áll, amelyek társadalmunk, az egész világ fejlődésének mostani jellegéből, abból fakadnak, hogy ez a fejlődés fordulóponthoz érkezett. A gyorsítás sokrétű feladatai és egymással összefüggő aspektusai – politikai, gazdasági, tudományos-műszaki, társadalmi, kulturális-szellemi és pszichológiai aspektusai – további elmélyült és átfogó elemzést igényelnek. Égető szükség van alapos filozófiai általánosításokra, megalapozott gazdasági és társadalmi prognózisokra, mélyreható történelmi kutatásokra.

Nem lehet elhallgatni azt a tényt, hogy filozófiai és közgazdasági frontunk, de az egész társadalomtudomány is bizonyos fokig, azt mondanám, távol van az élet igényeitől. Ráadásul gazdasági tervező szerveink és más főhatóságaink sem tanúsítanak kellő érdeklődést a társadalomtudósok ésszerű javaslatainak megvalósítása iránt.

A kor parancsa, hogy a társadalomtudományok széles fronton reagáljanak a gyakorlat konkrét szükségleteire, hogy a társadalomtudósok érzékenyen reagáljanak az életben végbemenő változásokra, kísérjék figyelemmel az új jelenségeket, vonjanak le olyan következtetéseket, amelyek képesek helyesen orientálni a gyakorlatot. Csak azok a tudományos irányok életképesek, amelyek a gyakorlatból indulnak ki és a gyakorlathoz térnek vissza mélyreható általánosításokkal és felhasználható ajánlásokkal gazdagodva. A skolasztika, a betűrágás és a dogmatizmus mindig béklyója volt az ismeretek tényleges gyarapításának. Mindez a gondolkodás pangására vezet, élettelen falként választja el a tudományt az élettől, fékezi a tudomány fejlődését. Az igazságot nem deklarációkban és előírásokban találják meg, az igazság tudományos eszmecserékben és vitákban születik, s a gyakorlatban vetik alá ellenőrzésnek. A központi bizottság társadalomtudományunk fejlődésének olyan útját tartja kívánatosnak, amely lehetővé teszi jelentős elméleti és gyakorlati eredmények elérését.

Az az alkotó légkör, amelyet a párt meghonosít az élet minden te-

rületén, különösen termékeny a társadalomtudományok számára. Reméljük, hogy ezt a légkört aktívan fel fogják használni közgazdászaink, filozófusaink, jogászaink, szociológusaink, történészeink és irodalomtudósaink új problémák bátor, kezdeményező felvetésére és alkotó szellemű elméleti feldolgozására.

De az eszmék önmagukban, bármennyire vonzóak is, még nem alakítják ki automatikusan az integráns és aktív világnézetet, ha nincsenek összekapcsolva a tömegek társadalmi-politikai tapasztalataival. *A szocialista ideológia a progresszív eszméknek és az új társadalom építése gyakorlatának kölcsönös kapcsolatából meríti az energiát és a hatékonyságot.*

A párt ideológiai tevékenységének fő irányai ki vannak jelölve az SZKP új szövegezésű programjában. E fő irányokat megvitattuk az SZKP Központi Bizottságának ülésein, az 1984 decemberében tartott országos tudományos konferencián. Közülük csak néhányat foglalkozom.

A leglényegesebb, amire ma összpontosítani kell a párt egész befolyásoló erejét, az, hogy minden ember megértse a mostani helyzet komolyságát, azt, hogy fordulóponthoz érkeztünk. Minden tervünk pusztán terv marad, ha közömbösen hagyja az embereket, ha nem tudjuk felébreszteni a tömegek termelő és társadalmi aktivitását, energiáját és kezdeményező kedvét. *Fordítsuk a társadalmat arcra az új feladatok felé, összpontosítsuk a feladatok megoldására a népet, minden egyes dolgozó kollektíva alkotó potenciálját – ez az ország társadalmi-gazdasági fejlődése meggyorsításának legfőbb feltétele.*

Vitathatatlan tény: az okos és őszinte szónak óriási befolyásoló ereje van. De jelentősége megszázszorozódik, ha politikai, gazdasági és társadalmi lépésekkel párosul. Csakis így lehet megszüntetni az unalmas prédikálást, a valóságos élet lehetetével megtölteni a felhívásokat és a jelszavakat.

Ha a szavak elszakadnak a földi valóságtól, ez nagymértékben devalválja az ideológiai erőfeszítéseket. Bármennyi előadást tartunk is a tapintatról a ridegséget és a bürokratizmust kárhoztatva, a szavak semmivé válnak, ha az ember durvasággal találkozik a hivatalokban, az utcán, az üzletben. Bármennyit beszéljünk is a viselkedés kultúrájáról, falra hányt borsó marad, ha nem támasztja alá a termelés, az együttélés, az emberi kapcsolatok magas fokú kultúrájáért folytatott gyakorlati harc. Írjunk akár mennyi cikket is a társadalmi igazságosságról, a rendről és a fegyelemről, a cikkeknek nem lesz foganatjuk, ha elmaradnak a dolgozó kollektíva aktív tettei, ha elmarad a törvény következetes alkalmazása.

Az embereknek állandóan látniuk, érzékelniük kell ideológiánk nagy igazságát, a politika elviségét. Úgy kell megszervezni a mun-

kát és a javak elosztását, olyan skrupulózusan kell megtartani a szocialista együttélés törvényeit és elveit, hogy minden szovjet ember szilárdan higgyen eszményeinkben és értékeinkben. A lakás, az élelmiszer-ellátás, a fogyasztási cikkek minősége, az egészségügyi ellátás színvonala – mindez a legközvetlenebbül hat az emberek tudatára és hangulatára. Éppen ebből a szempontból kell vizsgálnunk azoknak a kérdéseknek egész komplexumát, amelyek a párt-, a tanácsai és a társadalmi szervezetek nevelő tevékenységével függenek össze.

A társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításáért folytatott harcban rendkívül kedvező társadalmi feltételek alakulnak ki ahhoz, hogy fokozzuk az ideológiai munka eredményességét. De nem szabad arra számítani, hogy ezzel leegyszerűsödik az ideológiai, a politikai és az erkölcsi nevelés, a munkában történő nevelés. Mindenkor tudatában kell lennünk annak, hogy a helyzetnek ma, bármilyen kedvező is, megvannak a maga ellentmondásai és nehézségei. A helyzet megítélésében nem engedhető meg semmiféle leegyszerűsítés.

A társadalmi tudat fejlődése mindig bonyolult folyamat, de a mostani szakasz sajátos jellege különösen akuttá tett sok égető problémát. Először, a meggyorsítás feladatának nagysága meghatározza a társadalmi légkört, a légkör jellegét és sajátosságait. Még nem mindenki áll készen arra, hogy megértse és elfogadja azt, ami történik. Másodszor, és ezt fontos hangsúlyoznunk: a társadalmi-gazdasági fejlődés lelassulása nem csupán a gazdaságirányítás, hanem az ideológiai munka terén is elkövetett súlyos melléfogások következménye volt.

Nem lehet azt mondani, hogy erről a témáról kevés szó esett, s ezek a szavak helyesek is voltak, de a gyakorlatban a céltudatos nevelő munkát erőltetett kampányok helyettesítették, amelyek elvonták a propagandát az élettől, s ez kedvezőtlenül hatott a társadalmi légkörre. Az élet ellentmondásainak élességét gyakran figyelmen kívül hagyták, hiányzott a realizmus a gazdaságban, a társadalomban és más területeken kialakult tényleges helyzet megítélésében. A múlt lerakódásai nem múlnak el nyomtalanul. Hallatnak magukról, megnyilvánulnak az emberek tudatában, tetteiben és magatartásában. Az életstílust nem lehet egy csapásra megváltoztatni, a gondolkodásban ható tehetetlenségi erőt pedig még bonyolultabb leküzdeni. Ennek érdekében energikus erőfeszítésekre van szükség.

A politika akkor jár a kellő eredményekkel, ha az osztályok, a társadalmi csoportok, az egyén érdekeinek pontos számbavételén alapul. Ha ez igaz a társadalom irányítása szempontjából, még inkább igaz ideológiai, nevelési vonatkozásban. A társadalom konkrét em-

berekből áll, s az embereknek konkrét érdekeik, örömeik és drámáik vannak, megvannak saját elképzeléseik az életről, az élet valószínű és fiktív értékeiről.

Ezzel kapcsolatban szeretnék foglalkozni *az egyéni foglalkozással mint a nevelés igen fontos formájával*. Nem mondhatjuk, hogy nem fordítanak figyelmet erre, de az ideológiai szférában is számottevő akadály a szokásos „volumenszemlélet”. A számok ezen a téren is valóban impozánsak. Propagandisták, agitátorok, politikai tájékoztatási felelősök, politikai körök és szemináriumok tíz- és százazei, újságok és folyóiratok milliós példányszámai, hallgatók milliói az előadásokon. Mindez szép. De nem tűnik-e el a számoknak és összegzéseknél ebben a ködtengerében az eleven ember? Nem takarja-e el előlünk az ideológiai statisztika egyfelől az önfeláldozó dolgozókat, akik nagy társadalmi elismerést érdemelnek, másfelől az antiszocialista morál képviselőit? Ezért olyan fontos a maximális konkrétság a nevelésben.

Az ideológiai munkának lényeges sajátossága az is, hogy a szocialista és a polgári ideológia közti éles harc közepette folyik. A polgári ideológia a monopolizáló és a profitnak, a kalandorkodásnak és a társadalmi revánsnak az ideológiája, a jövő nélküli társadalom ideológiája. Konceptiója nyilvánvaló: minden lehető módon megszépíteni a kapitalizmust, elleplezni a természetében rejlő embertelenséget és igazságtalanságot, erőnek erejével terjeszteni a maga élet- és kultúrástandárdjait; minden lehető módon befektetni a szocializmust, meghamisítani olyan értékek értelmét, mint a demokrácia, a szabadság, az egyenlőség és a társadalmi haladás.

Az imperializmus által indított „lélektani hadviselés” nem minősíthető másképpen, mint a népek szuverenitását, történelmét, kultúráját semmibe vevő agresszió, tájékoztatási imperializmus különleges formájának. Ez egyben a háborúra való közvetlen politikai és lélektani felkészülés, amelynek természetesen semmi köze sincs sem a nézetek tényleges szembesítéséhez, sem az eszmék szabad cseréjéhez, amiről a Nyugaton farizeus módra beszélnek. Nem is minősíthetők másképpen a tettek, amikor az embereket arra tanítják, hogy minden olyan társadalmat, amely nincs így az imperializmusnak, a fegyver irányzékán át nézzenek.

Természetesen nincs okunk rá, hogy túlbecsüljük a polgári propaganda befolyását. A szovjet emberek eléggé jól ismerik a különféle jóskok és jóslatok igazi értékét, jól látják a kormányzó monopolizációs erők felforgató akcióinak igazi céljait. De nincs jogunk megfedkezni arról, hogy a „lélektani hadviselés” harc az emberek értelméért, világfelfogásáért, azokért a tájékozódási pontokért, amelyekhez igazodnak az életben, a társadalomban és a kultúrában. Rafinált osztályellenséggel van dolgunk, akinek a politikai tapasztalatai

sokrétűek, időben évszázadokkal mérhetők. Az osztályellenség megteremtette a nagy tömegekre orientált propaganda gigantikus gépezetét, amely modern műszaki eszközökkel, a szocializmussal szemben gyűlöletet tápláló iskolázott emberek óriási apparátusával rendelkezik.

A burzsoá propagandisták ügyességével és elvtelenségével szembe kell szegeznünk az ideológia területén tevékenykedő elvtársaink magas fokú szakmai felkészültségét, a szocialista társadalom erkölcsét, kultúráját, a tájékoztatás nyitottságát, propagandánk merész és alkotó jellegét. Offenzív szellemre van szükség – abban is, ami az ideológiai diverziók leleplezését illeti, s abban is, hogy eljuttassuk az emberekhez a valósághű információt a szocializmus tényleges eredményeiről, a szocialista életmódról.

Felépítettük az elnyomás és kizsákmányolás nélküli világot, megteremtettük a társadalmi összeforrottság és létbiztonság társadalmát. Mi, hazafiak, ezután is oltalmazni fogjuk hazánkat minden erőnkkel, gyarapítjuk hazánk gazdagságát, növeljük gazdasági potenciálját és erkölcsi erejét. A szovjet hazafiságnak mély gyökerei vannak a társadalmi rendben, humanista ideológiánkban. Az igazi hazafiság a tevékeny állampolgári álláspontban fejeződik ki. A szocializmus a magas fokú erkölcsiség társadalma. Nem lehet eszmék talaján álló az ember, ha nem becsületes, lelkiismeretes, tisztességes, ha nem igényes önmagával szemben. Nevelésünk annál gyümölcsözőbb lesz, minél energikusabban honosítjuk meg az új társadalom eszményeit, elveit és értékeit. Az élet tisztaságáért vívott harc a leghathatósabb módja annak, hogy fokozzuk az ideológiai nevelő munka eredményességét, társadalmi hatásfokát, s megteremtsük a garanciákat az egészségtelen jelenségek kialakulásával szemben.

Tehát, elvtársak, az ideológiai munkának akármelyik területét nézzük is, mindenben az életből kell kiindulni. A tespedés, a helyben topogás egyszerűen tűrhetetlen olyan életteli, dinamikus, sokrétű dologban, mint a tájékoztatás, a propaganda, a művészi alkotó tevékenység és a művészeti öntevékenységek, a klubok, a színházak, a könyvtárak és a múzeumok munkája, az ideológiai, a politikai, az erkölcsi és az ateista nevelés, a munkában történő nevelés egész szférájának a munkája.

A mi dinamikus és változásokban bővelkedő korunkban lényegesen növekszik a *tömegtájékoztatási eszközök szerepe*. A központi bizottság áprilisi ülése óta eltelt idő nagy vizsgája volt az egész párt-sajtónak. A szerkesztőségi kollektívák bátran hozzányúltak a bonyolult, sok tekintetben új kérdésekhez. Az újságok és a folyóiratok hasábjain, a tévéműsorokban az élet maga kezdett lüktetni eredményeivel és ellentmondásaival, tágabb teret kapott az elemzés és az

állampolgári magatartás, élesebb lett a problémák felvetése, konkrétabb lett a fogyatékoságok és a mulasztások bírálata. Sok konkrét javaslat fogalmazódott meg időszerű gazdasági, társadalmi és ideológiai kérdésekkel kapcsolatban.

Ma még nagyobb jelentőségűvé válik a tömegtájékoztatási eszközök hatékonysága. A központi bizottság véleménye szerint ezek az eszközök arra hivatottak, hogy kialakítsák és kifejezzék az egész párt álláspontját, amely összeegyeztethetetlen a tárcasovinizmussal és a helyi érdekek hajhászásával. És a párt ezután is támogatni fog mindent, ami elvi megfontolásokból, az ügy javításának érdekeiből fakad. A tömegtájékoztatási eszközök munkája annál gyümölcsözőbb, minél több benne az elmélyültség, az operativitás, és minél kevesebb a véletlen jelenségek, a szenzációk hajhászása.

Gyorsan fejlődik, korszerű műszaki színvonalra emelkedik a szovjet rádió és televízió. Szerves részei lettek az életnek mint a tájékoztatásnak, a propagandának, erkölcsi értékeink és kultúránk terjesztésének mindent átfogó eszközei. Ezen a téren világosan megmutatkozott a javulás: változatosabbak és életközelibbek lettek a tévé- és rádióműsorok, észre lehet venni azt a törekvést, hogy leküzdjék a kialakult sablonokat, jobban figyelembe vegyék a nézők és a hallgatók érdeklődésének a sokrétűségét.

De mondhatjuk-e, hogy tájékoztatási és propagandaeszközeink teljesen realizálják lehetőségeiket? Egyelőre nem mondhatjuk. Nem kevés még a szürkeség, nem küzdötték le teljesen a tehetetlenségi erőt, nem szűnt meg az érzéketlenség az újjal szemben. Az emberek elégedetlenek azzal, hogy a szóban forgó eszközök nem eléggé operatíván ismertetik az eseményeket, felületesen mutatják be a gyakorlatban meghonosodó progresszív jelenségekért folyó harcot. Jogos szemrehányásokra ad okot egyes irodalmi művek, tévéműsorok, filmek alacsony színvonala, amelyek híján vannak nem csupán az ideológiai és politikai világosságnak, hanem az elemi ízlésnek is. Számottevő tökéletesítésre szorul a filmforgalmazás, a könyv- és folyóiratkiadás. A Szovjetunió Kulturális Minisztériuma, Állami Televízió- és Rádióbizottsága, Állami Filmforgalmazási Bizottsága, Állami Kiadói Bizottsága és a hírügynökségek vezetésének a nagyszámú bíráló megjegyzésből le kell vonnia az energikus következtetéseket. A fogyatékoságok közösek, de a felelősség konkrét, ezt állandóan emlékeztükben kell tartaniuk az ideológiai kádereknek.

A párt *művelődési politikája* fő feladatának azt tekinti, hogy a legtágabb teret nyújtsa az emberek képességeinek kibontakozásához, szellemiekben gazdaggá, sokrétűvé tegye életüket. Ezen a téren is radikális javulásra törekedve úgy kell megszervezni az egész kulturális nevelő munkát, hogy mind jobban kielégítse az emberek szellemi igényeit, figyelembe vegye érdeklődésüket.

A társadalom morális egészségét, a szellemi légkört, amelyben az emberek élnek, nem kis mértékben *az irodalom és a művészet* állapota határozza meg. Irodalmunk amellet, hogy ábrázolta az új világ születését, egyúttal aktívan részt vett kialakításában, formálta e világ emberét, a szovjet hazafit, az igazi internacionalistát. Ezzel pontosan megválasztotta helyét, szerepét az egész nép ügyében. De ez egyszersmind az a kritérium is, amelyet a nép, a párt alkalmaz az író, a képzőművész munkájának megítélésében, s amelyet maga az irodalom, a szovjet művészet is alkalmaz saját feladataira.

Amikor kialakul az a társadalmi szükséglet, hogy értelmezzük a kort, különösen az olyan kort, amikor a fejlődés fordulóponthoz érkezett, a kor mindig kitermeli azokat az embereket, akik számára ez belső szükségletté válik. Most ilyen időket élünk. Sem a pártnak, sem a népnek nincs szüksége pompázatos és terjengős szövegelésre és a mindennapi lét jelenségeiben való sekélyes vájkálásra, konjunkturalovagokra és öncélúságra. A társadalom az íróktól művészi felfedezéseket, életigazságot vár, amely mindig lényege volt az igazi művészetnek.

De az igazság nem elvont fogalom, az igazság konkrét. Az igazság ott van a nép tetteiben és a társadalom fejlődésének ellentmondásaiban, a dolgos hétköznapi heroizmusában és mindennapiságában, a győzelmekben és a kudarcokban, vagyis magában az életben, az élet egész sokszínűségében, dramatizmusában és nagyszerűségében. Csak a szilárd eszmei alapon álló, művészi, népi irodalom nevel becsületes, törhetetlen szellemű, koruk terhére vállalni képes embereket.

Társadalmunk élettevékenységének természetes elve a bírálat és az önbírálat. Nélkülük nincs fejlődés. Ideje, hogy az irodalom- és a képzőművészeti kritika megszabaduljon a nagylelkűségtől és a rangtisztelettől, amely kikezdi az egészséges morált, s tartsa emlékezetében, hogy a kritika közügy, nem pedig a szerzői becsvágyak és ambíciók kiszolgálásának szférája.

Művészeti szövetségeinknek gazdag hagyományaik vannak, jelentős a szerepük a művészet, sőt az egész társadalom életében. De itt is változtatásokra van szükség. Munkájuk fő eredményeit nem a határozatok és az értekezletek számával mérjük, hanem a tehetséges, a társadalom számára szükséges könyvekkel, filmekkel, színművekkel, képzőművészeti alkotásokkal és zeneművekkel. Ezzel kapcsolatban komoly figyelmet érdemelnek azok a társadalmi javaslatok, hogy *növeljük az igényességet a magas díjakra felterjesztett művekkel szemben.*

A szellemi, kulturális élet irányítása nem egyszerű dolog, tapintatot igényel, megkívánja, hogy azok, akik irányítanak, értsék az alkotás természetét és feltétlenül szeressék az irodalmat és a művésze-

tet, tiszteljék a tehetséget. Ebben a vonatkozásban sok függ attól, mennyire tudjuk propagálni a párt művelődési politikáját, mennyire tudjuk átültetni az életbe, mennyire vagyunk igazságosak a megítélésben és a jóindulatban, amikor az író, a zeneszerző, a képzőművész munkásságáról, kísérletezéseiről van szó.

Az ideológiai munka – alkotómunka. Nincsenek univerzális eszközei az élet minden esetére, megköveteli az állandó keresést, megkívánja, hogy tudjunk lépést tartani az élettel. Ma különösen fontos azon munkálkodni, hogy az emberek mélyen megértsék a mai feladatok jellegét, hogy meghonosodjon a szilárd tudományos világnézet, az elvszerűség, a magas fokú kultúra, az ügy iránti felelősség minden munkaterületen. *A társadalom érettségének fokát növelni, a kommunizmust építeni annyit jelent, hogy következetesen fokozzuk a tudat érettségét, gazdagítjuk az ember szellemi világát.*

A párt nagyra értékeli ideológiai aktívájának ismereteit, tapasztalatait, önfeláldozását. Itt, kongresszusunkon, a legnagyobb elismeréssel kell szólnunk azoknak a párttagoknak a millióiról, akik becsülettel teljesítették és teljesítik a felelősségteljes pártmegbízatást a párt tevékenységének egyik fő területén. Az ideológiai műhelybe ezután is aktívan be kell vonni azokat az elvtársakat, akik személyes példájukkal bizonyították be meggyőződésüket, képesek analitikusan gondolkodni, meg tudják hallgatni az embereket és tudnak beszélni velük, általában jól felkészültek elméletileg és szakmailag, s képesek sikeresen megoldani korunk új feladatait.

VI. Az új szövegezésű pártprogram és a párt szervezeti szabályzatában javasolt módosítások megvitatásának eredményeiről

Elvtársak! Az SZKP Központi Bizottságának politikai beszámolójában megvizsgáltuk a párt programcéljait, a párt jelenlegi gazdasági és politikai stratégiáját, a belső pártélet, a munkastílus és a munkamódszerek tökéletesítésének problémáit, mindazt, ami az új szövegezésű program tervezetének és a szervezeti szabályzatban javasolt módosításoknak a lényegét alkotja. Ezért nincs szükség tartalmuk részletes kifejtésére. Csupán egyes elvi mozzanatokkal foglalkozom azoknak az eredményeknek a figyelembevételével, amelyeket e dokumentumok tervezetének párton belüli és országos megvitatása hozott.

Melyek ezek az eredmények? Mindenekelőtt az, hogy széleskörűen jóváhagyták az SZKP programjának és szervezeti szabályza-

tának következtetéseit és tételeit. A kommunisták, a szovjet emberek támogatják a párt irányvonalát, amelynek célja az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása, támogatják azt, hogy programunk szabatosan a kommunista perspektívára, a világbéke megszilárdítására van orientálva, hangsúlyozzák, hogy az új történelmi jelentőségű feladatok a társadalmi fejlődés időszerű problémáinak elemzésén alapulnak.

Az új szövegezésű program élénk visszhangot keltett külföldön is. A progresszív társadalmi körök elismerően szólnak mélységesen humanista jellegéről, emberközpontú voltáról, a népek közti kölcsönös megértést, az emberiség békés jövőjének biztosítását szorgalmazó szenvedélyes felhívásról. Külföldi barátainkat lelkesíti, hogy a Szovjetunió rendületlenül törekszik a szilárd elvtársi kapcsolatokra és a sokoldalú együttműködésre a szocialista világrendszer valamennyi államával, s határozottan támogatja a népeknek a békéért, a demokráciáért, a társadalmi haladásért, a függetlenség megszilárdításáért vívott antiimperialista harcát. A polgári táborból is sok józanul gondolkodó politikus elismerően méltatja programunk békeszerető tendenciáját, az Szovjetunió Kommunista Pártjának azt a politikáját, amely a leszerelésre, s valamennyi állammal normális, egészséges kapcsolatok megteremtésére irányul.

A kongresszusi dokumentumok előkészítése és megvitatása élénkítette a párt ideológiai és politikai munkáját, fokozta a dolgozók milliós tömegeinek társadalmi aktivitását.

Az új szövegezésű program és a szervezeti szabályzat tervezetét széleskörűen megvitták az alapszervezeti taggyűléseken, a kerületi, városi, körzeti, területi, határterületi pártkonferenciákon, a szövetséges köztársaságok kommunista pártjainak kongresszusán. A vita kezdetétől csak a programtervezetre több mint 6 millió reagálás érkezett. Szerzőik – munkások, kolhoztagok, tudósok, pedagógusok, mérnökök, orvosok, a szovjet hadsereg és hajóhad katonái, kommunisták és pártonkívüliek, veteránok és fiatalok – megállapították, hogy az új szövegezésű program összhangban van a szovjet nép létfontosságú érdekeivel, és nagyszámú javaslatot tettek, számos kiegészítést és pontosabb megfogalmazást indítványoztak. Ezek közül néhányan célszerűnek látszik foglalkozni.

Több levélíró a megvitatott tervezet új voltát hangsúlyozva mellett foglalt állást, hogy a kongresszuson mint a párt negyedik programját fogadjuk el. Ismeretes, hogy az új pártprogramok – előbb a második, majd a harmadik pártprogram – elfogadásának az volt a feltétele, hogy elértük azokat a határokat, amelyeket az előző program kijelölt. Ebben az esetben más a helyzet.

Érvényben maradnak a párt fő feladatai, amelyek a szocializmus fejlesztésével és megszilárdításával, tervszerű és sokoldalú tökélete-

sítésével, a szovjet társadalomnak a kommunizmus felé való további haladásával kapcsolatosak. Az előterjesztett dokumentum reprodukálja az idő próbáját kiállt alapvető elméleti és politikai tételeket.

Mindemellett a harmadik pártprogram elfogadása óta eltelt negyedszázad alatt sok minden megváltozott az életben. Új történelmi tapasztalatokat szereztünk. Nem minden értékelés és következtetés igazolódott. Korainak bizonyult az, hogy a program a kommunizmus általánosan kibontakozó építésével kapcsolatos feladatokat a közvetlen gyakorlati cselekvések síkjára helyezte át. Történtek bizonyos számítási hibák több konkrét kérdés megoldási határidejének kijelölésében is. Napirendre kerültek és akuttá váltak a szocializmus tökéletesítésének, fejlődése meggyorsításának, a nemzetközi politikának az új feladatai. Szükségessé vált, hogy mindezt visszatükrözzük a párt programdokumentumában.

Reálisan megalapozott tehát és elvi jelentőségű az, hogy az előterjesztett dokumentumot a párt új szövegezésű harmadik programjának tekintjük. Ez a program megerősíti az SZKP fő céljait, a kommunista építés fő törvényszerűségeit, és egyszersmind arról tanúskodik, hogy a párt alkotó szellemben értelmezi a felhalmozott történelmi tapasztalatokat, s a fordulóponthoz érkezett fejlődés, a mostani helyzet sajátosságaival összhangban dolgozza ki stratégiáját és taktikáját.

A társadalom széles köreiben nagy figyelmet keltettek a programnak azok a tételei, amelyek meghatározzák a társadalmi fejlődésnek az ország által elért szakaszát, és kijelölik azokat a határokat, amelyeket a program végrehajtása eredményeképpen el kell érünk. Ezzel kapcsolatban különböző véleményeket fogalmaztak meg. Egyesek azt javasolják, hogy a programból teljesen vegyük ki a fejlett szocializmusra vonatkozó tételeket, mások, ellenkezőleg, azt tartják, hogy erről részletesebben kell szólni.

A tervezet ebben a kérdésben gondosan mérlegelt és realista álláspontot fejt ki. A jelenkori szocialista társadalomra vonatkozó fő következtetések megerősítik, hogy országunk belépett a fejlett szocializmus szakaszába. Megértéssel fogadjuk azt is, hogy a szocialista országokban működő testvérpártok programdokumentaikban kitűzik a fejlett szocializmus felépítésének feladatát.

Mindemellett helyénvaló emlékeztetni arra, hogy a fejlett szocializmus tétele nálunk úgy terjedt el, mint válasz azokra az elképzelésekre, amelyek könnyen és rövid idő alatt elérhetőnek tűntették fel a kommunista építés feladatainak megoldását. De a továbbiakban a fejlett szocializmus értelmezésében a hangsúlyok fokozatosan áthelyeződtek. Gyakran csak a sikerek konstataálására redukálódott a dolog, miközben megkerültek, kellő figyelem nélkül hagytak sok életbe vágó problémát, amelyek a gazdaságnak az intenzív fejlődés

útjára való átállítással, a munka termelékenységének növelésével, a lakosság ellátásának javításával, a negatív jelenségek leküzdésével voltak kapcsolatban. Akarva, nem akarva az ilyen efféle szemlélet igazolásául szolgált az égető feladatok megoldásában tanúsított késlekedésnek. Ma, amikor a párt meghirdette és megvalósítja a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításának irányvonalát, ez a fajta eljárás elfogadhatatlan.

A kialakult körülmények azt követelik tőlünk, hogy az elméleti és a politikai gondolkodást ne az elért eredmények rögzítésére összpontosítsuk, hanem arra, hogy megalapozza a társadalmi-gazdasági haladás meggyorsításának útjait és módszereit, amelyekkel a minőségi változások kapcsolatosak az élet különböző szféráiban. Arról van szó, hogy mérhetetlenül mélyebb alapozással kell hozzálátnunk a társadalmi haladás sarkalatos feladatainak megoldásához. Az SZKP stratégiájának, amelyet az új szövegezésű program kifejt, az az értelme, hogy változtatásokra van szükség, fokozni kell a társadalom fejlődésének dinamizmusát. Társadalmunknak éppen a társadalmi-gazdasági gyorsulás alapján kell kijutnia az új terepszakaszokra, amikor a legteljesebben bontakoznak majd ki a szocialista rend előnyei, s megoldjuk a megelőző szakaszoktól örökölt problémákat.

Különbféle vélemények fogalmazódtak meg a programtételek részletezésének problémájával kapcsolatban is. Egyesek úgy vélik, hogy a programnak még tömörebb dokumentumnak kell lennie – afféle rövid nyilatkozatnak a párt szándékairól. Mások mellett foglalnak állást, hogy még részletesebben fejtsük ki a gazdasági és a társadalmi fejlődés paramétereit. Több levélben azt javasolják, hogy pontosabban határozzuk meg azoknak az időszakoknak a kronológiáját, amelyeken a szovjet társadalom át fog haladni a kommunizmushoz vezető úton.

A programdokumentumok szerkesztésének lenini elveivel, a kialakult hagyományokkal összhangban a programnak részletes képet kell adnia a jelenkori világról, fejlődésének fő tendenciáiról és törvényszerűségeiről, világosan és érvekkel alátámasztva ki kell jelölnie azokat a célokat, amelyeket a párt kitűz magának, és amelyek elérésére felhívja a tömegeket. Emellett Lenin hangsúlyozta, hogy a programnak szigorúan tudományosnak kell lennie, az abszolút pontossággal megállapított tényekből kell kiindulnia, gazdasági szempontból pontosnak kell lennie, és nem szabad fölöslegesen ígérnie. Azt mondta, hogy maximálisan realistának kell lenni a jövőendő társadalom minősítésében és a kitűzött feladatok meghatározásában. „Lehetőleg minél óvatosabbnak, minél szabatosabbnak kell lennünk . . . – írta Lenin. – Ha pedig mi a legcsekélyebb igényt is támasztjuk arra, amit nem tudunk megadni, ezzel csökkentjük prog-

ramunk erejét. Az embereknek gyanús lesz, hogy a mi programunk csak fantázia.” (Lenin Összes Művei. 36. köt. Budapest 1972. 62. old.)

Azt hiszem, hogy a program előterjesztett szövegezése megfelel ezeknek a követelményeknek. Ami a programcélok elérésének kronológiai kereteit illeti, ezek megállapítása nem indokolt. A múlt számítási hibái tanulságul szolgálnak számunkra. Ma határozottan csak annyit mondhatunk, hogy a mostani program végrehajtása áthúzódik a következő évszázadba.

Azok a feladatok, amelyeket a legközelebbi 15 év alatt kell megoldani, konkrétabban meghatározhatók, és e feladatokat tartalmazza az új szövegezésű program, részletesebben pedig az ország gazdasági és társadalmi fejlesztésének a 2000-ig terjedő időszakra vonatkozó fő irányai vázolják. És a programcélok megvalósításában természetesen fontos helyet foglal el a 12. ötéves tervidőszak, amelynek folyamán nagy lépést kell tennünk előre abban az irányban, hogy a népgazdaságot átvezessük az intenzív fejlődés útjára a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása alapján.

Azoknak a reakcióknak és leveleknek jelentős része, amelyeket az SZKP Központi Bizottságának az új szövegezésű program előkészítésével foglalkozó bizottsága kapott, a szociálpolitika kérdéseivel foglalkozik. A szovjet emberek helyeslik és támogatják azokat az intézkedéseket, amelyeket azért fogantatosítottunk, hogy növeljük a nép jólétét, mindenütt érvényesítsük a társadalmi igazságosságot, s megtisztítsuk életünket mindentől, ami ellentétes a szocializmus elveivel. Javasataik azt szorgalmazzák, hogy mind teljesebben és szigorúbban valósítsuk meg azt az elvet, amelynek értelmében a javak elosztása a munka mennyisége és minősége szerint történik, hogy tökéletesítsük a társadalmi fogyasztási alapokat, fokozzuk a munka és a fogyasztás mércéjének ellenőrzését, erélyesen számoljuk fel a nem munkával szerzett jövedelmeket, hiúsítsuk meg a társadalmi tulajdon egoista felhasználására irányuló próbálkozásokat, szüntessük meg az indokolatlan különbségeket a különböző ágazatokban tevékenykedő dolgozók egyenlő munkájának díjazásában, küzdjük le az egyenlőséget a bérezésben stb. E javaslatok közül néhány helyet kapott a tervezetben. Más javaslatokat gondosan tanulmányozniuk kell a párt-, a tanácsi és a gazdasági szerveknek, figyelembe kell venni a törvényekben és a törvényerejű rendeletekben, a gyakorlati munkában.

Az országos vita során nagy érdeklődést keltettek a nép szocialista öngazgatásának fejlesztésével kapcsolatos programtételék. A véleményyt nyilvánítók egyhangúlag támogatják a pártnak azt az irányvonalát, azt a törekvését, hogy minden területen demokratizáljuk a szocialista társadalmat, maximálisan és hathatósan vonjunk

be minden dolgozót a gazdasági, a társadalmi és a politikai folyamatok irányításába. Helyeslik az e téren megtett konkrét lépéseket is, s vannak olyan vélemények, hogy a programnak az a része, amely a társadalmi és állami ügyek irányításának tökéletesítésével összefüggő problémákat tárgyalja, bővebben mutassa meg a dolgozó kollektívának mint a közvetlen demokrácia alapsejtjének a lehetőségeit. Ezeket a véleményeket figyelembe vettük.

A társadalmunk szellemi felemelkedéséről való gondoskodásból fakad az az óhaj, hogy javítsuk a szovjet embereknek a kommunista eszmények és erkölcsi normák szellemében történő nevelését, fokozzuk a harcot az ezekkel ellentétes jelenségek ellen. A programbizottság célszerűnek tartotta e javaslatok elfogadását, hogy a magas fokú eszmeiség és erkölcs elvei még inkább áthassák a pártprogram követelményeinek tartalmát.

Körülbelül kétmillióan nyilvánítottak véleményt az SZKP szervezeti szabályzatáról. A párt központi bizottsága a vita eredményeinek figyelembevételével szükségesnek tartotta, hogy a szervezeti szabályzat tervezetébe bekerüljön több lényeges kiegészítés és pontosabb megfogalmazás, amely azt célozza, hogy növekedjen a kommunisták élcsapatszerepe, fokozódjon az alapszervezetek harcképessége, fejlődjön a pártdemokrácia, s folyamatos legyen minden egyes pártszervezet, minden tisztségviselő tevékenységének ellenőrzése.

Néhány elvtárs a kommunistákkal szemben támasztott követelmények növelésének tételét támogatva azt javasolja, hogy ebből a célból végezzünk párttisztítást, vagyis szabadítsuk meg a pártot azoktól, akiknek a magatartása és életmódja ellenkezik normáinkkal és eszményeinkkel. Azt hiszem, nincsen szükség külön párttisztítási kampányra. Pártunk egészséges organizmus, tökéletesíti tevékenységének stílusát és módszereit, kiirtja a formalizmust, a bürokratizmust és a kincstári szellemet, elvet mindent, ami maradi, konzervatív, megszabadul azoktól, akik rossz munkával és méltatlan magatartással kompromittálták magukat. A pártszervezeteknek ezután is következetesen, rendszeresen és állhatatosan végezniük kell ezt a munkát.

Az új szövegezésű program, valamint a párt szervezeti szabályzatával kapcsolatban javasolt módosítások megerősítik és fejlesztik a pártépítés bolsevik elveit, a pártmunka stílusát és módszereit, a kommunisták magatartásának erkölcsi normáit, amelyeket Lenin dolgozott ki, s amelyek kiállták a gyakorlat próbáját.

Egészében véve, elvtársak, a pártprogram és a szervezeti szabályzat megvitatásának eredményei rendkívül gyümölcsözők. Lehetővé tették, hogy továbbfejlesszünk sok gondolatot és tételt, pontosabbá tegyük a megfogalmazásokat, javítsunk a szerkesztésen.

Engedjék meg, hogy kongresszusunk nevében hálás köszönetet mondjak a kommunistáknak, minden szovjet embernek a kongresszusi dokumentumok megvitatásában való tevékeny, érdekeltségből fakadó részvételért.

A párt központi bizottságának véleménye szerint a párt, a nép tapasztalataival gazdagított tervezetek megfelelnek a kor szellemének, a mostani történelmi időszak követelményeinek. Megerősítik, hogy pártunk hű a nagy marxista-leninista tanításhoz, tudományosan megalapozott választ adnak a belső és a nemzetközi élet sarkalatos kérdéseire, világos perspektívát tárnak a kommunisták, minden dolgozó elé.

Eltársak! Ezek további fejlődésünk programfeladatai, amelyeket megvizsgálás végett a XXVII. kongresszus elé terjesztünk.

Miben látjuk a tervek realitását? Mi a biztosítéka annak, hogy a társadalmi-gazdasági haladás meggyorsításának irányvonala helyes, s hogy ez az irányvonal meg fog valósulni?

Mindenekelőtt az, hogy terveink a marxista-leninista tudomány szilárd fundamentumán alapulnak, Lenin eszméinek kimeríthetetlen gazdagságára támaszkodnak.

Az SZKP a szocializmus óriási lehetőségeiből, a tömegek alkotómunkájából merít erőt. A lenini párt a bonyolult történelmi forduló idején több ízben megmutatta, hogy meg tudja találni az előrehaladás biztos útjait, képes lelkesíteni, egységbe forrasztani és megszervezni a dolgozók milliós tömegeit. Így volt ez a forradalom, a békés építés, a háborús megpróbáltatások éveiben, a háború utáni nehéz időkben. Bizonyosak vagyunk abban, hogy így lesz ezután is.

Számítunk a munkásosztály támogatására, mert a párt politikája a munkásosztály politikája.

Számítunk a parasztság támogatására, mert a párt politikája a parasztság politikája.

Számítunk a népi értelmiség támogatására, mert a párt politikája az értelmiség politikája.

Számítunk a nők, ifjúságunk, a veteránok, minden társadalmi csoport, a szovjet hazában élő valamennyi nemzet és etnikai csoport támogatására, mert a párt politikája az egész nép reményeinek, érdekeinek és vágyainak kifejeződése.

Meggyőződésünk, hogy minden öntudatos, becsületes ember, minden szovjet hazafi támogatni fogja a párt stratégiáját, amely arra irányul, hogy gyarapodjon államunk ereje, hogy életünk jobb, tisztább, igazságosabb legyen.

Ezek azok a hatalmas társadalmi erők, amelyek az SZKP mellett állnak. S követik a pártot, bíznak a kommunista pártban.

A történelem feltartóztathatatlan folyama már az ezredforduló

felé törtet. Mi lesz ott, e forduló után? Nem bocsátkozunk jóslásokba. De tudjuk, hogy a tervek, amelyeket ma megfogalmazunk, nem szokványosak, hanem merészek, s hogy hétköznapi dolgainkat a szocialista erkölcs és igazságosság pátosza hatja át. A mostani nyugtalan korban társadalmi és, azt mondanám, életstratégiánk arra irányul, hogy az emberek oltalmazzák bolygónkat, az eget és a világűrt, foglalják el mint a *békés* civilizáció telepesei, tisztítsák meg az életet a nukleáris lidércnyomástól, és maradéktalanul szabadítsák fel az építés céljaira, és csakis az építés céljaira a világmindenség páratlan lakójának, az embernek legjobb tulajdonságait.

A szovjet nép biztos lehet abban, hogy a párt mélységesen tudatában van az ország jövőjéért és a szilárd világbékéért, az elfogadott irányvonal helyességéért ráháruló felelősségnek. Az irányvonal gyakorlati megvalósítása szempontjából a legfontosabb a szívós munka, a párt és a nép egysége, az összes dolgozók együttes cselekvése.

Így és csakis így tudjuk teljesíteni a nagy Lenin útmutatását, azt, hogy energikusan, akarategységgel törjünk magasabbra, menjünk előre. Más sorsot nem szánt nekünk a történelem. De milyen gyönyörű, elvtársak, ez a sors!

Kádár Jánosnak, az MSZMP főtitkárának felszólalása

Kedves elvtársak!

A Magyar Szocialista Munkáspárt küldöttsége nevében tisztelettel köszöntöm a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVII. kongresszusának küldötteit és minden résztvevőjét. Átadom önöknek és személyükben minden szovjet kommunistának, a Szovjetunió népeinek a magyar kommunisták, népünk forró üdvözlét és legjobb kívánságait.

Elvtársak! A Szovjetunió Kommunista Pártjának XXVII. kongresszusa, amely kiemelkedő fontosságú az egész szovjet nép életében, egyben nagy nemzetközi jelentőségű politikai esemény is. Mindenki, aki a valóságosnak megfelelően látja a Szovjetunió szerepét a világhelyzet alakulásában, érti azt is, hogy a kongresszus állásfoglalásai nemcsak e hatalmas ország további fejlődését fogják meghatározni, hanem sokféle módon hatni fognak nemzetközileg is, nem utolsósorban az egész emberiség számára legfontosabb kérdés, a béke megőrzése szempontjából.

A magyar kommunisták, a magyar dolgozók élénk érdeklődéssel követték a kongresszus előkészítésének menetét. Megismerkedtünk a kongresszusi dokumentumokkal, és küldöttségünk nagy figyelemmel hallgatta meg a központi bizottság politikai beszámolóját, amelyet Mihail Gorbacsov főtitkár elvtárs terjesztett elő. Felelősen kijelenthetjük: a szocialista eszmék minden magyar híve a legmelegebben, fenntartás nélkül üdvözli azokat a marxista-leninista, szigorúan elvi, ugyanakkor reális és nyílt politikai állásfoglalásokat, a szovjet társadalom dinamikus fejlődését előírányzó célkitűzéseket, amelyeket a központi bizottság beszámolója, a beterjesztett dokumentumok magukban foglalnak, és áthatják a kongresszus tanácskozását is.

Elvtársak! A magyar kommunisták nagyra becsülik, a lenini politika és munkastílus gyakorlati érvényesülésének tekintik, hogy szovjet elvtársaink a jelenlegi helyzet reális értékeléséből kiindulva, a szocialista építés általános érvényű törvényszerűségeit és a Szov-

jetunió sajátosságait figyelembe véve dolgozzák ki terveiket a következő öt évre, s azt követően egészen az ezredfordulóig. A történelmi jelentőségű vívmányok megfelelő értékelése, ugyanakkor az elért eredmények reális, kritikus, további haladásra ösztönző szemlélete, a párt és a nép alkotóerejének széles körű kibontakoztatása bizonyítja, milyen hatalmasak a társadalomnak a szocialista forradalom által felszabadított erőforrásai.

A Szovjetunió társadalmi és gazdasági fejlődésének meggyorsítása nemcsak a szovjet dolgozók számára lelkesítő cél, hanem örömmel tölti el a társadalmi haladás, a szocializmus minden hívét az egész világon. A kongresszuson tárgyalt témák jelentős része nemcsak a Szovjetunióban folyó építőmunkának, hanem a szocialista társadalmi rendszer általános fejlődésének is központi kérdései. Alkotó jellegű felvetésük, megválaszolásuk és gyakorlati megoldásuk segíti általában a szocialista országokat, és a tapasztalatok gazdagítják az egész nemzetközi kommunista és munkásmozgalom elméletének közös kincsestárát. Az SZKP XXVII. kongresszusán megfogalmazott törekvések kifejezik annak a lenini megállapításnak a változatlan érvényességét, hogy a szocializmus a példa erejével, a társadalmi és a gazdasági tevékenység magasabb fokú hatékonyságával gyakorolja a legnagyobb vonzást a világ népeire.

A világ békeszerető erői nagyra értékelik a Szovjetunió külpolitikáját. A Magyar Népköztársaság a Varsói Szerződés többi tagállamával együtt támogatja a Szovjetunió kezdeményezéseit, amelyek a vitás kérdések tárgyalásos megoldását, a fegyverkezési verseny megállítását, a világűr militarizálásának megakadályozását, a háború veszélyének csökkentését, a béke megszilárdítását célozzák.

Üdvözlöttük a genfi szovjet–amerikai csúcstalálkozót, a január 15-én nyilvánosságra hozott szovjet javaslatokat, amelyek a nukleáris fegyverek 2000-ig történő teljes megsemmisítését ajánlják. A további munkát bizonyára nagymértékben segíteni fogja a kongresszus külpolitikai állásfoglalása, a Szovjetunió készsége az együttműködésre, minden békeszerető erővel, minden reális és felelős ténnyel, amely – a felek kölcsönös érdekeinek megfelelően – tettekkel is fellép az emberiség békés, biztonságos jövőjének megteremtéséért. Tudjuk, hogy Lenin pártjának zászlajára a két szó, a szocializmus és a béke, elválaszthatatlanul mindig egymás mellé volt és van ma is írva.

Elvtársak! A magyar nép a fejlett szocialista társadalom felépítésén munkálkodik. A társadalom életének minden területén vannak felbecsülhetetlen értékű történelmi vívmányaink. Van nem kevés gondunk is, amelyek az ország adottságaiból, objektív okokból erednek vagy szubjektív hibák nyomán keletkeznek. Mégis bízunk. Szocialista társadalmi rendünk alapjai szilárdak, pártunk, népünk

harcokban edződött, és szocialista vívmányaink védelmének és gyarapításának szándékában összeforrott, egységes.

A központi feladat országunkban, ahogyan azt pártunk egy évvel ezelőtt megtartott XIII. kongresszusa hangsúlyozta, a társadalmi és gazdasági fejlődés élénkítése, a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása, a gazdasági szerkezet korszerűsítése, egy dinamikusabb fejlődés feltételeinek megteremtése. Célunk az, hogy a termelékenység növelésével, hatékonyabb és takarékosabb gazdálkodással tovább szilárdítsuk a népgazdaság egyensúlyát, s lehetővé tegyük népünk életszínvonalának érzékelhető emelését.

A feladatok kitűzésekor és a megoldások kimunkálásakor pártunk a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit, országunk adottságait és más szocialista országok tapasztalatait egyaránt figyelembe veszi. Az alapvető termelőeszközök társadalmi tulajdonára építve, a szocialista tervgazdálkodás keretében, az üzemek bizonyos fokú önállóságával, közgazdasági szabályozókkal, a kollektívák érdekeltségi elvének alkalmazásával igyekszünk minél jobban kihasználni a szocialista társadalmi rendszerben levő előnyöket és nagy lehetőségeket.

Eltársak! A szocializmus építésében mindenekelőtt a Szovjetunióval, a Varsói Szerződés és a KGST tagországaival kialakult sokoldalú együttműködésre támaszkodunk. A szocialista közösség ma oly életbe vágó fontosságú egységének erősítéséért, együttműködésünk bővítéséért dolgozunk. A Magyar Népköztársaságot ilyen törekvések vezérlik, s ilyen országgént számolhat vele mindenki. A Szovjetunióval való barátságunkat pártunk kongresszusa határozatában a következő szavakkal erősítette meg: „Elsőrendű nemzeti érdekünk a magyar-szovjet barátság további erősítése, a két ország és a két nép együttműködésének gazdagítása. A Szovjetunió hazánk függetlenségének, szocialista építőmunkánknek legbiztosabb nemzetközi támasza.”

Kedves elvtársak! Barátaink!

Küldöttségünk e gondolatok jegyében eredményes, jó munkát kíván a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVII. kongresszusának. A Szovjetunió kommunistáinak, a szovjet népek nagy családjának pedig teljes sikert kívánunk a kongresszus határozatainak megvalósításához, hazájuk felvirágoztatásához, a béke védelméhez.

Éljen a nagy szovjet nép és kommunista pártja!

Éljen, erősödjön tovább a magyar és a szovjet nép megbonthatatlan barátsága!

Éljen a szocializmus és a béke!

A Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlesztésének fő irányairól az 1986–1990 közötti évekre és a 2000-ig terjedő időszakra

NYIKOLAJ RIZSKOV ELŐADÓI BESZÉDE

Küldött elvtársak!

Tisztelt vendégek!

A Szovjetunió Kommunista Pártja csaknem hét évtizede vezeti magabiztosan az országot a nagy Lenin által kijelölt úton. A párt és a nép dicső történetében különleges helyet foglal majd el az SZKP XXVII. kongresszusa. A kongresszusnak az a feladata, hogy a kommunista építés rendkívül felelősségteljes szakaszában meghatározza hazánk előrehaladásának stratégiáját, megvesse alapját azoknak az átalakításoknak, amelyek majd gyökeres változásokat idéznek elő a szovjet társadalom életének minden területén.

Az SZKP Központi Bizottságának politikai beszámolójából, amelyet Mihail Gorbacsov, az SZKP KB főtitkára terjesztett a XXVII. kongresszus elé, a párt és a nép alkotó tevékenységének lenyűgöző képe bontakozik ki. A beszámoló alkotó módon, a marxizmus-leninizmus szilárd elvi álláspontjáról mélyrehatóan megalapozta a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításának koncepcióját, áttekinthette a párt-, az állami és a társadalmi élet kérdéseinek egész komplexumát. Új szellemben határozta meg a szocializmus sokoldalú tökéletesítésének stratégiáját és taktikáját, az SZKP és a szovjet állam bel- és külpolitikáját. Elmélyült osztályszempontú elemzéssel feltárta a mai világ erőviszonyait, a világfejlődés fő tendenciáit és fő ellentmondásait, megmutatta a szocialista világrendszer egyre erősödő potenciálját. Offenzív módon fejtette ki álláspontunkat abban a kérdésben, amely az egész emberiséget nyugtalanítja, nevezetesen a háború és a béke, a nukleáris fenyegetés elhárítása kérdésében.

A mély eszmei tartalom, az elméleti átgondoltság és a kompromisszumok elutasítása a felgyülemlett fogyatékok és nehézségek okainak taglalásában, a realizmus és a merészség az új feladatok kitűzésében – mindez alap arra, hogy nagy történelmi jelentőségűnek tekintsük az SZKP Központi Bizottságának politikai beszámolóját.

A kongresszus munkájának egész légkörét meghatározta az a morális, politikai hangulat, amely az SZKP KB 1985. áprilisi ülésének hatására alakult ki az országban, valamint a párt irányvonalának a helyességébe vetett szenvedélyes meggyőződés, amely áthatala a politikai beszámolót. A kongresszus konstruktív, alkotó szellemében azon igényesség és magas fokú politikai felelősség szellemében zajlik, amelyet a párt érez a szovjet nép iránt. Az SZKP KB politikai beszámolójáról, a párt új szövegezésű programjáról tartott vita meggyőzően bebizonyította a párt sorainak tökéletes összeforrottságát, a szovjet kommunisták, valamennyi szovjet ember gondolati és cselekvési egységét.

„A Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlesztése fő irányainak az 1986–1990 közötti évekre és a 2000-ig terjedő időszakra” vonatkozó tervezete, amelyet a párt központi bizottsága terjesztett a kongresszus elé – fontos politikai és népgazdasági dokumentum. Gerincét az SZKP KB áprilisi ülésén előterjesztett meggyorsítás koncepciója alkotja. A tervezet konkretizálja azokat a programfeladatokat és programcélokat, amelyeket az évszázad végéig kell megoldani, meghatározza a termelőerők és a társadalom szociális fejlődése minőségi átalakításának fő irányait.

A fő irányok tervezete teljesen megfelel a szovjet emberek létérdekeinek, a jövőbe vetett reményeinek. Ezt szemléletesen megmutatta a tervezet valóban országos vitája, amelyben megközelítőleg 110 millió állampolgár vett részt. A vita egész menete és jellege ismételten bizonyítja, hogy fokozódott a dolgozók politikai érettsége, növekedett társadalmunk valamennyi rétegének érdekelttsége a szocialista haza potenciáljának növelésében.

A fő irányok tervezetét külföldön is nagy érdeklődéssel fogadták. Érthető, hogy a tervezet értékelése nem egységes. Osztályellenségeink és ellenfeleink megpróbálják eltorzítani a kitűzött tervek lényegét és céljait. De e tervek nagyságát és merészségét természetesen kénytelenek elismerni. Barátaink, elsősorban a testvéri szocialista országokban, ebben a dokumentumban az új társadalmi rend előnyeinek meggyőző megnyilvánulását, és azt a képességét látják, hogy meg tudja oldani a jelenkor fő társadalmi-gazdasági problémáit. Közösségünk megerősödését, a szocializmus, valamennyi haladó erő, a világbéke pozícióinak megszilárdulását látják benne.

I. A Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlődése a 11. ötéves tervidőszakban – eredmények és tanulságok

Elvtársak! A lenini hagyományokat töretlenül követő kommunista párt a távlati átfogó szemléletet mindig is egybekapcsolta és egybekapcsolja a gazdasági növekedés állapotának és lehetőségeinek reális értékelésével, a megtett út objektív elemzésével.

A fő irányok tervezete összegezte az elmúlt ötéves tervidőszak eredményeit. Ezek alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a szovjet emberek munkája jelentősen előmozdította az ország gazdasági potenciáljának megszilárdulását. Ezen az alapon növekedett a nép jóléte, a szükséges szinten maradt hazánk védelmi képessége.

Mindamellett, mint ismeretes, a XXVI. kongresszus által kitűzött feladatok teljesítése nem volt egyszerű, végrehajtásuk a kezdeti szakaszban, mondhatni, igen bonyolult helyzetben történt. A gazdaság fejlődésében a hetvenes években jelentkező kedvezőtlen tendenciák nemcsak hogy nem gyengültek, hanem a nyolcvanas évek elején még erősödtek is. Ez pedig a 11. ötéves terv teljesítésének folyamatában is visszatükröződött. Az első két évben tovább csökkent a növekedés üteme. Romlottak a gazdálkodás minőségi mutatói. Az ipari termelés növekményének üteme 1982-ben csak kétharmadát érte el a 10. ötéves terv átlagának. A nehézségek növekedése kihatott a társadalmi szféra legfontosabb feladatainak megoldására is. Így az ötéves tervidőszak második évében gyakorlatilag megállt a lakosság reáljövedelmének növekedése.

Ebben egész sor tényező játszott közre. A fogyatékoságoknak az volt a fő oka, hogy a gyakorlati tevékenységben nem vették figyelembe idejekorán a megváltozott gazdasági helyzetet. A változás oka főleg az volt, hogy kimerültek az extenzív növekedés lehetőségei, nem volt kellő állhatatosság a tudományos-műszaki haladás eredményeinek felhasználásában, a népgazdaságnak és az irányításnak az idő követelményei szerinti átalakításában. Ráadásul sok vezető mind a központban, mind helyi szinten továbbra is idejétmúlt módszerekkel dolgozott, s felkészületlennek bizonyult az új körülmények közötti munkára. Megengedhetetlen mértékben gyengült a fegyelem és a rend. Csökkent az igényesség és a felelősség. Tömegméretűvé vált a tervmódosítás helytelen gyakorlata. Ezekben az években eltávolodtak a szocialista gazdaságnak attól a vitathatatlan elvétől, amely szerint a gazdálkodás törvénye és normája a terv teljesítése. Ezeket a jelenségeket nem értékelték elvi, politikai

szempontból, s nem vonták le a szükséges gyakorlati következtetéseket.

A párt kritikusan elemezte a kialakult helyzetet, és intézkedéseket foganatosított a gazdasági építés irányításának megerősítésére, mindenekelőtt a szervezettség és a munkafegyelem növelésére. Ezeket az intézkedéseket az egész nép támogatta, s ezek az intézkedések bizonyos impulzust adtak előrehaladásunkhoz. Ezek eredményeképpen 1983 elejétől határozottan pozitív irányú változások történtek, némileg javult a 11. ötéves terv teljesítésének menete.

	A teljes volumen 1981—1985-ben, milliárd rubelben	Az abszolút növekmény 1981—1985-ben 1976—1980-hoz viszonyítva, milliárd rubelben	A teljes volumen 1981—1985-ben 1976—1980-hoz viszonyítva, százalékban
Fogyasztásra és felhalmozásra felhasznált nemzeti jövedelem	2398	353	117
Ipari termelés	3778	628	120
Mezőgazdasági termelés (1983-as árakon)	1010	53	106
Valamennyi szállítási forma együttes teherszállítási teljesítménye (billió tonnakilométerben)	37,1	5,7	118
Üzembehelyezett állószerkezetek	815	147	122
Beruházások	842	125	117
Kiskereskedelmi áruforgalom	1466	226	118

Az ötéves terv éveiben a nemzeti jövedelem 17 százalékkal, az ipari termelés 20 százalékkal nőtt. Az iparágak közül gyorsan fejlődött a gázipar. A gáztermelés nagyságát tekintve az ország világviszonylatban az első helyre került. Több mint kétszeresére nőtt az atomerőművekben termelt villamos energia mennyisége. Gyorsított

ütemben növekedett egyes gépipari termékek előállítására. Születtek bizonyos eredmények az építőiparban is. Javult a helyzet a vasúti szállításban. Hathatós intézkedéseket foganatosítottunk, hogy megvalósítsuk az élelmiszerprogramot, ami lehetővé tette a mezőgazdasági termékek mennyiségének növelését. Az ötéves tervidőszak második felében javult a társadalmi termelés hatékonysága.

Hangsúlyozni kell, hogy az összes nehézségek ellenére a párt maximális erőfeszítéseket tett azért, hogy a XXVI. kongresszuson kitűzött népjóléti tervek megvalósuljanak. Emelkedett a munkások és alkalmazottak havi átlagbére, a kolhoztagok munkadíja, növekedtek a társadalmi fogyasztási alapok.

Javult a nyugdíjellátás, az egészségügy rendszere, érzékelhetően nőtt a gyermekes családoknak nyújtott állami támogatás. Jelentős eszközöket fordítottunk az oktatási reform végrehajtására. Az előző

	A XXVI. kongresszus célkitűzései	Tényleges teljesítés
A munkások és alkalmazottak havi átlagbére (1985 az 1980-as év százalékában)	113—116	113
A kolhoztagok havi átlagos munkadíja (1985 az 1980-as év százalékában)	120—122	129
Társadalmi fogyasztási alapok (1985 az 1980-as év százalékában)	120	125
Átadott lakások 1981—1985-ben (millió négyzetméter összterület)	530—540	552
Átadott gyermekintézmények 1981—85-ben (millió férőhely)	2,5	2,9
Átadott általános képzést nyújtó iskolák 1981—1985-ben (millió férőhely)	4,3	5,2
Kórházi ágyak száma (1985 az 1980-as év százalékában)	108—110	108,7
Felső- és középfokú szakoktatási intézményekben végzett szakemberek száma 1981—1985-ben (millió fő)	10	10,5

ötéves tervidőszakhoz hasonlóan folytatódott a gyors ütemű lakás-építés. Több mint tízmillió lakást adtunk át. A párt határozataival összhangban folytatódott a falu társadalmi átalakítása, a városi és a falusi népesség életszínvonalának közelítése.

Az ötéves tervidőszakban tehát nem keveset tettünk. Ugyanakkor objektívan kell értékelnünk a terv eredményeit, pártos, elvi következetességgel kell feltárnunk azokat a komoly fogyatékoságokat, amelyek gátolják előrehaladásunkat, hogy a jövőre nézve levonhassuk a szükséges következtetéseket.

Nyíltan meg kell mondani, hogy nem sikerült teljes mértékben végrehajtani az ötéves terv feladatait. Számos ágazat nem tudta teljesíteni a kitűzött célokat. Összességében az öt év alatt a termelés 35 millió tonna kész hengerelt áruval, 145 millió tonna szénnel, több mint 50 millió tonna kőolajjal és 16 milliárd rubel értékű fogyasztási cikkel maradt adós. A gépek és berendezések összetétele, műszaki színvonala és minősége nem mindig felelt meg a népgazdasági szükségleteknek. Rendszeresen elmaradt a feladatok teljesítésében a vegyipar, a fakitermelés és fafeldolgozó ipar. Évről évre nem teljesítették a terveket a főbb általános-építési minisztériumok. Nem hozták meg a szükséges eredményeket a mezőgazdaságba befektetett jelentős erőforrások. Rendszeresen nem hajtották végre a hatékonyság növelésének feladatait, nem volt kielégítő a tudományos-műszaki haladás.

Mindez nem maradhatott hatás nélkül a gazdaság fejlődésének általános eredményeire, arányaira, s több milliárd rubelnyi veszteséget okozott a nemzeti jövedelemben. Ezért maradt megoldatlan a népjólét növelésének számos feladata, például a reáljövedelmek, a kiskereskedelmi áruforgalom növelése. Bonyolult helyzet alakult ki a pénzügyek és a pénzforgalom terén.

Ily módon tehát, elvtársak, a hosszú idő alatt felhalmozódott fogyatékoságok olyan súlyos teherré váltak, hogy azokat rövid idő alatt lehetetlen volt felszámolni. Az egyes intézkedések nem tudták megfordítani a gazdaságban kialakult kedvezőtlen tendenciákat, és nem voltak képesek a gazdaságot a stabil és dinamikus növekedés útjára terelni. Gyökeres és mélyreható változtatásokra volt szükség, és a párt kitartóan kereste az ország előtt álló feladatok átfogó megoldásait. Erre a megújulásra ösztönözte a kommunistákat, az egész szovjet népet az SZKP KB 1985. áprilisi ülése, amely döntő változásokat hozott társadalmunk életében. Éppen az ilyen változás felel meg a megérett szükségleteknek, a párt azon irányvonalának, amelynek célja a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása.

Népgazdaságunk ehhez minden szükséges feltétellel rendelkezik: hatalmas termelési, tudományos-műszaki és szellemi potenciállal, képzett szakemberekkel, természeti erőforrásokkal. A legfonto-

sabb most az, hogy a szocialista tervgazdaság előnyeit és növekvő lehetőségeit kihasználva következetesen valósítsuk meg az SZKP gazdasági stratégiáját.

II. Az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása 2000-ig szóló stratégiai feladat

Eltársak! A fő irányok tervezete konkrét feladatokban és számokban fogalmazza meg a párt programcéljait: a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása 2000-ig, a szovjet társadalom minőségileg új állapotának elérése, az ország termelőerőinek mélyreható átalakítása, a termelési viszonyok korszerűsítése.

A 15 éves időszak megválasztását elsősorban az ország előtt álló feladatok megnövekedett mérete és bonyolultsága indokolja. E feladatok megoldása meghaladja egy vagy két ötéves tervidőszak tartamát. Ez egyben olyan optimális időtávlat is, amely alatt teljes mértékben felhasználhatók a tudományos-technikai forradalom mostani szakaszának legfőbb eredményei, figyelembe véve a tudományos-technikai forradalom fejlődésével kapcsolatos előrejelzéseket.

A fő irányok tervezete olyan jelentős problémák megoldásának tudományosan megalapozott kidolgozására, olyan komplex célprogramokra épül, amelyek lényegében átfogják a 2000-ig terjedő időszakot. Nevezetesen a következőkről van szó: az élelmiszer- és az energetikai program, a gépipar és a kemizálás fellendítése, a közszükségleti cikkek termelésének fokozása és a szolgáltatások fejlesztése. Ily módon a 15 éves távlat reálisan áttekinthető, és gondosan ellenőrzött alapokkal rendelkezik.

A szovjet gazdaságnak a XX. század végére elérendő céljait az SZKP új szövegezésű programjának megállapításaival teljes összhangban határozzuk meg. Tervezzük a nemzeti jövedelem és az ipari termelés volumenének megduplázását, és az ország termelő be rendezéseinek nagymértékű növelését és gyökeres átalakítását. Ennek eredményeképpen az elkövetkező 15 éves időszakban akkora gazdasági potenciált hozunk létre, amely hozzávetőleg egyenlő a szovjethatalom évei alatt a mai napig összesen felhalmozott potenciállal, s jelentős lépést teszünk előre a kommunizmus anyagi-műszaki bázisának kiépítése útján.

A szocializmusban a társadalmi termelés legfőbb célja a nép anyagi és kulturális színvonalának állandó emelése. A mostani sza-

kaszban a kommunista párt azt tűzi ki feladatul, hogy a jólét minőségileg új szintre emelkedjen.

Prioritást biztosítunk a munkában, vagyis az emberi tevékenység legfőbb területén jelentkező szociális problémák megoldásának. Mindenekelőtt jelentősen csökkenteni kell a nehéz, monoton munkák arányát, és több mint 50 százalékkal kell csökkenteni a kézi munka mennyiségét. Ez lehetővé teszi, hogy több mint 20 millió ember felszabaduljon a szakképzetlen és alacsony presztízsű munka alól, s ehelyett tartalmas, a munkával való elégedettséget jobban biztosító tevékenységet végezhesen.

15 év alatt radikálisan meg akarjuk oldani az anyagi gyarapodás és a szellemi fejlődés problémáit, amelyek különösen fontosak a társadalom valamennyi rétege számára. Mindenekelőtt arról van szó, hogy jó minőségű és széles választékú termékkel, illetve szolgáltatásokkal teljesen kielégítsük a növekvő fizetőképes keresletet, és bevezessük a tudományosan javasolt ésszerű táplálkozási normákat. Az évszázad végéig nagy társadalmi jelentőségű feladatot kell megoldani, nevezetesen azt, hogy gyakorlatilag minden szovjet család önálló lakással vagy házzal rendelkezzen. E feladat megoldása a rendelkezésre álló eszközök és erők teljes mértékű aktivizálását igényli. Ez létfontosságú feladat, mind a központi, mind a helyi szervezeteknek egyaránt figyelembe kell venniük.

Gyökeresen meg kell javítanunk a közoktatás és a szakképzés rendszerét, az egészségügyi ellátást, s jelentősen bővítenünk és erősíteniünk kell a kultúra, a pihenés, a sport, az egész szociális szféra anyagi alapjait.

Érthető, hogy a társadalmi termelés és a népjólét ilyen szintjét a kitűzött időszak alatt csak fejlődésünk hatékonyságának lényeges növelésével és ütemének lényeges gyorsításával érhetjük el.

A növekedés üteme mindig a párt gazdaságpolitikájának egyik igen fontos kérdése volt és az is marad. A mostani szakaszban a növekedési ütem – az ország gyorsított társadalmi és gazdasági fejlesztésének koncepciójára való tekintettel – elvi jelentőséget és új tartalmat kap.

Először, fokozni kívánjuk a nemzeti jövedelem dinamikáját. Növekményének üteme az előző ötéves tervidőszak évi átlagos 3,1 százalékaról 5 százalékra emelkedik a 14. ötéves tervidőszakban. Ezáltal megszüntetjük a növekedési ütem lassulásának azt a negatív jelenségét, amely az elmúlt három ötéves tervidőszakot jellemezte. Még jelentősebben emelkedik a nemzeti jövedelem abszolút növekménye. Az előttünk álló ötéves tervidőszakban a nemzetijövedelem-növekedés minden százaléka az előző ötéves tervidőszak 2,8 milliárd rubeljével szemben átlagban több mint 5 milliárd rubelt tesz ki. Ennek eredményeképpen a létrehozandó nemzeti jövedelem egésze

ebben az időszakban hozzávetőlegesen 12 billió rubel lesz, ami több, mint amennyit a szovjethatalom eddigi évei alatt összesen megtermeltünk. Az ütemnek és a nemzeti jövedelem abszolút növekményének ilyen méretű fokozása szükséges ahhoz, hogy egyidejűleg megoldhassuk a nagyszabású gazdasági és társadalmi feladatokat. Szükség van erre azért is, hogy kellő szinten tartsuk az ország védelmi képességét.

Másodszor, a gyorsítás folyamatában ki kell alakítani a termelés olyan harmonikusabb szerkezetét, amely jobban megfelel a növekvő és változó társadalmi szükségleteknek. Ez azt jelenti, hogy a növekedés minden százaléka, minden rubelje mögött a népgazdaság és a lakosság számára szükséges, magas szintű használati tulajdonságokkal rendelkező, minőségileg új, hatékony termék álljon. Ez a gazdasági növekedés mostani stratégiájának feltétlen következménye.

Harmadszor, s gondolom, ez a legfontosabb: az ütem növekedését elvileg új alapon, nevezetesen a sokoldalú és következetes intenzifikálás alapján kell elérni. E feladat kitűzésével a párt a probléma megoldásának fő eszközére is rámutat: alapvetően meg kell gyorsítani a tudományos-műszaki haladást, a tudomány és a technika magasabb csúcsait kell meghódítani. Ez előrehaladásunknak az a motorja, amelynek teljesítőképessége az ötéves tervek egymást követő időszakaiban növekedni fog.

Az intenzifikálást a párt komplexen és annak hatalmas méreteit figyelembe véve vizsgálja. Gazdaságunk olyan határhoz érkezett, amikor a korábbiakhoz hasonlóan, vagyis pusztán az erőforrások egyre nagyobb mérvű felhasználása révén már nem fejlődhet, illetve nem fejlődhet gyorsan, hanem csak a termelés sokoldalú, annak minden frontjára kiterjedő intenzifikálása útján haladhat. Nem csupán a munka termelékenységének növelését tűztük ki célul, hanem az anyag- és eszközigényesség csökkentését is, s nem ágazatokat, hanem a népgazdaság egészét kell átállítani az intenzív fejlődés pályáira. A gazdasági és társadalmi fejlődés meggyorsításának ez az egyetlen helyes útja.

A szocializmus fő problémáit végső soron a társadalmi munka termelékenységének növelésével oldhatjuk meg. A Lenin által megfogalmazott feladatnak – a világszínvonal elérésének – megvalósításában a döntő lépést a következő 15 évben tesszük meg. A fő irányokban azt a célt tűztük ki, hogy 2000-ig népgazdasági szinten 2,3–2,5-szeresére növeljük a munka termelékenységét. Ennek eredményeképpen a szovjet gazdaság a fejlődés minőségileg új útjára lép: a termelés növelése első ízben valósul meg a munkaerő-felhasználás egyidejű csökkentésével. Ezáltal még nagyobb lehetőség nyílik számos társadalmi kérdés megoldására. Mindez lehetővé te-

szi, hogy az eddiginél ésszerűbben, a népgazdaság növekvő dinamizmusát figyelembe véve alakítsuk a munkaerőforrások elosztásának szerkezetét, egyidejűleg biztosítsuk a lakosság teljes és hatékony foglalkoztatottságát, ami a szocialista társadalmi rend jellegéből és lényegéből fakad.

A vitára bocsátott dokumentum elvileg más közelítéssel vizsgálja a gazdaság anyagi erőforrások iránti szükségleteinek kielégítését. A korábbi években ezeket a szükségleteket főleg a termelés növelése révén fedezték, távlatilag az a feladat, hogy a fűtőanyag-, energia-, nyersanyag-, fém- és egyéb anyagszükségletek növekményét 75–80 százalékban megtakarításból fedezzük. Lássunk példát arra, hogy népgazdaságilag mennyire hatékony ez az irányzat. Ha a gazdasági növekedés jellege a korábbi maradna, akkor az évszázad végéig a jelenleg tervezettnél körülbelül 50 millió tonnával több hengerelt árura lenne szükségünk. Az erőforrás-takarékossági irányzat megvalósítása lehetővé teszi, hogy lényegesen csökkentsük a termelés energia- és anyagigényességét.

A termelő berendezések intenzív növelése és műszaki tökéletesítése különösen magas követelményeket támaszt az eszközhatékonyság tekintetében. Az eszközhatékonyság csökkenésének negatív irányzatát sajnos még nem küzdöttük le. Az elkövetkező 15 évben áttörésre van szükség e mutató dinamikájában is: az első szakaszban, vagyis a kilencvenes években stabilizálni kell az eszközhatékonyság mutatóját, a továbbiakban pedig biztosítani kell növekedését.

Valóban történelmi jelentőségű feladat, hogy a tudományos-technikai forradalom vívmányai alapján végrehajtsuk a népgazdaság műszaki megújítását. A sokoldalú intenzifikálás csakis ebben az esetben támaszkodhat szilárd alapokra. A dolog lényege az, hogy gyors ütemben fel kell újítani és minőségileg tökéletesíteni az ország anyagi-műszaki bázisát. Nagyon fontos, hogy e bázist állandóan a világszínvonalnak megfelelő magas színvonalon tartsuk. Ennek a folyamatnak minden ágazatot át kell fognia. Minden minisztériumnak, minden vállalatnak legyen konkrét programja a termelő alapok tervszerű felújítására, és ezt a programot következetesen valósítsák is meg. Ez nemcsak a gazdasági, hanem a nagyszabású társadalmi kérdések megoldásához is elengedhetetlen.

Ezek a gazdaság fejlesztésének és a népjólét növelésének a párt által hosszú távra kitűzött céljai és fő feladatai. Ezek grandiózus célok és feladatok. Megvalósításuk lényegesen előbbre viszi az országot a társadalmi haladás útján, jelentősen megszilárdítja világgazdasági helyzetét, s még jobban növeli a szocializmus vonzerejét. A kitűzött célok és feladatok megvalósítása végett mozgósítanunk kell minden erőnket és tartalékunkat, működésbe kell hoznunk a

szocialista termelés növelésének és hatékonysága fokozásának valamennyi tényezőjét.

A legfontosabb az emberi tényező sokoldalú aktivizálása. Terveink ugyanis munkával valósulnak meg, munkával válnak konkrét tettekké. A legfontosabb politikai feladat, hogy minden dolgozó szívügyének tekintse, sajátjának érezze a párt programfeladatait, tudja, hogy azok az ő érdekeit, az egész társadalom érdekeit szolgálják. Ez biztos záloga hazánk felvirágoztatásának, a kommunista építés újabb sikereinek.

A tervezett változtatások mélysége és volumene megköveteli, hogy új, magasabb szintre emeljük a népgazdaság irányítását. Minden ágazatnak és minden köztársaságnak legyenek pontos céljai a mostani ötéves tervidőszakra. Csakis így jelölhetjük ki világosan növekedésünk lépcsőfokait, gondoskodhatunk a gazdálkodás céljainak és taktikájának folytonosságáról az évszázad végéig, csak így határozhatjuk meg minden egyes ötéves tervidőszak helyét és szerepét a párt gazdasági stratégiájának megvalósításában.

III. A 12. ötéves terv fontos szakasz a párt gazdasági stratégiájának megvalósításában

A párt hosszú távú gazdasági stratégiájának gyakorlati megvalósításában a 12. ötéves terv az első és igen felelősségteljes szakasz. Ezekben az években biztosítanunk kell gazdaságunk erőteljes növekedését, valamint azt, hogy a gazdaságot a fejlődés magasabb pályájára, a gyorsítás pályájára állítsuk át.

Ebből a nézőpontból határoztuk meg *az ötéves terv fő feladatát*. A fő feladat az, hogy a tudományos-műszaki haladás gyorsítása, a termelés műszaki megújítása és rekonstrukciója, a létrehozott termelési potenciál intenzív felhasználása, az irányítási rendszer, a gazdasági mechanizmus tökéletesítése alapján fokozzuk a gazdaság fejlődésének ütemét és hatékonyságát, s mindezek révén elérjük a szovjet nép jólétének további növekedését.

Engedjék meg, küldött elvtársak, hogy közöljem önökkel: a 12. ötéves terv fő feladatának megvalósítását a társadalmi termelés és hatékonysága növekedésének a fő irányok tervezetében rögzített mutatószámai teljesen biztosítják.

A népgazdaság dinamizmusa szemléletesen és meggyőzően visszatükröződik a fontosabb gazdasági mutatók abszolút növekményének alakulásában. A nemzeti jövedelem növekménye 1986-

1990-ben 60 százalékkal emelkedik. Megjegyzendő, hogy az elmúlt ötéves tervidőszakban ez a mutató csökkent.

A növekmény eredményeképpen a nemzeti jövedelem volumene 1990-ben eléri a 614 milliárd rubelt, az ipari termelésé pedig az 1 billió rubelt. Ilyen ütemek és méretek jellemzik majd gazdaságunkat a XX. század utolsó évtizedének kezdetén.

A 12. ötéves tervnek más sajátosságai is vannak. Meg kell alapoznia, hogy a következő évtizedben meggyorsuljon az ország társadalmi és gazdasági fejlődésének üteme. Ez megköveteli, hogy a népgazdasági arányok kialakítása közben megkülönböztetett figyelmet fordítsunk a beruházási politikára. Az elmúlt három ötéves terv időszakában folyamatosan és lényegesen csökkent a beruházások növekedési üteme, és ez elkerülhetetlenül azzal a következménnyel járt, hogy lelassult az állóeszköz-állomány felújítása, csökkent a kapacitások növekménye és végső soron a népgazdaság fejlődése.

A gyorsítási irányvonalból kiindulva az SZKP Központi Bizottsága célszerűnek tartotta, hogy a 12. ötéves tervben az előző időszak 16 százalékával szemben 25 százalékra növeljük a termelési beruházások ütemét. Természetesen mindez bizonyos változásokkal jár a nemzeti jövedelem megoszlásában: növekszik a felhalmozási alap aránya. Erre a manőverre szükség van mind a mostani, mind a távlati célok elérése érdekében. Az elkövetkező időszakban stabilizálni kell a felhalmozási hányadot, a későbbiekben pedig majd lehet kissé csökkenteni.

Hangsúlyozni kell, hogy ezt a manővert olyan körülmények között valósítjuk meg, amikor nő a társadalmi termelés hatékonysága. Ez lehetővé teszi, hogy a szovjet emberek anyagi életszínvonalát végső soron meghatározó fogyasztási alap abszolút mértéke jelentősen növekedjen. Nézzünk egy példát: a fogyasztási alap növekménye a 12. ötéves tervben 74 milliárd rubelt tesz ki az elmúlt időszak 55 milliárd rubeljével szemben. Felgyorsul a lakosság reáljövedelmének növekedése. A fejlődésnek ez a jellege teljes összhangban van azzal az irányvonallal, amelyet a párt dolgozott ki terveink társadalmi irányultságának megerősítésére.

A 12. ötéves tervben határozott lépéseket tervezünk, hogy megoldjuk az időszerű gazdasági és politikai feladatokat, a népgazdaságot átállítsuk az intenzív fejlődés útjára.

Az eredmények növelését úgy kell elérni, hogy közben lényegesen csökkenjen a legfontosabb erőforrások felhasználása, és javuljanak a munka minőségi mutatói.

A fő irányok tervezete szerint a társadalmi munka termelékenységét az elmúlt időszak 16,5 százalékával szemben 20—23 százalékkal kell növelni. Első ízben fordul elő, hogy a nemzeti jövedelemnek, az iparnak és az anyagi termelés más ágazatainak egész nö-

	Abszolút növekmény milliárd rubelben		Évi átlagos növekmény százalékban	
	1985-ben 1980-hoz viszonyítva	1990-ben 1985-höz viszonyítva a fő irányok tervezete szerint	11. öt éves terv	12. öt éves terv a fő irányok tervezete szerint
Fogyasztásra és felhalmozásra felhasznált nemzeti jövedelem	71	96—111	3,1	3,5—4,0
Ipari termelés	135	169—194	3,7	3,9—4,4
Ezen belül: termelőeszközök („A” szektor)	99	123—142	3,6	3,7—4,2
Fogyasztási cikkek („B” szektor)	36	46—52	3,9	4,1—4,6
Mezőgazdasági termelés (a termelés átlagos évi növekménye az előző ötéves tervidőszakhoz viszonyítva, 1983-as árakon)	11	28—32	1,1	2,7—3,0
Kiskereskedelmi áruforgalom	46	59—73	3,1	3,4—4,0
Térítéses lakossági szolgáltatások realizálásának volumene	9,8	13,7—18,2	5,0	5,4—7,0

vekménye gyakorlatilag a munka termelékenységének növekedéséből származik. Ez az új öt éves terv egyik elvi lényegű sajátossága. Ezekben az években a munkaerőforrások növekménye csökken, és mindössze 3,2 millió főt tesz ki. A munka termelékenységének tervezett növekedése nélkül a népgazdaságnak pótlólag több mint 22 millió munkásra lenne szüksége. Ekkora munkaerőforrás egyszerűen nem áll rendelkezésünkre. A 12. öt éves tervben a várható nö-

vekmény nemcsak elegendőnek bizonyul, hanem majdnem teljes egészében az oktatásban, az egészségügyben és más szociális-kulturális ágazatokban lehet felhasználni, az elmúlt öt éves tervben viszont a munkaerőforrások növekményéből még azonos arányban osztozott a termelő és a nem termelő szféra.

A párt által kidolgozott irányvonallal összhangban lényegesen felgyorsul olyan fontos feladatok megoldása, hogy a takarékoságot tegyük a fűtő- és üzemanyagok, a nyersanyagok és más anyagok iránti új szükségletek kielégítésének fő forrásává. A következő öt évben így kell kielégíteni a legfontosabb erőforrások iránt mutatkozó többletszükséglet 60—65 százalékát. Ennek eredményeképpen a népgazdaságban az anyagfelhasználásban elért megtakarítás 1990-re megkétszereződik. Az erőforrásokkal való takarékoskodás ilyen méreteit az ország eddig még nem ismerte. E méretek fejlődésünk mostani szakaszának objektív szükségleteit tükrözik vissza.

	Növekmény az öt éves tervben százalékban		A növekedési ütem emelkedése (+), illetve csökkenése (—)
	1981—1985. évek	1986—1990. évek a fő irányok tervezete szerint	
1. TERMELÉSI EREDMÉNYEK			
Fogyasztásra és felhalmozásra felhasznált nemzeti jövedelem	17	19—22	+ 2—5
Ipari termelés	20	21—24	+ 1—4
Mezőgazdasági termelés (öt év átlaga)	6	14—16	+ 8—10
2. LEGFONTOSABB ERŐFORRÁSOK			
Az anyagi termelésben foglalkoztatottak száma	2,3	0,5	— 1,8
Termelő állóalpok	37	30	— 7
Termelőeszközök gyártása	17	15	— 2

Az erőforrás-takarékosság problémáinak megoldása sokágú tevékenységet igényel. Mindenekelőtt a legújabb technika és technológia, a legkorszerűbb szervezési formák, hatékony gazdasági mechanizmusok széles körű felhasználását, s természetesen olyan anyagi feltételek és erkölcsi légkör megteremtését, amelyek révén valamennyi kollektíva, minden dolgozó, minden szovjet ember e nagy ügy érdekelt és tevékeny részesévé válik.

A munka egyik legfontosabb iránya a másodlagos erőforrások maximális felhasználása. Arányuk a termelő felhasználásban egyelőre elég kicsi, bár az egyes köztársaságokban, például Ukrajnában nem kevés kedvező tapasztalat halmozódott fel e tekintetben. Ismertek azok a nagy eredmények is, amelyeket a testvéri szocialista országok értek el ezen a területen. A másodlagos nyersanyagok felhasználási aránya távlatilag jelentősen növekszik, átlagosan nem kevesebb, mint 10-12 százalékkal. A minisztériumok és a szövetségi köztársaságok vezetőinek ezzel kapcsolatban gyökeresen változtatniuk kell magatartásukon. Gyakran, miközben, képletesen szólva, hatalmas gazdagságon, óriási kincshegyeken ülnek, nyersanyag-hiányról panaszkodnak. Azokról a hatalmas károkról sem szabad megfeledkezni, amelyek eközben a környezetben keletkeznek. A Szovjetunió Állami Tervhivatalának és a Szovjetunió Állami Anyagi-Műszaki Ellátási Bizottságának figyelembe kell venniük az állami érdekeket és elvi álláspontot kell kialakítaniuk a másodlagos források felhasználásában.

A hatékonyság növelésének fő problémái között sajnos a legnagyobb és legégetőbb a termékek és a munka minősége. Ez nemcsak gazdasági, hanem politikai kérdés is. Történelmileg rövid idő alatt néhány termékfajta abszolút termelése tekintetében világviszonylatban élvonalba kerültünk. Most nem kevesebb szívóssággal meg tudjuk és meg kell oldanunk a minőség problémáját. A népgazdaság olyan szintet ért el, amikor a minőség gyökeres javítása nélkül nem lehet megoldani egyetlen fontos termelési és szociális feladatot sem.

A termékek minőségének javítása végső soron összefügg a mennyiségükkel, az erőforrásokkal való takarékoskodással és a társadalmi szükségletek minél teljesebb kielégítésével is. Lássunk egy példát: közismert, hogy országunkban milyen nagy hiány van a gumibroncsokban. Tud erről az olajvegyipari minisztérium is. E probléma leggazdaságosabb megoldása a kopásállóság fokozása lenne. E mutató 10 százalékos növelése évi 6 millió gumibroncs gyártásával lenne egyenértékű. Ez gyakorlatilag annyi, mint amennyi ma hiányzik mind a népgazdaság, mind a lakosság szükségletei kielégítéséhez. Még sok példát sorolhatnék.

A fő irányok tervezete előíranyozza, hogy az ötéves tervidőszak-

ban megközelítőleg kétszeresére növekedjen a magasabb minőségű ipari termékek aránya. Emellett lényegesen növelni kell a minősítés szerepét és objektivitását. Napjainkban időszerű feladat a gazdasági mechanizmus hatékony felhasználása, olyan mechanizmusé, amely anyagi és erkölcsi tekintetben elkerülhetetlenül büntetné a rossz minőségű cikkek gyártó vállalatokat. És ellenkezőleg. Azokat a dolgozó kollektívákat – és ilyenek is szép számmal vannak –, amelyek korszerű és jó minőségű cikkek állítanak elő, jutalmazni kell, méghozzá bőkezűen. Ebben a vonatkozásban most fontos határozatokat hoztunk, komoly pótdíjakat, szigorú szankciókat vezetünk be. A vállalatoknak és egyesüléseknek gyorsan át kell szervezniük munkájukat, hogy az új minőségi követelmények senkit se érhessenek váratlanul.

A minőség javítása országos feladat, és megoldani csak együttes erőfeszítéssel, az irányítás minden láncszemének, minden vállalatnak és minden dolgozónak az együttes erőfeszítésével lehetséges, s eközben a tudomány és technika legkorszerűbb vívmányaira, a dolgozó tömegek kezdeményezésére és alkotómunkájára támaszkodunk. Itt minden eszközt – gazdasági, adminisztratív és nevelő eszközt – latba kell vetni. Itt félmegoldásoknak nincs helyük. Az elfogadott határozatok megvalósítása érdekében az erők maximális mozgósítására, szívósságra és következetességre van szükség. Így veti fel a kérdést az SZKP Központi Bizottságának az a levele, amelyet a minőséggel kapcsolatban intézett az összes dolgozókhöz. És így kell ezt megoldani.

Eltársak! A fő irányok tervezete a termelés és a népjólét növelése érdekében igen felelősségteljes és feszített feladatokat jelöl ki, s ezekre az évekre előirányozza, hogy teljes egészében biztosítani kell mindazt, amire a Szovjetunió Fegyveres Erőinek a haza védelméhez szüksége van. A 12. ötéves tervnek, amely megalapozza a párt hosszú távú stratégiájának realizálását minden tekintetben – a növekedés üteme és a hatékonyság szempontjából egyaránt – áttörést kell végrehajtania a népgazdaságban. Áttörést kell végrehajtania a tervteljesítés megszervezésében is.

Le kell vonni a tanulságot a múltból, amikor az ötéves tervidőszak feladatainak teljesítésében a súlypont az utolsó évekre helyeződött. Az SZKP Központi Bizottságának állásfoglalása értelmében a népgazdaság fejlesztésének olyan ütemét irányozzuk elő már 1986-ra, az ötéves tervidőszak első esztendejére, amely lehetővé teszi, hogy az ötéves terv feladatait egyenletesebben osszuk el, s ezzel megteremtjük végrehajtásának reális feltételeit. Mindez az ötéves tervidőszak kezdetétől megfeszített munkát követel, és megadja a szükséges ütemet a következő évekre.

Miközben kihasználjuk a könnyen mozgósítható szervezési és

társadalmi tartalékokat, nem szabad késlekednünk, működésbe kell hoznunk a gyorsítás kulcsfontosságú, hosszú távú tényezőit is, mindenekelőtt a tudományos-műszaki haladást. Csakis akkor valósíthatjuk meg terveinket, és oldhatjuk meg a kitűzött társadalmi feladatokat, ha munkánkban összeötvözzük a két irányzatot.

IV. A gazdaság intenzifikálásának útjai a 12. ötéves tervidőszakban

1. AZ INTENZIFIKÁLÁS FŐ ÖSZTÖNZŐJE — A TUDOMÁNYOS-MŰSZAKI HALADÁS

A pártnak az átfogó intenzifikálást célzó irányvonala a tudományos-technikai forradalom mostani szakaszának óriási lehetőségeire támaszkodik. Sohasem voltak olyan időszerűek Lenin szavai, mint ma: „hogy a kommunizmust építsük, kézbe kell vennünk a technikát is, a tudományt is”. (Lenin Összes Művei, 40. köt. Budapest 1974. 241. old.) Napjainkban a tudományt és a technikát „kézbe venni” azt jelenti, hogy meggyorsítjuk a tudományos-műszaki haladást a prioritást élvező irányokban, biztosítjuk, hogy gyorsan és tömegmérétekben alkalmazzanak mindent, ami világszínvonalon áll, s biztosítjuk a termelőerők minőségi átalakítását. Ez azt is jelenti, hogy a szocialista közösség államainak együttesen kell kidolgozniuk és hatékonyan fel kell használniuk a tudományos-műszaki eredményeket, tevékenyen részt kell venniük a nemzetközi munkamegosztásban.

Országunk mindig különleges figyelmet fordított a tudomány és a technika fejlődésére. Történelmileg rövid idő alatt olyan hatalmas tudományos potenciált hoztunk létre, amely minden szakaszban lehetővé tette, hogy sikeresen oldjuk meg a nagy népgazdasági és védelmi feladatokat. De nem titok, hogy miközben jelentős tudományos eredményeink, progresszív eszméink vannak, gyakran lemaradunk a legújabb technológiák alkalmazásában, még azokban is, amelyek a mi országunkban születtek. Ezt a helyzetet csakis a minisztériumoknak a műszaki politikában elkövetett tévedéseivel lehet magyarázni, néha pedig azzal, hogy nem kívánnak a jövőbe tekinteni.

Az SZKP KB 1985. áprilisi ülésén és a párt központi bizottságában tavaly júniusban tartott tanácskozáson mélyreható elemzés alapján teljes élességgel vetettük fel, hogy határozottan el kell távolítani minden akadályt a tudományos-műszaki haladás útjából, biz-

tosítani kell a döntő, forradalmi előrehaladást e fejlődés minden irányában. A tudományos-műszaki haladás meggyorsításának a párt által kidolgozott irányítási stratégiája tehát először is azt jelenti, hogy a tudomány és a technika terén széles frontot alakítva, a kulcsirányokban összpontosítjuk a rendelkezésre álló eszközöket. Másodszor, teret kell engedni a gyakorlatban bevált, megbízható technikai újítások tömeges felhasználásának azzal, hogy azok még erkölcsi elhasználódásuk előtt a maximális hasznot hozzák. Harmadszor, gyorsan és céltudatosan kell elvégezni azokat a tudományos, tervezői és konstruktóri munkákat, amelyek lehetővé teszik, hogy elvileg új technika és technológia létrehozásával és bevezetésével megsokszorozzuk a munka termelékenységét. A 12. öt-éves tervidőszakban e kérdések megoldását gyakorlati síkra tereljük.

A tudományos-műszaki haladás egyik legfontosabb iránya a csúcstechnológiák széles körű bevezetése. Csak erre az útra lépve hajthatunk végre olyan fordulatot, amely nemcsak egyes szakágazatokban, hanem egész iparágakban is minőségileg új helyzetet hoz létre. A 12. ötéves tervidőszakban a tervek szerint 1,5–2-szeresére kell bővíteni az egyes iparágakban a korszerű alaptermotechnológiák alkalmazását. Jelentős helyet foglalnak majd el az olyan, elvileg új technológiák, mint a membrán-, lézer-, plazmatechnológia, a rendkívül nagy nyomású és az impulzusos terhelés felhasználásával működő technológiák stb. Alkalmazási körük többszörösére bővül, ami kétségtelenül nagy gazdasági eredményeket hoz majd.

A másik irány – a termelés automatizálása és gépesítése. Ez arra hivatott, hogy gyökeresen átalakítsa a munkahelyeket, hogy termelékenyebbé, alkotóbbá, vonzóbbá tegye a munkások, a kolhozparasztnak és az értelmiség munkáját. Ez az egyik legfontosabb társadalmi feladat, amelyet a párt maga elé tűzött. Népgazdasági méretekben az automatizálás aránya átlagosan kétszeresére nő. A tervek szerint a technológiai folyamatok irányítására mintegy ötezer automatizált rendszert vezetnek be az iparban.

Az automatizálás mostani szakasza a számítástechnikában végbemenő forradalomra, a népgazdaság elektronizálására épül. Az ötéves tervidőszak éveiben valamennyi fajta számítógép esetében előirányoztuk az új generációk létrehozását és bevezetését, a szuperszámítógépektől az iskolai, személyi számítógépekig. A számítástechnikai eszközök termelése öt év alatt 2,3-szeresére nő. Feladatul tűzzük ki a valamennyi ágazat számára gyártandó gépek és berendezések széles körű elektronizálását. A jövő ezé a technikáé.

Az automatizálás jellemző vonása a 12. ötéves tervidőszakban magas termelékenységet biztosító robottechnika, a rotoros és rotor-

futószalagos gépsorok, a rugalmas automatizált termelési rendszerek gyors fejlesztése. Az ipari robotok állománya az ötéves tervidőszak alatt háromszorosára nő.

Mint látják, nem kis méretekről van szó. E korszerű, s meg kell mondani, drága technika felhasználásához elvi lényegében új szemléletre van szükség. Emellett napjainkban sok minisztérium e technikát rendkívül alacsony hatékonysággal alkalmazza. Így a Szovjetunió Népi Ellenőrző Bizottságának adatai szerint a villamosipari, az olajvegyipari minisztérium vállalatainál a nagy termelékenységgű feldolgozó központok nincsenek leterhelve, egy részük egyszerűen kihasználatlan. A mezőgazdasági gépgyártási minisztérium, az energetikai gépgyártási minisztérium számos vállalatánál a számjegyzézlésű szerszámgépek műszakegyütthatója kisebb egynél. Ez a gyakorlat, már engedelmet, de lejárátja a legújabb technikában rejlő lehetőségeket, s nagy gazdasági kárt okoz. E kérdésben is haladéktalanul rendet kell teremteni.

A társadalmi termelés anyagigényességének lényeges csökkentését úgy kívánjuk elérni, hogy tömeges méretekben alkalmazzuk a fémgyártmányok, műanyagok és más korszerű anyagok hatékony fajtáit. Öt év alatt termelésük több mint egyharmadával nő, míg a hagyományos anyagok termelése csak 6 százalékkal. A tudósaink által kidolgozott, elvileg új szerkezeti anyagok felhasználása óriási lehetőségeket nyújt, mert ezek tulajdonságaikat tekintve, sokszorosan felülmúlják a jelenleg használatosakat. A többi közt a kompozitokról (összetett anyagokról) van szó. A 12. ötéves tervben ezek gyártása 10–12-szeresére nő.

Összességében az ötéves tervidőszakra előirányzott új technika és technológia bevezetése biztosítja a társadalmi munkatermelékenység növekményének több mint kétharmadát, s 28 milliárd rubellel csökkenti az ipari termelés önköltségét.

A tudomány és a technika rohamos fejlődése azt követeli, hogy folyamatosan és növekvő mértékben bővítsük a tudományos ötletek és eredmények tárházat. E téren döntő szerepe van az alapkutatásoknak, a kiváló hagyományokkal rendelkező és kiemelkedő eredményeket elérő Szovjetunió Tudományos Akadémiájának. Sokat tehetnek a felsőoktatási intézmények tudományos kutatói is. De felfedezéseik csak akkor hozhatnak hasznot a népgazdaságnak, ha időben felkarolják és felhasználják őket, azaz a „tudomány–termelés” ciklus valamennyi láncszemének munkáját pontosan és jól szervezik.

E ciklusban igen fontos láncszem az ágazati tudományos munka. Ennek ugyanis a tudományos kutatóintézetek és tervezőirodák egész hálózata áll rendelkezésére, a legnagyobb tudományos erőket összpontosítja, s ahol ezeket az erőket ésszerűen használják fel, ott

jó eredményeket kapnak. A helyzet azonban korántsem mindenütt ilyen. Az ágazati szervezetek gyakran éveken át egy helyben topognak, üresjáratban dolgoznak. Tevékenységük, amelyet gyakran a tárcasovinizmus határoz meg, elvesztette alkotó jellegét, a kicsinyeskedés, az eszközök és az erőforrások szétforgácsolása jellemző rájuk. Számos minisztériumi vezető, bár tud erről, mégis tehetetlennek és felelőtlennek bizonyul a hatalmas tudományos-műszaki potenciál felhasználásában. Ugyanakkor rendkívül aktívak, ha olyan külföldi technika és technológia beszerzéséről van szó, amelyet saját erővel itthon is sikeresen ki lehetne fejleszteni. Az efféle helytelen gyakorlatot a pártnak szigorúan és elvi következetességgel el kell ítélnie.

Számos vezető féktelenül hajhássza az importált technikát és technológiát, ami bomlasztóan hat a tudományos eredményeket produkáló kollektívákra. Látva, hogy könnyen lehet beszerezni a külföldi berendezéseket, elkedvetlenednek, elvesztik munkakedvüket és meghátrálnak a nehézségek előtt. Távol áll tőlünk, hogy lemondjunk a nemzetközi munkamegosztásból és a tudományos-műszaki ismeretek cseréjéből adódó eredmények felhasználásáról, de elsősorban saját óriási tudományos potenciálunkra kell támaszkodnunk. Az új ötéves tervidőszakban az ágazati tudományos munkát gyökeresen át kell alakítani, maximálisan közelebb kell vinni a termeléshez, meg kell erősíteni anyagi és különösképpen kísérleti-alkalmazási bázisát, korszerű műszerekkel és tudományos berendezésekkel kell ellátni. Az ágazati tudományos szervezetnek teljes felelősséget kell viselnie az ágazat tudományos-műszaki színvonaláért. S ez legyen a fő szempont tevékenységük megítélésében.

Külön figyelmet érdemel a tudomány üzemi szektora. Ez a szektor áll legközelebb a termeléshez, szervesen összefügg vele, s mint a gyakorlat mutatja, lehetővé teszi, hogy jelentős mértékben csökkenjen az új technika kidolgozására és gyártására fordítandó idő. Az „Elektroszila”, az „Uralmas” vagy az Ivanovói Szerszámgépgyártó Termelési Egyesülés és más vállalatok nagymértékben az üzemben dolgozó tudósoknak, tervezőknek és technológusoknak köszönhetik sikereiket. A többenél gyorsabb ütemben kell fejlesztenünk a tudomány e szektorát, s bátran hozzájuk kell kapcsolni az ágazati tudományos kutatóintézeteket. Meg kell gyorsítani a tudományos-termelési egyesülések szervezését. Ezeknek az egyesüléseknek a tudományos-műszaki haladás élére kell állniuk. Ez a folyamat a gépgyártásban már elkezdődött. Szükséges, hogy más ágazatokban is tevékenyen támogassák.

Az utóbbi időben a vezető tudományos szervezetek tapasztalatai alapján országos ágazati tudományos-műszaki komplexumokat hozunk létre. Ezek a tudományos-műszaki haladás főbb irányába il-

leszkednek, s a tudomány és a termelés egyesítésének új, hatékony formáját képviselik.

A legfontosabb azonban természetesen az, hogy a mérnökök, a tudósok és a konstruktőrök alkotómunkájához biztosítsuk a szükséges gazdasági, társadalmi és szervezési feltételeket. Hiszen ők a tudományos elgondolások és találmányok mozgatóerői, főként tőlük függ a termelés műszaki színvonala. Ezt figyelembe véve számos fontos határozatot hoztunk, amelyek célja: tevékenységük aktivizálása, társadalmi tekintélyük növelése, munkájuk ösztönzése.

A gyakorlatban már jól bevált, új bérezési formákat vezetünk be. Ez lehetővé teszi, hogy ösztönözzük az eredményes alkotómunkát, s leküzdjük az egyenlősdi tendenciáit. Korábban sok vezető követelte az új bérezési formák bevezetését. Éppen ezért nehéz magyarázatot találni arra a tényre, hogy az új bérezési formákat ez ideig alig tíz vállalatnál, illetve egyesülésnél alkalmazzák. Ez is mutatja, milyen erős a tehetetlenség a tudományos-műszaki haladás kérdéseiben, milyen nagy szükség van energikus, érdemi tettekre.

A gazdaság minden ágazatára kiterjedő tudományos-műszaki haladás meggyorsítása érdekében határozottan át kell alakítani a gazdasági mechanizmust. De figyelembe kell vennünk azt is, hogy e mechanizmus önmagától még nem hoz eredményeket, ha egyidejűleg nem növekszik a gazdasági vezetők, mindenekelőtt a miniszterek felelőssége. Teljes felelősséget kell viselniük az ágazatok műszaki színvonaláért.

A tudományos-műszaki politika új feladatainak megoldása nagymértékben függ a Szovjetunió Tudományos és Műszaki Állami Bizottságától, amely ezen a területen egyelőre még nem találta meg a helyét, nem szervezte át munkáját a jelenkor követelményei szerint. Erőfeszítéseit a tudományos-műszaki haladás főbb irányainak összehangolására, az ágazatközi tudományos-műszaki komplexumok közvetlen irányításának megvalósítására, az ország tudományos információhálózatának megszervezésére kell összpontosítania. Fontos új feladat számára, hogy összehangolja a KGST-tagországok tudományos-műszaki haladása 2000-ig szóló komplex programjának megvalósítását. S végül annak érdekében, hogy a tudományos-műszaki haladás terveink és egész gazdasági életünk szerves részévé váljon, gyökeresen meg kell változtatni az irányítás egész rendszerét. Ez a tervezés gyakorlatát, a finanszírozási, árképzési és ösztönzési rendszert, az egész gazdasági mechanizmust érinti.

Egyszóval, elvtársak, a 12. ötéves terv elsőrendű feladata: minden műszaki és gazdasági döntést abból a szempontból kell vizsgálnunk, hogy tudományos és műszaki szempontból hogyan segíti a termelést. A szocializmus gazdasági rendszere módot ad arra, hogy tervszerűen használjuk ki a tudományos-technikai forradalom ki-

meríthetetlen lehetőségeit. A kapitalizmustól eltérően – amelyben a tudományos-műszaki eredmények végső soron a társadalmi ellentmondások kiéleződéséhez vezetnek – a szocialista államban ezek az eredmények a társadalmi fejlődés hatalmas átalakító erejeként működnek. Ebben rejlik a szocializmus történelmi fölénye, és ezt a legteljesebb mértékben ki is kell használni.

2. A BERUHÁZÁSI POLITIKA ÉS AZ ÉPÍTÉSI BERUHÁZÁSOK

A párt gazdasági stratégiája megvalósításának hatékony eszköze az aktív beruházási politika. Ez minden időszakban az ország előtt álló fő feladatok megoldásának van alárendelve. Beruházási politikánk új vonása a 12. ötéves tervben az, hogy a tudományos-műszaki haladás meggyorsítását és – ezen az alapon – a termelés anyagi bázisának és szerkezetének minőségi átalakítását irányozza elő.

Lényegesen több lesz a beruházások növekménye: az 1981–1985. évi 125 milliárd rubelről a mostani ötéves tervidőszakban 170 milliárd rubelre emelkedik. A beruházások volumene csaknem eléri az egybillió rubelt.

A dolog lényege természetesen nem csak a beruházások hatalmas mérete. Beruházási politikánk sikere sokban függ attól is, hogy mennyire hatékonyan használjuk fel erőforrásainkat, miként alakítjuk ki ágazati és újratermelési struktúrájukat, hogyan szervezzük meg az építési beruházások folyamatát. A fő irányok kialakítása során ezeket a kérdéseket sokoldalúan tanulmányoztuk.

A 12. ötéves terv fontos sajátossága, hogy a gépipari komplexumban jelentősen, 80 százalékkal növeljük a beruházásokat. Ebben a komplexumban öltenek anyagi formát a tudományos-műszaki haladás eredményei. Különleges hangsúlyt helyezünk azoknak a gépipari ágazatoknak fejlesztésére, amelyek a műszaki színvonal minőségi növekedését magának a gépgyártásnak a területén szavatolják. Ez teszi lehetővé, hogy megteremtjük a műszaki-tudományos haladás meggyorsításának anyagi alapját.

A báziságazatok közül megkülönböztetett figyelemben részesítjük a fűtőanyag-ipari és energetikai komplexumot. Országunk és a szocialista közösséghez tartozó államok népgazdaságának megbízható fűtőanyag-ellátása szükségessé tette a beruházások 47 százalékos növelését – miközben a fűtőanyag kitermelése és szállítása mind nehezebbé válik. A fűtőanyag-kitermelés és -feldolgozás hatékony módszereihez szükséges eszközök termelésében a beruházások növekedési ütemét hozzávetőlegesen megduplázzuk.

Az élelmiszerprogram szerint az összes beruházások mintegy harmada jut az agrár-ipari komplexumra. Ezen belül prioritást kap-

nak a mezőgazdasági nyersanyagokat feldolgozó ágazatok; ezekben az ágazatokban a beruházások az átlagos 22 százalékkal szemben 51 százalékkal emelkednek. Ez segíti a végtermék előállításának növekedését fékező súlyos aránytalanságok felszámolását.

Az új ötéves terv jellemző vonása, hogy a termelés műszaki megújítására és rekonstrukciójára helyezi a hangsúlyt. Az e célra fordított beruházások aránya az 1985-ös 37 százalékról 1990-ben 50 százalékra emelkedik. Még nagyobb lesz ez a hányad azokban az ágazatokban és azokon a területeken, ahol a termelő berendezések különösen elavultak.

A beruházások újratermelési struktúrájának megváltoztatása lehetővé teszi a termelő berendezések megújításának jelentős gyorsítását, az utóbbi időben kialakult fizikai és erkölcsi kopási folyamatának felszámolását. Az elavult berendezések éves pótlási hányada átlagosan 5–6 százalékra emelkedik, tehát addig a szintig, amely szavatolja a termelés tervezett népgazdasági hatékonyságát. Az ilyen volumenű felújítás lehetővé teszi, hogy csökkentsük a nagyjavításra fordított kiadásokat. Érthető, hogy e kérdések megoldása végett amortizációs politikánkban is lényeges változtatásokat kell eszközölnünk. Amilyen mértékben térnek át a termelő ágazatok az új gazdasági mechanizmusra, olyan mértékben válnak majd főszereplővé a dolgozó kollektívák által létrehozott vállalati fejlesztési alapok a műszaki megújítás és a rekonstrukció területén. Emiatt gyökeres változások szükségesek az ezekhez az alapokhoz való viszonyban. A vállalatoknál mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy mindenekelőtt a műszaki megújítás forrásaihoz biztosítjuk a szükséges eszközöket. Különleges felelősség hárul a központi gazdasági főhatóságokra és természetesen a minisztériumokra, amelyek e kérdésben még mindig a régi módszer szerint járnak el. Jogosan tették ezt szóvá a kongresszusi felszólalásokban.

A műszaki megújítás és a rekonstrukció prioritása különösen az ország európai részén megköveteli az újabb építkezések bizonyos korlátozását. Újabb építkezéseket csak a jelentős szerkezeti átalakítások megvalósítása, a tudományos-technikai forradalom mostani szakasza által megkövetelt ágazatok létrehozása és a természeti kincsek kiaknázása céljából kezdünk el. Elvi álláspontunk: műszaki megújítás széles fronton, összhangban a létfontosságú építkezésekkel.

Beruházási politikánk központi láncszeme az építési beruházások gyökeres átalakítása és hatékonyságuk növelése. Ezen a területen hosszú éveken át sok megoldatlan probléma halmozódott fel. Durván megsértették a létesítmények építési határidejét, megengedték az építési költségek menetközbeni emelését, mértéken felül nőtt a befejezetlen építkezések és a beépítetlen berendezések száma.

Egészségtelen légkör alakult ki, amikor is az építőipari szervezetek hiányos munkája és gyenge ipari alapja miatt néhány régióban korlátozták a gazdaság fejlesztését, érzékelhető veszteséget okoztak a termelőerők ésszerű telepítésében. Kétségtelen, hogy az építkezések helyzetére hatással volt a fegyelem és a felelősség utóbbi években tapasztalt általános csökkenése.

Az építési beruházások problémáját haladéktalanul rendezni kell, minden gazdasági és szervezeti intézkedést egyaránt felhasználva erre. Az utóbbi években több határozat született az ágazat helyzetének javítására. Maradéktalan megvalósításuknak már a következő években meg kell hoznia a szükséges eredményeket. Nyilvánvaló azonban, hogy a munkának ezzel még nincs vége.

Mindenekelőtt az eszközök szétforgácsolását kell határozottan megszüntetni. Hosszú ideje beszélünk erről, ennek ellenére az országban több mint 300 ezer kisebb-nagyobb építkezés folyik egyidejűleg. Ez még a mi gazdaságunk hatalmas méreteit figyelembe véve is megengedhetetlenül sok. Az SZKP Központi Bizottsága utasítást adott, hogy rendet kell teremteni ezen a területen. Tervezzük, hogy 1987-től áttérünk az építkezések szigorúan normatív határidőhöz kötött tervezésére és kivitelezésére.

Ez nem egyszerű dolog. Egyeseknek talán nagyon is fájdalmas lesz. Nincs kizárva, hogy több, kevésbé fontos beruházást be kell fagyasztani, s át kell csoportosítani az erőket és eszközöket. Ez azonban elkerülhetetlen.

Meg kell rövidíteni az építkezések frontvonalait. Csak így tudjuk valóban minimum felére csökkenteni az építkezések időtartamát. Erre a feladatra már ma gondosan készülnie kell valamennyi minisztériumnak, főhatóságnak és a szövetségi köztársaságoknak.

Az ötéves terv beruházási programjának megvalósítása szükségessé teszi az építési beruházások iparszerű jellegének erősítését. Ehhez merőben más anyagi-műszaki bázist kell létrehozni. A korábban, az ötvenes évek végén—a hatvanas évek elején létrehozott bázis sok tekintetben kimerítette lehetőségeit. Az új anyagi-műszaki bázisnak a tudomány és technika legújabb hazai és külföldi eredményeire kell támaszkodnia, és segítenie kell, hogy az építőipari termelés egységes iparszerű folyamattá váljon. A fő irányok terveze az előre gyártott elemekből épített létesítmények számának és az építőipari berendezések szállításának növelésével számol; a tervek szerint 1,5–2-szeresére kell növelni az alumínium, a műanyag és az új anyagok felhasználását. Mindez a költségek egyidejű csökkentése mellett lehetővé teszi az építőipari termelés szervezésének lényeges javítását, a termelékenység növelését és a minőség javítását. Bőven van még tennivaló, és többször is vissza fogunk térni az iparszerű építési beruházások kérdéséhez.

Nem kevésbé fontos feladat az építőipari tervezés nagymérvű javítása. Ebben különleges szerep hárul magukra a tervezőkre. Nagymértékben tőlük függ a termelés műszaki színvonala, a beruházások hatékonyságának növelése. A tudományos-műszaki haladás meggyorsítóinak szerepét kell betölteniük a népgazdaság minden ágazatában.

Nagyszerű példáink vannak arra, hogy új vállalatok tervezése, építése, régebbiek rekonstrukciója a legújabb technikai-technológiai eredmények alapján valósult meg. De gyakran előfordul az is, hogy a tervekben szándékosan elavult műszaki megoldásokat alkalmaznak, hibákat követnek el a létesítmények költségvetésének kidolgozásában. A legutóbbi ötéves terv négy éve alatt az épülő létesítmények értéke 11 milliárd rubellel, 24 százalékkal lett nagyobb az előzetesen jóváhagyottnál. Ráadásul a létesítmények fele a tervezettnél rosszabb műszaki, gazdasági mutatókkal valósult meg. Ez a válasz a beruházások növelésére vonatkozó számtalan kérésre. S jelentős források vannak ebben sok szociális probléma megoldásához is.

Az áldatlan helyzetért nemcsak a tervezőket terheli a felelősség, hanem a minisztériumokat és főhatóságokat is. Hiszen engedélyezik az elavult tervek megvalósítását. A Szovjetunió Beruházási Bankjának adatai szerint a 12. ötéves tervidőszakra átnyúló építkezésekből, amelyek mellest a minisztériumok véleményezései szerint megfelelnek a tudományos-műszaki haladás korszerű követelményeinek, 25 százaléknak a tervdokumentációját 10–20 évvel ezelőtt dolgozták ki. Ez nagyon aggasztó. Nem kell komoly szakértőnek lenni ahhoz, hogy megértsük: ezek a tervek nem felelhetnek meg a tudományos-műszaki haladás mai színvonalának. Hasonló a helyzet több minisztériumban is. A színesfém-kohászati minisztérium például jóváhagyott 69, a gépjárműipari minisztérium 20 olyan magas műszaki színvonalúnak minősített tervet, amelyek még 1965 és 1975 között készültek. Ezeknél az építkezéseknél a tervek jóváhagyásától az üzembe helyezésig átlagosan 20, vagy annál is több évre volt szükség. Ezt, mint mondják, nem kell kommentálni.

A tervezés megjavításáért sokat kell tennie a Szovjetunió Építésügyi Állami Bizottságának. A minisztériumokat és a tervező szervezeteket nem helyettesítve, egységes tudományos-műszaki politikát kell megvalósítani az építőiparban. Új értékesítési rendszert kell kidolgozni a tervek minőségére és műszaki színvonalára, széleskörűen alkalmazni kell a tervpályázatok kiírását.

És végül: elsőrendű feladat az építőipar irányításának átalakítása. Nincs még egy olyan ágazat, ahol ennyire elhanyagolták volna az irányítás, a gazdálkodási módszerek tökéletesítését, mint itt. Egyébként éppen ezen a területen a legégetőbb ez a probléma. Meg

kell szüntetni a széttagoltságot és a soklépcsős irányítást, meg kell találni az optimális összhangot a központi irányítás és a szövetségi köztársaságok, a helyi szervek jogainak kiszélesítése, felelősségük növelése között.

Tökéletesíteni kell tehát az építési beruházások valamennyi láncszemét. Határozottan meg kell mondani, hogy nagyrészt ettől függ terveink megvalósíthatósága, az ország gazdasági fejlődésének üteme.

3. A STRUKTÚRAPOLITIKA ÉS A NÉPGAZDASÁGI KOMPLEXUMOK FEJLESZTÉSE

Pártunk a népgazdaság fejlődésének minden szakaszában különlegesen nagy jelentőséget tulajdonított és tulajdonít a struktúrapolitikának, a prioritások meghatározásának, az ágazatok közötti és az ágazatokon belüli arányok kialakításának.

A fő irányok tervezete részletesen meghatározza a népgazdaság szerkezetének tökéletesítésével, ágazatainak fejlesztésével kapcsolatos legfontosabb feladatokat, az elérendő célokat. Engedjék meg, hogy csupán a 12. ötéves terv struktúrapolitikájának leginkább elvi jelentőségű irányairól szóljak.

Itt mindenekelőtt arról van szó, hogy a végtermékek – a gépek és berendezések, a közszükségleti cikkek, a kész építőipari létesítmények – előállításának üteme gyorsabban nő majd, mint az úgynevezett közbülső termékeké – a fűtőanyagoké, a nyersanyagoké és a félkész termékeké. 1986 és 1990 között a nyersanyag- és anyagtermelés értéknövekményéhez viszonyított végterméknövekmény 1,4-szerese lesz az előző ötéves tervben elértnek. Az iparban ennek kifejeződése, hogy a feldolgozó ágazatok növekményének üteme kétszerte gyorsabb lesz, mint a fűtőanyag- és nyersanyagtermelő ágazatoké. Az effajta előrelépés nagymértékben az erőforrásokkal való takarékoskodás politikájára támaszkodik.

A másik sajátosság az, hogy olyan ágazatok fejlődése gyorsul meg, amelyeknek eredményeképpen a népgazdaság eléri a tudományos-műszaki világszínvonalat. Ez a villamosenergia-termelésre, a vegyiparra, az olajfeldolgozó iparra és természetesen a gépgyártásra vonatkozik. 1990-re ezeknek az ágazatoknak a hányada az iparban eléri a 41 százalékot.

Végül, ami nagyon fontos, kivétel nélkül minden ágazat a korábbinál nagyobb mértékben vesz részt a közszükségleti cikkek gyártásában és a szolgáltatási területek fejlesztésében. Az iparban fokozni kell a „B” szektornak a fejlődés ütemében meglevő előnyét az „A” szektorhoz képest.

A legjelentősebb strukturális változások a *gépipar* növekedésének erőteljes meggyorsításához kapcsolódnak. A fő irányok kidolgozásakor a központi bizottság rámutatott, hogy veszélyes a gépipar vezető szerepének lebecsülése, és meg kell szüntetni azt a korábbi tendenciát, amelynek megfelelően a gépipari és az általános ipari növekedési ütem közelített egymáshoz. Szükséges, hogy a 12. ötéves terv időszakában ennek az ágazatnak a növekedési üteme összességében az egész iparéknak 1,9-szerese legyen. E mutató meglehetősen jelentékeny növekedése lehetővé teszi, hogy a gépipar kiemelt szerepe erősödjön a népgazdaságban.

A gépipar legfontosabb feladata a termelés szerkezetének átalakítása, a gépek, berendezések minőségi mutatóinak javítása. A gépipari termékek éves megújításának aránya 1990-re 13 százalékra nő az 1985-ös 4,5 százalékkal szemben. A gépipar más ágazatokénál gyorsabb növekedése megteremti a reális alapot az ország termelő berendezéseinek korszerű megújításához.

Különösen fontos magának a gépiparnak a korszerűsítése, amelynek műszaki színvonala mindenekelőtt a szerszámgépgyártás, a műszergyártás, az elektronika és az elektrotechnika fejlődésétől függ. Éppen ezért ezek az ágazatok a gépgyártás egészénél jelentősen gyorsabban fognak fejlődni. Mindazonáltal minden gépipari minisztérium fejlessze az ágazat különleges igényeinek kielégítésére hivatott saját szerszámgépiparát.

A gépipar előtt álló feladatok megkövetelik e bonyolult ágazat irányításának javítását. Megalakult és megkezdte munkáját a Szovjetunió Minisztertanácsának Gépgyártási Irodája.

Jelentékeny változások figyelhetők meg a *szerkezeti anyagok* komplexumában. Ezen a téren a legfőbb feladat a korszerű, gazdaságos fajták arányának növelése. Ennek köszönhetően a népgazdaság növekvő szerkezetianyag-szükségletét azok gyártásának jóval kisebb üteme mellett fogják kielégíteni. Ez jelentékeny hozzájárulás az ország erőforrás-takarékossági feladatainak megoldásához.

A vaskohászat széles körű műszaki megújításának eredményeképpen például javul a fémgyártmányok összetétele és minősége. Ez lehetővé teszi, hogy öt év alatt a hengerelt vasárak termelésének mindössze 9 százalékos növelése ellenére az ipari termelés egésze 21–24 százalékkal, a gépgyártás és a fémmegmunkálás pedig 40–45 százalékkal növekedjen. Meg kell oldani egyúttal a fémek sokkal ésszerűbb felhasználását, mindenekelőtt a gép- és az építőiparban.

A színesfémkohászatban a fő hangsúlyt a források komplex felhasználására és az új termékfajták gyártásának növelésére kell helyezni. Felgyorsul a fémek és más hagyományos anyagok műanyagokkal való helyettesítése. A legújabb műanyagfajták termelése

mintegy hatszorosára növekszik. Tervezzük a korszerű faanyagok gyorsított ütemű gyártását is.

E komplexum fejlesztésének nem kevésbé fontos iránya a nyersanyag-kitermelés és a késztermékgyártás arányának javítása. A hengerelt vasárak mennyisége úgy fog emelkedni, hogy gyakorlatilag nem növekszik a vasérc-kitermelés, valamint a nyersvas- és a kokszyártás. A kitermelt fa minden köbméteréből 16 százalékkal több faipari terméket fogunk gyártani. Mindezt az ágazatok technológiai korszerűsítése révén tervezzük elérni.

Az egész népgazdaság biztos fejlődéséhez szükséges a *fűtőanyagipari és energetikai komplexum* további erősítése. A Szovjetunió energetikai programjával összhangban lényegesen előre fogunk lépni a fűtőanyag- és energiamérleg szerkezetének javításában. Az ötéves terv végére a villamosenergia-termelésben az atomerőművek hányada megkétszereződik, és meghaladja a 20 százalékot.

A 11. ötéves tervidőszakban az energetikai minisztérium a tervezettnél kevesebb atomerőművi kapacitást helyezett üzembe, ezért megnövekedett a szerves fűtőanyagok iránti szükséglet. Tekintettel a fűtőanyag-energiamérleg feszültségére és az atomenergia növekvő szerepére, a jövőben megengedhetetlenek az effajta elmaradások.

A fűtőanyag- és energiaforrásokon belül 38 százalékra növekszik a földgáz részaránya. A földgázipar jól hajtja végre feladatait. Nincs okunk azonban az önmegnyugtatóra, hiszen mihelyt az urengoji lelőhely eléri tervezett kapacitását, a gázkitermelés növekményét főleg a jamburgi lelőhely kiaknázása adja. Most az a legfontosabb, hogy meggyorsítsuk ennek kiépítési ütemét. Feladatunk továbbá, hogy megfelelő tartalékokat képezzünk a jövőre.

Jelentősen kell javítani a kőolaj-kitermelő ipar helyzetén, különösen Nyugat-Szibériában. Az ötéves tervidőszak végére országosan a szükséges kőolajmennyiség kétharmadát kell adnia. Ennek az ágazatnak a mulasztásai nehézségeket okoztak a gazdaságban. Az olajipari minisztérium, a tyumenyi kőolaj- és földgázipari főigazgatóság és vállalatai nem voltak felkészülve, hogy olyan körülmények között dolgozzanak, amikor csökken a legfontosabb lelőhelyek kútjainak hozama. A legrövidebb időn belül fel kell számolni a kialakult lemaradást. A párt és a kormány jelentős segítséget nyújtott az olajtermelésben dolgozóknak. Az ügy sikere most a minisztérium szervezőmunkájától függ, attól, hogy kész legyen a fő irányokban meghatározott feladatok feltétlen teljesítésére, mozgósítsa erre a dolgozó kollektívákat. Az előirányzott kőolajmennyiség előteremtésében jelentős szerepük lesz a helyi párt- és gazdasági szerveknek.

A szénbányászatban a keleti körzetek külszíni fejtséire fordítjuk

a legnagyobb figyelmet. Folytatni kell továbbá a régebbi szénmedencék – mindenekelőtt a donyeci és a kuznyeckai szénmedence – bányáinak műszaki megújítását és rekonstrukcióját is.

A gazdaság dinamikus fejlesztése megköveteli a széles körű geológiai kutatómunkát, különösen a kőolaj-, a földgáz- és a vasérclelőhelyek feltárása végett. A feltárt ásványkészletek kitermelését jobb minőségben és hatékonyabban kell előkészíteni.

A szerkezetátalakítás egyik fontos iránya, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a szovjet nép sokrétű és növekvő szükségleteinek teljesebb kielégítésére. Ez fejeződik ki az élelmiszer-ipari termékek, valamint más fogyasztási cikkeket gyártó ágazatok gyorsított ütemű fejlesztésében.

A 12. ötéves tervben sokkal szorosabb és összehangoltabb lesz az *agrár-ipari komplexum* ágazatainak együttműködése, s ez elősegíti majd, hogy kiemelkedő eredmények szülessenek. Nagymértékben fejlődik a mezőgazdaság, erősödik anyagi-műszaki bázisa. Ennek alapján növelni kell mindenfajta mezőgazdasági termék előállítását. Ehhez a kolhozokat és a szovhozokat jobban kell ellátni az új technikával, műtrágyával, növényvédő szerekkel, továbbá nagyobb földterületen kell talajjavítást végezni, és hatékonyan kell kihasználni ezt az erőforrást. A szemes termények termelésében a 250–255 millió tonna elérését tervezzük; a hús termelésében pedig 21 millió tonnát. Ezeket a magas eredményeket csak intenzív technológiák alkalmazásával, a földművelésben a hozamok, az állattenyésztésben a produktivitás emelésével lehet elérni, miközben új irányítási és gazdálkodási módszereket alkalmazunk az agrár-ipari komplexumban. A tervidőszak sajátos vonása a feldolgozó ipar és a szállítás kiemelt fejlesztése, valamint a mezőgazdasági termékek jobb tárolási feltételeinek kialakítása. Mindez lehetővé teszi az ésszerűtlen ráfordítások és a veszteségek csökkentését, az élelmiszerforrások gyarapítását és az élelmiszerek minőségének javítását.

A fogyasztási iparcikkek termelésének feladatait a közszükségleti cikkek gyártásának és a szolgáltatások fejlesztésének komplex programjával összhangban jelöltük ki. Ez a program nagy lehetőségeket teremt a közszükségleti cikkek termelésének, valamint a lakossági szolgáltatásoknak a növelésére és korszerűsítésére. Feladatul tűzzük ki, hogy a műszaki haladás magas színvonalára emeljük a könnyű- és a helyi ipart, a szolgáltatásokat és a kereskedelmet, és meggyorsítjuk ezeknek az ágazatoknak a fejlődési ütemét. Tervezzük, hogy öt év alatt összességében – vagyis az ipari termelés egészénél gyorsabb ütemben – növeljük az ipari fogyasztási cikkek termelését; jelentősen bővítjük a választékot és javítjuk a minőséget.

Gazdaságunk számára mind nagyobb jelentőségű az *infrastruktúra* – a szállítás, a hírközlés és az információ, az anyagi-műszaki el-

látás, a raktári kapacitás, az úthálózat – komplex és összehangolt fejlesztése.

Felelősségteljes feladatok várnak a szállításban dolgozókra az egyre növekvő teher- és személyszállításban, különösen az ország európai és keleti térségei közötti szállításokban. Ezek megoldása szükségessé teszi, hogy valamennyi közlekedési ág egyeztesse tevékenységét, hogy fejlesszük a közlekedés újabb ágait, hogy tovább erősítsük anyagi-műszaki bázisát. A 12. ötéves tervidőszakban megoldunk egy nemcsak termelési, hanem társadalmi szempontból is nagy jelentőségű feladatot: minden kolhoz és szovhoz központját közutak kötik majd össze a járási közigazgatási központokkal.

Valamennyi szövetségi köztársaság és a nagy régiók fejlesztését úgy dolgoztuk ki, hogy figyelembe vettük a társadalmi munka nép-gazdasági szinten mérlegelt ésszerű területi megoszlásának állami szempontjait. A fő irányok tervezetében foglalt feladatok valamennyi köztársaság további gazdasági és kulturális gyarapodását, valamint a termelőerők telepítésének tökéletesítését célozzák. Mindegyik szövetségi köztársaság érzékelhetően hozzájárul az ország gazdasági potenciáljának növeléséhez.

A területi problémák között az egyik legfontosabb, hogy a termelőerők telepítése szorosabban kapcsolódjon a meglevő munkaerő- és anyagi forrásokhoz. Ismeretes, hogy a különböző erőforrások nem egyenlően oszlanak meg az ország területén. A termelő alapok legnagyobb része a Szovjetunió európai körzeteiben összpontosul, míg a fűtőanyag- és nyersanyag-kitermelés elsősorban Szibériában növekszik. A munkaerőforrás Közép-Ázsiában és a Kaukázusontúl térségében nő a legnagyobb mértékben. A fő irányok tervezete előirányozza, hogy az energiaigényes termelést közel kell vinni a fűtőanyag- és energiabázisokhoz, hogy növelni kell a munkahelyek számát a munkaerőforrásokkal rendelkező körzetekben. Különösen nagy figyelmet fogunk fordítani Szibéria és a Távol-Kelet gazdaságának komplex fejlesztésére, természeti kincseinek kiaknázására és az ehhez szükséges szállítási útvonalak kiépítésére.

A 12. ötéves terv struktúrapolitikája így módon alá van rendelve az intenzifikálás és a tudományos-műszaki haladás feladatainak és szilárd alapokat teremt a népgazdaság anyagi-műszaki bázisának erősítéséhez.

4. AZ IRÁNYÍTÁSI RENDSZER ÉS A GAZDÁLKODÁS MÓDSZEREINEK KORSZERŰSÍTÉSE

Elvtársak! Terveink és feladataink sikeres megvalósítása elválaszthatatlanul összefonódik a gazdálkodás irányításának és módszereinek korszerűsítésével. A korábbi módszerekkel és a régi szervezeti

formákkal a termelést nem állíthatjuk rá az átfogó intenzifikálás útjára. A módszereket és a szervezeti formákat előbb összhangba kell hozni az új feltételekkel és a gazdaságfejlesztés mai követelményeivel. Nem részleges javítgatásokra, hanem – mint azt a politikai beszámolóban Mihail Gorbacsov kifejtette – radikális reformra van szükség.

Őszintén be kell vallanunk, hogy egészen a legutóbbi időkig sok tekintetben lebecsültük az irányítási rendszer megjavításának sürgető szükségességét. Lassú és felemás volt ez a munka. A régi, mindenekelőtt adminisztratív módszerekhez való ragaszkodás kerekedett felül. A gondolkodás megtorpanása elkerülhetetlenül a tettek megtorpanásához vezetett.

A párt levonta a szükséges következtetéseket, és világosan kitűzte a feladatot: érdemi intézkedéseket kell foganatosítani, hogy tökéletesítsük az egész irányítási rendszert, hogy lényegesen fokozzuk annak hatékonyságát, jelentős mértékben meggyorsítsuk a tudományos-műszaki haladást, minden lehetséges módon aktivizáljuk az emberi tényezőt. Az SZKP XXVII. kongresszusának politikai beszámolója meghatározta tetteink elvi irányvonalát, átfogóan és mélyrehatóan kifejtette ezt a feladatot. Ennek az irányvonalnak lényege az, hogy a demokratikus centralizmus szilárd elvére támaszkodva erősítjük és tökéletesítjük a szocializmus nagy vívmányát és fő előnyét – a gazdaság centralizált, tervszerű irányítását. Nyilvánvalóan ebben a kérdésben sem „váltottuk”, és soha sem „váltjuk valóra” a polgári ideológusok abbeli reményeit, hogy eltávolodunk ettől a fő elvtől. Ugyanakkor a párt továbbra is következetesen azon fog munkálkodni, hogy bővüljön az egyesülések és vállalatok önállósága, növekedjen felelősségük a vállalati eredményért, nagyobb teret kapjon az önálló elszámolás. A népgazdaság óriási méretei, az ágazat- és területközi kapcsolatoknak bonyolultabbá válása azt is szükségessé teszi, hogy optimális mértékben összekapcsoljuk az ágazati és területi irányítást, tökéletesítsük a szervezeti struktúrákat.

Ismeretes, hogy az utóbbi években fontos lépéseket tettünk ezekben az irányokban. Soha nem látott mértékben folyik a hatékonyabb irányítási formák keresése és kísérleti kidolgozása, s a gazdasági élet jellemző vonása – a bevált új irányítási formák elterjedése. A jogok és a felelősség bővítését a vállalatoknál és egyesületeknél kezdtük, tehát annál a láncszemnél, amelynél az anyagi javak létrejönnek, és ahol az irányítás valamennyi szála összefonódik egymással. E téren a gazdasági mechanizmus fogyatékoságai különösen érezhetően nyilvánulnak meg. A dolgozó kollektívák érdekei nem voltak szorosan összekapcsolva a munka végeredményében való érdekeltségükkel, s ennek hiánya fékezte e kollektívák kezde-

ményezését és alkotókészségét, nem ösztönzött arra, hogy felhasználják a rejtett termelési tartalékokat. Azért, hogy ne ismételjük meg a múlt hibáit, az új módszerek kidolgozását az egyes ágazatok sajátosságainak figyelembevételével végezzük. Mindez lehetővé teszi, hogy jobban feltárjuk az új módszerek erős és gyenge oldalait, tökéletesítsük őket, és szakaszosan bővítsük alkalmazási területüket.

A 12. ötéves tervidőszakban állhatatosan kell dolgoznunk az irányítás egységes rendszerének létrehozásán, s azon, hogy következetesen kidolgozzuk a gazdasági mechanizmus elemeit, keressük a tervezésnek, a termelés ösztönzésének és szervezésének hatékonyabb formáit és módszereit.

Az ötéves tervidőszak egyik legfontosabb feladata az, hogy a nép-gazdaság valamennyi ágazata áttérjen az irányítás új formáira. Jelenleg új módon dolgoznak a termelés felét adó iparvállalatok, az egész hírközlési ágazat, a lakossági szolgáltatások szervezetei és a szállítás egyes ágazatai. Ilyen elvek alapján fog dolgozni 1987-től valamennyi iparvállalat, s a szállítás is. Ugyanakkor a legrövidebb időn belül be kell fejezni az agrár-ipari komplexum irányítási szervezetének átalakítását, létre kell hozni a szükséges feltételeket a gazdasági módszerek lényeges megszilárdításához, s ahhoz, hogy a valódi önálló elszámolási viszonyok széles körben meghonosodjanak a kolhozokban, szovhozokban, a vállalatoknál és az egyesületekben.

Amint a tapasztalatok mutatják, halaszthatatlan az építőipar irányításának tökéletesítése. E területen már ebben az évben meg kell kezdeni a tervezés új módszereinek és a gazdasági mechanizmus elemeinek kísérleti ellenőrzését azért, hogy a jövőben azokat az egész ágazatra kiterjeszthessük. Az ország előtt álló feladatok figyelembevételével gondosan ki kell dolgozni az építési beruházások irányításának szervezeti struktúrájával összefüggő kérdések komplexumát. A gazdasági mechanizmus további tökéletesítésével, s valamennyi elemének komplex kidolgozásával összefüggő munkában különösen nagy jelentőségű az önálló elszámolás elmélyítése. Szoros, szilárd összefüggést kell teremteni a vállalatok és az egyesületek tevékenységének eredményei és a termelés fejlesztésére, a munkabérre, a dolgozók anyagi ösztönzésére, szociális szükségleteik kielégítésére képezhető alapok nagysága között. A lényeg az, hogy ezek az alapok mind nagyobb mértékben határozzák meg a vállalatok mindenféle tevékenységét: mind a termelési, mind a szociális tevékenységét.

E célból először is az a feladat, hogy a termelés fejlesztésére szánt alapot a műszaki megújítás és rekonstrukció forrásává változtassuk. Másodszor, azon kell munkálkodnunk, hogy a dolgozó kollektí-

vák lakás- és egyéb szociális körülményeinek javítása mind nagyobb mértékben az általuk megtermelt eszközökből történjen. Harmadszor, minden egyes dolgozó munkájának díjazását nagyobb mértékben attól kell függővé tenni, hogy ő maga mennyiben járul hozzá a vállalati eredményekhez. Negyedszer, teljes mértékben el kell zárni az összes csatornákat, amelyeken át egyesek jó eredményei a rosszul gazdálkodókhoz folynak át a hiányok fedezésére. Ötödször, el kell érni a szerződéses kapcsolatok szférájának további bővítését és azt, hogy a vállalatok mindinkább felelősek legyenek a fogyasztókkal szemben vállalt kötelezettségeik teljesítéséért. S végül, ami nagyon fontos, meg kell szüntetni a kicsinyes gyámkodást, a felsőbb szerveknek a dolgozó kollektívák törvényes jogaiba való beavatkozását, s lehetőséget kell adni a dolgozó kollektíváknak arra, hogy maguk találják meg a tervteljesítés optimális útjait.

Valójában ezt jelenti a teljes önálló elszámolás. Éppen az ilyen gazdasági feltételek fogják kérlelhetetlenül megkövetelni a vállalatoktól és az egyesületektől, hogy maximálisan használják ki termelési potenciáljukat, a tudomány és a technika vívmányait, sokoldalúan takarékoskodjanak az erőforrásokkal, ezek a körülmények fogják arra kényszeríteni őket, hogy rugalmasan és kellő időben reagáljanak a fogyasztók igényeire.

Szívós munkát kell folytatnunk az önálló elszámolás megjavítása végett azért, hogy a vállalatok alkalmazhassák az önfinanszírozás és a megtérülés elvét. Ezeknek az elveknek komplex kipróbálása folyik jelenleg a volgai autógyárban és a szumi tudományos-termelési egyesülésben. Itt jó eredményeket értek el. Ezen az úton kell lendületesen továbbhaladni.

Az új gazdálkodási módszerek tökéletesítésében különösen fontos a gazdasági normatívák rendszerének fejlesztése. Ezeket az egész ötéves tervidőszakra kell megállapítani, és a dolgozó kollektívákban azt a meggyőződést kell kialakítani, hogy a hatékony munka megtérül mind anyagilag, mind erkölcsileg, ellenkező esetben pedig a rossz eredményeket az egész kollektíva megérzi. A legveszélyesebb e kérdésben az, ha megsértik a normatívák stabilitásának elvét. Sajnos a gyakorlatban előfordul ilyesmi. Ez az önálló elszámolás legfontosabb pilléreit ássa alá, ezért a leghatározottabban fel kell lépni ellene.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a gazdasági normatívák a tervirányítás perspektivikus eszközei. Ezekben rugalmasan kapcsolódnak össze a gazdaságirányítás centralizálásának elvei az áru- és pénzviszonyok, valamint az értéktörvény felhasználásával. Fontos, hogy a központi gazdasági szervek, a minisztériumok és a vállalatok teljes mértékben meghonosítsák ezeket. A rendelkezésre álló tapasztalatok figyelembevételével bővíteni kell a normatívák alkalmazási kö-

rét, normatív alapokra kell helyezni az állami vállalatoknak a költségvetéssel való kapcsolatát.

A vállalatok jogainak bővítését célzó irányvonal az új gazdasági mechanizmusban csak abban az esetben lesz kellően hatékony, ha ennek elvei a termelés valamennyi láncszemét áthatják, egészen a brigádokig és az egyes munkahelyekig. Ez megköveteli, hogy szervesen összekapcsoljuk az egyesülések és a vállalatok önálló elszámolását a munkaszervezés és a munkadíjazás vállalkozási formájának fejlesztésével. Ezáltal tág teret nyitunk a tömegek alkotó munkája és kezdeményezései előtt, a termelésben még mélyebben meggyökeresednek a kollektív elvek, s az emberek tudatában még inkább megerősödik, hogy részük van a közös ügyben. Csak ekkor fog megvalósulni Leninnek az az útmutatása, hogy a dolgozó „ne csak gyára gazdájának érezze magát, hanem az ország képviselőjének, érezze magán a felelősség súlyát”. (Lenin Összes Művei. 36. köt. Budapest 1972. 349. old.)

A politikai beszámolóban új módon, elvi alapon vetettük fel azt a kérdést, hogy fejleszteni kell az irányítás demokratikus elveit, bővíteni kell a dolgozók közvetlen részvételét a vállalat ügyeiben, teljesebben és hatékonyabban kell alkalmazni a Szovjetunióknak a dolgozó kollektívákról szóló törvényét. Ha a dolgozó kollektívák nem vesznek aktívan, alkotó módon részt a gazdasági és társadalmi tervek kidolgozásában és végrehajtásában, a vállalat életét érintő valamennyi kérdés megoldásában, akkor a gazdasági mechanizmus nem fog hatékonyan működni. Ezért a dolgozóknak az irányításban való részvételét biztosító, már létező kollektív formák mellett az új formákat is keresni kell. Az egyik ilyen hatékony formává válhatnának, mint arra a beszámoló is rámutatott, a dolgozó kollektívák tanácsai. Az irányítás demokratikus elveinek kibővítésében erőteljesebben kell hallatniuk hangjukat a párt-, a szakszervezeti, a Komszomol- és más társadalmi szervezeteknek.

Az irányítás tökéletesítésében a közelmúltban súlyos fogyatékoság volt az, hogy alábecsülték a szervezeti struktúrák szerepét a gazdálkodás hatékonyságának növelésében. Az utóbbi években a termelési egyesülések létrehozása indokolatlanul megrekedt, és e szervezetek sok ágazatban nem váltak a termelés szervezésének meghatározó formájává. E folyamatnak újabb lendületet kell adni. Bátrabban kell haladni a nagy ágazatközi egyesülések kialakítása útján is, ezek ugyanis lehetővé teszik a tárcasovinizmustól mentes, hatékony szakosodást és kooperációt.

Új módon kell meghatározni a minisztériumok szerepét és funkcióját. Munkájuk tartalma és stílusa, valamint a szervezeti struktúrák a gazdálkodás régi, főképpen adminisztratív módszerei alapján alakultak ki. Az irányítás gazdasági módszereinek fejlődését, a vál-

lalatok és az egyesülések jogainak kibővülését figyelembe véve a minisztériumoknak lényegesen át kell alakulniuk, az ügy érdekében a korábbi funkcióik egy részét át kell hogy adják a termelő kollektíváknak, meg kell szabadulniuk a felesleges napi ügyek intézésétől, s többet kell, bízniuk a vállalatokra.

A legfontosabb, amire a minisztériumoknak a mai körülmények között tevékenységüket koncentrálniuk kell, az, hogy meghatározzák a tudományos-műszaki haladás ágazati stratégiáját, az adott ágazat fejlődési perspektíváit, növeljék a gazdasági munka általános színvonalát, s végső soron teljesen elégtítség ki a társadalom termékszükségletét. E célok elérése érdekében határozottan tökéletesíteni kell az ágazati irányítás szervezeti rendszerét, át kell térni – általában – a kétlépcsős felépítésre. A gépgyártási komplexum minisztériumaiban már befejeződött ennek kidolgozása, s ezt meg kell gyorsítani a többi ágazatban is.

A minisztériumok előtt bonyolult feladatok állnak. És az ügy sikere sok mindenben függ majd attól, mennyire szervesen illeszkedik bele a gazdálkodás új rendszerébe, mennyire gyorsan tudnak pszichológiailag áthangolódni a kor követelményeire.

A gazdasági mechanizmus hatékonyságának növelésében rendkívül nagy felelősség hárul központi gazdasági szerveinkre. Ezek közvetítik a párt politikájának elvi állásfoglalásait.

Nem titok, hogy gyakorlati tevékenységük során a terjengős utasításokban és a módszerekben felülkerekedik a hatóságosdi, nagyon sok esetben eltorzul, elsikkad a dolgok lényege. Ez jogos elégedetlenséget kelt a helyi szervekben. Egyszer s mindenkorra ki kell irtani ezt a gyakorlatot, és szigorúan tartani kell magunkat a párthatározatok értelméhez és szelleméhez.

A gazdasági mechanizmus most megvalósuló átalakításának sikere nagymértékben függ a Szovjetunió Állami Tervhivatalától. Tevékenységét az új követelményekhez kell igazítani, erősíteni kell a komplex szemléletet a kulcsfeladatok megoldásában, teljes felelősséget kell viselnie a gazdaság kiegyensúlyozott és hatékony növekedéséért. Ilyen alapon kell átalakítani a Szovjetunió Állami Tervhivatala struktúráját is, azzal a céllal, hogy tevékenységét a távlati népgazdasági problémákra, mindenekelőtt az általános gazdasági, ágazatközi és regionális arányok kialakítására összpontosítsa.

Fontos feladatok állnak a Szovjetunió Állami Anyagi-Műszaki Ellátási Bizottsága előtt is. Az új gazdasági mechanizmus követelményeinek megfelelően kell átalakítani munkáját, fejlesztenie kell az ellátás és értékesítés hatékony formáit, a nagykereskedelmet is beleértve.

Bátor és határozott tetteket várunk a Szovjetunió Pénzügyminisz-

tériumától. Az utóbbi években csökkent a pénzügyek szerepe a gazdasági életben, kevésbé eredményes a gazdaság hatékonyságának növelése érdekében kifejtett tevékenység. Sőt számos esetben a pénzügyi és hitelmechanizmus fékezi a progresszív változásokat. Itt lényeges változtatásokra van szükség, hogy ez a mechanizmus a gazdasági fejlődés költségérzékenyséjét erősítse.

Az új követelményeknek megfelelően kell felülvizsgálni a Szovjetunió Állami Bankjának és Beruházási Bankjának tevékenységét is. Napjainkban rendkívül rossz hatékonysággal működik a hitelrendszer. A gyakorlatban még nem alakultak ki azok a feltételek, amelyek a vállalatokat és intézményeket, a kolhozokat és szovhozokat arra késztetnék, hogy ésszerűen használják fel a hiteleket, növeljék a jövedelmezőséget, idejében és maradéktalanul kiegyenlítsék az állammal szembeni kötelezettségeiket. A bankok kötelesek őrködni az államérdekek felett, s emellett minden eszközzel segíteniük kell a dolgozó kollektívák kezdeményezőkézségének és gazdasági vállalkozókedvének növekedését.

A gazdaság intenzifikálásának feltételei között növekszik az áraknak az a szerepe, amelyet a hatékony költségfelhasználás és a gazdasági tevékenység eredményei megbízható mércéiként, a tudományos-technikai haladás és a termékminőség-javítás hathatós ösztönzőiként töltenek be. E területen nagy feladatok hárulnak az állami árbizottságra, amelynek gyorsabban és gazdaságilag kompetensebben kell megoldania a felgyülemlett problémákat. A szociálpolitika feladataival összhangban a kiskereskedelmi árak tekintetében is vannak teendőink.

Ismeretes, hogy az utóbbi időszakban a nagy népgazdasági komplexumok irányítására új szerveket hoztak létre: a Szovjetunió Agrár-ipari Állami Bizottságát és a Szovjetunió Minisztertanácsának Gépgyártási Irodáját. Szerkezetük és funkciójuk különböző, visszatükrözik az adott komplexum sajátosságait. A tapasztalatok gyarapodásának arányában célszerű továbblépni az egymással kölcsönösen kapcsolatban álló és rokonágazatok irányításának tökéletesítésében.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a jövőben az ágazati és a területi irányítás rugalmas összekapcsolására. Emellett bátrabban kell bővíteni a helyi tanácsok jogait a gazdaság tervezésében és irányításában és különösen a dolgozók mindennapos szükségleteihez kapcsolódó ágazatokban és területeken.

Az irányítás és a gazdasági mechanizmus tökéletesítése, a döntéshozatal tudományos megalapozottságának fokozása új, még nagyobb követelményeket állít a közgazdászok elé. Nagy a tartozásuk az országgal szemben. Világos elméleti elgondolásokat és konkrét gyakorlati ajánlásokat várunk tőlük.

Egyszóval, elvtársak, a 12. ötéves tervben megfeszített munka vár ránk a gazdasági mechanizmus valamennyi láncszemének átalakításában. A tervidőszakban meg kell valósítani a szerves átmenetet az irányítás mostani struktúráiról és formáiról a kor diktálta feladatoknak megfelelő, minőségileg új struktúrákhoz és formákhoz. Fontos, hogy ez a folyamat garantálja a termelés töretlen növekedését, hatékonyságának javulását. Felelősségteljes munka ez, és ezért szükséges, hogy a központi gazdasági szervek, a minisztériumok és a pártszervezetek figyelmének középpontjában és állandó ellenőrzése alatt álljon. És ezzel mindennap foglalkozni kell, nem úgy, mint az régebben előfordult, hanem következetesen, nem szabad megtérni a formalizmust, a fennakadást a munkában, s nem szabad meghátrálni a nehézségek előtt.

Ezen az úton a legfőbb veszély a bürokratizmus. A bürokratizmus a munka látszatát keltve, frázisokkal takarózva gátolhatja a gazdasági mechanizmus tökéletesítését, elnyomhatja az önállóságot és a kezdeményezést, akadályokat gördíthet az új útjába.

Kádereink szakmai felkészítése megoldásra váró probléma, ez meghatározó az egész ügynek, az irányítási rendszer és a gazdálkodási módszerek átalakításának a szempontjából. Emellett a közgazdasági ismeretek a különböző szakterületeken dolgozók képzésének szerves és szükséges elemévé váltak.

Ki kell dolgozni a munkások és mérnökök közgazdasági képzésének jól felépített rendszerét, hogy mindenki felkészülten, az ügy ismeretében tudjon részt venni a műszaki döntések közgazdasági elemzésében. Ebből kiindulva felül kell vizsgálni valamennyi oktatási forma – beleértve a közgazdasági felsőoktatási intézményeket és karokat is – jellegét és tartalmát. Ebbe be kell vonni a vezető elméleti és gyakorlati közgazdászokat. És végül, a szakemberek olyan jól átgondolt közgazdasági továbbképzési rendszerére van szükség, amely kiterjed az irányítás valamennyi szintjére.

A korszerű gazdaság különösen nagy követelményeket állít a termelés irányítói elé. Fontos, hogy vezetőinknél kialakítsuk a korszerű közgazdasági gondolkodásmódot, amely magában foglalja a magas színvonalú szakmai tudást, a szocialista vállalkozókedvet, az előrelátás képességét, és azt, hogy a kollektíva nevelői és szervezői legyenek. A korszerű vezető elidegeníthetetlen jellemvonása a pártos megfontoltság és az elvi következetesség, a párt politikájának feltétlen megvalósítása, az erkölcsi feddhetetlenség. Ez elengedhetetlen feltétele alkotó terveink megvalósításának.

Az irányítás egész rendszerének tökéletesítése nemcsak nagy gazdasági, hanem fontos politikai feladat is. Ezért e munkát a pártszervezeteknek folyamatosan ellenőrizniük és irányítaniuk kell. A gazdaság pártirányítását elsősorban a társadalmi és gazdasági fo-

lyamatok elmélyült, konkrét elemzésére, a párt gazdaságpolitikájának következetes megvalósítására, a gazdasági szakemberek helyes elosztására és kinevelésére, a minden új, haladó ügy támogatása iránti készség kialakítására kell összpontosítani és ezekben az irányokban kell megszilárdítani.

5. KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATOK

Elvtársak! A pártnak a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítását célzó irányvonala nagy követelményeket támaszt a külgazdasági tevékenységgel szemben. Abból indulunk ki, hogy a mai világban elengedhetetlenül szükséges a gazdasági és tudományos-műszaki kapcsolatok aktív fejlesztése, a részvétel a nemzetközi munkamegosztásban. Mi ebben a békés, jószomszédi államközi kapcsolatok fenntartásának és megszilárdításának, a népgazdasági problémák kölcsönös együttműködéssel való megoldásának fontos eszközét látjuk.

Teljesen új helyzet alakulhat ki a nemzetközi gazdasági együttműködésben és annak – valamennyi állam érdekében megfelelő – intenzív fejlesztésében, ha sikerül megvalósítani a nukleáris fegyverzet szakaszos megsemmisítésének 2000-ig szóló szovjet programját és az SZKP KB politikai beszámolójában kifejtett más békekezdeményezéseket. A leszerelés lehetővé tenné az emberiséget megsemmisüléssel fenyegető veszély elhárítását, s hatalmas anyagi és szellemi erőforrások átirányítását a gazdaságfejlesztés céljaira. A Szovjetunió a lenini békepolitikához híven, nem sajnálja az erőfeszítéseket azért, hogy megjavítsa a nemzetközi légkört, hogy egyenjogú együttműködést folytasson és tartson fenn minden állammal, függetlenül azok társadalmi berendezkedésétől. Pártunk, a szovjet állam tántoríthatatlanul követi ezt az irányvonalat, nem retten meg sem az imperialista erők fenyegetéseitől, sem azoktól a próbálkozásoktól, amelyekkel igyekeznek mellékvágányokra terelni a genfi tárgyalásokat.

A fő irányok tervezete ezzel összhangban előirányozza a külgazdasági kapcsolatok jelentős bővítését. E kapcsolatokat koncentráltan, a prioritást élvező feladatokban kell majd bővíteni, s fel kell használni őket a tudományos-műszaki haladás segítésére és az ediginél nagyobb mértékben a szociális kérdések megoldására.

Ebben a testvéri szocialista országokkal folytatott együttműködés meghatározó volt és marad. A KGST-tagországok felső szintű gazdasági tanácskozásán hozott határozatok értelmében a következő években nagy lépéseket kell tennünk a szocialista integráció fejlesztésében, s azt a széles körű gyártásszakosítás és kooperáció alapján

el kell mélyíteniünk. Ez az út megnyitja a távlatokat a testvéri országok közötti gazdasági kapcsolatok további és átfogó bővítéséhez, az intenzifikálás mindnyájunk számára közös feladatainak megoldásához, és erősíteni fogja technikai-gazdasági sebezhetetlenségünket az imperialista akciókkal szemben.

Ennek az egész munkának a mozgatója a KGST-tagországok ezredfordulóig szóló tudományos-műszaki komplex fejlesztési programjának következetes megvalósítása lesz. Ma az integrációs tevékenység súlypontja áthelyeződik a legújabb tudományos-műszaki vívmányok közös meghonosítására, a nagyarányú kooperáció fejlesztésére valamennyi népgazdasági ágazatban, mindenekelőtt a korszerű gépek és berendezések gyártásában. Központi tervező szerveinknek, gazdasági szervezeteinknek, a minisztériumoknak és főhatóságoknak ebből kiindulva kell szervezniük külgazdasági munkájukat. Természetesen sok függ majd a szocialista országok kollektív szervezete, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa munkájának javításától is.

A KGST-tagországok 1986—1990. évi népgazdasági terveinek befejeződött koordinációja megmutatta, hogy már a folyó ötéves tervidőszakban is sok mindent fogunk tenni. De az integrációs folyamatok további elmélyítése feltétlenül alkotó, újító szemléletet igényel. Az extenzív fejlesztés időszakában kialakult régi, megszokott formák nem képesek biztosítani az együttműködés dinamikusabb fejlődését. Ezért kell új utakat keresni és határozottan törekedni a vállalatok és az ágazatok közvetlen együttműködésére, ezért kell fejleszteni a közvetlen gazdasági kapcsolatokat, és létrehozni a közös egyesüléseket, tervezőirodákat és laboratóriumokat. Ez már el is kezdődött, megszerveztünk egész sor közös tudományos-termelési egyesülést. Ezek természetesen csupán az új integrációs formák csírái, de ezeké a jövő.

A fő irányok célul tűzik ki a gazdasági kapcsolatok további erősítését más szocialista államokkal is. Jelentékenyen bővül az árucse-re-forgalom a Kínai Népköztársasággal.

A Szovjetunió a továbbiakban is fejleszti az együttműködést az ázsiai, az afrikai és a latin-amerikai országokkal. Sokoldalú támogatásunk segíti ezeket az országokat abban, hogy megteremtsék és fejlesszék nemzetgazdaságukat, felszámolják a gyarmati múlt örökségét és előrehaladjanak a gazdasági és társadalmi fejlődés útján. Közülük több országgal, például Indiával és egész sor más állammal, a Szovjetunió szilárd, hosszú távú kapcsolatokat alakított ki, amelyek egyre inkább a kölcsönös előnyökre épülnek. A jövőben is folytatni fogjuk ezt a politikát, támogatjuk a fejlődő országokat, amelyek a nemzetközi gazdasági kapcsolatok igazságos, demokrati-

kus alapokon történő átalakításának fontos tényezőivé váltak, s külön figyelmet fordítunk a szocialista orientációjú országokra.

A Szovjetunió a békés egymás mellett élés politikájához híven, síkraszáll a fejlett tőkés államokkal folytatott együttműködésért. Nem kis lehetőségeket látunk e téren. Vonatkozik ez gyakorlatilag mindenfajta kapcsolatra: a kereskedelmi, a tudományos-műszaki, a pénzügyi és hitelkapcsolatokra stb. Köztudott, hogy az együttműködésnek kölcsönösnek kell lennie. Itt szigorúan figyelembe kell venni mindkét fél érdekeit, teljesen el kell utasítani mindenfajta korlátozást, bojkottot, embargót, amilyeneket például az Egyesült Államok szervez. Korunkban a gazdasági kapcsolatokat csak az egyenjogúságra, a bizalomra, az egymással kötött megállapodások szigorú teljesítésére lehet építeni. Ezzel ellentétesen cselekedni, a kereskedelmi, a gazdasági kapcsolatokat rosszindulatú politikai számításoknak alárendelni egyenértékű azzal, mintha megpróbálnánk lefékezni a világfejlődést. A történelmi tapasztalatok bebizonyították az efféle próbálkozások teljes kudarcát. Ennek figyelembevételével az SZKP Központi Bizottságának politikai beszámolójában új javaslat hangzott el, nevezetesen az, hogy a közeljövőben hívjanak össze a gazdasági biztonság kérdéseivel foglalkozó világkonferenciát, amelyen meg lehetne vitatni a világ gazdasági kapcsolatokat terhelő összes problémákkal.

A külkereskedelem jelentékeny és egyre növekvő mértékben járul hozzá gazdaságunk fejlődéséhez. Napjainkban gyakorlatilag nincs egyetlen ágazat sem, amely ne venne részt a külgazdasági kapcsolatokban. A hagyományos utakon azonban lehetetlen gyorsan előrehaladni. Mindenekelőtt változtatni kell az export nyersanyag-központúságán, az exportban fokozni kell a feldolgozó ágazatok arányát. Érthető, ehhez időre van szükség, de már a 12. ötéves tervidőszakban meg kell kezdeni a munkát. A minisztériumokat, az egyesületeket és a vállalatokat az ország exportpotenciáljának növelésére kell készíteni. Javítani kell a gépek, a berendezések és más késztermékek minőségét, versenyképességét. A legszigorúbb rendet kell megteremteni a valutaeszközök felhasználásában is. Az importpolitika pedig arra hivatott, hogy tevékenyen segítse a tudományos-műszaki haladás meggyorsítását.

Az új követelmények fényében kell átalakulniuk a külgazdasági főhatóságoknak is. A külkereskedelmi minisztérium és a külgazdasági kapcsolatok állami bizottsága munkájában még mindig súlyos fogyatékoságok és mulasztások fordulnak elő, s lassan számolják fel őket. Arra van szükség, hogy ezek a főhatóságok szorosabb kapcsolatot építsenek ki a minisztériumokkal és a vállalatokkal, keresék érdekeik és a külpiaci követelmények egyeztetésének formáit. Ne egyszerűen közvetítők, hanem a népgazdasági feladatok megoldásának aktív részvevői legyenek.

V. A szociális fejlesztés és a népjólét növelése a 12. ötéves tervidőszakban

Küldött elvtársak! A gazdaságnak és a gazdaság hatékonyságának a 12. ötéves tervben előirányzott fejlődése szilárd alapot teremthoz, hogy lényegesen előrelépjünk az SZKP programcéljainak megvalósításában, nevezetesen: minőségileg új szintre emeljük a szovjet emberek életszínvonalát, folyamatosan javítsuk munka- és életkörülményeiket. A párt e feladatok megoldását szervesen összekapcsolja a személyiség harmonikus fejlesztésével, a dolgozók alkotó kezdeményezőkézségének kibontakoztatásával. A Szovjetunióban a haladás meggyorsításának körülményei között ez a hathatós szociálpolitika lényege. E politika elengedhetetlenül megköveteli, hogy a legteljesebben érvényesüljön a társadalmi igazságosság, a létfontosságú javak szocialista elosztásának elve.

Ennek megfelelően a 12. ötéves terv különleges figyelmet fordít azokra a kérdésekre, amelyek megoldása a legnagyobb mértékben elősegíti, hogy javuljanak a szovjet emberek életének és tevékenységének minőségi feltételei, s minden ember nagyobb mértékben járuljon hozzá munkájával a közös ügyhöz.

A társadalmi és a gazdasági fejlődés előmozdítása egyaránt megköveteli mindenekelőtt a munka feltételeinek, jellegének és tartalmának jelentős mértékű átalakítását. A társadalom tagjainak különbözőféle igényei közül egyre inkább előtérbe kerül a tartalmas alkotó munka iránti igény. Az új ötéves tervidőszakban fordulatot kell elérnünk a szakképzetlen fizikai munka felhasználásának csökkentésében. Ez a probléma már megérett a megoldásra. E csökkentés volumenét és ütemét legalább kétszeresére-háromszorosára kell növelni.

A termelő berendezések gyorsított megújítása, a termelés gépesítése, automatizálása és elektronizálása, a műszaki megújítást szolgáló egész munka segítse elő a munkakörülmények javítását, a munka tartalmának gazdagítását. Ezt hivatott szolgálni a munkahe-lyek rendszeres minősítése és a tudományos munkaszervezés is.

A kérdés másik oldalát sem szabad szem elől tévesztenünk. A szovjet munkás magas műveltségi és szakképzettségi színvonala szükségessé teszi a megfelelő termelési körülmények kialakítását. Napjainkban a munkást nem lehet megtartani, ha elmaradott a technika és a technológia. És ezzel számolniuk kell a gazdasági vezetőknek.

Hatalmas társadalmi és gazdasági jelentőségű feladat a hatékonyabb munkadíjazási rendszer kialakítása. Az utóbbi időben felerősödött egyenlődsdi, a munkanormák, a bérezés szervezésének terüle-

tén meglevő komoly fogyatékoságok gyengítik a munkabér ösztönző szerepét, fékezik a termelékenység növekedését. Ebbe a helyzetbe nem lehet beletörődni. Minden dolgozó keresetének mértékét pontosan összhangba kell hozni munkájának eredményeivel. A mostani helyzetben a gazdálkodás egyik legfontosabb követelménye, hogy a munkadíj növekedése szigorúan függjön a termelékenység növelésétől, s mi teljes határozottsággal törekedni fogunk ennek következetes figyelembevételére.

Ebből kiindulva jelöltük ki a fő irányokban szereplő igen jelentős intézkedés végrehajtásának – bértételek és a besorolási illetmények emelésének – irányzatait és rendjét. Szükségesnek tartjuk, hogy az anyagi termelés ágazataiban rövid idő alatt, gyakorlatilag egy ötéves tervidőszak folyamán, áttérjünk az új bérekre és illetményekre, amelyeket átlagosan 25–30 százalékkal tervezünk emelni. Talán a leglényegesebb, hogy az intézkedés végrehajtását biztosító forrásokkal kapcsolatban elvileg új, aktív szemléletet dolgoztunk ki. Az e célra szükséges eszközöket elsősorban a dolgozó kollektívának kell előteremtenie a termelés, a hatékonyság növelésével, a belső tartalékok mozgósításával, a munkaszervezés és a munkanormák javításával.

Ez a szemlélet az új bértarifák és illetmények bevezetését közvetlenül a vállalatok munkájának javításától és a munka termelékenységének növekedésétől teszi függővé. Ez a szemlélet az új gazdálkodási körülmények között dolgozó számtalan ipari és más ágazathoz tartozó vállalat munkájának tapasztalataira épül. Ezt a módszert ellenőriztük a belorusz vasutaknál folytatott kísérletben, ahol belső forrásokból hajtották végre a bértételek és illetmények emelését. Az effajta források felkutatását nagy gazdasági és szervezeti előkészítő munka, a technika jobb kihasználása tette lehetővé.

Jelentékeny eszközöket fordítunk a nem termelő ágazatokban foglalkoztatott dolgozók bérének emelésére. Jövőre, mint az oktatási reform előírányozza, befejeződik az oktatási dolgozók új munkadíjazási feltételeinek kialakítása. Szakaszosan fog emelkedni az orvosok és más egészségügyi dolgozók fizetése. A 12. ötéves tervidőszakban növekedni fog a művelődési intézményekben, a felsőoktatási intézményekben foglalkoztatott dolgozók egyes kategóriáinak bére, illetve fizetése. Ezek az intézkedések konkrétan szemléltetik, hogy a párt gondoskodik a szociális-kulturális terület további fejlesztéséről.

A munka díjazásával kapcsolatos intézkedések végrehajtása lehetővé teszik, hogy az ötéves tervidőszak végére a munkások és alkalmazottak havi átlagbére elérje a 215–220 rubelt.

A kolhozokban gyorsabb ütemben fog emelkedni a munkadíj. A munkatermelékenység tervezett növelésével összhangban átlago-

san eléri majd a havi 180 rubelt. A háztáji gazdaságokból származó jövedelmeket is figyelembe véve, a kolhozokban foglalkoztatott dolgozók reáljövedelme gyakorlatilag egyenlő lesz a munkások és alkalmazottak jövedelmével. A munka technikai ellátottságának növelését, valamint a lakás- és kulturális-jóléti építkezések gyorsított ütemét figyelembe véve, ez nagy előrelépés az SZKP programfeladatának – a város és falu közötti lényeges különbség felszámolásának – megoldásában.

A munka szerinti elosztás elvének megszilárdításával egyidejűleg folytatni fogjuk a szovjet emberek életében rendkívül fontos szerepet játszó társadalmi fogyasztási alapok következetes bővítését. Az ötéves tervidőszak alatt ezek az alapok jelentékeny mértékben növekszenek, és egy lakosra számított értékük 1990-ben meghaladja majd a 600 rubelt.

A párt szociálpolitikájában mindig megkülönböztetett figyelmet fordított a felnövekvő nemzedék nevelési feltételeinek a javítására. A 12. ötéves tervidőszakban előirányozza, hogy fokozni kell a gyermekes családok állami támogatását. Néhány évvel ezelőtt bevezettük, hogy a dolgozó anyák fizetett szabadságot kapjanak a gyermek egyéves koráig. Ez az intézkedés már kezdi éreztetni kedvező szociális és demográfiai hatását. Ezt a hatást, valamint a fő irányok vitája során az állampolgárok részéről elhangzott véleményeket figyelembe véve, célszerűnek tartjuk e fizetett szabadság fél évvel történő meghosszabbítását. Tervezzük továbbá a szülési szabadság és a beteg gyermek ápolására fordítható fizetett idő meghosszabbítását, valamint az ingyenes gyógyszerellátás bevezetését a három éven aluli gyermekek számára.

Nagy társadalmi-gazdasági jelentősége van annak, hogy már a közeli években megoldunk olyan lényeges problémát, mint a bölcsődei és óvodai férőhelyek iránti szükséglet teljes kielégítése. Ez reálisan teljesíthető feladat. És ott, ahol kellő figyelmet fordítanak erre, sikeresen meg is oldják. Arra van szükség, hogy a minisztériumok és főhatóságok vezetői, a helyi szervek folyamatosan ellenőrizzék az óvodák és bölcsődék építését.

Jelentékeny összegeket fogunk fordítani a nyugdíjellátás javítására, a munka és a háború veteránjairól, valamint az elesett katonák családtagjairól való fokozottabb társadalmi gondoskodásra. Lényegesen bővíteni kívánjuk a diákokthonok hálózatát, és javítani akarjuk munkájukat. Szélesebb körben fogjuk alkalmazni a munkaképtelen állampolgárok ellátásának korszerű formáit.

A munkadíjak emelése, valamint a társadalmi fogyasztási alapok bővítésével kapcsolatban előirányzott intézkedések végrehajtása a 12. ötéves tervidőszakban ténylegesen érzékelhető változásokat hoz a társadalom legszélesebb rétegeinek életkörülményeiben és élet-

színvonalában. Csupán a bérek, a nyugdíjak és segélyek emelését célzó állami intézkedések révén a lakosság több mint felének növekedni fog a jövedelme. Ez csaknem kétszerese annak, mint amennyit a legutóbbi öt évben e célra fordítottunk. Az ötéves tervidőszak végére a családok több mint 50 százalékanak az egy főre jutó havi átlagjövedelme meghaladja majd a 125 rubelt. Gyakorlatilag nem marad olyan család, ahol az egy főre jutó átlagjövedelem ne érné el a havi 50 rubelt.

A 12. ötéves tervidőszakban különösen következetesen bővítjük a szociális és kulturális szféra anyagi-műszaki bázisát. Az oktatási reform céljaival összhangban az iskolai helyek számát 1,4-szeresére növeljük, s javítjuk az oktató-nevelő munka körülményeit. Feladatunk a felső- és középfokú szakiskolák átalakítása is. Ennek az a célja, hogy minden lehető módon emeljük a szakemberképzés minőségi színvonalát, javítsuk a felsőoktatási intézmények és a termelés kapcsolatát, s hogy a felsőoktatási intézmények tevékenyebben vegyenek részt a tudomány és a technika fejlesztésében. Mindez megköveteli a felsőoktatási intézmények anyagi bázisának további növelését.

Sokat kell tennünk az egészségügyi intézmények tevékenységének lényeges javításáért, megelőző tevékenységük erősítéséért, azért, hogy a rendelőintézeti ellátást fokozatosan az egész lakosságra kiterjesszük. Körülbelül másfélszeresére növekszik a rendelőintézetek építése és az orvosműszer-gyártás. Az emberek egészségének védelme szempontjából nagy jelentőségű lesz a környezetvédelmet szolgáló intézkedések végrehajtása.

Kulturális és sportlétesítmények nagyarányú építését is tervezük. Az ötéves terv előirányzatai szerint például több mint 500 járási művelődési házat és több mint 5500 klubot építünk falun. Ennek eredményeképpen minden járási központnak lesz művelődési háza.

Így tehát már a 12. ötéves terv előirányozza, hogy nagyot lépjünk előre a párt által kijelölt feladat teljesítésében, abban, hogy a szociális és a kulturális szférát minőségileg magasabb szintre emeljük.

E feladat teljesítése megköveteli, hogy gyökeresen megváltoztassuk az egyes gazdasági vezetők, a többi közt a tervező szervek vezetőinek azt a szemléletét, amely szerint a szociális és kulturális intézmények építése másodrendű feladat. El kell ismerni, hogy a szociális és kulturális szféra több ágazatának fejlesztésére 1986-ra előirányzott beruházások összege alacsonyabb az ötéves terv évi átlagánál. Az ötéves terv kidolgozásakor ezt ki kell javítani.

És természetesen mindenütt el kell érni, hogy az e célokra szánt pénzeszközöket hiánytalanul és hatékonyan használják fel. Nem könnyű ezeknek az eszközöknek a felkutatása. És takarékosan kell gazdálkodnunk velük. Belorussziában, Litvániában és az Oroszor-

szági Föderáció sok területén úgy tudják intézni az ügyeket, hogy nemcsak teljesítik, hanem túl is teljesítik az oktatási és egészségügyi intézmények átadására vonatkozó terveket. Egyes köztársaságokra és városokra viszont az a jellemző, hogy évről évre rendszeresen nem teljesítik a szociális és kulturális beruházásokra vonatkozó terveket. Ashabadban már kilenc éve épül egy klinika második épülettömbje. Átadását csak 1989-re tervezik, holott a norma szerinti építési időtartam mindössze három és fél év. Megengedhetetlenül régóta húzódik a krasznojarszki határterületi kórház gyógyászati tömbjének építése is. Ez utóbbi példa annál felhaborítóbb, mert olyan létesítményről van szó, amelyet az országszerte tartott kommunista szombatok bevételeinek felhasználásával építenek. Hasonló esetek fordulnak elő Grúziában, Üzbegisztánban, a habarovszki határterületen, a permi és más területeken is.

A párt folyamatosan gondoskodik a lakásprobléma megoldásáról. Nem kis eredmények születtek ezen a területen. Ma a városi családok több mint 80 százaléka önálló lakásban lakik. Falun jelentősen nőtt az összkomfortos lakásokkal való ellátottság. Mindazonáltal a lakásprobléma ma is az egyik legélesebb probléma. A következő öt évben 565–570 millió négyzetméternyi lakás átadását tervezzük. Jelentős eszközöket fogunk fordítani a városok és falvak rendezésére, a kommunális szolgáltatások és a tömegközlekedés fejlesztésére.

A lakáskérdés súlyos volta megköveteli az eszközök és erők maximális mozgósítását. A helyi szervek, a minisztériumok, a főhatóságok többségükben ennek megfelelően foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Vannak azonban másfajta példák is. Az Örmény Köztársaságban például évről évre nem teljesítik a lakásépítési tervet, annak ellenére, hogy igen nagyok a szükségletek. A köztársaság több városában a lakosság vízellátása nem kielégítő. Mégis folytatódik az a megengedhetetlen gyakorlat, hogy a kivitelező vállalatokat terven kívüli építkezésekre irányítják át. 1985-ben az örmény ipari építési minisztérium 12, terven kívüli beruházás építését fejezte be, köztük olyanokét is, amelyek egyáltalán nem voltak elsőrendű fontosságúak. Ilyen gyakorlat sajnos más régiókban is előfordul. Ezt gyökeresen meg kell szüntetni.

A párt a szociálpolitikájában elvi jelentőségűnek tartja a lakosság növekvő fizetőképes keresletének hiánytalan kielégítését. Nem túlzás azt mondani, hogy ma ez az egyik legidősebb feladat. Megoldásával közvetlenül összefügg a munka fokozottabb anyagi ösztönzése, a szabad idő ésszerű felhasználása, a szovjet emberek hangulata, a hiányok miatt kialakult negatív jelenségek leküzdése.

Mindenekelőtt javítani kell a lakosság étel- és ital-ellátását, különösen húsból, tejtermékekből, zöldségből és gyümölcsből. Ezt előirányozza a Szovjetunió étel- és ital-ellátási programja is. Az ebben meghatá-

rozott termelési szint 1990-re lehetővé teszi, hogy az utóbbi ötéves tervidőszakokhoz viszonyítva komoly, jelentős mértékben megváltoztassuk a táplálkozás szerkezetét és minőségét.

Az iparcikk-ellátásban is progresszív változásokra van szükség. A lakosság iparcikk-ellátásának színvonala az utóbbi években észrevehetően javult, egyes árufajtáknál a piac telítetté vált. Most jóval bonyolultabb probléma kerül előtérbe, nevezetesen: a minőség és a választék javítása. A közszükségleti cikkek gyártásának és a szolgáltatások bővítésének komplex fejlesztési programjában rögzítettük az árukínálat módosításának irányait. E kérdés megoldásában tevékeny szerep vár a kereskedelemre. A kereskedelmi minisztérium és a fogyasztási szövetkezetek szövetsége lassan számolja fel a fogyatékoságokat, gyakran elvtelenül, közömbösen kezeli a gyenge minőségű termékeket kibocsátó vállalatokat, nehézkesen gazdálkodik az árukészletekkel, nem tanulmányozza kellőképpen a fogyasztói keresletet, s még mindig megengedhetetlenül alacsony színvonalú a kereskedelem és a lakossági szolgáltatások kulturáltsága. A választékbővítéssel és a divatos termékek előállításával kapcsolatos problémák megoldása során természetesen nem szabad megalapozatlanul csökkenteni az olcsó, de jó termékek gyártását, mindenekelőtt a gyermekek és az idősek számára.

Hangsúlyozni kell, hogy a fizetőképes kereslet kielégítésének feladata különleges jelentőségűvé válik olyan feltételek között, amikor a párt kompromisszum nélküli harcot folytat az iszákosság és az alkoholizmus ellen. Az alkoholtartalmú italok gyártásának és árusításának jelentős mérvű csökkentésére irányuló politika a továbbiakban sem változik. Ez elősegíti majd a fogyasztási szerkezet kedvező változását, és visszatükröződik az ötéves és az éves tervekben.

Összességében az ötéves tervidőszak alatt a kiskereskedelmi áruforgalom volumene (a szeszes italok nélkül) a tervek szerint majdnem egyharmadával nő.

Újszerűen, hatalmas léptekkel és energikusan oldjuk meg a térítési szolgáltatások fejlesztését. Ezek az utóbbi években a lakosság összes kiadásának alig 10 százalékát tették ki. Ez korántsem felel meg a lakossági igényeknek, eltorzítja a kereslet szerkezetét, a keresletet az áruvásárlásokra tereli át. Rövid idő alatt gyakorlatilag új népgazdasági ágazatot kell létrehozni: olyan korszerű, magasan fejlett szolgáltató ágazatot, amely felöleli a háztartással, a pihenéssel, a turizmussal, az emberek szabad idejével kapcsolatos szolgáltatási igényeket. És ebben a fontos ügyben már a 12. ötéves tervidőszak folyamán döntő áttörést kell elérnünk. Terveink szerint a térítési szolgáltatások volumene 30–40 százalékkal nő.

A lakosságnak nyújtott szolgáltatások javításában a fő irány: a szakosodott vállalatok és szervezetek hálózatának lényeges kiszélesítése. De ehhez időre és eszközökre van szükség. Hogy gyorsan ki-

mozdítsuk az ügyet a holtpontról, határozat született: tevékenységük profiljától függetlenül valamennyi ágazat vállalatait bevonjuk a lakossági szolgáltatásokba. Ez a munka azonban még nem mindeütt bontakozik ki megfelelő módon. A helyi szervezeteknek, a tanácsoknak ebben igen tevékenyen kell részt venniük.

Ezek, elvtársak, a 12. ötéves terv legfontosabb feladatai a szovjet emberek jólétének növelésében, munka- és életkörülményeik javításában. Kétségtelen, hogy megvalósításuk még inkább megszilárdítja a szocialista életmódot, amelyben az anyagi jólét szervesen ötvöződik a szellemi, kulturális fejlődéssel, a dolgozók alkotókedvének határtalan növekedésével.

A párt gondoskodik az élet minden területének sokoldalú tökéletesítéséről, új, magasabb szintre emeli az elévülhetetlen erkölcsi értékek és eszmények jelentőségét, s ezek egyre nagyobb hatást gyakorolnak majd a szovjet embernek – a kommunizmus építőjének a formálására!

Küldött elvtársak! A XXVII. kongresszus minden munkanapja egyre mélyebben és érzékletesebben tárja fel a párt által kitűzött célok, a KB politikai beszámolójában és a kongresszus más dokumentumaiban kijelölt feladatok egész nagyságát. A kongresszus eszméi és határozatai a marxizmus-leninizmus alkotó alkalmazásának példái a mélyreható változások és az aktív cselekvés e számunkra különösen fontos időszakában. Teljes meggyőződéssel mondhatjuk, hogy ezen eszmék formáló hatása és alkotóereje folyamatosan nő, s forradalmasítja társadalmunk életének minden területét.

Most az a dolgunk, hogy teljes határozottsággal, energikusan és kitartóan megvalósítsuk az elfogadott terveket. Most az a dolgunk, hogy a tömegek alkotó munkájára, az országos méretű szocialista versenymozgalomra támaszkodva harcot indítsunk a kitűzött feladatok gyakorlati megvalósításáért. Hálás feladatok ezek, összhangban vannak népünk létfontosságú érdekeivel, eszményeivel és békés törekvéseivel.

Teljesítésük azt jelenti, hogy biztosítjuk hazánk további erősödését és felvirágoztatását.

Teljesítésük azt jelenti, hogy javítjuk a szovjet nép, valamennyi szovjet család életét.

Teljesítésük azt jelenti, hogy erősítjük a szocializmus és a béke pozícióit a Földön, megóvjuk bolygónkat a nukleáris katasztrófától, megőrizzük a békét.

Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy országunk dolgozói, szorosan tömörülve a lenini párt köré, tudatában vannak nagy fokú felelősségüknek és a kor parancsának, s mindent megtesznek, hogy az SZKP XXVII. kongresszusának történelmi határozatai teljesüljenek.

Mihail Gorbacsov zárszava

Kedves elvtársak!

A XXVII. kongresszus befejezi munkáját.

A történelem feladata, hogy objektívan értékelje a kongresszus jelentőségét. De már ma elmondhatjuk: a kongresszus a pártos elvszerűség és az egység, az igényesség és a bolsevik igazság légkörében végezte munkáját, nyíltan feltárta a fogyatékokat és a mulasztásokat, mélyrehatóan elemezte országunk fejlődésének belső és külső körülményeit. Megadta a párt tevékenységének, az egész ország életének magas erkölcsi és eszmei alaphangját.

A küldöttek nyíltan tették fel a kérdéseket erről az emelvényről, határozottan rámutattak arra, hogy mi akadályozza közös ügyünket, mi az, ami visszahúz bennünket. Számos kritikai észrevétel hangzott el a párt-, az állami és a gazdasági szervezetek valamennyi láncszemének, mind a központi, mind a helyi szerveknek a munkájával kapcsolatban. A kritikai elemzés tulajdonképpen életünk minden területére kiterjedt. Mindez, elvtársak, a legjobb párthagyományok, a bolsevizmus szellemében történt.

Több mint 60 évvel ezelőtt az OK(b)P XI. kongresszusán, a központi bizottság politikai beszámolója fölötti vitát lezárva, Lenin elvi fontosságú gondolatot fejtett ki: „Mindazok a forradalmi pártok, amelyek eddig elpusztultak, azért pusztultak el, mert elbizakodtak és nem tudták meglátni, miben rejlik az erejük, és féltek beszélni gyengéikről. De mi nem pusztulunk el, mert nem félünk beszélni gyengéinkről és megtanuljuk leküzdeni a gyengéinket.” (Lenin Összes Művei. 45. köt. Budapest 1975. 118. old.)

Pontosan így, lenini módon dolgoztunk a kongresszusunkon. Pontosan így fogunk dolgozni a továbbiakban is!

A kongresszus megválaszolta azokat a kérdéseket, amelyeket az élet állított a párt elé, a társadalom elé, felvértezte a kommunistákat, a szovjet embereket azzal a képességgel, hogy világosan lássák az előttük álló feladatokat. A kongresszus megmutatta, mennyire helyesen jártunk el, amikor a központi bizottság áprilisi ülésén elő-

terjesztettük a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításának a koncepcióját. A meggyorsítás eszméje áthatotta a kongresszust megelőző egész tevékenységünket és a kongresszus figyelmének középpontjában állt. Megfogalmazódott a központi bizottság politikai beszámolójában, megtestesült a párt új szövegezésű programjában, a párt szervezeti szabályzatának módosításaiban és az ország gazdasági és társadalmi fejlesztésének a 12. tervidőszakra és a 2000-ig terjedő időszakra szóló fő irányjaiban. Ezeket a dokumentumokat a kongresszusi küldöttek teljes mértékben támogatták és jóváhagyták.

Az SZKP XXVII. kongresszusának legfontosabb politikai eredménye, hogy a kongresszus elfogadta és megerősítette a párt bel- és külpolitikájának fő irányvonalát, azt az irányvonalat, amelynek célja az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása, a béke megszilárdítása Földünkön. Mostantól ez az irányvonal törvény az egész párt, minden egyes pártszervezet számára, cselekvési vezérfonal minden kommunista, minden dolgozó számára.

Tudatában vagyunk annak, hogy milyen nagy történelmi felelősséget, milyen óriási terhet vállal az SZKP magára, amikor meghirdeti a meggyorsítás stratégiáját. De meggyőződésünk, hogy pontosan ilyen stratégiára van halaszthatatlanul szükségünk. Meggyőződésünk, hogy ez a stratégia reális. Minden elgondolásunkat meg tudjuk valósítani, ha a szocializmus kimeríthetetlen lehetőségeire és előnyeire, a nép alkotómunkájára támaszkodunk.

Az ország társadalmi-gazdasági fejlődése meggyorsításának megvalósítása azt jelenti, hogy tökéletesíteni kell a szocializmus gazdasági rendszerét, új, erős impulzust kell adni a termelőerők növekedésének, a tudományos-műszaki haladásnak, működésbe kell hozni népgazdaságunk hatalmas tartalékait.

A meggyorsítás megvalósítása azt jelenti, hogy szorosan össze kell kapcsolni a dolgozók jólétének növelését a munka hatékonyságával, az emberről való sokoldalú gondoskodást a társadalmi igazságosság elveinek következetes megvalósításával, aktív és hatékony szociálpolitikát kell folytatni.

A meggyorsítás megvalósítása azt jelenti, hogy el kell mélyíteni a demokráciát, folytonosan fejleszteni kell a nép szocialista öngazgatását, szélesíteni kell a nyilvánosságot a párt és a társadalom életében, teret kell nyitni minden egyes dolgozó, minden egyes kollektíva kezdeményezése és önálló tevékenysége előtt.

A meggyorsítás megvalósítása azt jelenti, hogy az ideológiai és szervezőmunkát szorosabban össze kell kapcsolni az élet valós problémáival, meg kell szabadulni az üres fecsegéstől és a szószátyárkodástól, növelni kell a felelősséget a megbízatások végrehajtásáért, az ideológiai és szervezőmunkát közelebb kell vinni az embe-

rekhez, a nehézségek leküzdésére, az előttünk álló gyakorlati feladatok megoldására kell összpontosítani.

Mindezt, elvtársak, el tudjuk, és el kell végeznünk!

Az SZKP szervezettebben, összeforrottabban és harcképesebben, átgondolt hosszú távú politikával lép a kongresszus utáni időszakba. Céltudatosan, teljes határozottsággal fog cselekedni, tudában van az előtte álló feladatok bonyolultságának, grandiozitásának és újszerű voltának, nem riad vissza a nehézségektől és az akadályoktól.

Meg kell értetnünk minden szovjet emberrel a kongresszus határozatainak lényegét és szellemét. És nemcsak az elvi lényegű megállapításait kell megmagyaráznunk, hanem gyakorlati munkánkat is a mai követelményekkel összhangban kell megszerveznünk.

Kongresszusunkon és a kongresszust megelőző időszakban nagyon sok érdekes javaslat hangzott el, számos mély gondolat jutott kifejezésre. Figyelmesen meg kell vizsgálni őket, s arra kell törekedni, hogy minden, ami értékes és lényeges bennük, megvalósuljon.

Most az a legfontosabb, hogy a gondolatok energiáját a tettek energiájává változtassuk. Jól fogalmazott Vaszilij Gorin belgorodi kolhozelnök, kongresszusi küldött, amikor ezt mondta: „Az egész országban, minden kollektívában nem könnyű, de meggyőződésünk, hogy visszafordíthatatlan folyamat megy végbe, a megújulás és az átalakítás folyamata. Ez hat a szovjet emberek értelmére és szívére, és mindenkitől teljes odaadást követel. Odaadást mindekelőtt a munkában.”

Igen, elvtársak, a meggyorsítás, életünk minden területének radikális átalakítása nem pusztán jelszó, hanem irányvonal, amelyet a párt szilárdan és rendíthetetlenül követ.

Sok küldött szólt arról, hogy az új, a progresszív útjába komoly akadályokat emel a tárcasovinizmus, a rosszul értelmezett lokálpatriotizmus, az iratgyártás és más bürokratikus megnyilvánulások. Szeretném biztosítani önöket, elvtársak, hogy a központi bizottság határozottan fel fog számolni minden akadályt, ami gátolja a társadalmi-gazdasági haladás meggyorsítását, szilárdítani fogja a fegyelmet és a rendet, megteremti a szervezeti, erkölcsi és anyagi feltételeket az alkotó szellem, a bátor útkeresés és a szocialista vállalkozó kedv fejlődése számára. Meggyőződésem, hogy ezt az egész párt, minden dolgozó széleskörűen és aktívan támogatja.

A kongresszus határozatainak a végrehajtását a pártbizottságoknak – a felsőbb szintűektől az alsóbb szintűekig bezárólag – kell megszervezniük. Most olyan stílusra van szükség, amelyre jellemző a konkrétság, az agilitás, a következetesség, a szavak és a tettek egysége, a leghatékonyabb eszközök és módszerek megválasztása,

az emberek véleményének figyelembevétele, valamennyi társadalmi erő tevékenységének céltudatos összehangolása.

Gyökerestül fel kell számolnunk a tehetetlenséget, a formalizmust, a közömbösséget, azt a szokást, hogy üres és végnélküli szövegszerűséggel megkerüljük a lényegét, fel kell számolnunk azokat a kísérleteket, amelyek azt a látszatot keltik, hogy „igazodunk az átalakításhoz”.

A kongresszus egyik legfőbb következtetése: minden pártbizottságnak mint a politikai irányítás tényleges szervének kell cselekednie. A XXVII. kongresszus fő irányvonalának megvalósításáért folytatott egész harcunk sikerét végső soron az határozza meg, hogy a nagy néptömegek mennyire tudatosan vesznek részt a kommunista építésben. Minden tőlünk függ, elvtársak. Itt az ideje, hogy energikusan és egységesen cselekedjünk. A párt felszólít minden kommunistát, minden szovjet embert, hogy tevékenyen kapcsolódjon be abba a nagy munkába, amelynek célja: terveink megvalósítása, a szovjet társadalom tökéletesítése, szocialista szülőházánk megújítása.

Eltársak! A kongresszus ismételten bebizonyította, hogy a szocializmus és a béke, a béke és az alkotás elszakíthatatlanok egymástól. A szocializmus nem teljesítené történelmi küldetését, ha nem állna élére annak a harcnak, amelynek célja: megszabadítani az emberiséget a háborútól és az erőszaktól való félelem terhétől. A szovjet politika fő célja: biztonságos és igazságos világot minden nép számára. Mi úgy gondoljuk, hogy a háború és a háborús készülődés elleni harc, a gyűlölet és az erőszak propagálása elleni harc szerves része annak, hogy az összes nemzetközi kapcsolatok demokratikusabbakká váljanak, ténylegesen javuljon a politikai légkör bolygónkon.

A nukleáris veszély egy szempontból egy szintre hozta az államokat: a nagy háborúban senkinek sem adatik meg, hogy távol tartsa magát, vagy hogy más bajából húzzon hasznot. Az egyenlő biztonság a kor ellentmondást nem tűrő parancsa. És ennek biztosítása mindinkább olyan feladat lesz, amelyet csak politikai eszközökkel lehet megoldani. Ideje, hogy az államok közötti kapcsolatok a fegyvereknél szilárdabb alapokra épüljenek. Más alternatívát nem látunk és nem keresünk.

Sajnos azonban a nemzetközi közösségben még mindig akadnak olyanok, akik különleges, csak számukra megfelelő biztonságra tartanak igényt. Erről tanúskodik a Washingtonban uralkodó észjárás. Ott a korábbiakhoz hasonlóan az erőpolitika a kelendő, amelyet továbbra is a legmeggyőzőbb érvek tekintenek a világpolitikában. Úgy tűnik fel, vannak, akik egyszerűen félnek attól a lehetőségtől,

hogy komoly, hosszú távú felmelegedés következik be a szovjet-amerikai kapcsolatokban, az egész nemzetközi helyzetben.

Ilyen helyzettel nem először kerülünk szembe. A militarista, agresszív erők természetesen most is szeretnék tartósítani, állandósítani a szembenállást. Nos, elvtársak, nekünk mit kell tennünk? Becsapni az ajtót? Nincs kizárva, hogy éppen erre ösztökélnek bennünket. De mi pontosan tudatában vagyunk az ország sorsáért, a béke sorsáért érzett felelősségünknek. S éppen ezért nem szándékozunk kezére játszani azoknak, akik szeretnék rákényszeríteni az emberiséget, hogy hozzászokjon a nukleáris veszélyhez, a fegyverkezési versenyhez.

A szovjet külpolitika célja: a kölcsönös megértés, a párbeszéd keresése, az, hogy megszilárduljon a békés egymás mellett élés mint az államok közötti kapcsolatok általános normája. Nekünk megvan mind a világos elképzelésünk arról, hogyan lehet ezt elérni, mind a konkrét programunk arra, hogy mit kell tenni a béke megőrzése és megszilárdítása érdekében.

A Szovjetunió komolyan és nyíltan, aktívan és becsületesen tevékenykedik és fog tevékenykedni a nemzetközi színtéren. Az a szándékunk, hogy állhatatosan, kezdeményezően törekszünk a nukleáris fegyver felszámolására, a fegyverkezési verseny radikális korlátozására, valamennyi állam számára megbízható, egyenlő nemzetközi biztonság kiépítésére. A kongresszusi küldöttek felszólalásaikban erőteljesen és szenvedélyesen kifejtették, hogy a béke megőrzése, a fegyverkezési verseny megfékezése – parancs. Ezt a parancsot a párt következetesen végrehajtja.

Azzal a felhívással fordulunk a más társadalmi rendszerű államok vezetőihez, hogy tanúsítsanak felelősséget abban a kérdésben, amely napjainkban a világpolitika kulcskérdése, nevezetesen a háború és béke kérdésében.

Az SZKP és a szovjet állam mindent megtesz azért, hogy népünk a szilárd béke, a szabadság légkörében végezhesse munkáját. Pártunknak, a szovjetek országának, mint azt a kongresszus ismételten megerősítette, sok szövetségese, követője és partnere van külföldön az emberiség békéjéért, szabadságáért és haladásáért vívott harcban.

Őszintén örülünk, hogy itt látjuk a szocialista államok vezetőit. Engedjék meg, hogy a kongresszus nevében szívből jövő köszönetünket fejezzük ki ezen országok kommunista pártjainak és népeinek a Szovjetunió Kommunista Pártjával, a Szovjetunióval való szolidaritásért.

Ez az év a szocialista államokban működő számos testvérpártunk számára is a kongresszus éve. Sokban hasonlóak azok a problémák és feladatok, amelyeket maga a történelem fejlődése állít a hatal-

mon levő kommunista pártok elé. És ezeket a kérdéseket megválaszolva, minden párt hozzájárul a világszocializmus közös tapasztalatai kincsestárának gazdagításához. Sok sikert önöknek, kedves barátaink!

Az SZKP hálás azokért a meleg szavakért, amelyeket a kommunista, forradalmi-demokratikus, szocialista és szociáldemokrata pártok, a demokratikus, a felszabadító, a háborúellenes erők és mozgalmak képviselői intéztek hozzá. Nagyra értékeljük, hogy megértik és támogatják az átfogó nemzetközi biztonsági rendszer megteremtésének eszméjét, amelyet kongresszusunk vetett fel, valamint azt a tervet, hogy századunk végéig fel kell számolni a nukleáris fegyvert. Az SZKP meg van győződve arról, hogy ezek megfelelnek minden nép, minden ország, az egész emberiség valódi érdekeinek.

Elvtársak! Kongresszusunk megmutatta, hogy a társadalmi fejlődés mostani döntő szakaszában a lenini párt történelmi feladatainak magaslatán áll. Szeretném kijelenteni erről az emelvényről az egész pártunkat képviselő küldöttek nevében: mi, kommunisták, nagyra becsüljük a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, minden szovjet ember bizalmát. A nép, a haza, a szocializmus és a béke érdekei számunkra mindenek fölött állnak. Erőnket, energiánkat nem kímélve végrehajtjuk a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVII. kongresszusa által kijelölt feladatokat.

A Szovjetunió Kommunista Pártja új szövegezésű programja

ELFOGADTA AZ SZKP XXVII. KONGRESSZUSA

Bevezetés

A szovjetek országa, a nagy októberi szocialista forradalom szülötte, nagy és dicsőséges utat tett meg. A kommunista párt vezetésével világtörténelmi jelentőségű győzelmeket aratott. Az SZKP, következetesen kifejezve a munkásosztály, az összes dolgozók érdekeit, a marxista-leninista tanítással, a forradalmi harc és a szocialista építés igen gazdag tapasztalataival felvértezve, magabiztosan vezeti a szovjet népet a kommunista alkotás és a béke útján.

A párt méltó örökösként – a kommunisták első programdokumentumában, „A Kommunista Párt kiáltványá”-ban meghirdetett eszméknek, nevezetesen a társadalom szocialista átalakítása eszméinek, a párizsi kommün halhatatlan hősei elévülhetetlen tetteinek, a nemzetközi munkásosztály és az oroszországi forradalmi demokratikus mozgalom forradalmi hagyományainak örököseként – lépett a politikai színtérre.

Karl Marx és Friedrich Engels, a tudományos kommunizmus megalapítói, az osztályharc történelmi tapasztalataira, a progresszív emberi gondolkodás eredményeire támaszkodva feltárták a társadalmi fejlődés objektív törvényeit, elméletileg bebizonyították a kapitalizmus összeomlásának elkerülhetetlenségét, és megalapozták a proletariátusnak mint az új, kommunista társadalom megteremtőjének világtörténelmi küldetését. Lelkesítő felhívásuk – „Világ proletárjai, egyesüljetek!” – mindmáig a munkásmozgalom harci jelszava.

Marx és Engels ügyének zseniális folytatója, Vlagyimir Iljics Lenin az új történelmi körülmények között sokoldalúan továbbfejlesztette tanításukat, választ adott a kor fő kérdéseire, felvértezte a munkásmozgalmat a szocialista forradalom és a szocialista építés elméletével, a háború és a béke kérdéseire vonatkozó nézetek tudományos rendszerével.

A marxizmus-leninizmus egységes forradalmi tanítás. A nagy Lenin által alapított párt eleven megtestesülése a tudományos szocializmus munkásmozgalommal való egyesítésének, az elmélet és a gyakorlat megbonthatatlan egységének. A marxizmus-leninizmus pártja a forradalmi cselekvés pártja volt és az is marad.

Az SZKP minden történelmi szakaszban a programjaiban tudományosan megalapozott feladatok megoldásán munkálkodott.

A bolsevik párt, miután II. kongresszusán, 1903-ban elfogadta első programját, harcba vezette Oroszország munkásosztályát, parasztságát, minden dolgozóját a cári önkényuralom, azután pedig a tőkés rend megdöntéséért, három oroszországi forradalom tüzén ment keresztül. 1917 októberében a munkásosztály kezébe vette a politikai hatalmat. A történelemben először jött létre munkás-paraszt állam. *Megkezdődött az új világ építése.*

VIII. kongresszusán, 1919-ben a párt elfogadta második programját, feladatul tűzte ki a szocializmus felépítését. Járatlan utakon haladva, hihetetlen nehézségeket leküzdve, példátlan hősiességet tanúsítva a szovjet nép, a kommunista párt vezetésével, végrehajtotta a szocialista építés Lenin által kidolgozott tervét. *Országunkban a szocializmus valósággá lett.*

XXII. kongresszusán, 1961-ben a párt elfogadta harmadik programját, és óriási munkába kezdett a kommunista építés minden területén. A szovjet társadalom nagy eredményeket ért el a termelőerők, a gazdasági és társadalmi viszonyok, a szocialista demokrácia, a kultúra fejlesztésében, az új ember formálásában. *Az ország a fejlett szocializmus szakaszába lépett.* Megnőtt a Szovjetuniónak mint az elnyomás, az agressziók és háborúk imperialista politikája ellen, a békéért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért folytatott harc hatalmas tényezőjének a szerepe.

Az elfogadása óta eltelt idő igazolta a harmadik program fő elméleti és politikai tételeinek helyességét. Egyszersmind a felhalmozott tapasztalatok, az ország belső életében és a nemzetközi színtéren történt változások tudományos feldolgozása lehetővé teszik, hogy pontosabban és konkrétabban meghatározzuk a szovjet társadalom fejlődési távlatait, a végső cél, a kommunizmus elérésének útjait és eszközeit, a nemzetközi politika feladatait az új történelmi körülmények között.

Az SZKP harmadik programja mostani szövegezésében előírja a szocializmus tervszerű és sokoldalú tökéletesítését, a szovjet társadalom további előrehaladását a kommunizmus felé az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása alapján. Ez a békéért és a társadalmi haladásért folytatott harc programja.

I. Korunk fő tartalma – a kapitalizmusból a szocializmusba és a kommunizmusba való átmenet

1. A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM ÉS A SZOCIALIZMUS FELÉPÍTÉSE A SZOVJETUNIÓBAN

Az emberiség világtörténelmi fordulata a szocializmus felé, amely az októberi forradalommal kezdődött, a társadalmi fejlődés törvényszerű eredménye.

A kapitalizmus az utolsó kizsákmányoló rendszer az emberiség történelmében. Nagy lendületet adott a termelőerők fejlődésének, de később a társadalmi fejlődés akadályává vált.

A kapitalizmus története fő ellentmondása – a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás magántőkés formája közötti ellentmondás – elmélyülésének a története, a munkásosztály, minden dolgozó fokozódó kizsákmányolásának története, a munka és a tőke, az elnyomottak és az elnyomók közötti harc éleződésének, a gazdasági válságoknak, a társadalmi-politikai megrázkódtatásoknak, a dolgozó embereknek rengeteg szenvedést okozó hódító háborúknak és konfliktusoknak a története.

A tőke koncentrációjának és centralizációjának folyamatában a XX. század elejére kialakultak a tőkések erős monopolista szövetségei, amelyek megkaparintották a kulcspozíciókat az egész gazdasági és politikai életben. A kapitalizmus fejlődésének legfelső és utolsó szakaszába – az imperializmus szakaszába lépett. Lenin szavaival élve az „imperialista kapitalizmus a nemzetek legnagyobb elnyomója lett”, az agresszív háborúk fő forrásává vált.

Az imperializmus szakaszában kialakultak az anyagi feltételek a tőkés termelési viszonyoknak szocialista termelési viszonyokkal való felváltásához, megérlelődnek a győzelmes szocialista forradalom objektív és szubjektív feltételei. A régi társadalom forradalmi átalakítójának és az új társadalom megteremtőjének küldetését a történelem a munkásosztályra ruházta. E küldetés teljesítésével a munkásosztály nemcsak saját osztályérdekeit fejezi ki, hanem minden dolgozó érdekeit is.

Oroszországban rendkívüli erővel nyilvánultak meg az imperializmusnak a cári elnyomással, a jobbágyrendszer maradványaival súlyosbított ellentmondásai. Oroszország a nemzetközi imperializmus leggyengébb láncszeme, ellentmondásainak csomópontja lett. Pontosan ide tevődött át a világ forradalmi mozgalmának központ-

ja. Az oroszországi proletariátusra hárult az az igen nehéz és felelősségteljes feladat, hogy elsőként szakítsa szét a burzsoázia világuralmának láncát. Ezt csak az új típusú pártnak, a proletariátus harci forradalmi szervezetének a vezetésével lehetett végrehajtani.

A bolsevik párt megalakulása fordulópontra lett az oroszországi és a nemzetközi munkásmozgalom történetében. A párt megalakulása a társadalmi fejlődés, a proletariátus osztályharca objektív szükségleteinek kifejeződése, a tudományos előrelátás gyümölcse, Lenin és a köréje tömörült marxisták lankadatlan politikai és szervezőmunkájának eredménye. Az a lenini felhívás, hogy „Adjatok nekünk egy forradalmárokból álló szervezetet – kifordítjuk sarkából Oroszországot!” lelkes visszhangra talált az oroszországi munkások, a haladó emberek, a dolgozó nép legjobbjainak fejében és szívében. Lenin kidolgozta a párt ideológiai, politikai és szervezeti alapelveit, a tömegek között végzett munka módszereit. Az új típusú párt a revizionizmus és a jobboldali opportunizmus, a dogmatizmus és a balos kalandorság elleni könyörtelen harcban jött létre és erősödött.

Az 1905–1907-es forradalom – az imperializmus korának első népi forradalma – megmutatta a munkásosztály erejét, bevezetője volt a proletariátus későbbi győzelmeinek. Az 1917-es februári polgári demokratikus forradalom elsöpörte a cárizmust. De nem szabadította meg a néptömegeket a társadalmi és a nemzeti elnyomástól, az imperialista háború terheitől, nem oldotta fel az oroszországi társadalmat gyötrő ellentmondásokat. A kor sürgető parancsa lett a szocialista forradalom.

Oroszország munkásosztályát magas fokú forradalmiság és szervezettség jellemezte. Élén a politikai ütközetekben megedződött, az élenjáró forradalmi elmélet birtokában levő bolsevik párt állt. Lenin felvértezte a pártot a harc világos távlatával, kidolgozta azt a tanítást, hogy lehetséges a proletárforradalom győzelme az imperializmus körülményei között kezdetben egy vagy néhány országban.

A bolsevik párt felhívására és vezetésével a munkásosztály döntő csatába indult a tőke uralma ellen. A párt egyetlen hatalmas áradatban egyesítette a proletárok harcát a szocializmusért, a parasztok harcát a földért, Oroszország elnyomott népeinek nemzeti felszabadító harcát az imperialista háború ellen, a békéért folyó népi mozgalmat, és a tőkés rend ellen, annak megdöntésére fordította.

A nagy októberi szocialista forradalom fordulópontra lett a világ-történelemben, meghatározta a világfejlődés fő irányát és fő tendenciáit, elindított egy visszafordíthatatlan folyamatot – a kapitalizmusnak az új, kommunista társadalmi-gazdasági alakulattal való felváltását.

A történelemben először jött létre és szilárdult meg a proletárdik-

tatúra állama. A munkásosztály, maga körül tömörítve minden dolgozót, hozzálátott a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet bonyolult feladatainak megoldásához, az új társadalom alapjainak lerakásához.

A politikai hatalom kivívása, a polgárháború frontjain aratott győzelmek, a külföldi katonai intervenció szétzúzása, az új élet építésének kibontakozó távlatai hatalmas erővel és energiával töltötték el a dolgozókat. A dolgozók leküzdötték a nélkülözéseket és a nehézségeket, amelyeket a gazdasági összeomlás, a burzsoázia ellenforradalmi összeesküvése és szabotázsja, az ország műszaki-gazdasági és kulturális elmaradottsága okozott. Az osztályharc az átmeneti időszakban éles összeütközésekhez vezetett. Az ellenséges tőkés környezet elkeseredett támadásokat intézett, számtalan katonai és politikai provokációt követett el a szovjetek országa ellen.

A párt, a tömegek lelkesedésére támaszkodva, visszaverve a jobboldali és „baloldali” opportunisták támadásait, megszilárdította eszmei-politikai és szervezeti egységét, következetesen megvalósította a szocializmus felépítésének lenini fő irányvonalát.

A nép kezébe kerültek az alapvető termelési eszközök. A föld, a gyárak, az üzemek, a bankok *államosítása* biztosította a feltételeket a szocialista társadalmi tulajdon megszilárdulásához és fejlődéséhez, a gazdaság tervszerű rendszerének a megszervezéséhez. Az ország *iparosítása* ipari nagyhatalommá tette a Szovjetuniót. Nagy fordulatot hozott a gazdasági viszonyokban, a parasztság egész életmódjában a mezőgazdaság *kollektivizálása*. Szilárd társadalmi-gazdasági alapra helyeződött a munkásosztály és a parasztság szövetsége. A *kulturális forradalom* eredményeképpen megszűnt az írástudatlanság, tág teret kapott a dolgozó ember alkotó erejének fejlődése, szellemi kibontakozása, kialakult a szocialista értelmiség. A marxista-leninista ideológia uralkodóvá vált a szovjet emberek tudatában.

A szocializmus kiemelkedő vívmánya – *a nemzeti kérdés megoldása*. Október győzelme örökre véget vetett a nemzeti elnyomásnak, a nemzetek és etnikai csoportok egyenlőtlenségének. Óriási szerepe volt annak, hogy a szabad, egyenjogú népek önként egyesültek egy egységes, soknemzetiségű államban – a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében. A szocialista építés biztosította az egykori nemzetiségi peremvidékek gyors gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését. Megszűnt a nemzeti széthúzás, az élet normájává vált a testvéri barátság, a szoros együttműködés és a kölcsönös segítségnyújtás a Szovjetunió valamennyi népe között.

Mindez azt jelentette, hogy világtörténelmi jelentőségű társadalmi fordulat történt: örökre vége a magántulajdon évszázados uralmának, megszűnt az ember ember által való kizsákmányolása.

A munkásosztálynak, a kolhozparasztoknak, a népi értelmiségnek, valamennyi etnikai csoport dolgozóinak közös érdekei alapján kialakult a szovjet társadalom társadalmi-politikai és ideológiai egysége. A dolgozó ember az ország teljes jogú gazdájává lett. *A Szovjetunióban alapjában véve felépült a szocialista társadalom.*

Az új rend nagy megpróbáltatása volt a nagy honvédő háború. A szovjet nép és fegyveres erői, a párt köré tömörülve, példátlan hősiességet tanúsítva, megsemmisítő vereséget mértek a német fasiszmusra, az imperialista világreakció rohamosztagára. Győzelmével a Szovjetunió döntő módon hozzájárult Európa népeinek a náci rabság alól való felszabadításához, az egyetemes civilizáció megmentéséhez. A fasiszta Németország és a militarista Japán szétzúzása újabb lehetőségeket teremtett a népeknek a békéért, a demokráciáért, a nemzeti felszabadulásért és a szocializmusért vívott harcához. A szovjet nép győzelme eredményeképpen nagyot nőtt a szovjet állam nemzetközi tekintélye.

A Szovjetunió rövid idő alatt begyógyította a háború ütötte súlyos sebeket, jelentősen erősítette tudományos-technikai és védelmi potenciálját, megszilárdította nemzetközi pozícióit. *A szocializmus teljesen és véglegesen győzött országunkban.*

Az elért eredményekre támaszkodva a szovjet társadalom magabiztosan haladt előre a gazdasági, a társadalmi-politikai és a szellemi fejlődésben. Az országban kialakult az egységes népgazdasági komplexum. Az ország északi és keleti részén újabb nagy gazdasági körzeteket vontak be a gazdasági vérkeringésbe, javult a természet-használat. Jelentősen nőtt a nemzeti jövedelem, a társadalmi munka termelékenységéé. Lényegesen emelkedett a népjólét, óriási lakásépítési program valósult meg, gyarapodott a nép szellemi gazdagsága, megtörtént az áttérés az általános középfokú oktatásra, kiemelkedő sikereket ért el a szovjet tudomány és technika. A Szovjetunióban épült meg az első atomerőmű és az első atom-jégtörőhajó, itt bocsátották fel az első műholdat, innen indult útjára az első, embert szállító űrhajó.

Megszilárdultak a szocialista társadalmi viszonyok. Kialakult az emberek új társadalmi és internacionális közössége – a szovjet nép. A proletárdiktatúra állama össznépi szocialista államba nőtt át.

Bolsevik elvhűséggel és önkritikával, a tömegek támogatásával a párt nagy munkát végzett, hogy felszámolja a személyi kultusznak, a párt- és állami vezetés lenini normáitól való eltérésnek a következményeit, kijavítsa a szubjektivist, voluntarista hibákat. Tovább fejlődött a szovjet demokrácia, megszilárdult a szocialista törvényesség.

A szovjet nép állhatatos munkája, a gazdaságban, a társadalmi és politikai szférában, a tudományban és a kultúrában elért nagy siker-

rek révén országunk újabb történelmi mérföldkőhöz, a fejlett szocializmus szakaszához érkezett.

A szocializmus történelmi vívmánya a hadászati paritás megteremtése a Szovjetunió és az Egyesült Államok, a Varsói Szerződés Szervezete és a NATO között. Ez megszilárdította a Szovjetunió, a szocialista országok, valamennyi haladó erő pozícióit, keresztülhúzta az imperializmus agresszív köreinek olyan számításait, hogy győzhetnek egy nukleáris világháborúban. Ez az egyensúly a béke megőrzésének és a nemzetközi biztonság fenntartásának komoly tényezője.

A Szovjetunió, a többi szocialista ország tapasztalatai meggyőzően demonstrálják az új társadalomnak, az emberi haladás kapitalizmust meghaladó fokának vitathatatlan társadalmi-gazdasági, eszmei és erkölcsi előnyeit, választ adnak olyan kérdésekre, amelyeket a tőkés rend képtelen megoldani.

A szocializmus olyan társadalom, amely ezt írja zászlajára: „mindent az ember nevében, mindent az ember javára”. A szocializmus olyan társadalom, amelyben:

- a termelési eszközök a nép kezében vannak, örökre véget vetettek az ember ember által való kizsákmányolásának, a társadalmi elnyomásnak, a kiváltságos kisebbség uralmának, embermilliók nyomorának és írástudatlanságának;

- rendkívül tág tere nyílt a termelőerők dinamikus és tervszerű fejlődésének, a tudományos-műszaki haladás nem munkanélküliséget okoz, hanem állandóan növeli az egész nép jólétét;

- biztosítva van az egyenlő jog a munkához és a munka díjazásához a „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint” elvével összhangban, a lakosság olyan szociális javakat élvez, mint az ingyenes egészségügyi ellátás, oktatás, minimális bérű lakás;

- megszilárdult a munkásosztály, a kolhozparaszttság és az értelmiség megbonthatatlan szövetsége, a férfiaknak és a nőknek egyenlő jogai vannak és vannak garanciák e jogok gyakorlására, a fiatalok előtt nyitva áll a biztos út a jövőbe, garantálva van a munka veteránjainak szociális ellátottsága;

- megszűnt a nemzetek jogegyenlőtlensége, kialakult valamenynyí nemzet és etnikai csoport gyakorlati jogegyenlősége, barátsága és testvérisége;

- megteremtődött és fejlődik az igazi demokrácia – a népért és a nép által gyakorolt hatalom; biztosítva van az állampolgárok széles körű és teljes jogú részvétele a termelés irányításában, az állami és a közügyek intézésében;

- a szabadság, az emberi jogok, a személyi méltóság eszméi reális tartalmat kaptak, biztosítva van a jogok és kötelességek egysége, egyforma törvények és erkölcsi normák érvényesek, egyforma fe-

gyelem vonatkozik mindenkire, egyre kedvezőbb feltételek alakulnak ki a személyiség sokoldalú fejlődéséhez;

– uralkodik a valóban humanista marxista-leninista ideológia, a néptömegek hozzáférhetnek az ismeretek minden forrásához, létrejött az élenjáró szocialista kultúra, amely magában foglalja az egyetemes kultúra legjavát;

– kialakult a társadalmi igazságosságon, a kollektívizmuson és az elvtársi kölcsönös segítségnyújtáson alapuló szocialista életmód, amely létbiztonságot ad a dolgozó embernek, szellemileg és erkölcsileg felemeli őt mint az új társadalmi viszonyoknak, saját sorsának alakítóját.

A szocializmus olyan társadalom, amelynek szándékai és tettei a nemzetközi szintén a függetlenségre és a társadalmi haladásra törekvő népek támogatására irányulnak, a fő feladatnak, a béke megőrzésének és megszilárdításának vannak alárendelve.

A történelmi fejlődés új szakaszában teljes nagyságában állt pártunk, a szovjet nép előtt a feladat, hogy minden vonatkozásban tökéletesítsük a szocialista társadalmat, teljesebben és hatékonyabban használjuk fel lehetőségeit és előnyeit a kommunizmus felé való további előrehaladás érdekében.

2. A HALADÁS ÉS A REAKCIÓ ERŐI KÖZÖTTI HARC A MAI VILÁGBAN

A társadalmi felszabadulás világtörténelmi jelentőségű folyamata során, amelyet elindított a nagy októberi forradalom, a német fasiszmus és a japán militarizmus szétzúzása után megdöntötték a kizsákmányolók hatalmát több országban – Európában, Ázsiában, majd Amerikában is. *A szocializmus, amely kezdetben a mi országunkban lett valósággá, világrendszerre vált.* Az új társadalom felépítésének marxista-leninista elmélete nemzetközi méretekben állta ki a gyakorlat próbáját, a szocializmus megszilárdult a Föld hatalmas térségein, emberek százmilliói haladnak a kommunista civilizáció megteremtésének útján. Egyre újabb és újabb népek vonják meg bizalmukat a kapitalizmustól, nem akarják összekötni vele saját fejlődésük távlatait, állhatatosan keresik országaikban a szocialista átalakításokhoz vezető utakat, és meg is találják őket.

A szocializmus sikerei már csak azért is impozánsak, mert történelmileg hallatlanul rövid idő alatt értük el őket, olyan körülmények között, amikor az imperializmus szüntelenül nyomást gyakorolt ránk – a gazdasági nyomástól és az ideológiai diverzióktól egészen odáig, hogy közvetlenül is megpróbálkozott ellenforradalmi puccsok és katonai agresszió szervezésével.

A szocialista országokban felhalmozott tapasztalatok jelentősége elévülhetetlen. Az elmúlt évtizedek gazdagították a szocialista építés gyakorlatát, szemléletesen megmutatták a szocializmus világának sokféleségét. Ezeknek az évtizedeknek a tapasztalata egyszerűen azt is bizonyítja, milyen óriási jelentőségűek *a szocializmus olyan általános törvényszerűségei*, mint a dolgozók hatalma a munkásosztály vezető szerepének érvényesülésével; a társadalmi fejlődés irányítása a tudományos szocializmus ideológiájával felvértezett kommunista párt által; az alapvető termelési eszközök társadalmi tulajdonbavétele és ennek alapján a gazdaság tervszerű fejlesztése a nép érdekében; a „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint” elv érvényesítése; a szocialista demokrácia fejlesztése; minden nemzet és etnikai csoport egyenjogúsága és barátsága; a forradalmi vívmányok megvédése az osztályellenség merényleteivel szemben.

Az általános törvényszerűségek felhasználása az egyes szocialista országok konkrét körülményei között biztosítja ezen országok magabiztos előrehaladását, a növekedési nehézségek leküzdését és a kialakuló ellentmondások idejében való feloldását, ez a kormányzó kommunista pártok reális hozzájárulása a szocialista fejlődés közös folyamatához.

A szocializmus létrehozta a nemzetközi kapcsolatok új, korábban ismeretlen típusát, a szocialista államok között fejlődő kapcsolatokat. Ezeknek a kapcsolatoknak a szilárd alapja a társadalmi-gazdasági és politikai rendszer azonos típusú volta; a marxista-leninista ideológia; az osztályszolidaritás; a barátság, az együttműködés és a kölcsönös segítségnyújtás az új társadalom építésével és megvédésével összefüggő feladatok megoldásában; a harc a békéért, a nemzetközi biztonságért és a társadalmi haladásért; minden állam egyenjogúsága, függetlenségének és szuverenitásának tiszteletben tartása.

A szocialista internacionalista kapcsolatok a legteljesebben *a szocialista közösségben* testesültek meg. A közösség országai – a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának, a Varsói Szerződés Szervezetének tagállamai –, amelyeket az alapvető érdekek és célok közössége, a széles körű, sokoldalú együttműködés fűz össze, koordinálja nemzetközi akcióikat. A történelem korábban nem ismerte az országoknak olyan közösségét, amelyben senkinek nincsenek és nem is lehetnek különleges jogai és kiváltságai, amelyben a nemzetközi kapcsolatok valóban a népek közötti kapcsolatokká váltak, amelyben a különböző szinteken – a legfelsőbb párt- és állami vezétéstől egészen a dolgozó kollektívákig – gyümölcsöző kapcsolatok alakultak ki és fejlődnek. A közösség megsokszorozza a testvéri ál-

lamok erejét a szocialista építésben, elősegíti biztonságuk megbízható garantálását.

Magából a szocializmus lényegéből fakad az az objektív szükség-szerűség, hogy a szocialista országok egyre jobban közeledjenek egymáshoz. A tőkés világban az egyenlőtlen gazdasági, társadalmi-politikai és kulturális fejlődés törvénye érvényesül, az erős országok a gyengébbek kifosztása révén gazdagodnak, és mindenképpen igyekeznek konzerválni a gyengébbek elmaradását, a szocializmus viszont megteremti a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a kevésbé fejlett országok az élenjárók szintjére emelkedjenek. Minél magasabb és minél közelebb van egymáshoz a szocialista országok fejlettségi szintje, annál gazdagabb és mélyebb együttműködésük, annál szervezettebb egymáshoz való közeledésük folyamata.

A szocialista világrendszer kialakulásával, a szocialista közösség létrejöttével és megszilárdulásával *gyökeresen megváltoztak a nemzetközi erőviszonyok* a társadalmi haladásért, a demokráciáért, a nemzeti szabadságért és a békéért küzdő népek javára. A szocialista közösség tekintélyes erő korunkban, nélküle egyetlen világpolitikai kérdés sem oldható meg; a szocialista közösség a béke szilárd támasza, a nemzetközi kapcsolatok egészséges, békés, demokratikus elveinek legkövetkezetesebb védelmezője, a fő akadály az imperialista reakció útjában.

A szocializmus fiatal, jövőorientált világával szemben áll a még mindig erős és veszélyes, de már a delelőpontján túljutott kapitalizmus kizsákmányoló világa. *Mélyül a kapitalizmus általános válsága.* Feltartóztathatatlanul szűkül uralmi szférája, mind nyilvánvalóbb, hogy történelmileg halálra van ítélve.

A jelenkori kapitalizmus sok tekintetben különbözik a XX. század elejének, sőt közepének kapitalizmusától. Az állammonopolista kapitalizmusban, amely egyesíti a monopóliumok és az állam erejét, egyre élesebb a konfliktus a gigantikussá nőtt termelőerők és a tőkés termelési viszonyok között. Fokozódik a gazdaság belső instabilitása, ami kifejeződik általános növekedési ütemének lassulásában, a ciklikus és strukturális válságok összefonódásában és mélyülésében. Krónikus rákfenévé vált a tömeges munkanélküliség, az infláció, hatalmas méreteket öltenek a költségvetési hiányok és az államadósságok.

A termelés tőkés koncentrációjának és internacionalizálódásának egyenes következménye a transznacionális társaságok megerősödése; ezek óriási profitokat szereznek a dolgozók világméretű kizsákmányolása révén. Nemcsak a felszabadult államok szuverenitását ássák alá, hanem a fejlett tőkés országok nemzeti érdekeit is veszélyeztetik.

A monopolista burzsoázia állandó manőverezéssel próbál alkal-

mazkodni a megváltozott helyzetéhez. A tőkés állam, a többi közt a költségvetés révén, újra felosztja a nemzeti jövedelem jelentős részét a nagytőke javára, igyekszik a maga szolgálatába állítani a legújabb tudományos-műszaki eredményeket. A kizsákmányolás mechanizmusa bonyolultabb, kifinomultabb lett. Egyre nagyobb profitot sajtolnak ki a dolgozók képzettségéből, intellektuális erejéből és idegenergiájából.

A világszocializmus növekvő hatásának körülményei között a dolgozók osztályharca időnként arra készteti a tőkéseket, hogy részleges engedményeket tegyenek, bizonyos mértékig javítsák a munkakörülményeket, növeljék a béreket, javítsák a szociális ellátást. Ezt azért teszik, hogy megőrizzék a legfontosabbat, a tőke uralmát. Az effajta manőverezés azonban mind gyakrabban párosul erőszakos cselekményekkel, a monopóliumoknak és a polgári államnak a dolgozók életszínvonala ellen intézett közvetlen támadásával.

A kapitalizmusban súlyos szociális következményei vannak a tudományos-technikai forradalomnak. Az utcára tett dolgozók millióinak sorsa a szakmai képzettség kopása, a nélkülözés, a jövőbe vetett hit elvesztése. A fiatalok jelentős része nem tudja hasznosítani ismereteit, szenved, mert kilátástalannak tartja helyzetét. A tömeges munkanélküliség a gazdasági fellendülés idején is megmarad, és további növekedésének reális perspektívája a kapitalizmust mint társadalmi rendszert súlyos megrázkódtatásokkal fenyegeti.

A monopóliumok kulcspozíciókat foglaltak el a gazdaság agrárszektorában. Farmerek tömegét szorítják ki a termelésből, azok viszont, akiknek sikerül talpon maradniuk, csak emberfeletti munkával és nélkülözések árán tudják tartani magukat. E farmercsaládok sorsa teljes egészében a piac ingadozásaitól és a monopóliumok önkényétől függ. Különösen nehéz a parasztság sorsa az egykori gyarmatokon és félgyarmatokon. A városi kis- és középvállalkozókat egyre erősebben kizsákmányolja a nagytőke, a pénzügyi függés hálójába fonja be őket.

Még a legfejlettebb tőkés országokban is sok a kisemmizett, hajléktalan, írástudatlan ember, aki még orvosi segítséget sem kap. Továbbra is létezik a nemzeti kisebbségek szegényletes diszkriminációja, megcsorbítják a nők jogait.

Politikai téren a reakció általános erősödése jellemző az imperiaлизmusra. Ott, ahol a dolgozók kemény küzdelemben kivívtak bizonyos demokratikus jogokat, az állammonopolista kapitalizmus macskasul, olykor mesterien álcázva támadja ezeket a jogokat. Számára veszélyes helyzetekben habozás nélkül alkalmazza a politikai zsarolást, az elnyomást, a terrort és a megtorló akciókat. A politikai színtéren mind aktívabb az újfasizmus. Ott, ahol a dolgozók elnyomásának hagyományos formái nem válnak be, az imperializmus zsarno-

ki rendszereket hoz létre és támogat a haladó erőkkel való közvetlen katonai leszámolás végett. A dolgozók internacionalista szolidaritásának gyengítésére törekedve az imperializmus szítja és provokálja a nemzeti egoizmust, a sovinizmust és a rasszizmust, a más népek jogainak és érdekeinek semmibebevését, nemzeti kulturális és történelmi örökségük lebecsülését.

A jelenkori kapitalizmus antihumánus ideológiája egyre nagyobb kárt tesz az emberek lelkivilágában. Az individualizmus, az erőszak, a gátlástalanság kultusza, a dühödt antikommunizmus, a kultúrának nyereszkeskedésre való felhasználása a szellemi elsivárodás terjedéséhez, erkölcsi elkorcsosuláshoz vezet. Az imperializmus idézte elő a tőkés társadalmat elárasztó tömeges bűnözés és terrorizmus hullámát. Egyre végzetesebb a burzsoá tömegtájékoztatási eszközök szerepe, amelyek az uralkodó osztály érdekében elbódítják az emberek tudatát.

A tőkés rendszeren belül mélyül az országok fejlődésének egyenlőtlensége. Az imperialisták közötti vetélkedésnek három központja alakult ki: az Egyesült Államok, Nyugat-Európa és Japán. Ezek között erősödik a konkurenciaharc a fogyasztói piacokért, a tőkebefektetési területekért, a nyersanyagforrásokért, a tudományos-műszaki haladás döntő területein való fölényért. A vetélkedés új gazdasági és politikai központjai alakulnak ki, elsősorban a Csendes-óceán térségében és Latin-Amerikában. Éleződnek az ellentétek a tőkés államok között. Egyre nagyobb felháborodást és nyugtalanságot keltenek a világban az Egyesült Államok monopóliumainak világhatalmi ambíciói és egoista politikája. Ezek a monopóliumok önző megfontolásokból készek feláldozni még a velük szövetséges államok érdekeit és biztonságát is.

Az imperializmust terheli a felelősség azért, mert óriási és egyre növekvő különbség van az ipari tőkés országoknak és a felszabadult államok többségének gazdasági fejlettségi színvonalára között, mert fennmaradtak a Földön az éhínség, a nyomor, a járványok kiterjedt övezetei.

Minél mélyebben ássa alá a történelmi fejlődés az imperializmus pozícióit, legreakciósabb erőinek politikája annál inkább ellenségesse válik a népek érdekeivel szemben. Az imperializmus elkese-redetten ellenáll a társadalmi haladásnak, megpróbálja feltartóztatni a történelem menetét, aláásni a szocializmus pozícióit, megpróbál világméretekben társadalmi revánsot venni. Az imperialista hatalmak igyekeznek koordinálni gazdasági, politikai, ideológiai stratégiájukat, igyekeznek közös frontot létrehozni a szocializmus ellen, minden forradalmi, felszabadító mozgalom ellen.

Az imperializmus nem kívánja figyelembe venni a mai világ politikai realitásait. Nem törődve a szuverén népek akaratával, meg

akarja fosztani őket attól a joguktól, hogy maguk válasszák meg a fejlődés útját, fenyegeti biztonságukat. Ez a fő oka annak, hogy a világ különböző térségeiben konfliktusok keletkeznek.

A nemzetközi reakció fellekvára az Egyesült Államok imperializmusa. Elsősorban tőle indul ki a háborús fenyegetés. Világuralmi törekvésében önkényesen egész földrészeket nyilvánít „létérdekei szférájává”. Az általa folytatott politika, amelynek lényege a hegemónizmus, a diktátum, az egyenlőtlen kapcsolatok ráerőszakolása más államokra, népellenes elnyomó rendszerek támogatása, diszkrimináció az Egyesült Államoknak nem tetsző országokkal szemben, bomlasztja az államközi gazdasági és politikai kapcsolatokat, akadályozza normális fejlődésüket.

A Vietnam elleni véres háború, Kuba hosszú évek óta tartó blokádja, a palesztin nép törvényes jogainak lábbal tiprása, a libanoni intervenció, a védtelen Grenada fegyveres elfoglalása, a Nicaragua elleni agresszív cselekmények – csupán néhány a számtalan gáztettből, amelyek az imperializmus történetének örökre a legszörnyetesebb fejezetei maradnak.

Az imperializmus hallatlanul súlyos büntetést követelt el a népek ellen azzal, hogy elindította a példátlan méretű fegyverkezési versenyt, amelybe bevonta a nukleáris és egyéb fegyverzeteket. Ez a verseny mérhetetlen profitot hoz a monopóliumoknak. Az óriási katonai kiadások súlyos teherként nyomják a dolgozók vállát. A fegyvergyártó monopóliumok, a tábornoki kar, az állami hivatalnoki kar, az ideológiai apparátus, a militarizált tudomány, katonai-ipari komplexummá egyesülve, a kalandorság és az agresszió politikájának leglelkesebb szervezői és végrehajtói lettek. A halálgyárosok és az imperialista államhatalom baljós szövetsége a szélsőséges reakció támasza, a háborús veszély állandó és egyre növekvő forrása, meggyőző bizonyítéka a tőkés rendszer politikai és társadalmi-erkölcsi tarthatatlanságának.

A jelenkori kapitalizmus semmiféle „módosítással” és manőverrel nem hatálytalanítja és nem is hatálytalaníthatja fejlődéstörvényeit, nem képes feloldani a munka és a tőke, a monopóliumok és a társadalom közötti éles ellentétet, nem képes kivezetni a történelmileg halálra ítélt tőkés rendszert a mindenre kiterjedő válság állapotából. A fejlődésnek olyan a dialektikája, hogy azok az eszközök, amelyeket a kapitalizmus a maga pozícióinak megerősítésére vesz igénybe, óhatatlanul tovább élezi valamennyi mély ellentmondását. Az imperializmus élősdi, rothadó és haldokló kapitalizmus, a szocialista forradalom előestéje.

A jelenkor alapvető forradalmi osztálya a munkásosztály volt és az is marad. A tőke világában a munkásosztály a fő erő, amely a

kizsákmányoló rendszer megdöntéséért és az új társadalom felépítéséért küzd.

Az élet igazolja a munkásosztály társadalmi szerepének növekedéséről szóló marxista-leninista tételt. A tudomány növekvő alkalmazása a termelésben magas képzettségű dolgozókkal bővíti a munkásosztály sorait. Az osztályütközetekben a munkásosztály egységbe forr, megalakítja politikai pártjait, szakszervezeteit és egyéb szervezeteit, gazdasági, politikai és ideológiai harcot folytat a kapitalizmus ellen. Növekszenek ennek a harcnak a méretei, változatosabbak a formái és gazdagodik tartalma. A proletariátus alapvető érdekei egyre sürgetőbbé teszik a munkásosztály egységének megteremtését, valamennyi osztagának együttes cselekvését.

Nem könnyű feladatok várnak a fiatal és gyorsan fejlődő munkásosztályra az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokban. Szemben áll vele mind a külföldi tőke, mind a helyi kizsákmányoló réteg, a harcban fejlődik politikai érettsége és szervezettsége.

A munkásmozgalomnak, a világforradalmi folyamat összes erőinek élcsapata a nemzetközi kommunista mozgalom. A kommunisták egyaránt küzdenek a munkásosztály közvetlen és távlati céljaiért, minden dolgozó érdekeiért, a népek társadalmi haladásáért, nemzeti felszabadulásáért, a leszerelésért és a békéért. A kommunista mozgalom korunk rendkívül befolyásos eszmei és politikai ereje.

A munkásosztály forradalmi pártjai a társadalmi fejlődés tudományos elméletét, a marxizmus-leninizmust követik, elvi osztálypolitikát folytatnak. Meg vannak győződve arról, hogy történelmileg elkerülhetetlen a kapitalizmus felváltása a szocializmussal, jól ismerik a – akár békés, akár nem békés formában végbemenő – szocialista forradalom objektív törvényszerűségeit, alkalmazni tudják a szocializmusért vívott harc általános elveit minden ország konkrét körülményei között.

A forradalmi pártok ereje abban van, hogy szilárdan védelmezik a dolgozó nép jogait és létfontosságú törekvéseit, mutatják a polgári társadalom válságos helyzetéből kivezető utat, kínálják a kizsákmányoló társadalom reális alternatíváját, társadalmi optimizmustól áthatott válaszokat adnak korunk sarkalatos kérdéseire. A forradalmi pártok országaik nemzeti érdekeinek leghívebb kifejezői és legállhatatosabb védelmezői.

A következetes osztályirányvonal növeli a kommunista pártok tekintélyét, noha az imperializmus politikai-ideológiai apparátusa egyre alattomosabban ténykedik, a kommunistákkal szemben alkalmazott diszkriminációt, a kommunisták üldözését, a nyílt kommunistaellenes propagandát összekapcsolja azoknak az elemeknek a támogatásával, akik a munkásmozgalmon belül ellenzik az osz-

tálypolitikát és az internacionalista szolidaritást, síkraszállnak a burzsoáziával való társadalmi megbékélésért, a partnerkapcsolatokért. A monopolista burzsoázia, a reakciós erők éppen azért támadják olyan dühödten a kommunistákat, mert a kommunisták azt a mozgalmat képviselik, amelynek mély gyökerei vannak a társadalmi fejlődésben, s amely kifejezi a néptömegek legfontosabb érdekeit.

Korunk jellemző vonása *a demokratikus tömegmozgalmak fel lendülése a nem szocialista világban*. A tőkés országokban mélyül az ellentét a monopóliumok és a lakosság óriási többsége között. A monopóliumok mindenhatósága ellen, a kormányzó osztályok reakciós politikája ellen vívott harcba egyre aktívabban bekapcsolódnak az értelmiségiek, az alkalmazottak, a farmerek, a városi kispolgárság, a nemzeti kisebbségek képviselői, a nőszervezetek, a fiatalok és a diákok. Különböző politikai beállítottságú emberek követelik, hogy hagyjanak fel a társadalom militarizálásával, az agresszió és a háború politikájával, vessenek véget a faji és a nemzeti diszkriminációnak, a nők jogai csorbításának, a korrupciónak, akadályozzák meg, hogy tovább romoljon a fiatal nemzedék helyzete, hogy a monopóliumok rablógazdálkodást folytassanak a természeti erőforrásokkal és szennyezzék a környezetet. Ezek a mozgalmak objektívan a reakciós imperialista körök politikája ellen irányulnak, egyesülnek a békéért és a társadalmi haladásért folyó harc közös medrében.

A világforradalmi folyamat része *a gyarmati igát lerázó országok és népek antiimperialista harca függetlenségük megszilárdításáért, a társadalmi haladásért*. A nemzeti felszabadító forradalmak és mozgalmak történelmi vívmánya, hogy összeomlott az imperializmus gyarmati rendszere, romjain több tucat önálló állam alakult, s ez lényegesen befolyásolta az erőviszonyokat a világban.

A függetlenség éveit sok ilyen ország jelentős eredményeket ért el a gazdasági és a kulturális építőmunkában, a nemzeti állami-ság megszilárdításában. Kialakultak annak a harcnak a kollektív formái, amelyet ezek az országok vívnak jogaikért a nemzetközi szinten. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a politikai függetlenség megszilárdításához, a gazdasági és társadalmi megúj-hodáshoz vezető útjukat nagyon megnehezíti a gyarmati és a félgyarmati múlt öröksége, megnehezítik az imperializmus akciói.

Az imperializmus neokolonialista politikát folytatva arra törek-szik, hogy formálissá tegye a fiatal államok által kivívott szuvereni-tást, fenntartsa, sőt fokozza ellenőrzésüket. Igyekszik bevonni őket militarista terveibe, hídfőként felhasználni agresszív globális straté-giájában. E céljaik elérése végett az imperialisták felhasználják a katonai nyomás és a gazdasági diktátum módszereit, támogatják a

belső reakciót. Még azok az országok is, amelyek régen kivívták állami függetlenségüket, például a latin-amerikai államok, kénytelenek szívós harcot folytatni az Egyesült Államok és más imperialista hatalmak monopóliumainak dominanciája ellen.

Az imperializmus, kihasználva a felszabadult országok gazdasági és technológiai függését, nem egyenjogú helyzetét a tőkés világ gazdaságban, könnyörtelenül kizsákmányolja őket, sokmilliárdos sarcot hajt be tőlük, ezzel tönkreteszi gazdaságukat. Az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országok óriási mértékben eladósodtak az iparilag fejlett tőkés államoknál, ez az eladósodás lett az egyik fontos csatorna, amelyen keresztül az imperializmus, elsősorban az amerikai imperializmus kizsákmányolja őket. Egyszersmind növekszik ezen országok népeinek ellenállása a rablás és fosztogatás politikájával szemben. Folytatják kitartó, igazságos harcukat a noekolonializmus ellen, a belügyeikbe történő beavatkozás ellen, a rasszizmus és az apartheid ellen. Ez az ellenállás objektívan kapcsolódik a népek közös antiimperialista harcához, amelyet a szabadságért, a békéért és a társadalmi haladásért vívnak.

A társadalmi haladás nagy távlatait nyitja meg a fejlődés nem kapitalista útja, *a szocialista orientáció útja*, amelyet számos felszabadult ország választott. Tapasztalataik igazolják, hogy a jelenlegi körülmények között, a jelenlegi nemzetközi erőviszonyok mellett bővültek az egykor leigázott népek lehetőségei, hogy elutasítsák a kapitalizmust, kizsákmányolókat nélkül, a dolgozók érdekeit szem előtt tartva építsék jövőjüket. Ez nagy történelmi fontosságú jelenség.

A hatalmon levő forradalmi demokratikus pártok – leküzdvé a belső és a külső reakció ellenállását – azon munkálkodnak, hogy felszámolják az imperialista monopóliumokat, a törzsi előkelőségeket, a hűbérurakat és a reakciós burzsoázia hatalmát, megszilárdítsák a gazdaság állami szektorát, ösztönözzék a szövetkezeti mozgalmat falun, növeljék a dolgozó tömegek szerepét a gazdasági és a politikai életben. Ezek az országok, függetlenségüket védelmezve az imperialisták nyomásával szemben, bővítik együttműködésüket a szocialista államokkal. Az általuk választott út megfelel a néptömegek valódi érdekeinek és vágyainak, visszatükrözi az igazságos társadalmi rendre való törekvésüket, egybeesik a történelmi fejlődés fő irányával.

Az emberiség legsúlyosabb problémája a háború és a béke kérdése. Az imperializmus két világháború okozója, amely több tízmillió emberéletet oltott ki. Az imperializmus megteremti a harmadik világháború veszélyét. Az emberi génusz vívmányait iszonyatos romboló erejű fegyver létrehozásának szolgálatába állítja. Az egész népek feláldozására kész imperialista körök politikája növeli annak

veszélyét, hogy ezt a fegyvert bevethetik. Ez végső soron globális katonai konfliktussal fenyeget, amelynek következtében nem lennének sem győztesek, sem legyőzöttek, de elpusztulhatna a világcivilizáció.

A jelenkori társadalmi-politikai harc egyik fő kérdése az, hogy milyen célra használják fel a tudományos-technikai forradalom eredményeit. Korunk tudománya és technikája lehetővé teszi, hogy biztosítsuk a Földön a javak bőségét, megteremtsük az anyagi feltételeket a társadalom virágzásához, a személyiség fejlődéséhez. És az emberi elme és kéz ezen alkotásai – az osztályönzés folytán, a tőkés világban uralkodó elit gazdagodása érdekében – az ember ellen fordulnak. Az emberiség ezzel az égbekiáltó ellentmondással lépett a XXI. század küszöbére.

A tudomány és a technika azonban önmagában nem veszélyezteti a békét. A veszélyt az imperializmus és politikája, a jelenkor legreakciósabb militarista, agresszív erőinek a politikája jelenti. Ez a veszély csak úgy szüntethető meg, ha megfékezzük ezeket az erőket.

Az éles ellentétekkel teli világban, a fenyegető katasztrófa láttán az egyetlen ésszerű, egyetlen elfogadható megoldás – *a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élése*. Ez nem csupán annyit jelent, hogy nincsenek háborúk. Ez olyan nemzetközi rend, amelyben nem a katonai erő dominálna, hanem a jószomszédság és az együttműködés, valamennyi nép javára folya a tudományos és technikai eredmények, a kulturális értékek széles körű cseréje. A munka gyümölcseit kizárólag az alkotás céljaira lehetne fordítani, ha megszűnne óriási erőforrásoknak katonai célokra való pazarlása. Az önálló fejlődés útjára lépett államok megszabadulnának a kívülről jövő merényletek veszélyétől, ami megkönnyítené haladásukat a nemzeti és a társadalmi felemelkedés útján. Kedvező lehetőségek nyílnának arra is, hogy valamennyi állam közös erőfeszítéseivel megoldják a globális problémákat. A békés egymás mellett élés megfelel minden ország, minden nép érdekeinek.

Az emberiséget soha nem fenyegette ilyen nagy veszély. De a béke megőrzésének és megszilárdításának lehetőségei sem voltak soha ilyen reálisak. A népek közös erőfeszítéssel elháríthatják és el kell hogy hárítsák a nukleáris megsemmisülés veszélyét.

Az imperializmus agresszív politikájával szemben áll a béke erőinek növekvő potenciálja. Ez a potenciál a szocialista államok aktív, következetes békepolitikája, növekvő gazdasági és védelmi ereje. Ez a potenciál az ázsiai, afrikai és latin-amerikai államok túlnyomó többségének politikája, amelyeknek létérdeke a béke megőrzése, a fegyverkezési verseny megszüntetése. Ez a potenciál a nagy néptömegek háborúellenes mozgalmi minden földrészen, amelyek a tár-

sadalmi élet tartós és befolyásos tényezőivé váltak. A reális erőviszonyok józan mérlegelése eredményeképpen a tőkés államok sok politikusa is felismeri, mennyire veszélyes a fegyverkezési verseny folytatása és bővítése.

Az SZKP abból indul ki, hogy bármilyen nagy is a békét fenyegető veszély, amelyet az imperializmus agresszív köreinek politikája okoz, *a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen. A háború elhárítható, az emberiség megmenthető a katasztrófától. Ez a szocializmusnak, a világ haladó és békeszerető erőinek történelmi küldetése.*

A világfejlődés egész menete igazolja a korunk jellegéről és fő tartalmáról adott marxista-leninista elemzést. *Korunk a kapitalizmusból a szocializmusba és a kommunizmusba való átmenet kora, a két társadalmi-politikai világrendszer történelmi versengésének kora, a szocialista és a nemzeti felszabadító forradalmak kora, a gyarmati rendszer összeomlásának kora, annak a harcnak a kora, amelyet a társadalmi fejlődés fő hajtóerői – a világszocializmus, a munkásmozgalom és a kommunista mozgalom, a felszabadult államok népei, a demokratikus tömegmozgalmak – folytatnak az imperializmus ellen, az imperializmus agresszív és elnyomó politikája ellen, a békéért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért.*

Ezeknek az erőknek az állandó növekedése és együttműködése a biztosítéka annak, hogy megvalósulnak a népeknek a békés, szabad és boldog élethez fűzött reményei. Minden egyenlőtlensége, bizonyoltsága és ellentmondásossága ellenére feltartóztathatatlan az emberiség haladása a szocializmus és a kommunizmus felé.

II. Az SZKP feladatai a szocializmus tökéletesítésében és a kommunizmusba való fokozatos átmenetben

1. A SZOVJETUNIÓN KÖMÜNISTA PERSPEKTÍVÁJA ÉS A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉS MEGGYORSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE

Az SZKP végső célja – a kommunizmus felépítése országunkban. A szocializmus és a kommunizmus az egységes kommunista formáció két egymást követő fázisa. Nincs éles határ közöttük: a szocializmus fejlődése, lehetőségeinek és előnyeinek mind teljesebb kibon-

takozása, az általános kommunista elvek rá is jellemző erősödése azt jelenti, hogy a társadalom valóban a kommunizmus felé halad.

A kommunizmus osztály nélküli társadalmi rend, amelyben a termelési eszközök össznépi tulajdonban vannak, megvalósul a társadalom minden tagjának teljes társadalmi egyenlősége, amelyben az emberek sokoldalú fejlődésével együtt az állandóan fejlődő tudomány és technika alapján növekednek a termelőerők, amelyben teljes bőségben buzog a társadalmi gazdagság minden forrása is, és megvalósul a „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint” nagy elve. A kommunizmus a szabad és öntudatos dolgozók magas szervezettségű társadalma, amelyben megvalósul a társadalmi öngazgatás, a társadalom javára végzett munka mindenki számára elsőrendű létszükségletté, felismert szükségszerűséggé válik, amelyben képességeit mindenki leghasznosabban fogja gyümölcsöztetni a nép javára.

A kommunizmus anyagi-műszaki bázisa feltételezi olyan termelőerők létrehozását, amelyek lehetővé teszik a társadalom és az egyén racionális szükségleteinek teljes kielégítését. A kommunizmusban az egész termelési tevékenység a leghatékonyabb technikai eszközök és technológiák alkalmazására épül, s biztosítja az ember és a természet harmonikus kölcsönhatását.

A kommunista formáció felső fázisában teljes mértékben megszűnik a munka és a termelés közvetlenül társadalmi jellege. A régi munkamegosztás maradványai és a vele összefüggő lényeges társadalmi különbségek végleges felszámolása eredményeképpen befejeződik a homogén társadalom kialakulása.

A kommunizmus azt jelenti, hogy a nép szocialista öngazgatásának, a szocialista demokráciának a rendszere átalakul a társadalmi szervezet magasabb formájává – kommunista társadalmi öngazgatássá. Annak mértékében, ahogyan érlelődnek a szükséges társadalmi-gazdasági és ideológiai előfeltételek, ahogyan megvalósul az állampolgárok bevonása az irányításba, megfelelő nemzetközi feltételek esetén a szocialista állam, mint azt Lenin is megjegyezte, mindinkább „az államból a nem államba” való átmenet formájává válik. Fokozatosan szükségtelenné válik az állam mint külön politikai intézmény.

A kommunista életforma elidegeníthetetlen vonása a társadalom tagjai tudatosságának, társadalmi aktivitásának, fegyelmezettségének és önfegyelmének magas foka, s ebben az életformában mindenki számára belső szükségletté és szokássá válik a kommunista együttélés egységes és általánosan elfogadott szabályainak megtartása. A kommunizmus olyan társadalmi rend, amelyben az egyén szabad fejlődése feltételezi az egész közösség szabad fejlődését.

Az SZKP nem akar találgatásokba bocsátkozni a teljes kommu-

nizmus részleteit illetően. Amilyen mértékben közeledünk a kommunizmushoz, amilyen mértékben felhalmozódnak a kommunista építés tapasztalatai, úgy gazdagodnak és konkretizálódnak az új társadalom felső fázisával kapcsolatos tudományos elképzelések.

A szocializmusnak a kommunizmusba való átnövését a társadalom fejlődésének olyan objektív törvényei határozzák meg, amelyekkel nem lehet nem számolni. Minden olyan próbálkozás, hogy előreszaladjunk, bevezessük a kommunista elveket a társadalom anyagi és szellemi érettségi szintjének figyelembevételével nélkül, mint a tapasztalatok mutatják, kudarcra van ítélve, mind gazdasági, mind pedig politikai jellegű károkat okozhat.

Az SZKP ugyanakkor abból indul ki, hogy nem engedhető meg a késlekedés az időszerű átalakítások végrehajtásában, az új feladatok megoldásában. A párt figyelembe veszi, hogy a hetvenes években és a nyolcvanas évek elején az ország fejlődésében elért vitathatatlan eredmények mellett, bizonyos kedvezőtlen tendenciák és nehézségek is jelentkeztek. Ezek jelentős mértékben azzal függtek össze, hogy nem idejekorán és nem a megfelelő módon értékelték a gazdasági helyzet változásait, annak szükségességét, hogy mélyreható változások kellenek az élet minden területén, nem volt meg a kellő állhatatosság e változások megvalósításában. Ez akadályozta a szocialista rend lehetőségeinek és előnyeinek teljesebb felhasználását, fékezte az előrehaladást.

Az SZKP úgy véli, hogy a szovjet társadalom sokoldalú fejlődése, a kommunizmushoz való fokozatos közeledése a mai belső és külső feltételek mellett úgy valósítható meg és úgy is kell hogy megvalósuljon, hogy *meggyorsítjuk az ország társadalmi-gazdasági fejlődését*. Ez a párt stratégiai irányvonala, amelynek célja: minőségi átalakítás a szovjet társadalom életének minden területén, nevezetesen: a társadalom anyagi-műszaki bázisának gyökeres megújítása a tudományos-technikai forradalom eredményei alapján; a társadalmi, mindenekelőtt a gazdasági viszonyok tökéletesítése; mélyreható változások a munka tartalmában és jellegében, az emberek anyagi és szellemi életének feltételeiben; a politikai, a társadalmi és az ideológiai intézmények egész rendszerének aktivizálása.

A párt a kitűzött feladatok sikeres megoldását összekapcsolja az *emberi tényező szerepének növelésével*. A szocialista társadalom nem funkcionálhat hatékonyan, ha nem találja meg a tömegek alkotó tevékenysége fejlesztésének új útjait az élet minden területén. Minél grandiózusabbak a történelmi célok, annál fontosabb, hogy az emberek milliói gazda módjára érdekelten, felelősségteljesen, tudatosan és aktívan vegyenek részt ezek elérésében.

A társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása alapján a szovjet társadalomnak új szinteket kell elérnie, ami a következőket jelenti:

gazdasági téren – a népgazdaságot elvileg új tudományos-műszaki és szervezési-gazdasági szintre kell emelni, át kell állítani az intenzív fejlődés vágányaira; el kell érni a társadalmi munka termelékenységének, a termékek minőségének és a termelés hatékonyságának világszínvonalát; biztosítani kell az ország egységes népgazdasági komplexumának optimális struktúráját és kiegyensúlyozottságát; jelentősen emelni kell a munka és a termelés társadalmasításának színvonalát; közelíteni kell a szövetkezeti-kolhoztulajdont az össznépi tulajdonhoz, azzal számolva, hogy a két tulajdon a jövőben összeolvad;

társadalmi téren – a munka szerinti elosztás szocialista elvének következetes megvalósításával biztosítani kell a népjólét minőségileg új szintjét; alapjában véve meg kell teremteni az osztályok nélküli társadalmi struktúrát; meg kell szüntetni a lényeges társadalmi, gazdasági, kulturális és szociális különbségeket a város és a falu között; meg kell valósítani a fizikai és a szellemi munka szerves egységét a termelési tevékenységben; erősíteni kell a szovjet népnek mint társadalmi és internacionális közösségnek az összeforrottságát; magasabb szintre kell emelni a tömegek alkotó energiáját és kezdeményezőképességét;

politikai téren – ki kell bontakoztatni a nép szocialista öngazgatását úgy, hogy teljesebben bevonjuk az állampolgárokat az államigazgatásba és a közügyek intézésébe, tökéletesítjük a választási rendszert, javítjuk a néphatalom választott szerveinek tevékenységét, növeljük a szakszervezeteknek, a Komszomolnak és más tömegszervezeteknek a szerepét, hatékonyan felhasználjuk a képviselői és a közvetlen demokrácia valamennyi formáját;

a szellemi élet terén – tovább kell erősíteni a szocialista ideológiát a szovjet emberek tudatában; teljesen meg kell honosítani a szocializmus erkölcsi elveit, a kollektívizmus és az elvtársi kölcsönös segítségnyújtás szellemét; el kell érni, hogy a lakosság nagy tömegei hozzáférhessenek a tudomány eredményeihez, a kultúra értékeihez, ki kell alakítani a sokoldalúan fejlett személyiséget.

Ezen átalakítások eredménye – a szovjet társadalom minőségileg új állapota, amely teljes mértékben kibontakoztatja a szocializmus óriási előnyeit az élet minden területén. Ezzel történelmi lépést teszünk a kommunizmus felső fázisához vezető úton. A párt folyamatosan a kommunista távlattal méri össze politikáját, gazdasági és társadalmi stratégiáját, a szervező- és az ideológiai munka feladatait.

2. A PÁRT GAZDASÁGI STRATÉGIÁJA

A párt feladatul tűzte ki az ország társadalmi-gazdasági fejlesztésének meggyorsítását. Ez mélyreható változásokat követel, mindezekelőtt az emberi tevékenység legfontosabb területén – a gazdaságban. Gyors fordulatra van szükség a termelés intenzifikálása felé, minden vállalatot és minden ágazatot arra kell orientálni, hogy elsősorban és teljesen a gazdasági növekedés minőségi tényezőit használják ki. A változásoknak biztosítaniuk kell a gazdaság magasabb szervezettségét és hatékonyságát, azét a gazdaságét, amelynek sokoldalúan fejlett termelőerővel és termelési viszonyokkal és jól kialakított gazdasági mechanizmussal kell rendelkeznie. Már 2000-ig el kell érni, hogy az ország termelő kapacitásai megkétszereződjenek, emellett minőségileg megújuljanak.

E feladatokat a párt és a nép a tudományos-technikai forradalom kiteljesedésének körülményei között oldja meg. A tudományos-technikai forradalom óriási hatást gyakorol a korszerű termelés minden területére, a társadalmi viszonyok egész rendszerére, magára az emberre és az ember környezetére, a munkatermelékenység jelentős növelésének, a társadalmi haladásnak új távlatait tárja fel. A szocializmus történelmi feladata, hogy a kommunista építés szolgálatába állítsa az élenjáró tudomány eredményeit, a legkorszerűbb és a leghatékonyabb technikát, a kollektív munka alkotóerejének növekedését.

A termelés hatékonysága növelésének fő tényezője a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása

A párt gazdasági stratégiájának fő kérdése a tudományos-műszaki haladás döntő mértékű meggyorsítása. Meg kell valósítani *a népgazdaság új műszaki rekonstrukcióját* és ezen az alapon át kell alakítani a társadalom anyagi-műszaki bázisát.

Elsőrendű jelentőségű *a termelő berendezések gyors megújítása az élen járó technika alapján*, a legkorszerűbb technológiai folyamatok, az operatív termék váltást biztosító, a legnagyobb gazdasági és társadalmi hasznot eredményező rugalmas termelés széles körű alkalmazásával. Be kell fejezni a komplex gépesítést valamennyi termelő ágban és a nem termelő ágazatokban, előrelépést kell tenni a termelés automatizálásában, át kell térni az automatizált üzemek és vállalatok, irányítási és műszaki-tervezési rendszerek alkalmazására. Mind nagyobb méreteket ölt a termelés villamosítása, kemizálása, robotizálása, komputerizálása és a biotechnológia alkalmazása.

A párt minden lehetséges módon előmozdítja *az ország tudomá-*

nyos-műszaki potenciáljának további növelését és hatékony felhasználását, az újabb, jelentős forradalmi változásokat lehetővé tevő tudományos kutatások kibontakozását a gazdaság intenzifikálásában. Biztosítani kell, hogy a termelésben, az irányításban, a szolgáltatási szférában és a mindennapi életben alkalmazzák a tudomány és a technika legújabb eredményeit. A tudomány teljes mértékben közvetlen termelőerővé válik.

A tudományos-műszaki haladás meggyorsítása, valamint a technikában és a technológiában bekövetkező gyökeres átalakítások alapján, az összes – a műszaki, a szervezési, a gazdasági és a társadalmi – tényezők mozgósításával jelentősen *növelni kell a munka termelékenységét*, mert enélkül, mint Lenin tanította, „lehetetlen a kommunizmusra való végleges áttérés”. A munka magasabb termelékenységéhez vezető úton fontos elérendő cél a következő tizenöt évben a munkatermelékenység 2,3–2,5-szeres növelése.

Minden egyesülésnél, minden vállalatnál és minden munkahe-lyen maximálisan ki kell használni a munkatermelékenység növelésének tartalékait. El kell érni a termékek munkaigényességének csökkentését, a munkaidő-kiesések visszaszorítását, a legújabb technika és technológia bevezetését, a rend és a fegyelem megszilárdítását, a normázási tevékenység tökéletesítését, a tudományos munkaszervezés korszerű formáinak széles körű alkalmazását, a termelési kultúra növelését, a dolgozó kollektívák stabilizálását, az újtómozgalom fejlődését.

A tudományos-műszaki haladásnak arra kell irányulnia, hogy a nyersanyag kitermelésétől és komplex feldolgozásától a végtermék kibocsátásáig és felhasználásáig gyökeresen megjavuljon *a természeti erőforrások, nyers-, fűtő- és más anyagok, valamint az energia felhasználása*. Gyorsabb ütemben kell csökkenteni a nemzeti jövedelem anyag-, fém- és energiaigényességét. Az erőforrások takarékos felhasználása lesz az a döntő forrás, amelyből fedezni tudjuk a népgazdaság fűtőanyag-, energia-, nyersanyag- és egyéb anyagszükségleteinek növekményét.

A párt gazdaságpolitikájában és egész gyakorlati tevékenységének középpontjában *a termékek műszaki színvonalának növelése és minőségének javítása áll*. A szovjet termék testesítse meg a tudományos gondolkodás legújabb eredményeit, elégítse ki a legmagasabb műszaki-gazdasági, esztétikai és egyéb fogyasztói követelményeket, legyen versenyképes a világpiacon. A minőség javítása megbízható mód arra, hogy teljesebben kielégítsük az ország igényét a szükséges termékekből és a növekvő lakossági keresletet a különféle áruk iránt. A gyenge minőség, a selejt az anyagi erőforrásoknak és a nép munkájának elfecsérlése. A párt aktívan fogja tá-

mogatni a szovjet termék becsületéért folyó harcot. A termék minősége legyen szakmai és hazafias büszkeség tárgya.

A tudományos-műszaki haladás hatékonysága nem csupán a legújabb technika mennyiségi felhalmozásától függ, hanem az *álló-alapok jobb kihasználásától* is, attól, hogy több terméket gyártsanak minden egyes berendezéssel, minden négyzetméternyi termelési területen. Meg kell állítani az alaphatékonyság csökkenő tendenciáját, távlatilag növelni kell az alaphatékonyságot.

A tudományos-műszaki haladás meggyorsítása mind nagyobb követelményeket támaszt a dolgozók általános és szakmai képzettsége iránt. Következétesen munkálkodunk a szakmai képzés és továbbképzés egész rendszerének a tökéletesítésén, azon, hogy tervszerűen biztosítsuk a munkahelyek és a munkerőforrások összhangját minden ágazatban és az ország egész területén.

A szocialista tervgazdálkodási rendszer viszonyai között a termelés átfogó intenzifikálásáért és ésszerűsítéséért, a tudományos-műszaki haladásra alapozott nagyobb hatékonyságért folytatott küzdelem szervesen párosul a szovjet társadalom humánus céljaival, a teljes foglalkoztatottsággal, az élet valamennyi oldalának folyamatos javításával.

A társadalmi termelés struktúrájának megváltoztatása

Az intenzív fejlődésre való áttérés mélyreható *strukturális változtatásokat igényel a gazdaságban*. A népgazdaságnak rugalmasan és időben kell igazodnia a tudományban, a technikában és a technológiában, a társadalmi és az egyéni szükségletekben jelentkező progresszív változásokhoz. Nagyobb ütemben kell fejleszteni a tudományos-műszaki haladást és a társadalmi feladatok sikeres megoldását biztosító ágazatokat, el kell érni a fogyasztás és a felhalmozás optimális arányát, javítani kell a termelőeszközök és a fogyasztási cikkek előállításának, valamint az agrár-ipari komplexumok ágazatainak az arányát. Fokozzuk a gazdaság szociális orientáltságát, következetesen fordulatot hajtunk végre a szovjet nép növekvő igényeinek minél teljesebb kielégítése felé.

Ezzel összefüggésben új követelményeket támasztunk a *beruházási politikával* szemben. E politika célja: biztosítani a beruházások hatékonyságának növelését és koncentrálásukat azokra a döntő területekre, amelyek lehetővé teszik, hogy mi előbb elérjük a nagyobb gazdasági hatékonyságot és a gazdaság kiegyensúlyozottan fejlődjön, valamint azt, hogy minden befektetett rubel a legnagyobb növekedést biztosítsa a termelésben és a nemzeti jövedelemben. A súlypontot az új építkezésekről át kell helyezni a működő vállalatok műszaki megújítására és rekonstrukciójára. Jelentősen

növelni kell a termelő beruházásból az e célokra fordítandó eszközök arányát, s ezen belül külön a gépekre és berendezésekre fordítandó kiadások hányadát. Elsőrendű feladat a kitermelő, feldolgozó és fogyasztási cikkek előállító ágazatok beruházási arányainak javítása, az eszközök átcsoportosítása a műszaki-tudományos haladás gyorsítását biztosító ágazatokba.

Az a feladat, hogy a Szovjetunió gazdaságát a világ legtokéletesebb és legerősebb gazdaságává változtassuk, megköveteli a gazdasági potenciál alapját képező *nehézipar* további fejlesztését.

A párt a tudomány és a technika legújabb eredményeinek gyakorlati megvalósításában kulcsszerepet szán *a gépgyártásnak*. Fejlődési ütemének meggyorsítása a távlati gazdaságfejlesztés fő iránya, s egyben az alapja a tudományos-műszaki haladásnak a népgazdaság valamennyi ágazatában, valamint annak, hogy az ország védelmi képességét a kellő szinten tartsuk. A gépiparnak olyan magas műszaki-gazdasági színvonalú gépek, berendezések és műszerek rendszereit és komplexumait kell előállítania, amelyek forradalmi változásokhoz vezetnek a termelés technológiájában és szervezésében, biztosítják a munka termelékenységének többszörösére való növekedését, az anyag- és energiaigényesség csökkenését, a termékek minőségének javítását, az alaphatékonyság növekedését. Kiemelten kell fejleszteni a szerszámgépipart, az elektronikai és mikroelektronikai ipart, a számítástechnikai és műszeripart, az egész informatikát, mert ezek a tudományos-műszaki haladás valódi katalizátorai.

Növelni kell a kapacitásokat, és minőségi előrelépést kell elérni a kohászatban, a vegyiparban és a nehézipar más, *szerkezeti anyagokat* előállító ágazataiban, folyamatosan bővíteni kell az anyagok választékát, javítani kell minőségüket, növelni kell az új, gazdaságosabb és korszerűbb anyagok gyártását.

Igen fontos feladatunk *az ország fűtőanyag- és energetikai komplexumának* hatékony fejlesztése. Ahhoz, hogy az ország növekvő szükségletét valamennyi fűtőanyag- és energiafajtából folyamatosan kielégítsük, javítani kell a fűtőanyag- és energiamérleg szerkezetét, fokozni kell az atomenergia felhasználását és a másodlagos energiaforrások széles körű alkalmazását; a gazdaság valamennyi ágazatában következetesen, aktívan és céltudatosan takarékoskodni kell a fűtőanyag- és energiaforrásokkal.

Az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének elengedhetetlen feltétele *az agrár-ipari komplexum* további erősítése és hatékonyságának növelése, s az, hogy termékei teljesen kielégítsék az ország szükségletét. Be kell fejeznünk a mezőgazdaság iparszerű termelésre való átállítását, mindenütt be kell vezetni a gazdálkodás tudományos rendszerét, a belterjes technológiákat, jobban kell hasznosíta-

ni a termőföldet és fokozni kell termőképességét, el kell érni a mezőgazdasági kultúra hozamainak jelentős növekedését, javítani kell az állattenyésztés produktivitását, erősíteni kell a takarmánybázist, biztosítani kell a mezőgazdasági termelés egyenletességét, csökkenteni kell a kedvezőtlen természeti klimatikus viszonyoktól való függőséget, meg kell akadályozni a termékveszteségek keletkezését a földművelésben és az állattenyésztésben. Erősödni fog az agrár-ipari integráció és a gazdaságközi kooperáció, új színvonalra emelkedik a technika, a technológia, valamint a termelés, a begyűjtés, a szállítás, a tárolás és a termékfeldolgozás szervezése a mezőgazdaságban.

Az ország mezőgazdaságitermék-szükségletének kielégítésében fontos feladat hárul a szocialista mezőgazdaság alapját képező kolhozokra, szovhozokra és agrár-ipari egyesületekre és vállalatokra. Emellett az ország élelmiszerkészletének feltöltésébe bevonjuk a vállalatok és az egyének kiegészítő gazdaságait, a gyümölcs- és zöldségtermesztő társulásokat is.

Az SZKP erőfeszítést tesz *a közszükségleti cikkek* gyártásának és *a szolgáltatások teljes körének* gyorsított ütemű fejlesztésére, hogy hiánytalanul kielégítsék a szovjet emberek igényeit. Ebbe a népgazdaság minden ágának a vállalatait, egyesüléseit és intézményeit be kell vonni.

Az ország egységes népgazdasági komplexumának tökéletesítésében pártunk fontos szerepet szán a műszaki megújításnak és a munka hatékonyabbá tételének *a termelési infrastruktúra* minden ágazatában: a népgazdaság villamosenergia-, olaj- és gázellátásában, a hírközlésben és információs rendszereiben. Különleges figyelmet kell fordítani az egységes szállítási rendszer kialakítására, a szállítási rendszer összes láncszemeinek tökéletesítésére, a jó minőségű utak kiterjedt hálózatának kiépítésére.

Jelentős mértékben emelni kell *az építőipar* műszaki-gazdasági színvonalát, az építkezést egységes iparszerű folyamattá kell átalakítani, javítani kell a tervezési és kivitelezési munkák minőségét és csökkenteni kell azok költségeit, rövidíteni kell a szerelési munkák és a tervezett kapacitás elérésének idejét.

A párt a továbbiakban is lankadatlan figyelmet fordít *a termelőerők telepítésének tökéletesítésére*, hogy ezáltal fokozódjon a társadalmi munkával való takarékoság, az ország minden térsége komplexen és magas hatékonysággal fejlődjön. A társadalmi munkamegosztás elmélyítése alapján minden szövetségi köztársaság népgazdasága tovább fog fejlődni, s nagyobb részt vállal majd az egész ország szükségleteinek kielégítésében. A továbbiakban is javítani kell a már kialakult területi-termelési komplexumok és gazdasági kapcsolatok struktúráját, arra kell törekedni, hogy a feldol-

gozó vállalatok minél közelebb települjenek a nyersanyaglelőhelyekhez. Jobban ki kell használni a kis- és közepes nagyságú városok, valamint a munkástelepülések lehetőségeit olyan szakosított üzemek telepítésével, amelyek a nagyvállalatok számára háttériparként működnek, továbbá mezőgazdasági és helyi nyersanyagokat dolgoznak fel, és a lakosságnak szolgáltatásokat nyújtanak.

A párt gazdasági stratégiájának alkotóeleme volt és marad a termelőerők gyorsított fejlesztése *Szibériában és Távol-Keleten*. Az új körzetek hasznosításakor igen nagy politikai és gazdasági jelentősége van annak, hogy a munkafeltételek és az emberek életkörülményeinek javítása érdekében a termelési feladatoktól elválaszthatatlanul, hozzájuk kapcsolódva fejlődjön a szociális infrastruktúra egésze.

A népgazdaság fejlődési perspektívájának meghatározásakor az SZKP abból indul ki, hogy tökéletesíteni kell *a külgazdasági stratégiát*, teljesebben ki kell használni a kölcsönösen előnyös nemzetközi munkamegosztás lehetőségeit, mindenekelőtt a szocialista gazdasági integráció előnyeit. Mélyülni fognak a külgazdasági és a tudományos-műszaki kapcsolatok. A népgazdaság hatékonyságának fokozása, valamint a stratégiai fontosságú irányokban a tőkés országoktól való függetlenség biztosítása érdekében progresszív szerkezeti változások lesznek majd az exportban és az importban.

A szocialista termelési viszonyok, az irányítási rendszer és a gazdálkodási módszerek továbbfejlesztése

A társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsításának elengedhetetlen feltétele a termelési viszonyok állandó tökéletesítése, a termelési viszonyok és a dinamikus fejlődő termelőerők közötti töretlen összhang fenntartása, a közöttük kialakuló nem antagonisztikus ellentmondások időben történő feltárása és megoldása.

A párt figyelmének középpontjában továbbra is a szocializmus gazdasági rendszerének alapját képező *termelési eszközök társadalmi tulajdonának az erősítése és gyarapítása* áll. Emelni kell továbbá a termelés társadalmasításának, tervszerű szervezésének színvonalát, folyamatosan javítani kell az össznépi tulajdon előnyeit és lehetőségeit megvalósító formákat és módszereket.

A mezőgazdasági termelőerők fellendülése, a gazdaságok közötti kooperáció és az agrár-ipari integráció fejlődése elősegíti majd a szövetkezeti-kolhoztulajdon és az össznépi tulajdon további közeledését, hosszú távon pedig összeolvadásukat. Ez a folyamat úgy megy végbe, hogy a szocialista tulajdon mindkét formája sokoldalúan fejlődik és erősödik, s a gazdaság kolhoz-szövetkezeti szektorában rejlő lehetőségek mind teljesebben érvényesülnek.

A párt a dolgozó kollektívákban, minden egyes dolgozóban erősíteni fogja a társadalmi tulajdon gazdájának érzését, s megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy megvédje a szocialista tulajdont, megakadályozza e tulajdon egoista célokra való felhasználását, kiirtsa a javak megszerzésének a szocializmustól idegen formáit, biztosítsa az állampolgárok alkotmányos jogát a személyi tulajdonra.

A párt nagy jelentőséget tulajdonít *az elosztási viszonyok tökéletesítésének*, amelyek aktívan befolyásolják a társadalmi termelés fejlesztéséhez fűződő kollektív és személyi érdekeltség szerepét, az emberek életszínvonalát és életmódját. Következétesen érvényesül majd a társadalmi termék és a nemzeti jövedelem leghatékonyabb elosztásának irányvonala, az az irányvonal, hogy az elosztási mechanizmus megbízhatóan megakadályozza a nem munkával szerzett jövedelmek keletkezését, az egyenlősdi jelenlétét a munka díjazásában, és mindazt, ami ellentmond a szocialista társadalom elveinek és normáinak. Szigorúan ellenőrizni kell a munka és a fogyasztás mércéjét, fokozni kell a kollektívák, minden egyes dolgozó érdekeltségét a minél jobb népgazdasági eredmények elérésében, s jó érzékkel kell összekapcsolni a munka erkölcsi és anyagi ösztönzőit.

Időszerű feladat *a csereviszonyok továbbfejlesztése*. Növelni kell a gazdasági kapcsolatok megbízhatóságát, el kell érni a kereslet és a kínálat dinamikus összhangját, gyorsítani kell az anyagi és pénzeszközök forgását, meg kell gyorsítani a forgóeszközök megtérülését.

A termelés hatékonysága növelése, az elosztás, a csere és a fogyasztás tökéletesítése végett fontos, hogy teljesebben használjuk fel az áru-pénz viszonyokat, azzal az új tartalommal összhangban, amelyre a szocializmusban tesznek szert. Fokozni kell a takarékos-ságot, növelni kell a rubelevenőrzést a munka mennyisége és minősége tekintetében, alkalmazni kell a gazdasági szabályozók és ösztönzők egész eszköztárát, növelni kell a rubel vásárlóerejét.

Az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása szükségessé teszi *a népgazdaság irányításának folyamatos tökéletesítését*, a gazdálkodás különböző rugalmas formáit és módszereit felölelő gazdasági mechanizmus megbízható és hatékony működését; el kell érni, hogy ezek a formák és módszerek megfeleljenek a gazdasági fejlődés változó feltételeinek és a megoldandó feladatok jellegének.

Az irányítás tökéletesítése a szocialista tervgazdálkodás rendszerére, előnyeire és lehetőségeire, a gazdasági törvények mélyebb és sokoldalúbb alkalmazására kell hogy támaszkodjon, teljes mértékben figyelembe kell hogy vegye a termelőerők és termelési viszonyok változásait, a dolgozók nagy tömegei iskolázottsági, tudati és szakképzettségi szintjének emelkedését, tapasztalatainak gyarapo-

dását. Az irányításnak az a feladata, hogy biztosítsa az egyéni érdekeknek, a dolgozó kollektívák érdekeinek, a különböző társadalmi csoportok érdekeinek optimális összhangját az állami, össznépi érdekekkel, ily módon a gazdasági növekedés mozgatóerőiként használja fel őket.

Az irányítás egész rendszerének feladata: biztosítani, hogy a nép-gazdaság minden egyes láncszeme nagyobb mértékben járuljon hozzá a legfontosabb cél eléréséhez – a társadalom szükségleteinek legteljesebb kielégítéséhez. Ennek minden lehető módon való realizálása a lehető legkevesebb erőforrás felhasználásával a szocialista gazdálkodás vitathatatlan törvénye, az ágazatok, az egyesülések, a vállalatok, valamennyi termelési egység tevékenysége megítélésének fő kritériuma.

Biztosítani kell az irányítás lenini elveinek és mindenekelőtt a *demokratikus centralizmus* elvének következetes megvalósulását, amely elv egységbe foglalja a két alapelvet, nevezetesen mind a központi irányítás hatékonyságának fokozását, mind az egyesülések és a vállalatok gazdasági önállóságának és felelősségének jelentős növelését.

A központi irányító szervek figyelmét mind nagyobb mértékben a gazdasági és társadalmi fejlődés stratégiai feladatainak megoldására kell összpontosítani, és arra, hogy egységes politika valósuljon meg a gyakorlatban a tudományos-műszaki haladás és a beruházások, a népgazdaság strukturális fejlesztése, a társadalmi termelés arányosságának kialakítása és az állami tervtartalékok rendszerének megszilárdítása, a termelőerők tervszerű telepítése, a munkadíjazás és a szociális ellátás, az árak, a díjtételek, a pénzügyek, továbbá a nyilvántartás és a statisztika területén.

A párt szükségesnek tartja, hogy növekedjen a gazdaságpolitika megvalósítási eszközöként működő *tervezési* tevékenység hatékonysága. A tervezésnek aktívan elő kell segítenie az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítását, a termelés intenzifikálását a tudományos-műszaki haladás alapján, a progresszív gazdasági döntések megvalósulását, biztosítani kell a gazdaság kiegyensúlyozott és dinamikus növekedését. A tervekben vezető helyet kell hogy kapjanak azok a minőségi mutatók, amelyek visszatükrözik a tudomány és a technika eredményeit az erőforrások felhasználásának hatékonyságában, a termelés megújításának mértékében, a munka termelékenységének növekedésében. A gazdasági és társadalmi feladatokat átfogóan kell megoldani, szervesen össze kell hangolni a hosszú távú, ötéves és éves terveket, fokozni kell a tervezés tudományos megalapozottságát, erősíteni kell a tervfegyelmet, prioritást kell biztosítani az állami érdekeknek, határozottan meg kell akadályozni a tárcasovinizmust és a helyi érdekek előtérbe

helyezését, a bürokratizmus és a voluntarizmus bármilyen megnyilvánulását. Jelentősen javítani kell a pénz- és hitelrendszer funkcionálását, növelni kell hatását a termelés hatékonyságának fokozására, meg kell szilárdítani a pénzforgalmat és az önálló elszámolást.

A tervezésben és az irányításban, a stratégiai feladatok megoldásában a központosítás fejlesztésével egyidejűleg a párt tevékenyen intézkedéseket foganatosít *a fő termelési láncszem – az egyesületek és a vállalatok – szerepének növelésére*. Következetesen képviseli azt az álláspontot, hogy bővíteni kell jogait és gazdálkodási önállóságukat, erősíteni kell felelősségüket és érdekeltységüket a kiemelkedő vállalati eredmények elérésében. Az operatív gazdálkodási munkát a termelőegységekben, a dolgozó kollektívákban kell összpontosítani.

A párt szükségesnek tartja *az önálló elszámolás* továbbfejlesztését és hatékonyságának fokozását, a vállalatok és az egyesületek következetes átállítást a teljes önálló elszámolás rendszerére, miközben nő a gazdasági szabályozók hatóköre, csökken a felsőbb szervek által megállapított mutatók száma. Az egyesületek és a vállalatok tevékenységét mindinkább a hosszú távú gazdasági normatívák fogják szabályozni, s így széles teret kap a dolgozó kollektívák kezdeményezése és alkotómunkája. Az irányítás tökéletesítésére irányuló, fentről kezdeményezett intézkedéseknek szervesen össze kell kapcsolódniuk a munkaszervezés és az ösztönzés kollektív formáinak lentől kezdeményezett fejlesztésével. A szabályozók és az ösztönzők rendszere valóságos előnyöket kell hogy biztosítson azoknak a dolgozó kollektíváknak, amelyek sikereket érnek el a tudományos-műszaki haladás meggyorsításában, jobb termékeket állítanak elő, növelik a termelés jövedelmezőségét. Az egyesületek és a vállalatok nagyobb lehetőségeket és jogokat kapnak a munkájukkal szerzett anyagi eszközökkel való rendelkezésre, azok felhasználásában a termelés fejlesztésére, a kollektíva anyagi ösztönzésére és a szociális problémák megoldására.

Bővülni fog a nagykereskedelem, nő a termékfelhasználó és azokat előállító vállalatok közötti közvetlen kapcsolatok és gazdasági szerződések szerepe, növekszik a fogyasztó befolyása a termékek műszaki színvonalára és minőségére.

Tökéletesíteni kell *az árképzést* annak figyelembevételével, hogy az árak pontosabban tükrözzék vissza a társadalmilag szükséges ráfordításokat, valamint a termékek és a szolgáltatások minőségét, hatékonyabban ösztönözzék a tudományos-műszaki haladást, az erőforrásokkal való takarékoskosságot, a termékek műszaki, gazdasági és használati tulajdonságainak javítását, minden új, korszerű módszer alkalmazását, és segítsék elő a takarékosabb gazdálkodást.

Az SZKP feladatul tűzi ki az irányítás *szervezeti struktúrájának*

tökéletesítését a népgazdaság minden szintjén, az irányító apparátus csökkentését és felesleges láncszemeinek megszüntetését. Szükséges a nagy népgazdasági komplexumok, az egymással összefüggő és rokonágazat-csoportok irányításának javítása. Törekedni kell a nagy, közepes és kis méretű üzemek racionális kombinációinak kialakítására, az ágazati és a területi irányítás összehangolására, bővíteni kell a termelő és tudományos-termelési egyesülések hálózatát, tökéletesíteni kell munkájukat, fejleszteni kell a szakosítást, a termelés kombinációját és kooperációját.

Az ágazatközi és ágazati irányító szervek figyelmüket az ágazatok legfontosabb fejlesztési irányaira, a tudományos-műszaki eredmények meghonosítására fogják összpontosítani. Felelősséget kell vállalniuk a népgazdaság és a lakosság megfelelő minőségű és választékú termékszükségleteinek teljes kielégítéséért. Nő a köztársasági és a helyi szervek szerepe és felelőssége a gazdasági építés, a szociális és a kulturális fejlesztés irányításában, a dolgozók szükségleteinek kielégítésében, egyúttal nő e szervek jogköre is.

Az SZKP a gazdaságirányítás tökéletesítését célzó munkában következetesen arra fog törekedni, hogy *fejlessze a dolgozók alkotó kezdeményezését, és mind teljesebben bevonja őket a termelés irányításának folyamatába*, növelje a dolgozó kollektívák részvételét a tervek kidolgozásában és a gazdasági döntéshozatalban, a vállalatok szociális és gazdasági fejlesztési programjainak végrehajtását szolgáló intézkedések megvalósításában, a termelés belső tartalékainak feltárásában és mozgósításában. A takarékoság, a köztulajdont képező eszközök hozzáértő kezelése, minden rubel ésszerű felhasználása, a rossz gazdálkodás felszámolása, a különféle improduktív kiadások és a veszteségek megszüntetése az egész párt, az egész nép, minden egyes dolgozó kollektíva, minden egyes dolgozó ügye.

A párt állandó figyelemmel kíséri *a szocialista versenymozgalom* fejlődését. Ez legfontosabb területe a dolgozók alkotó tevékenysége kibontakozásának, egyik fő módja a személyiség önmegvalósításának és társadalmi elismertetésének. Nagyon fontos, hogy az eredmények nyilvánosságának és összehasonlításának és az élenjáró tapasztalatok széles körű elterjesztésének lenini elvei alapján tökéletesítsük a verseny szervezését és fokozzuk hatékonyságát, kiküszöböljük a formalizmust és a sablonokat, fejlesszük az elvtársi együttműködés és a kölcsönös segítség szellemét. Minden módon támogatnunk kell a tömegek kezdeményezőkészségét és alkotókedvét, mert ez a tudományos-műszaki haladás meggyorsítását, a munka termelékenységének növekedését, az erőforrások takarékos felhasználását, a termelés hatékonyságának növelését és a termékek minőségének javítását, az önköltség csökkentését, a pontos munka-

ritmus biztosítását és a szerződéses kötelezettségek időben történő teljesítését, a kiemelkedő népgazdasági eredmények elérését szolgálja.

3. A PÁRT TÁRSADALOMPOLITIKÁJA

A párt a társadalompolitikát olyan hatékony eszköznek tekinti, amely elősegíti az ország fejlődésének meggyorsítását, a tömegek termelő és társadalmi-politikai aktivitásának fokozódását, az új ember kialakítását, a szocialista életmódnak a meghonosítását. A társadalompolitika fontos tényezője a társadalom politikai stabilitásának. A párt abból indul ki, hogy a társadalompolitika egyre nagyobb hatással lesz a gazdaság hatékonyságának növekedésére, a társadalmi élet minden oldalára. Az SZKP álláspontja: legyen törvény, hogy minden állami szerv, gazdasági és társadalmi szervezet következetesen gondoskodjon az emberek munkájával, életével, kulturálódásával összefüggő szociális kérdések megoldásáról, érdekeik és szükségleteik kielégítéséről.

A párt a társadalompolitika fő feladatává teszi:

- a szovjet emberek élet- és munkakörülményeinek folyamatos javítását;
- a társadalmi igazságosság elvének mind teljesebb megvalósítását a társadalmi viszonyok valamennyi területén;
- az osztályok, a társadalmi csoportok és rétegek egymáshoz való közelítését, a szellemi és a fizikai munka, a város és a falu közötti lényeges különbségek leküzdését;
- a nemzeti viszonyok tökéletesítését, az ország nemzeti és etnikai csoportjai közötti testvéri barátság erősítését.

*A szovjet emberek jólétének növelése,
munka- és életkörülményeinek javítása*

Az országunkban felhalmozott termelési és szellemi potenciál, az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsításával kapcsolatos feladatok szükségessé és lehetővé teszik, hogy jelentős lépést tegyünk „a társadalom *minden* tagjának *teljes* jóléte, szabad és sokoldalú fejlődése” Lenin által megjelölt irányában.

Az SZKP feladatul tűzi ki, hogy minőségileg új fokra emelje a szovjet emberek jólétét, biztosítsa az anyagi, a szociális és a kulturális javak fogyasztásának olyan szintjét és összetételét, amely a legnagyobb mértékben megfelel annak a célnak, hogy a társadalom érdekében létrejöjjenek a harmonikusan fejlett, szellemiekben gazdag személyiség kialakításához, a szovjet emberekben rejlő képes-

ségek, készségek és a tehetség lehető legteljesebb kibontakoztatásához szükséges feltételek.

Már a következő 15 évben célul tűzzük ki a nép szükségleteinek kielégítését szolgáló források megkészszerzését.

A párt különleges jelentőséget tulajdonít annak, hogy növelje a munka alkotó tartalmát és kollektív jellegét, fejlessze a munkakultúrát, ösztönözze a társadalom javára kifejtett magas fokú szak-képzettséget igénylő, nagy termelékenyséű munkát. Mindez elősegíti majd, hogy a munka fokozatosan minden egyes szovjet ember elsőrendű létszükségletévé váljon.

Folytatni kell azoknak a tudományos, műszaki, gazdasági és szociális intézkedéseknek a végrehajtását, amelyek lehetővé teszik a lakosság teljes és hatékony foglalkoztatását, s minden munkaképes állampolgár számára biztosítják, hogy a társadalmi szükségletek figyelembevételével, hivatástudatával, képességeivel, iskolázottságával, szakmai képzettségével összhangban levő, az általa választott tevékenységi területen dolgozhasson.

Következésképpen törekedni fogunk a kézi munka jelentékeny csökkentésére, a nehéz fizikai és szakképzetlen, monoton munkafolyamatok lényeges visszaszorítására, hosszú távon pedig teljes megszüntetésére, az egészséges és higiénikus munkafeltételek biztosítására és olyan korszerű munkavédelmi berendezések alkalmazására, amelyek megelőzik a munkahelyi baleseteket, a szakmai ártalmakat. A termelés intenzifikálása, hatékonyságának és a munka termelékenységének növelése a jövőben új lehetőségeket teremt a munkanap rövidítésére, a dolgozók fizetett szabadságának meghosszabbítására.

A párt az ország gazdasági lehetőségeivel összhangban továbbra is mindent megtesz a dolgozók reáljövedelmének folyamatos emelkedése, minden társadalmi réteg és csoport jólétének további növelése érdekében.

A kommunizmus első fázisában a munka szerinti díjazás marad a dolgozók fő jövedelemforrása. Folyamatosan és úgy kell tökéletesíteni a bérrendszert, hogy az teljes mértékben megfeleljen a munka mennyisége és minősége szerinti díjazásnak, figyelembe vegye a munka feltételeit és eredményeit, hogy ösztönözze a dolgozók szak-képzettségének, a munka termelékenységének növekedését, a termékek minőségének javítását, az erőforrások minden fajtájával való takarékoskodást. Kifejezetten ez legyen az alapja a keresetek és a dolgozók életszínvonala emelkedésének. A társadalmi gazdagság gyarapodásával arányosan növekednek majd a minimálbérek, s ennek szellemében folytatjuk a lakossági adók csökkentésének politikáját. A párt elvi jelentőséget tulajdonít annak, hogy erélyesen

megakadályozza a nem munkával szerzett jövedelmek keletkezését, az elosztás szocialista elveitől való bármilyen eltérést.

Folytatódni fog *a társadalmi fogyasztási alapok* gyorsított ütemű növelése és elosztásuk tökéletesítése. Ennek során az alapok növekvő szerepet kapnak az ingyenes közoktatás, az egészségügy és a szociális ellátás állami rendszerének fejlesztésében, a dolgozók üdültetési lehetőségeinek javításában, az egyes állampolgárok, családok, társadalmi csoportok anyagi helyzetében a szocializmus időszakában még objektívan elkerülhetetlen különbségek csökkentésében, a gyermeknevelés eltérő szociális, gazdasági és kulturális feltételeinek kiegyenlítésében, a lakosság egyes csoportjai hátrányos helyzetének megszüntetésében.

Rendkívül fontos feladat *a lakosság jó minőségű és különféle közszükségleti cikkek iránti növekvő keresletének teljes kielégítése* élelmiszerekkel, jó minőségű és tetszetős ruhákkal és lábbelivel, bútorral, kultúrcikkkel, korszerű háztartási gépekkel és egyéb cikkekkel.

Továbbfejlődik *a kereskedelem és a közétkeztetés*. Megerősödik anyagi-műszaki bázisuk, kulturáltabbá válik a kiszolgálás. Továbbfejlődnek a mezőgazdasági termékek felvásárlását és értékesítését szervező, a falusi kereskedelem tökéletesítésére hivatott fogyasztási szövetkezetek. Megtartja jelentőségét a kolhozpiac. A kiskereskedelmi árpolitikát úgy alakítjuk, hogy az növelje a lakosság reáljövedelmét.

Nagy jelentőségű intézkedéseket tervezünk *a modern, magas fokon fejlett szolgáltatási szféra* megteremtése érdekében. A szolgáltatások mennyiségi növelése, választékuk bővítése és minőségük javítása lehetővé teszi a lakosság növekvő igényeinek teljesebb kielégítését a lakás- és kommunális szolgáltatások, a közlekedés, a közüzemek, a szociális és kulturális szolgáltatás, továbbá a házi munka megkönnyítése, a pihenés és a tartalmas szabadidő-felhasználás tekintetében. Gyorsított ütemben fejlődnek majd a szolgáltatások a falvakban és az újonnan betelepített körzetekben.

A párt különleges társadalmi jelentőségű feladatnak tekinti *a lakáskérdés* megoldásának meggyorsítását, s azt a célt tűzi ki, hogy 2000-ig gyakorlatilag minden egyes szovjet családnak saját otthona – lakása vagy háza – legyen. Ezt a célt nagyarányú állami eszközökkel finanszírozott lakásépítéssel, a szövetkezeti és a magánérs építkezések jelentős fejlesztésével, továbbá a meglévő lakások rekonstrukciójával, megújításával, állagának megóvásával, a lakáselosztás fokozott ellenőrzésével kívánjuk elérni. Különösen nagy figyelmet fordítunk majd a lakásépítés minőségére, a lakások komfortosítására, a lakások és a házak jobb tervezésére, műszaki felszereltségének tökéletesítésére.

A jövőben nagyobb követelményeket támasztunk a városok és falvak architektúrájával, esztétikai arculatával, rendezettségével szemben. A lakott települések legyenek racionálisan szervezett komplexumok, amelyek magukban foglalják a termelési övezeteket, a lakónegyedeket, a társadalmi, kulturális és oktatási intézmények hálózatát, a kereskedelmi vállalatokat és közüzemeket, a tömegsport-létesítményeket, a kereskedelmi és közszolgáltató vállalatokat, a tömegközlekedést, vagyis biztosítsák az emberek munkájához, mindennapi életéhez és pihenéséhez szükséges legjobb feltételeket. A jövőben nagyobb mértékben vonjuk be a lakosság anyagi eszközeit a lakás- és életkörülményeknek, a kulturális ellátottságnak, a pihenés, a turizmus feltételeinek javításába és más célok megvalósításába.

A szovjet emberek egészségének javítása, aktív életkorának meghosszabbítása elsőrendű feladat. A párt azt a feladatot tűzi ki, hogy megvalósítsa a városi és a falusi lakosság magas színvonalú orvosi ellátását, gyökeresen javítsa az ellátás minőségét. Ennek érdekében tervezzük a lakosság általános rendelőintézeti ellátási rendszerének bevezetését; az anya- és csecsemővédő intézmények és a rendelőintézetek, a kórházak és szanatóriumok hálózatának továbbfejlesztését és korszerű gyógyászati berendezésekkel való felszerelését; a teljes ellátottság biztosítását gyógyszerekből, gyógyászati és egészségügyi-higiéniai eszközökből.

A lakosság egészségvédelmében, az egyéniség harmonikus fejlődésében, az ifjúságnak a munkára és a haza védelmére való felkészítésében növekvő szerepe lesz *a testnevelésnek és a sportnak, valamint annak, hogy ez a tevékenység a mindennapi élet részévé váljon*. El kell érni, hogy minden ember fiatal korától kezdve karbantartsa fizikumát, mindenkinek megfelelő ismeretei legyenek a higiénia és az elsősegélynyújtás területén, és egészséges életmódot folytasson.

Az SZKP óriási állami jelentőséget tulajdonít *a családvédelem erősítésének*. A család fontos szerepet tölt be a felnövekvő nemzedékek egészségének megóvásában, illetve nevelésében, a gazdasági és társadalmi haladás biztosításában, a demográfiai folyamatok kedvező befolyásolásában. A családban formálódnak az ember fő jellemvonásai, a munkához való viszonya, erkölcsi, ideológiai és kulturális értékrendje. A társadalom mélységesen érdekelt abban, hogy a család szilárd, lelkileg és morálisan egészséges legyen. A párt ebből kiindulva feltétlenül szükségesnek tartja a család megszilárdítását és azt, hogy segítséget nyújtson társadalmi funkciójának betöltéséhez, a gyermekneveléshez, hogy javítsa a gyermekes családok és a fiatal házaspárok anyagi és lakáskörülményeit, életfeltételeit. El kell mélyíteni a család, az iskola és a munkahelyi kollektí-

vák közötti együttműködést és fokozni kell a szülők felelősségét a gyermeknevelésben, valamint a gyermekek felelősségét a szülők időskori ellátásában, nyugodt és anyagilag megfelelően biztosított megélhetésében.

A párt folyamatosan foglalkozik az *anyák helyzetének javításával*. Ennek érdekében kedvező feltételeket kell teremteni az anyaság, valamint a nőknek a termelésben és társadalmi tevékenységben való részvétele között. Külön figyelmet fordítunk az anya- és csecsemővédelemre, növeljük a szülési szabadság, valamint a gyermekgondozási szabadság időtartamát. Bővítjük a szanatóriumok, üdülők hálózatát és a családok üdülés lehetőségeit. Bővítjük a nők foglalkoztatásának sokféle formáit, a nők kívánságára nagyobb mértékben alkalmazzuk a lépcsőzetes munkakezdet és a részmunkaidős foglalkoztatást.

Intézkedések széles körével segítjük a felnövekvő nemzedék neveléséhez szükséges feltételek kialakítását. Már a legközelebbi jövőben teljes mértékben kielégítjük a gyermekintézmények férőhelyei iránti szükségletet. Bővül az úttörőtáborok, az építőtáborok és a sporttáborok, az úttörőházak, a tudományos-műszaki és művészeti alkotóházak hálózata. Emelkednek az étkeztetési normák az óvodákban és a bölcsődékben, a szakiskolákban, az iskolás korú gyermekek elhelyezésére szolgáló egyéb intézetekben.

A párt hangsúlyt helyez arra, hogy lényegesen *nagyobb figyelmet fordítson az ifjúság szociális problémáira* és mindenekelőtt a fiúk és lányok társadalmi szempontból jelentős érdekeinek és szükségleteinek teljesebb kielégítésére a munkában és a mindennapi életben, az oktatásban és a kulturálódásban, a szakmai és hivatali előmenetelben, valamint a szabadidő ésszerű felhasználásában.

Az SZKP továbbra is folyamatosan *gondoskodik a nyugdíjasok és a háború veteránjai*, a rokkantak, a háborúban elesettek családjai *anyagi helyzetének javításáról*, szociális, egészségügyi és kulturális ellátásáról. Rendszeres időközönként emelkedni fognak a nyugdíjak, mindenekelőtt a minimális és a régebben megállapított nyugdíjak. A kolhoztagok nyugellátása fokozatosan közeledik majd a munkások és alkalmazottak számára megállapított színvonalhoz. Fejlesztjük az időskorúak szociális otthonainak és a rokkantakat befogadó intézményeknek a hálózatát, javítjuk az ellátás színvonalát. Nagy jelentőségű társadalmi és gazdasági feladat, hogy a nagy tapasztalatú nyugdíjasok számára nagyobb mértékben tegyük lehetővé, hogy erejükhöz mérten részt vehessenek a munkában, a társadalmi életben és a nevelőmunkában.

A nép életkörülményeinek javításában mind nagyobb jelentőségű a társadalom és a természet, az ember és a természet harmonikus kölcsönhatása. A jövőjét tudatosan építő szocialista társada-

lom gondoskodik a tervszerű, kímélő természethasználatról, és élen jár abban a küzdelemben, amelyet az emberiség bolygónk természeti erőforrásainak megőrzéséért és gyarapításáért folytat. A párt feltétlenül szükségesnek tartja, hogy fokozzuk a természethasználat ellenőrzését, szélesebb alapokra helyezzük a lakosság ökológiai nevelését.

Az osztálykülönbségek leküzdése, a társadalmi homogenitás megteremtése

A jelenlegi szakaszban a társadalmi viszonyok fejlődésének fontos törvényszerűsége *a munkásosztály, a kolhozparaszttság és az értelmiség egymáshoz való közeledése, a társadalom osztály nélküli szerkezetének kialakulása, amely folyamatban a munkásosztály vezető szerepet tölt be.*

A munkásosztály politikai tapasztalata, magas fokú tudatossága, szervezettsége és akarata egységbe forrasztja társadalmunkat. A munkásosztály iskolázottsági, kulturális és szakmai színvonalának emelkedése, termelő és társadalmi-politikai aktivitásának fokozódása növeli élcsapatszerepét a szocializmus tökéletesítésében, a kommunista építésben.

A párt agrárpolitikájának következetes végrehajtása során a mezőgazdasági munka az ipari munka válfajává válik, elmosódnak a város és a falu közötti lényeges társadalmi, kulturális és életmódbeli különbségek; a paraszttság életmódja és munkájának jellege egyre inkább hasonlónak válik a munkásosztály életmódjához és munkájának jellegéhez. A két osztály közti különbségek leküzdése, az osztályok nélküli társadalom megteremtése országunkban alapjában véve a kommunista formáció első, szocialista fázisának történelmi keretében megy végbe.

A termelőerőkben végbemenő forradalmi átalakítások eredményeképpen a munkások és a kolhoztagok nagy tömegeinek tevékenységében nő a szellemi munka aránya. Egyidejűleg növekszik az értelmiség létszáma, fokozódik alkotó részvétele az anyagi termelésben és a társadalmi élet más szféráiban. Ez elősegíti a fizikai és a szellemi munka közti lényeges különbségek fokozatos elmosódását, valamennyi társadalmi csoport egymáshoz való közeledését. E különbségek teljes leküzdése, a homogén társadalom kialakulása a kommunizmus felső fázisában fejeződik be. Mindemellett, amíg e különbségek fennállnak, a párt elsőrendű fontosságú feladatának tekinti, hogy politikájában figyelembe vegye az osztályok és a társadalmi csoportok érdekeinek sajátosságait. Nagy figyelmet fog fordítani arra, hogy kiegyenlítődjenek az ország különböző régióiban élő lakosság munka- és életkörülményei.

A szovjet társadalom szerkezetében *növekszik a dolgozó kollektívák szerepe*. A párt minden módon elősegíti, hogy minden egyes dolgozó kollektíva a nép szocialista öngazgatásának hatékony társadalmi sejtjévé váljon, amely lehetővé teszi a dolgozók mindennapos és tényleges részvételét a vállalatok, az intézmények és a szervezetek munkájával összefüggő kérdések eldöntésében, az egyén alkotó erőinek fejlődését és kifejtését. Szükségesnek tartja, hogy céltudatosan fokozza a dolgozó kollektívák befolyását a társadalom életének minden szférájára, bővítse jogait, és egyidejűleg növelje felelősségüket a gazdasági, a társadalmi és a kulturális fejlesztés konkrét feladatainak teljesítéséért.

A szocialista nemzetek és etnikai csoportok további virágzása és egymáshoz való közeledése

Az SZKP tevékenységében sokoldalúan figyelembe veszi a szovjet társadalom soknemzetiségű összetételét. A megtett út eredményei meggyőzően tanúsítják: *a múlttól örökölt nemzeti kérdés a Szovjetunióban sikeresen meg van oldva*. Országunkban a nemzeti viszonyokra jellemző mind a nemzetek és etnikai csoportok további virágzása, mind egymáshoz való folytonos közeledésük, ami az önkéntesség, az egyenlőség és a testvéri együttműködés alapján megy végbe. Ezen a téren megengedhetetlen mind a mesterséges erőltetés, mind pedig a fejlődés megérett objektív tendenciáinak fékezése. Ez a fejlődés a távoli történelmi perspektívában meghozza majd a nemzetek teljes egységét.

Az SZKP abból indul ki, hogy soknemzetiségű szocialista államunkban a több mint száz nemzet és etnikai csoport közös munkája és élete során törvényszerűen jelentkeznek *a nemzeti viszonyok tökéletesítésével kapcsolatos új feladatok*. A párt ezeket a kérdéseket a lenini nemzeti politika kipróbált elvei alapján oldotta meg és fogja megoldani. A párt ezen a téren a következő fő feladatokat tűzi ki:

– az egységes, soknemzetiségű szövetségi állam minden módon történő megszilárdítása és fejlesztése. Az SZKP ezután is következetesen harcolni fog a helyi érdekek előtérbe helyezésének és a nemzeti korlátozottságnak minden megnyilvánulása ellen, és egyidejűleg állandóan gondoskodni fog arról, hogy tovább növekedjen a köztársaságok, az autonóm területek és az autonóm körzetek szerepe az össznépi feladatok megoldásában, s hogy valamennyi nemzet és etnikai csoport dolgozói aktívan részt vegyenek a hatalmi és irányító szervek munkájában. A szocialista föderalizmus és a demokratikus centralizmus lenini elveinek alkotó szellemű alkalmazása alapján tovább gazdagodnak a nemzetek és etnikai csoportok

közi kapcsolatok formái az egész szovjet nép és minden egyes nemzet és etnikai csoport érdekében;

– mindegyik köztársaság anyagi és szellemi potenciáljának növelése az egységes népgazdasági komplexum keretében. A szövetséges és autonóm köztársaságok, az autonóm területek és autonóm körzetek kezdeményezésének az országos szintű központosított irányítással való kombinálása lehetővé teszi az ország erőforrásainak, a helyi természeti és más sajátosságoknak racionálisabb hasznosítását. Következésképpen mélyíteni kell a köztársaságok közti munkamegosztást, ki kell egyenlíteni a gazdálkodás feltételeit, serkenteni kell a köztársaságok aktív részvételét az új körzetek gazdasági hasznosításában, fejleszteni kell a köztársaságok közti munkás- és szakembercserét, ki kell terjeszteni és javítani kell a szakmunkásképzést, amelybe be kell vonni a köztársaságokban élő valamennyi nemzet és etnikai csoport állampolgárait;

– a szovjet nép tartalmában szocialista, nemzeti formáit tekintve sokféle, szellemében internacionalista egységes kultúrájának fejlesztése a Szovjetunió népei legjobb eredményeinek és sajátos haladó hagyományainak alapján. A nemzeti kultúrák fejlődése és egymáshoz való közeledése, kapcsolataik szorosabbra fűzése termékenyebbé teszi kölcsönös gazdagodásukat, nagy lehetőségeket nyújt a szovjet embereknek, hogy hozzájussanak minden értékhez, amit országunk valamennyi népének tehetsége létrehozott.

A továbbiakban is biztosítani fogjuk az anyanyelvek szabad fejlődését és az anyanyelv egyenjogú használatát a Szovjetunió valamennyi állampolgára számára. Ugyanakkor az anyanyelv mellett az orosz nyelv megtanulása, amelyet a szovjet emberek önkéntesen elfogadtak a nemzetek és etnikai csoportok közti érintkezés eszközeként, növeli annak a lehetőségét, hogy megismerjék a tudomány, a technika, a hazai és a világkultúra eredményeit.

A párt abból indul ki, hogy a lenini nemzeti politika következetes érvényesítése, a népek barátságának minden módon történő erősítése alkotórésze a szocializmus tökéletesítésének, a társadalmi gyakorlat által igazolt útja soknemzetiségű szocialista hazánk további felvirágzásának.

4. A SZOVJET TÁRSADALOM POLITIKAI RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE

A szocialista forradalom eredményeképpen megteremtett proletárdiktatúra döntő szerepet töltött be az új társadalom megteremtésében. E folyamatban a proletárdiktatúra is változott. A kizsákmányoló osztályok felszámolásával fokozatosan megszűnt a megdöntött

kizsákmányolók által kifejtett ellenállás letörésének funkciója, teljes erővel kibontakozott legfőbb, építő feladatainak megvalósítása. Miután a proletárdiktatúra betöltötte küldetését, átnőtt valamennyi dolgozó politikai hatalmába, a proletár állam pedig össznépi állambá. Az össznépi állam országunkban a szocializmus tökéletesítésének fő eszköze, a nemzetközi szintéren pedig funkciója a szocialista vívmányok védelme, a világszocializmus pozícióinak szilárdítása, az imperialista erők agresszív politikájával való szembeszállás, a minden néppel való együttműködés fejlesztése.

Az SZKP azt tartja, hogy a mai szakaszban a társadalom politikai rendszere fejlesztésének stratégiai irányvonala a szovjet demokrácia tökéletesítése, a nép szocialista öngazgatásának mind teljesebb megvalósítása azon az alapon, hogy a dolgozók, kollektívák és szervezeteik aktívan és hathatósan részt vesznek az állami és társadalmi élet kérdéseinek eldöntésében.

E folyamat vezető ereje a párt – a szovjet társadalom politikai rendszerének magva. A párt irányításával funkcionálnak e rendszer összes többi alkotórészei – a szovjet állam, a szakszervezetek, a Komszomol, a szövetkezeti és más társadalmi szervezetek, amelyek visszatükrözik valamennyi népréteg, valamennyi nemzet és etnikai csoport érdekeinek egységét és sajátosságát. Az SZKP az alkotmány keretében tevékenykedve irányítja és koordinálja az állami és a társadalmi szervezetek munkáját, gondoskodik arról, hogy mindegyik maradéktalanul ellássa funkcióit. A párt egész tevékenységével példát mutat a nép érdekeinek szolgálatában, a szocialista demokratizmus elveinek érvényesítésében.

A párt gondoskodik arról, hogy a társadalom és az állam irányításában következetesen érvényesüljenek a nép szocialista öngazgatásának elvei, vagyis hogy az irányítás ne csupán a dolgozók érdekében való legyen, hanem törvényszerűen, egyre nagyobb mértékben váljon közvetlen dologgá maguknak a dolgozóknak, akik, mint Lenin mondta, nem ismernek maguk fölött semmilyen más hatalmat, mint saját egyesülésük hatalmát.

A párt ezután is elő fogja segíteni, hogy bővüljenek és gazdagodjanak az állampolgárok társadalmi-gazdasági, politikai és személyi jogai és szabadságjogai, kialakuljanak e jogok teljes érvényesítésének mind kedvezőbb feltételei és garanciái. A szovjet embernek minden lehetősége megvan ahhoz, hogy kinyilvánítsa és érvényesítse állampolgári akaratát és érdekeit, élvezze mindazokat a javakat, amelyeket a szocializmus nyújt neki. A jogok és szabadságjogok gyakorlása elválaszthatatlan a szovjet állampolgár alkotmányban rögzített kötelességeinek teljesítésétől. Nincsenek jogok kötelességek nélkül, nincsenek kötelességek jogok nélkül – ez a szocialista társadalom megváltoztathatatlan politikai elve. Az SZKP ezután is

állhatatosan szorgalmazni fogja, hogy minden szovjet állampolgár a jogok, szabadságjogok és kötelességek egységének világos tudatának szellemében nevelkedjen.

A párt politikájának döntő fontosságú kérdése *a szovjet szocialista állam fejlesztése és erősítése*, demokratikus, össznépi jellegének, alkotó, építő szerepének mind teljesebb kibontakoztatása.

Az SZKP állandóan gondoskodik arról, hogy javuljon a népképviselők tanácsainak – a Szovjetunió politikai alapjának, a nép szocialista öngazgatása fő láncszemének – tevékenysége. A párt nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy tökéletesítse a népképviselői formáit, fejlessze a szovjet választási rendszer demokratikus elveit, biztosítsa a megválasztásra javasolt jelöltek egyéni és szakmai tulajdonságainak szabad és sokoldalú megvitatását, hogy a tanácsokban a munkásosztály, a kolhozparaszttság, a népi értelmiség, valamennyi nemzet és etnikai csoport arra legméltóbb és legtekintélyesebb képviselőit válasszák be. A tanácsok munkájának javítása és az új erők bevonása céljából, annak érdekében, hogy az állam kormányzásának iskoláját a dolgozók újabb milliói járják ki, a tanácsok összetétele a választásokon rendszeresen meg fog újulni.

Az SZKP folyamatosan elősegíti, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa, a köztársaságok legfelsőbb tanácsai következetesen tökéletesítsék a törvényhozást, hathatósan megoldják a bel- és a külpolitikának illetékességükbe tartozó döntő fontosságú problémáit, aktívan irányítsák a népképviselők tanácsait, ellenőrizzék a hatáskörükbe tartozó szervek munkáját. Tovább növekszik a helyi tanácsok szerepe és felelőssége a régiók komplex gazdasági és társadalmi fejlesztésében, a helyi jelentőségű feladatok önálló megoldásában, a területükön levő szervezetek tevékenységének koordinálásában és ellenőrzésében.

Minden feltételt meg kell teremteni ahhoz, hogy szigorúan megtartsák azt a lenini útmutatást, amely szerint a tanácsok nem csupán döntéshozó szervek, hanem meg is szervezik a döntések végrehajtását és a végrehajtás ellenőrzését. A tanácsok tevékenységében minden szinten mind teljesebben érvényesíteni kell a munka demokratikus elveit: a kérdések kollektív, szabad, érdemi megvitatását és eldöntését; a bírálatot és az önbírálatot; a népképviselők rendszeres beszámoltatását és felelősségét egészen azoknak a viszzahívásáig terjedően, akik méltatlanná váltak a választók bizalmára; a végrehajtó és más szervek munkájának ellenőrzését; az állampolgároknak az irányításba való széles körű bevonását.

A párt következetesen megvalósítja irányvonalát: *az irányításnak, az állami döntések kidolgozásának és elfogadásának demokratizálását*, amely biztosítja a döntések optimális variánsainak kiválasztását, a dolgozók különféle véleményeinek, javaslatainak fi-

gyelembevételét és összevetését. Bővül azoknak a kérdéseknek a köre, amelyeket csak azután lehet eldönteni, hogy megvitatták őket a dolgozó kollektívákban, a tanácsok állandó bizottságaiban, a szakszervezetekben, a Komszomol- és más társadalmi szervezetekben. A legfontosabb törvényjavaslatokat és döntéseket össznépi vitára és népszavazásra fogjuk bocsátani. Tovább kell tökéletesíteni a választói utasítások, az állampolgári bejelentések és javaslatok általánosításának és realizálásának, a közvélemény tanulmányozásának rendszerét, javítani kell a lakosság informáltságát az elfogadott döntésekről és végrehajtásuk eredményeiről.

Különösen nagy jelentőségűvé válik az, hogy bővüljenek a dolgozó kollektívák jogai, és fejlődjön aktivitásuk a termelési és szociális-kulturális építés irányításának minden kérdésében, a társadalom politikai életében. Növekedni fog a dolgozó kollektívák közgyűléseinek és tanácsainak szerepe, a vállalatvezetés felelőssége ezek határozatainak végrehajtásáért, megtörténik az áttérés a művezetőknek, a műhelyfőnököknek, más termelési alegységek vezetőinek választására.

Igen nagy fontosságú feladat az államapparátus, valamennyi irányító szerv munkájának tökéletesítése. A tanácsapparátus a népet szolgálja, és a népnek tartozik beszámolni. Magas szakmai szinten kell állnia, és operatívnak kell lennie. Egyszerűsíteni kell és olcsóbbá kell tenni az irányító apparátust, meg kell szüntetni a pazarlást a létszám tekintetében, szívós munkával meg kell szüntetni a bürokratizmus és a formalizmus megnyilvánulásait, a tárcasovinizmust és a helyi érdekek előtérbe helyezését, huzavona nélkül meg kell szabadulni a hozzá nem értő és kezdeményezőkésség híján levő dolgozóktól. A lelkiismeretlenséget, a szolgálati helyzettel való visszaélést, a karrierizmust, a nepotizmust és a protekcionizmust erélyesen fel kell számolni és büntetni kell.

A párt szükségesnek tartja, hogy megtartsák azt az elvet, amelynek értelmében az állami szervek munkatársai beszámolni kötelesek munkájukról, s hogy bővítsék a választás útján betöltendő tisztségek körét, valamint a tisztségek pályázat útján történő betöltésének rendszerét. Állhatatosan érvényesíteni kell a testületi elvet a munkában minden egyes vezető személyes felelősségének fenntartásával, objektívan kell értékelni a munkatársakat gyakorlati tetteik alapján, hathatósan ellenőrizni kell az elfogadott határozatok tényleges végrehajtását.

A párt aktívan előmozdítja, hogy fokozódjon az állami és a társadalmi ellenőrzés hatékonysága. Az a véleménye, hogy a dolgozóknak a *népi ellenőrzés* szerveiben végzett munkája fontos formája politikai érettségük és a népi érdekek védelmezésében kifejtett aktivitásuk fejlesztésének, megtanítja a dolgozókat az állami méretek-

ben való gondolkodásra, s ráneveli őket arra, hogy gazda módjára bánjanak a népvagyonnal.

A párt mindenkor gondoskodott és gondoskodni fog ezután is az *állami és a társadalmi élet jogi alapjának megszilárdításáról*, a szocialista törvényesség és jogrend következetes megtartásáról, a bírói, ügyészi felügyeleti, igazságügyi és belügyi szervek munkájának javításáról. Az állami szervek a dolgozó kollektívák, a társadalmi szervezetek, az összes dolgozók támogatására támaszkodva kötelesek minden szükségeset megtenni a szocialista tulajdon védelméért, az állampolgárok személyi vagyonának, becsületének és méltóságának oltalmazásáért, erélyes harcot folytatni a bűnözés, az iszákosság és az alkoholizmus ellen, elejét venni mindenfajta jogsértésnek és megszüntetni ezek okait.

A Szovjetunió Kommunista Pártja a szocialista haza védelmét, az ország védelmének erősítését és az állambiztonság védelmét a szovjet állam egyik legfontosabb funkciójának tekinti.

A belső körülmények szempontjából társadalmunknak nincs szüksége hadseregre. De amíg fennáll a veszély, hogy az imperializmus agresszív háborúkat és háborús konfliktusokat idéz elő, a párt lankadatlan figyelmet fog fordítani a Szovjetunió védelmi potenciáljának erősítésére, biztonságának megszilárdítására, arra, hogy a Szovjetunió Fegyveres Erői készen álljanak bármely agresszor szétzúzására. A fegyveres erőknek és az állambiztonsági szerveknek magas fokú éberséget kell tanúsítaniuk, mindenkor készen kell állniuk arra, hogy megghiúsítsák az imperializmusnak a Szovjetunió és szövetségesei elleni mesterkedéseit.

A szocialista haza védelmének erősítése szempontjából a legfőbb és leglényegesebb az, hogy a kommunista párt irányítja a hadsereg-szervezést, a fegyveres erőket. A párt irányításával történik az ország védelmével és biztonságával kapcsolatos politika, a szovjet katonai doktrína kidolgozása és végrehajtása, amely doktrína merőben védelmi jellegű, és a külső támadással szemben való védelemre irányul.

Az SZKP mindent meg fog tenni azért, hogy a Szovjetunió Fegyveres Erői olyan szinten álljanak, amely kizárja az imperializmus hadászati erőfölényét, továbbá, hogy minden vonatkozásban tökéletesedjen a szovjet állam védelmi képessége, erősödjön a testvéri szocialista országok hadseregeinek fegyverbarátsága.

A párt ezután is következetesen gondoskodni fog arról, hogy a Szovjetunió Fegyveres Erői harci potenciálja a személyi állomány katonai szakképzettségének és magas fokú technikai felszereltségének, ideológiai szilárdságának, szervezettségének és fegyelmének, a hazafias és internacionalista kötelesség iránti hűségének szilárd ötvözelete legyen.

Az SZKP ezután is szükségesnek tartja, hogy fokozza szervező és irányító befolyását a fegyveres erők életére és tevékenységére, megszilárdítsa az egyszemélyi vezetést, növelje a Szovjet Hadsereg és Hajóhad politikai szerveinek és pártszervezeteinek szerepét és befolyását, s azon munkálkodjon, hogy még szorosabb legyen a vérségi kötelék a hadsereg és a nép között. Minden egyes kommunista, minden egyes szovjet ember köteles minden tőle telhetőt megtenni azért, hogy az ország védelmi képességét kellő szinten tartsuk. *A szocialista haza védelme, a szolgálat a fegyveres erők soraiban a Szovjetunió állampolgárának megismerő és szent kötelessége.*

A párt elsőrendű jelentőséget tulajdonít annak, hogy növekedjen a társadalmi szervezeteknek – a nép szocialista öngazgatási rendszere fontos láncszemeinek – a szerepe.

Az SZKP feladatának tekinti, hogy elősegítse *a szakszervezetek* tekintélyének és befolyásának folytonos növelését, lévén a szakszervezet a dolgozók legnagyobb létszámú szervezete, az irányítás iskolája, a gazdálkodás iskolája, a kommunizmus iskolája. A szakszervezetek arra hivatottak, hogy következetesen lássák el fő funkciójukat, minden módon segítsék elő a népvagyon gyarapítását, a dolgozók munka-, élet- és pihenési körülményeinek javítását, védelmezzék a dolgozók jogait és érdekeit, állandóan foglalkozzanak a tömegek kommunista nevelésével, vonják be a dolgozókat a termelési ügyek és a közügyek intézésébe, s megszilárdítsák a tudatos munkafegyelmet.

A szakszervezeteknek az a feladatuk, hogy még aktívabban vegyenek részt a nép szocialista öngazgatásának fejlesztésében, az állam-, a gazdasági és a kulturális építés sarkalatos kérdéseinek eldöntésében, szorosabban működjenek együtt a tanácsokkal és a dolgozók más szervezeteivel, emeljék a szocialista versenynek, a legjobb tapasztalatok propagálásának és meghonosításának színvonalát, fejlesszék azokat a társadalmi formákat, amelyek révén ellenőrzik a társadalmi igazságosság elvének megtartását, segítsék elő a dolgozó kollektívák meghatalmazásainak érvényesítését.

Az SZKP jogosan tekinti aktív segítőtársának és biztos tartalékának *a Szovjetunió Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetségét*, azt a sok millió tagot számláló társadalmi-politikai szervezetet, amely a szovjet ifjúság élenjáró részét egyesíti soraiban. A párt ezután is növelni fogja a Komszomol szerepét a serdülő nemzedék nevelésében, az úttörőszervezet munkájának javításában, az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsításával összefüggő feladatok gyakorlati megoldásában. Az SZKP a Komszomol irányítása során megkülönböztetett figyelmet fordít a Komszomol sorainak szervezeti-politikai megerősítésére, az ifjúsági szövetség öntevékeny jelle-

gének fokozására. A Komszomolnak állhatatosan fejlesztenie kell a fiúk és a leányok termelő és társadalmi aktivitását, kitartóan munkálkodnia kell azon, hogy kialakítsa marxista—leninista világnézetüket, politikai és erkölcsi kultúrájukat, kialakítsa bennük a szocializmus és a béke sorsáért rájuk háruló történelmi felelősség tudatát.

A párt elősegíti a *szövetkezet* – a kolhozok, a fogyasztási, lakás-építő szövetkezetek, szövetkezeti szervezetek és egyesülések – tevékenységének tökéletesítését, mindezeket a szocialista öngazgatás fontos formájának és a népgazdaság fejlesztésére alkalmas hatékony eszköznek tartja.

A párt elő fogja segíteni, hogy tovább fokozódjon a *művészeti szövetségek, a tudományos, a tudományos-műszaki, kulturális-közművelődési, sport-, honvédelmi és más önkéntes egyesületeknek, a lakosság társadalmi öntevékenységet ápoló szerveknek az aktivitása*. Ezek a szervezetek funkcióik ellátása során arra hivatottak, hogy mind nagyobb részt vállaljanak a párt politikájának megvalósításában, gondoskodjanak az általuk egyesített dolgozók érdekeinek legteljesebb kifejezéséről és érvényesítéséről, a szovjet emberek állampolgári kezdeményezőkézségének és felelősségérzetének fejlesztéséről.

5. AZ IDEOLÓGIAI NEVELŐMUNKA, A KÖZOKTATÁS, A TUDOMÁNY ÉS A KULTÚRA

A párt minden szükségeset meg fog tenni azért, hogy teljes mértékben felhasználja a marxista—leninista ideológia átalakító erejét az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítására, céltudatosan munkálkodjon a szovjet emberek ideológiai-politikai, munkában történő és erkölcsi nevelésén, a *szellemi gazdagságot, az erkölcsi tisztaságot és a fizikai egészséget magában egyesítő harmonikusan fejlett, közéletben aktív személyiség kialakításán*.

Az SZKP azt tartja a legfontosabbnak ideológiai munkájában, hogy a dolgozókat a magas fokú eszmeiségnek és a kommunizmus iránti hűségnek, a szovjet hazafiságnak és a proletár, szocialista internacionalizmusnak, a munkához és a társadalmi tulajdonhoz való tudatos viszonynak a szellemében nevelje, mind teljesebben hozzáférhetővé tegye a tömegek számára a szellemi kultúra kincseit, kiirtsa a szocialista életmóddal ellenkező szokásokat.

A párt abból indul ki, hogy az ember nevelése elválaszthatatlan a nép javára végzett alkotó munkában, a közéletben, a társadalmi-gazdasági és kulturális építés feladatainak megoldásában való gyakorlati részvételétől. Ha az ideológiai nevelőmunka elszakad a valóságtól, az élet tényleges problémáitól, elvont felvilágosító tevékeny-

séggé, üres szócsépléssé degradálódik, megkerüli a kommunista építés égető feladatait. Az ideológiai tevékenységgel szemben a következők a követelmények: szoros kapcsolat a társadalmi gyakorlat-tal, az ideológiai-elméleti tartalom mélysége, a belső és a nemzetköz-i élet realitásainak, a dolgozók megnövekedett szellemi igényeinek teljes és pontos figyelembevétele, az emberekhez való közelség, az őszinteség, az érvelés, a konkrétság.

A szó és a tett egysége – az egész párt- és állami tevékenység igen fontos elve – feltétlen követelmény az ideológiai nevelőmunká-val szemben is. Az ideológiai nevelőmunkában való aktív részvétel kötelessége minden vezető kádernek, minden kommunistának.

A párt a következő feladatokat jelöli ki.

Az ideológiai nevelőmunka terén

A tudományos világnézet kialakítása. A szocializmus a szovjet tár-sadalom szellemi életében biztosította a tudományos világnézet uralmát, amelynek alapja a marxizmus—leninizmus mint a filozó-fiai, közgazdasági és társadalmi-politikai nézetek integráns és ará-nyos rendszere. A párt igen fontos kötelességének tekinti, hogy alkotó szellemben továbbfejlessze a marxista—leninista elméletet a szovjet társadalom életében kialakuló új jelenségeknek a tanulmá-nyozása és általánosítása, a szocialista közösséghez tartozó más or-szágok, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, a nemzeti felszabadító mozgalom és a demokratikus mozgalom tapasztalatai-nak figyelembevétele, a természet-, a műszaki és a társadalomtudo-mányok eredményeinek elemzése alapján.

Az SZKP állandóan gondoskodni fog arról, hogy minden szovjet ember mélyen elsajátítsa a marxista—leninista tanítást, fejlessze politikai műveltségét, tudatosan részt vegyen a párt politikájának kidolgozásában, és ezt a politikát aktívan érvényesítse.

A munkára való nevelés. A párt a nevelőmunka középpontjába állítja azt a feladatot, hogy minden szovjet emberben kialakítsa a mélységes tiszteletet a közjó érdekében végzett lelkiismeretes mun-ka iránt, legyen az szellemi vagy fizikai munka, s kialakítsa az ilyen munkára való készséget. A munka a társadalom anyagi és szellemi gazdagságának fő forrása, az ember társadalmi presztízsének fő kri-tériuma, az ember szent kötelessége, a személyiség kommunista ne-velésének alapja. A párt ezután is gondoskodni fog arról, hogy nö-vekedjen a becsületes, magas termelékenységű munka tekintélye, fejlődjön a kezdeményező kedv és az alkotó szellem a munkában, megszilárduljanak a munkához való kommunista viszony elvei.

A kommunista erkölcs meghonosítása. A kommunizmus felé való

fokozatos haladás körülményei között mind teljesebben kibontakozik a kommunista erkölcsnek – a forradalmi harc céljaihoz, a kommunizmus eszményeihez való hűségen alapuló leghumánusabb, legigazságosabb, legnemesebb erkölcsnek – az alkotó potenciálja. A mi erkölcsünk magába olvasztotta mind az egyetemes emberi erkölcsi értékeket, mind az emberek magatartásának és az emberek közti kapcsolatoknak azokat a normáit, amelyeket a néptömegek alakítottak ki a kizsákmányolás ellen, a szabadságért és a társadalmi egyenlőségért, a boldogságért és a békéért vívott sok évszázados harcban.

A kommunista erkölcs, amelynek meghonosításáért az SZKP síkraszáll,

- *kollektivista erkölcs.* „Egy mindenkiért, mindenki egyért” – ez az alapelve. Összeegyeztethetetlen az egoizmussal, a kapzsisággal, harmonikusan egyesíti az össznépi, a közösségi és az egyéni érdekeket;

- *humanista erkölcs.* Felemeli a dolgozó embert, áthatja a dolgozó ember iránti mély tisztelet, nem tűri az emberi méltóság megsértését. Valóban emberi kapcsolatokat teremt az emberek között – az elvtársi együttműködés és kölcsönös segítségnyújtás kapcsolatait –, tartalma a jóindulat, a becsületesség, az egyszerűség és a szerénység a magán- és a közéletben;

- *aktív, tevékeny erkölcs.* Arra készíti az embert, hogy a munkában újabb alkotó tetteket vigyen véghez, érdekelten részt vegyen a kollektíva és az egész ország életében, aktívan elutasítson mindent, ami ellenkezik a szocialista életmóddal, s állhatatosan harcoljon a kommunista eszményekért.

A hazafias és internacionalista nevelés. A párt ezután is fáradhatatlanul fog munkálkodni azon, hogy a szovjet emberben az októberi forradalom hazája, a szülőföldje iránti szeretet, a világ első szocialista államának történelmi jelentőségű vívmányaira való büszkeség párosuljon a proletár, szocialista internacionalizmussal, a testvéri országok dolgozói iránti, az imperializmus elleni, a társadalmi haladásért és a békéért küzdő minden ember iránti osztályszolidaritás érzésével.

A párt, államunk érdekelt abban, hogy minden szovjet emberben éljen a barátság és a testvériség érzése, amely egyesíti a Szovjetunió valamennyi nemzetét és etnikai csoportját, valamint a nemzetek közti érintkezés magas fokú kultúrája, hogy egyetlen szovjet ember se tűrje a nacionalizmus és a sovinizmus, a nemzeti korlátozottság és a nemzeti egoizmus megnyilvánulásait, azokat a szokásokat és magatartási formákat, amelyek akadályozzák az élet kommunista átalakítását.

Az ideológiai nevelőmunkának továbbra is fontos feladata a kato-

nai-hazafias nevelés, a szovjet ember arra való készségének kialakítása, hogy megvédje a szocialista hazát, érte áldozza minden erejét és, ha kell, az életét is.

A jogi nevelés. A párt nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy kialakítsa az egyén magas fokú állampolgári öntudatát, hogy a szovjet ember tisztelje a szovjet törvényeket és a szocialista együttélés szabályait, engesztelhetetlen legyen a szocialista törvényesség mindennemű megsértésével szemben, kész legyen aktívan részt venni a jogrend védelmezésében.

Az ateista nevelés. A párt felhasználja az ideológiai befolyásolás eszközeit a tudományos materialista világfelfogás terjesztésére, a vallásos előítéletek leküzdésére, nem engedve meg a hívők érzéseinek megsértését. A párt síkraszáll a lelkiismereti szabadság alkotmányos garanciáinak feltétlen megtartásáért, s ugyanakkor elítél minden olyan próbálkozást, hogy a vallást a társadalom és az egyén érdekeinek rovására használják fel. Az ateista nevelésnek igen fontos alkotórésze az emberek termelő és társadalmi aktivitásának fokozása, az emberek felvilágosítása, az új szovjet szertartások és szokások széles körű elterjesztése.

A kommunista nevelőmunka elválaszthatatlan attól a feladattól, hogy *harcoljunk az idegen ideológia és morál megnyilvánulásai ellen, minden negatív jelenség ellen*, amely a múltnak az emberek tudatában és viselkedésében meglevő maradványaival, a társadalmi élet különféle területein folyó gyakorlati munka fogyatékoságaival, az időszerű problémák megoldásában bekövetkezett késéssel függ össze. A párt elsőrendű jelentőséget tulajdonít a munkafegyelem-sértések, a sikkasztás és a korrupció, a spekuláció és a munkakerülés, az iszákosság és a garázdaság, a magántulajdonosi szemlélet és a harácsolás, a hízélgés és a talpnyalás következetes és szigorú kiirtásának. Az e jelenségek elleni harcra maradéktalanul fel kell használni a közvélemény tekintélyét és a törvény erejét.

A polgári ideológia elleni harc. A két világnézetnek a nemzetközi szintéren folyó igen éles küzdelme visszatükrözi a két világrendszer, a szocializmus és a kapitalizmus ellentétét. Az SZKP feladatának tekinti, hogy eljuttassa a népekhez az igazságot a létező szocializmusról, a Szovjetunió bel- és külpolitikájáról, aktívan propagálja a szovjet életmódot, offenzívan, érvekkel alátámasztva mutassa meg az imperializmus népellenes, embertelen mivoltát, kizsákmányoló lényegét. Arra fogja nevelni a szovjet embereket, hogy magas fokú politikai tudatosságot és éberséget tanúsítsanak, képesek legyenek világos osztályálláspontról megítélni a társadalmi jelenségeket, védelmezni a szocializmus eszményeit és szellemi értékeit.

A társadalom életében növekszik a *tömegtájékoztatási és propagandaeszközök* szerepe. Az SZKP arra törekszik, hogy ezek az esz-

közök mélyrehatóan elemezzék a belső és a nemzetközi élet tendenciáit és jelenségeit, a gazdasági és a társadalmi folyamatokat, aktívan támogassanak mindent, ami új, ami progresszív, vessék fel az időszerű, az embereket foglalkoztató problémákat, és javasoljanak módszereket e problémák megoldására. A sajtó, a televízió és a rádió munkájával szemben követelmény a politikai világosság és céltudatosság, a tartalom mélysége, az operativitás, az információ-gazdagság, az írások és az adások színessége és közérthetősége. A párt ezután is aktív támogatást és segítséget fog nyújtani a sajtónak, valamennyi tájékoztatási és propagandaeszköznek.

A párt megkülönböztetett figyelmet fog fordítani arra, hogy fejlődjön a televízió, minden módon bővüljön a rádió- és tévéműsorok vételi lehetősége, hogy tartalmasabbak, ideológiai és művészi szempontból magasabb színvonalúak és szórakoztatóbbak legyenek az adások.

Az ideológiai nevelőmunkában és a propagandamunkában érelyesen meg kell szüntetni az üres szócséplés, a kirakatpolitika, a formalizmus megnyilvánulásait. E munkának valamennyi formája és eszköze arra hivatott, hogy segítsen mozgósítani a tömegeket az ország előtt álló feladatok végrehajtására, biztosítva a párt- és állami szervek, a társadalmi szervezetek munkájának széles körű nyilvánosságát, az emberekkel való érintkezés egyenességét és nyíltságát, a közvélemény helyes formálását és a közvélemény gyakorlati ügyekre való befolyásának növekedését. Az SZKP mindenkor gondoskodni fog az ideológiai munka anyagi bázisának fejlesztéséről.

A közoktatás területén

A párt következetesen munkálkodik azon, hogy az iskola öntudatos, magasan kvalifikált embereket neveljen és képezzen, akik képesek mind a fizikai, mind a szellemi munkára, az aktív tevékenységre a népgazdaságban, a társadalmi és állami élet különféle területein, a tudomány és a kultúra területén. A Szovjetunióban megteremtett igazi népiskola minden állampolgár számára lehetővé tette az ismeretek megszerzését, lehetővé tette továbbá, hogy történelmi szempontból rövid idő alatt megszüntessük a tömeges írástudatlanságot, és áttérjünk az általános középfokú oktatásra.

Az SZKP folytatja a közoktatási rendszer tökéletesítését a társadalmi-gazdasági fejlődés meggyorsítása szükségleteinek, a kommunista építés távlatainak, a tudomány és a technika haladása által támasztott követelményeknek a figyelembevételével. Az országban folyamatban levő iskolareform az egységes politechnikai munkaiskola lenini elveinek alkotó szellemű fejlesztésén alapul, és arra irányul, hogy még magasabb szintre emeljük az ifjúság oktatá-

sának és nevelésének szintjét, javítsuk az ifjúság felkészítését az önálló munkáséletre, s fokozatosan áttérjünk az általános szakmai képzésre. Az iskola arra hivatott, hogy a tanulókat hazaszeretetre, kollektivizmusra, az idősek, a szülők és a pedagógusok iránti tiszteletre, a serdülő nemzedéket a tanulás és a munka minőségéért, saját magatartásáért való magas fokú felelősség szellemében nevelje, fejlessze a tanulók önkormányzatát. A tervbe vett intézkedések végrehajtása során tovább fejlődik és közeledik egymáshoz, majd pedig a jövőben egybeolvad a szakiskola és az általános képzést nyújtó iskola.

A tudományos-műszaki és társadalmi haladás követelményeivel összhangban továbbfejlődik a középfokú szakoktatás és a felsőfokú oktatás rendszere. Ez a rendszer arra hivatott, hogy érzékenyen és idejében reagáljon a termelés, a tudomány és a kultúra igényeire, a népgazdaság szükségleteit figyelembe véve olyan szakembereket képezzen, akik a szakmai képzettség, az ideológiai-politikai érettség magas fokán állnak, s jártasak a szervező, irányító tevékenységben. A párt nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy fejlődjön a szakmai továbbképzés rendszere, amely a levelező és esti oktatással együtt kedvező lehetőségeket teremtsen minden dolgozó számára a tanulás folytatásához, az ismeretek szüntelen bővítéséhez és megújításához, általános műveltségük és szakmai színvonaluk folytonos emeléséhez.

A párt fáradhatatlanul gondoskodni fogja a pedagógusokról, az egész oktatási rendszer anyagi bázisának erősítéséről és fejlesztéséről.

A tudomány területén

A termelőerők fejlesztésében és a társadalmi viszonyok tökéletesítésében, a technika és a technológia elvi szempontból új ágainak ki-fejlesztésében, a munka termelékenységének növelésében, a föld méhének, az óceánnak és a világűrnek a hasznosításában, a környezet védelmében és nemesítésében növekvő szerepet tölt be a tudomány.

A párt tudománypolitikája arra irányul, hogy kedvező feltételeket teremtsen valamennyi tudományág dinamikus fejlődése számára, összpontosítsa a kádereket, az anyagi és a pénzügyi erőforrásokat a legígéretesebb irányokra, amelyek arra hivatottak, hogy meggyorsítsák a kitűzött gazdasági és társadalmi célok elérését, a társadalom szellemi fejlődését, biztosítsák az ország szilárd védelmi képességét.

A természettudományos és a társadalmi megismerés elvi fontosságú, kipróbált alapja volt és lesz ezután is a dialektikus materialis-

ta módszer, ezt ezután is alkotó szellemben fejleszteni, hozzáértéssel alkalmazni kell a kutatómunkában és a társadalmi gyakorlatban.

A szovjet tudomány arra hivatott, hogy vezető pozíciókat foglaljon el a tudományos-műszaki haladás fő irányjaiban, megtalálja az aktuális és a távlati termelési és társadalmi-gazdasági problémák hathatós és korszerű megoldását. Biztosítani kell az alap kutatásoknak az átlagosnál gyorsabb fejlődését, el kell érni, hogy a tudományos eszmék gyorsabban materializálódjanak a népgazdaságban és az emberi tevékenység más szféráiban. Folytonosan tökéletesíteni kell a tudomány és a termelés integrációjának, a tudományos-műszaki haladás irányításának gazdasági-szervezeti formáit, bővíteni kell az aktuális alkalmazott kutatásokat és kísérleti műszaki tervezői tevékenységet, fokozni kell ezek eredményességét. Következésképpen erősíteni kell az együttműködést az akadémiai intézetekben, az egyetemeken és az ágazati intézetekben folyó kutatómunkában.

A társadalomtudósok figyelmét arra kell összpontosítani, hogy tanulmányozzák és sokoldalúan elemezzék a világfejlődés tapasztalatait, az új társadalom megteremtésének a Szovjetunióban és más szocialista országokban szerzett tapasztalatait, a termelőerők és a termelési viszonyok, az anyagi és a szellemi szféra dialektikáját a szocializmus körülményei között, a kommunista formáció létrejöttének törvényszerűségeit, az e formáció felső fázisához való fokozatos közeledésnek az útjait és eszközeit. A fejlődés mai szakaszán a társadalomtudományok halaszthatatlan feladata a szocialista társadalom objektív ellentmondásainak tudományos elemzése, feloldásuk céljából megalapozott ajánlások kidolgozása, megbízható gazdasági és társadalmi prognózisok felállítása.

Mélyrehatóan tanulmányozni kell a kommunista és munkásmozgalomban, a nemzeti felszabadító mozgalomban, a tőkés társadalomban végbemenő folyamatokat. A világfejlődés menete sok globális probléma elé állítja az emberiséget. A tudományos kutatásnak pontos válaszokat kell adnia ezekre a kérdésekre. A társadalomtudománynak ezután is fontos feladata a polgári ideológia, a revizionizmus és a dogmatizmus elleni harc.

A párt támogatja a merész kutatást, az eszmék és az irányzatok versengését a tudományban, a termékeny vitákat. A tudománnyal összeférhetetlen mind a skolasztikus okoskodás, mind a tények passzív regisztrálása, amely idegenkedik a merész elméleti általánosításoktól, valamint a konjunkturális szempontokhoz való alkalmazkodás, a valóságtól való elszakadás. A jelenkori problémák bonyolult, komplex jellege megköveteli a társadalomtudományok, a természettudományok és a műszaki tudományok integrációjának elmélyítését. Szélesebb körben kell fejleszteni a tudományszervezés-

nek azokat a formáit, amelyek biztosítják az időszakos problémák interdiszciplináris kutatását, a tudományos káderek szükséges mobilitását, a tudományos intézmények struktúrájának rugalmasságát, a kutatások és a fejlesztések hatékonyságát. Növelni kell ezek szerepét a gazdasági és a társadalmi fejlesztési tervek kialakításában és végrehajtásában. A tudomány haladásának elengedhetetlen feltétele a friss erők folytonos beáramlása a többi közt a termelés szférájából, a tudósok alkotó lehetőségeinek hozzáértő felhasználása, munkájuk honorálása az elméleti és az alkalmazott problémák kidolgozásához való tényleges hozzájárulástól függően.

A kulturális építés az irodalom és a művészet területén

A valóban népi soknemzetiségű szovjet kultúra megteremtése, amely kivívta a nemzetközi elismerést, rendünk történelmi jelentőségű vívmánya. Hatalmas befolyásának forrása az életigazsághoz, a szocializmus és a kommunizmus eszményeihez való hűség, a humanizmus és az optimizmus, a szoros kapcsolat a néppel.

Az SZKP nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a dolgozó tömegek teljesebben és mélyebben elsajátítsák a szellemi és az anyagi kultúra értékeit, s aktívan bekapcsolódjanak a művészi alkotó tevékenységbe. A párt következetesen a kulturális építés lenini elveihez tartva magát gondoskodni fog a dolgozóknak, a serdülő nemzedékeknek a hazai és az egyetemes művészeti kultúra legjobb alkotásain alapuló esztétikai neveléséről. Az esztétikum méginkább szellemi tartalommal telíti a munkát, felemeli az embert, megszépíti életét.

A kultúra szférája arra hivatott, hogy kielégítse a lakosság különféle kategóriáinak növekvő igényeit, biztosítsa a szükséges lehetőségeket a nép öntevékeny művészeti munkája számára, fejlessze a képességeket, gazdagítsa a szocialista életmódot, kialakítsa az egészséges szükségleteket és a fejlett esztétikai ízlést. A párt véleménye szerint e feladatok sikeres megoldásának elengedhetetlen feltétele a kulturális és felvilágosító munka tartalmának és módszereinek folytonos tökéletesítése, e munka anyagi bázisának fejlesztése, az intenzív kulturális építés a falun és az újonnan hasznosított körzetekben.

A párt minden módon elősegíti az irodalom és a művészet szerepének növekedését. Az irodalom és a művészet arra hivatott, hogy a nép érdekeit, a kommunizmus ügyét szolgálja, az öröm és lelkesedés forrása legyen emberek milliói számára, kifejezze akaratukat, érzelmeiket és gondolataikat, aktívan segítse eszmei gazdagodásukat és erkölcsi nevelésüket.

Az irodalom és a művészet fejlődésében a fő irányvonal a nép életével való kapcsolat szorosabbra fűzése, a szocialista valóság hű és

magas művészi színvonalú visszatükrözése, az új, progresszív jelenségek átértzett és vonzó ábrázolása, minden olyan jelenségnek szenvedélyes leleplezése, amely akadályozza a társadalom előrehaladását.

A szocialista realizmus művészete a népiség és a pártosság elvén alapul. Egyesíti az élet valósághű művészi ábrázolásában érvényesített bátor újító szellemet a hazai és a világkultúra valamennyi progresszív hagyományának felhasználásával és fejlesztésével. Az irodalom és a művészet művelőinek tág terük van a valóban szabad alkotásra, mesterségbeli tudásuk gyarapítására, a sokféle realista forma, stílus és műfaj továbbfejlesztésére. A nép kulturális színvonalának emelkedése arányában erősödik a művészetnek a társadalom életére, erkölcsi-hangulati légkörére gyakorolt befolyása. Ez növeli a kultúra mestereinek felelősségét az alkotás eszmei irányzatáért, műveik hatásának művészi erejéért.

Az SZKP óvja és becsüli a tehetséget, a művészi kísérletezést. Ugyanakkor mindig harcolt és harcolni fog – a művészeti szövetségekre, a közvéleményre, a marxista—leninista kritikára támaszkodva – az eszmeiség hiányának és a világnézeti zűrzavarnak, az esztétikai szűrkeségnek a megnyilvánulásai ellen.

A szovjet kultúra segíti a népek kölcsönös megértését és egymáshoz való közeledését, aktívan részt vesz az imperializmus, a reakció és a háború elleni harcban. A szocialista társadalom szellemi életének eszmegazdagságát és sokféleségét, tényleges humanizmusát megtestesítve gazdagítja a világkultúrát, mind teljesebben kibontakozik mint az emberiség szellemi haladásának hatalmas tényezője, mint a kommunizmus eljövendő kultúrájának példája.

III. Az SZKP feladatai a nemzetközi szintén, a békéért, a társadalmi haladásért folytatott harcban

Az SZKP nemzetközi politikája a szocialista társadalom humánus természetéből fakad. Ez a társadalom nem ismeri a kizsákmányolást és az elnyomást, nincsenek olyan osztályai és társadalmi csoportjai, amelyek érdekeltek a háború kirobbantásában. E politika elválaszthatatlanul összeforrott azokkal a fő, stratégiai feladatokkal, amelyeket a pártnak az országon belül kell megoldania, és kifejezi a szovjet nép egységes törekvését: alkotómunkával akar foglalkozni, és minden néppel békében akar élni.

Az SZKP nemzetközi politikájának fő céljai és irányai:

- kedvező külső feltételek biztosítása a szocialista társadalom tökéletesítéséhez és a Szovjetuniónak a kommunizmus felé való előrehaladásához; a világháború fenyegetésének elhárítása, az egyetemes biztonság és leszerelés megvalósítása;

- a Szovjetunió és a testvéri szocialista országok közötti együttműködés folyamatos bővítése és elmélyítése, a szocialista világrendszer megszilárdításának és fejlődésének sokoldalú elősegítése;

- egyenjogú, baráti kapcsolatok fejlesztése a felszabadult országokkal;

- a Szovjetunió és a tőkés államok közötti kapcsolatok fenntartása és fejlesztése a békés egymás mellett élés, a kölcsönösen előnyös együttműködés alapján;

- internacionalista szolidaritás a kommunista és a forradalmi demokratikus pártokkal, a nemzetközi munkásmozgalommal, a népek nemzeti felszabadító harcával.

Az SZKP álláspontja a külpolitikai kérdésekben magában foglalja a szovjet nép érdekeinek szilárd védelmét, a határozott szembeállást az imperializmus agresszív politikájával, és a készséget a párbeszédre, a nemzetközi problémák tárgyalások útján történő konstruktív megoldására.

A párt által kidolgozott és a szovjet állam által következetesen megvalósított békeszerető külpolitikai irányvonal összhangban az ország védelmi képességének megszilárdításával, a XX. században a leghosszabb békés időszakot biztosította a szovjet népnek, az emberiség többségének. Az SZKP továbbra is megtesz minden tőle telhetőt azért, hogy megőrizze a szovjet nép alkotómunkájához szükséges békét, javítsa a nemzetközi kapcsolatokat, megszüntesse a világot magával sodró fegyverkezési versenyt, azért, hogy elhárítsa a népeket fenyegető nukleáris háború veszélyét.

Nincs magasztosabb és felelősségteljesebb feladat, mint a béke megőrzése és megszilárdítása, az agresszió és a militarizmus erőinek megfékezése a mostani és az eljövendő nemzedékek életének nevében. *A szocializmus eszménye a háborúk és fegyverek nélküli világ.*

1. EGYÜTTMŰKÖDÉS A SZOCIALISTA ORSZÁGOKKAL

Az SZKP elsőrendű fontosságúnak tartja, hogy tovább fejlődjenek és erősödjenek a Szovjetunió és a többi szocialista ország közötti baráti kapcsolatok.

A párt arra törekszik, hogy a kapcsolatok a Szovjetunió és a szocialista világrendszer minden állama között szilárdak, elvtár-

siasak legyenek és az együttműködés sokoldalú legyen. Az SZKP abból indul ki, hogy a szocialista országok összeforrottsága megfelel mind az egyes államok saját érdekeinek, mind közös érdekeiknek, a béke ügyét, a szocialista eszmények győzelmét szolgálja.

Az SZKP különleges gondot fordít arra, hogy sokoldalúan erősítse a barátságot, fejlessze és tökéletesítse a kapcsolatokat a Szovjetunió és a szocialista közösség országai között.

A kormányzó kommunista és munkáspártok motorjai ezen országok sokoldalú együttműködésének. Annak érdekében, hogy megszilárdítsa a testvéri országok kommunistáinak összeforrottságát, hogy pártjaink kölcsönösen gazdagítsák a társadalom irányításának gyakorlatát, az SZKP ezután is elő fogja segíteni a pártközi kapcsolatok bővítését, amelyek átfogják a pártok valamennyi láncszemét a központi bizottságoktól az alapszervezetekig; elősegíti továbbá mind a kétoldalú, mind a többoldalú vélemény- és tapasztalatcseréket.

Az SZKP továbbra is folytatja azt az irányvonalat, amelynek célja: a Szovjetunió és a szocialista országok államközi kapcsolatai megszilárdítása, a kapcsolatok rögzítése egyezményes keretek között, a törvényhozó szervek, a társadalmi szervezetek közötti érintkezés fejlesztése és a politikai együttműködés összes formáinak további aktivizálása.

A szovjet kommunisták síkraszállnak azért, hogy a testvéri országok mind hatékonyabban együttműködjenek a nemzetközi szinten, figyelembe véve mind minden ország saját érdekeit, mind a közösség közös érdekeit.

Amíg fennáll a NATO imperialista katonai tömbje, a párt szükségesnek tartja minden módon elősegíteni, hogy tökéletesítsék a Varsói Szerződés Szervezetének – az imperializmus agresszív törekvéseivel szembeni kollektív védelem, a szilárd békéért és a nemzetközi együttműködés kiszélesítéséért vívott közös küzdelem eszközének – a tevékenységét.

A gazdasági kapcsolatok területén az SZKP síkraszáll a szocialista gazdasági integrációnak mint a szocialista országok összeforrottsága anyagi bázisának a további elmélyítéséért. A párt különösen fontosnak tartja, hogy a testvéri országok következetesen egyesítsék erőfeszítéseiket a termelés intenzifikálásának és a tudományos-műszaki haladás meggyorsításának kulcsfontosságú területein, hogy közösen oldják meg a történelmi jelentőségű feladatot: népeik jólétének növelése, biztonságuk erősítése érdekében meghódítsák a tudomány és a technika újabb csúcsait.

A pártnak az az álláspontja, hogy az integráció célja: növekvő mértékben előmozdítani a társadalmi termelés és a szocialista életmód fejlődését a közösség országaiban, meggyorsítani a gazdasági

fejlettségi szintek kiegyenlítődéését, megszilárdítani a szocializmus pozícióit a világban.

Az SZKP a jövőben is tevékenyen részt vesz a közös munkában, amelynek során a testvérpártok egyeztetik országuk gazdaságpolitikáját, tökéletesítik a népgazdasági szintű együttműködés mechanizmusát, keresik az új formákat a termelés kooperációjának és szakosításának elmélyítésében, egyeztetik a terveket, kicserélik az élenjáró tapasztalataikat, megszervezik a vállalatok és az egyesülések közötti közvetlen kapcsolatokat. A párt a továbbiakban is azon munkálkodik, hogy növekedjen a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának szerepe, bővüljön a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés kétoldalú és többoldalú programok alapján.

Az SZKP, áttekintve a szocialista és a tőkés országok közötti egyenjogú és kölcsönösen előnyös gazdasági együttműködést, természetesnek és hasznosnak tartja azt, mindazonáltal úgy véli, hogy a szocialista integráció fejlesztésének erősítenie kell a közösség technikai-gazdasági sebezhetetlenségét az imperializmus ellenséges akcióival szemben, a kapitalizmusra jellemző gazdasági válságok és más negatív folyamatok hatásával szemben.

Ideológiai téren az SZKP síkraszáll azért, hogy a testvérpártok közös erővel tanulmányozzák és használják fel a szocialista építésnek, a dolgozók kommunista nevelésének tapasztalatait, az alkotó jelleget elmélyítve, a forradalmi lényegét megvédve fejlesszék a marxista-leninista elméletet. A kollektív gondolkodás élénkítése, a szellemi értékek folyamatos cseréjének bővítése, a kulturális és tudományos együttműködés a szocialista országok közötti barátság további elmélyítését szolgálja.

A párt továbbra is azon fog munkálkodni, hogy erősítse a testvéri népek egységének, történelmi sorsközösségének tudatát. Ha a kommunisták egységfrontban tevékenykednek, akkor sikeresen megoldják az alábbi feladatokat: a szocializmusról szóló igazságok terjesztése, az imperialista politika és propaganda leleplezése, a kommunista- és szovjetellenesség elutasítása, harc a dogmatikus és revizionista nézetek ellen.

Az SZKP internacionalista kötelességének tekinti, hogy a többi testvérpárttal együtt szilárdítsa a szocialista közösség egységét, növelje erejét és befolyását. E közösség szilárdságától, minden egyes ország alkotó munkájának sikerétől, cselekedeteik céltudatosságától és összehangoltságától döntő mértékben függ a szocializmus és a kapitalizmus közötti verseny menete, a világcivilizáció jövője.

A szocialista világrendszer fejlődésének tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szocialista rend minden lehetőséget megteremt mind a társadalom magabiztos előrehaladásához, mind az államok

közötti kapcsolatok harmonikus fejlődéséhez. De az egyik a másik nélkül elképzelhetetlen.

Nem egyforma az országok gazdasági és politikai fejlettségi szintje, eltérőek történelmi és kulturális hagyományaik, a feltételek, amelyek között élnek. A szocialista országok társadalmi fejlődése nem mindig lineáris. A fejlődés minden nagyobb szakasza új, bonyolult feladatokat vet fel, amelyek megoldása összefügg a harccal, az útkereséssel, az ellentmondások és a nehézségek leküzdésével.

Mindez, az SZKP meggyőződése szerint, igen nagy figyelmet, az álláspontok jóindulatú összevetését, hathatós szolidaritást követel azért, hogy ne legyen talaja olyan nézeteltéréseknek, amelyek károsíthatják a közös érdekeket. Különleges jelentősége van az alábbiaknak: az akciók koordinálása elvi kérdésekben, elvtársi érdekelt-ség egymás sikereiben, a vállalt kötelezettségek pontos teljesítése, mind a nemzeti, mind a közös, internacionalista érdekek szerves összefüggésükben való mély megértése.

Az új társadalom kialakulása és fejlődése a két világrendszer éles szembenállása közepette zajlik. A szocializmus pozícióinak gyengítésére, a szocialista államok kölcsönös kapcsolatainak, mindenkéltől a Szovjetunióval fenntartott kapcsolataiknak a szétrombolására az imperializmus differenciált – politikai, gazdasági és ideológiai – intézkedések egész rendszerét működteti, a felvetődő problémákra spekulál, és felforgató célokra használja fel a nacionalista hangulatokat. Az SZKP abból indul ki, hogy ilyen körülmények között különösen nagy jelentősége van a szocialista országok szilárd egységének és osztályszolidaritásának.

Az SZKP, a világszocializmus tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy sikeres és töretlen haladásának legfontosabb tényezői: a kormányzó kommunista és munkáspártok hűsége a marxista-leninista tanításhoz, e tanítás alkotó módon történő alkalmazása; a pártok szilárd kapcsolata a dolgozók nagy tömegeivel, a pártok tekintélyének és vezető szerepének megszilárdulása a társadalomban, a párt- és állami élet lenini normáinak szigorú megtartása, a szocialista néphatalom fejlesztése; a valós helyzet higgadt értékelése, a felvetődő problémák kellő időben történő és tudományosan megalapozott megoldása; a szocialista internacionalizmus elvein alapuló kapcsolatok kialakítása a többi testvéri országgal.

Bármilyenek legyenek is az egyes szocialista országok sajátosságai, gazdasági színvonaluk, méreteik, történelmi és nemzeti hagyományaik, mindannyiuknak egy és ugyanazok az osztályérdekei. Az, ami egyesíti, összeforrasztja a szocialista országokat, fontosabb és összehasonlíthatatlanul több annál, mint ami elválasztja őket.

Az SZKP meg van győződve arról, hogy a szocialista országok együtt haladnak majd azon az úton, amelyen egyre jobban megér-

tik egymást és közelednek egymáshoz, miközben teljesen megtartják egyenjogúságukat és kölcsönösen tiszteletben tartják a nemzeti érdekeket. A párt segíteni fogja ezt a történelmileg progresszív folyamatot.

2. A KAPCSOLATOK ERŐSÍTÉSE A FELSZABADULT ORSZÁGOKKAL

Meghatározva az egykori gyarmati és félgyarmati országokkal kapcsolatos politikát, az SZKP abból indul ki: korunk egyik jellemző vonása, hogy korábban rabszolgasorban tartott népek lépnek a függetlenség útjára, új államok tucatjai jönnek létre, növekszik súlyuk a világpolitikában és a világgazdaságban.

A felszabadult népeknek, mint azt Lenin is előre látta, nagy szerepet kell játszaniuk az egész emberiség sorsában. *Az SZKP sikkra száll azért, hogy ezeknek a népeknek a növekvő befolyása mindinkább elősegítse a béke ügyét és a társadalmi haladást.*

Az SZKP következetesen megvalósítja a Szovjetunió és a felszabadult országok közötti kapcsolatok bővítésének irányvonalát, mély rokonszenvvel figyeli azoknak a népeknek a törekvéseit, amelyek kiállták a súlyos, megalázó gyarmati rabságot. Ezekkel az országokkal a Szovjetunió függetlenségük és egyenjogúságuk szigorú tiszteletben tartásának alapján építi kapcsolatait, támogatja harcukat, amelyet az imperializmus neokolonialista politikája, a gyarmatosítás maradványai ellen, a békéért és az egyetemes biztonságért vívnak.

A párt nagyon fontosnak tartja a szolidaritást, a politikai és gazdasági együttműködést *a szocialista orientációjú országokkal*. Minden nép elsősorban saját erőfeszítései révén teremti meg az új társadalom felépítésének anyagi-műszaki bázisát, éri el a tömegek jólétének és kulturális színvonalának emelését. A Szovjetunió lehetőségeihez mértén segítette és segíteni fogja az ezen az úton haladó népeket a gazdasági és a kulturális építésben, nemzeti szakemberek képzésében, védelmi képességük növelésében és más területeken.

Az SZKP mélyíti kapcsolatait a felszabadult országok *forradalmi demokratikus pártjaival*. Különösen szoros együttműködés alakult ki azokkal a pártokkal, amelyek azon dolgoznak, hogy tevékenységük a tudományos szocializmusra épüljön. Az SZKP fejleszti kapcsolatait az összes haladó nemzeti pártokkal, amelyek antiimperialista és hazafias álláspontot képviselnek.

A Szovjetunió és a felszabadult országok kapcsolatainak gyakorlata megmutatta, hogy a tőkés fejlődés útján haladó fiatal államokkal folytatott együttműködésnek is van reális alapja, nevezetesen: a közös érdekelttség a béke megőrzésében, a nemzetközi biztonság

megszilárdításában és a fegyverkezési verseny megszüntetésében, az egyre éleződő ellentét a népek érdekei és a diktátum, az expansionizmus imperialista politikája között, a fiatal államoknak az a felismerése, hogy a Szovjetunióval való politikai és gazdasági kapcsolatok előmozdítják függetlenségük megszilárdulását.

Bármennyire különböznek is egymástól a felszabadult országok, bármilyen úton haladnak is, népeiket egyesíti az, hogy önállóan akarnak fejlődni, külső beavatkozás nélkül akarják megoldani saját ügyeiket. A Szovjetunió teljesen szolidáris velük. Az SZKP szerint vitathatatlan: a felszabadult országoknak szent joga, hogy maguk döntsenek sorsukról, maguk válasszák meg társadalmi rendjüket.

Az SZKP támogatja az ázsiai, az afrikai és a latin-amerikai országok igazságos harcát, amelyet az imperializmus és a transznacionális monopóliumok nyomása ellen, a saját erőforrásaikkal való rendelkezés szuverén jogának megerősítéséért, a nemzetközi kapcsolatok egyenjogú, demokratikus alapon való átalakításáért, az új nemzetközi gazdasági rend megteremtéséért és az imperialisták által rájuk kényszerített adósságok béklyójától való megszabadulásért folytatnak.

A Szovjetunió azoknak az országoknak és népeknek az oldalán áll, amelyek szembeszállnak az imperializmus agresszív erőinek támadásaival, védelmezik szabadságukat, függetlenségüket és nemzeti méltóságukat. Korunkban a velük való szolidaritás is egyik fontos része a békéért és a nemzetközi biztonságért vívott harcnak. A párt internacionalista kötelességének tartja, hogy támogassa azoknak a népeknek a harcát, amelyek még a rasszizmus igája alatt élnek, és az apartheid rendszer áldozatai.

Az SZKP megértéssel fogadja az el nem kötelezettek mozgalmának céljait és tevékenységét. Síkraszáll azért, hogy növekedjen e mozgalom szerepe a nemzetközi politikában. A Szovjetunió a továbbiakban is az el nem kötelezett államok oldalán áll abban a harcban, amelyet az agresszió és a hegemonizmus erői ellen, a kialakuló viták és konfliktusok tárgyalások útján történő rendezéséért folytatnak, fellép az ellen, hogy bevonják ezeket az államokat katonai-politikai csoportosulásokba.

Az SZKP síkraszáll azért, hogy a felszabadult országok teljes jogú félként vegyenek részt a nemzetközi ügyekben, növekedjen szerepük korunk legfontosabb problémáinak a megoldásában. Ezeknek az országoknak és a szocialista országoknak az együttműködése hatalmas jelentőségű a népek függetlenségének megszilárdítása, a nemzetközi kapcsolatok javítása és a béke megőrzése szempontjából.

A társadalmi haladás és a nemzeti felszabadítás erőinek szövetsége az emberiség jobb jövőjének záloga.

3. KAPCSOLATOK A TŐKÉS ORSZÁGOKKAL. HARC A SZILÁRD BÉKÉÉRT ÉS A LESZERELÉSÉRT

Az SZKP abból indul ki, hogy a mai világ két ellentétes társadalmi rendszerre oszlik, amelyek között a történelmi vitát békés úton lehet és kell megoldani. A szocializmus előnyeit nem a fegyverek erejével mutatja meg, hanem a példa erejével az élet minden területén, nevezetesen a gazdaság, a tudomány és a kultúra dinamikus fejlődésével, a dolgozók életszínvonalának emelésével, a szocialista demokrácia elmélyítésével.

A szovjet kommunisták meg vannak győződve arról, hogy a szocializmusé a jövő. Minden nép méltó arra, hogy olyan társadalomban éljen, amely nem ismeri a társadalmi és nemzeti elnyomást, olyan társadalomban éljen, amelyben megvalósul a tényleges egyenjogúság és a tényleges demokrácia. Az elnyomott és kizsákmányolt népeknek szuverén joguk, hogy felszabadítsák magukat a kizsákmányolás és az igazságtalanság alól. A forradalom a társadalmi fejlődésnek, és az adott országban vívott osztályharcnak a törvényszerű eredménye. Az SZKP elvileg elfogadhatatlannak tartotta és tartja a forradalom „exportját”, a forradalom valamilyen kívülről való ráerőszakolását. De az ellenforradalom „exportjának” különböző formái is a legdurvább merényletek a népek szabad akaratnyilvánítása ellen, azon joguk ellen, hogy önállóan válasszák meg fejlődésük útját. A Szovjetunió határozottan szembeszáll azokkal a kísérletekkel, hogy erőszakkal megállítsák és visszafordítsák a történelem menetét.

A népek érdekei megkövetelik, hogy az államközi kapcsolatok a békés verseny és az egyenjogú együttműködés medrébe terelődjenek.

A Szovjetunió Kommunista Pártja határozottan és következetesen védelmezi a különböző társadalmi berendezkedésű államok békés egymás mellett élésének lenini elvét. A békés egymás mellett élés az SZKP értelmezése szerint feltételezi: a háborúnak, az erőszak alkalmazásának vagy az erőszakkal való fenyegetőzésnek mint a vitás kérdések megoldása eszközének elutasítását, a vitás kérdések tárgyalások útján történő megoldását; a belügyekbe való be nem avatkozást és egymás törvényes érdekeinek figyelembevételét; a népek jogát arra, hogy maguk döntsenek sorsukról; az államok szuverenitásának, területi integritásának és határaik sérthetetlenségének szigorú tiszteletben tartását; együttműködést a teljes egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján; a nemzetközi jog általánosan elfogadott elveiből, valamint a nemzetközi szerződésekből adódó kötelezettségek lelkiismeretes teljesítését.

Ezek azok a fő alapok, amelyekre a Szovjetunió a tőkés országok-

kal fenntartott kapcsolatait építi. Ezeket a Szovjetunió Alkotmánya is rögzíti.

Az SZKP céltudatosan azon fog munkálkodni, hogy a nemzetközi kapcsolatokban a békés egymás mellett élés elvét mint az államközi kapcsolatok általánosan elismert és mindenkre kötelező normáját mindenütt megerősítsék. A párt megengedhetetlennek tartja, hogy a két rendszer közötti ideológiai ellentéteket kiterjesszék ezekre a kapcsolatokra.

A párt törekedni fog a nemzetközi feszültség enyhülési folyamatának fejlesztésére, úgy véli, hogy az enyhülés természetes és szükséges szakasz a mindent átfogó és megbízható biztonsági rendszer megteremtésének útján. Az együttműködés területén szerzett tapasztalatok megerősítik, hogy ez a perspektíva megvalósítható. Az SZKP síkraszáll olyan nemzetközi mechanizmusok és intézmények megteremtéséért és felhasználásáért, amelyek lehetővé tennék a nemzeti, az állami érdekek és az egyetemes emberi érdekek közötti optimális viszony kialakítását. A párt azon dolgozik, hogy növekedjen az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepe a béke megszilárdításában és a nemzetközi együttműködés fejlesztésében.

A nukleáris hatalmak különleges felelősséget viselnek a világban kialakult helyzetért. Azoknak az államoknak, amelyeknek nukleáris és más tömegpusztító fegyvereik vannak, le kell mondaniuk azok bevetéséről és a bevetésükkel való fenyegetőzésről, tartózkodniuk kell az olyan lépésektől, amelyek a nemzetközi helyzet éleződéséhez vezetnek.

Az SZKP síkraszáll a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti normális, stabil kapcsolatokért. Ez feltételezi az egymás belügyeibe való be nem avatkozást, egymás törvényes érdekeinek tiszteletben tartását, az egyenlőség és az egyenlő biztonság elvének elismerését és gyakorlati érvényesítését, s erre az alapra épülhet a nagyobb mértékű kölcsönös bizalom. A társadalmi rendszerek, az ideológiák különbözősége nem kell hogy feszültségre vezessen. A különböző területekre kiterjedő, gyümölcsöző és kölcsönösen előnyös szovjet–amerikai kapcsolatok kialakításának megvannak az objektív előfeltételei. Az SZKP meggyőződése szerint mindkét hatalom politikájának a kölcsönös megértésre, nem pedig az ellenségeskedésre kell irányulnia, amely mind a szovjet és az amerikai népre, mind más népekre nézve katasztrofális következményekkel járhat.

Az SZKP meg van győződve arról, hogy a kiélezett problémák megoldásának keresésében, a konfliktusszituációk rendezésében, a feszültség enyhítését és a fegyverkezési verseny megfékezését célzó intézkedések meghozatalában minden államnak, mind a nagy, mind a kis államoknak – potenciáljukra, földrajzi helyzetükre és

társadalmi rendszerükre való tekintet nélkül – részt lehet és részt kell venniük.

Az SZKP nagy jelentőséget tulajdonít az európai államok közötti békés jószomszédság és együttműködés továbbfejlesztésének. A pozitív folyamatok tartósságának elengedhetetlen feltétele itt is, mint ahogy más térségekben, a második világháború eredményeképpen kialakult területi-politikai realitások tiszteletben tartása. Az SZKP határozottan ellenzi, hogy bárki bármilyen ürüggyel megkísérelje ezek felülvizsgálatát, vissza fogja utasítani a revansizmus bármely megnyilvánulását.

A párt következetesen arra fog törekedni, hogy a Szovjetunió kezdeményezésével és aktív részvételével megkezdődött, a biztonságot, a bizalmat és a békés együttműködést erősítő európai folyamat fejlődjön, elmélyüljön és *átfogja az egész világot.* Az SZKP fellép azért, hogy az összes érdekelt államok egyesítsék erőfeszítéseiket az ázsiai biztonság szavatolása céljából, s közösen keressenek konstruktív megoldást erre a problémára. Ázsia, Afrika, Latin-Amerika, a Csendes- és az Indiai-óceán térségei a béke és a jószomszédság övezeteivé válhatnak, és kell hogy váljanak.

Az SZKP a gazdaság, a tudomány és a technika területein a teljes egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján megvalósuló széles körű, hosszú távú és stabil államközi kapcsolatok fejlesztése mellett van. A külgazdasági együttműködés nagy politikai jelentőségű, hozzájárul a békének, a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élését jellemző kapcsolatoknak a megszilárdításához. A Szovjetunió elveti a diszkrimináció minden formáját és azt, hogy a kereskedelmi-gazdasági és a tudományos-műszaki kapcsolatokat a nyomás eszközeként használják fel, törekedni fog az államok gazdasági biztonságának garantálására.

Az SZKP híve annak, hogy megvalósuljon valamennyi ország igazi kulturális értékeinek kiterjedt, széles körű cseréje. E cserének humánus célokat kell szolgálnia: a népek szellemi gazdagodását, a béke és a jószomszédság szilárdítását.

A szovjet állam együtt fog működni más országokkal a XX. század második felében különösen kiéleződött és az egész emberiségre nézve létfontosságú olyan globális problémák megoldásában, mint a környezetvédelem, az energia-, a nyersanyag-, az élelmezési és a népesedési problémák, a világűr és a világóceán békés meghódítása, számos felszabadult ország gazdasági elmaradottságának leküzdése, a súlyos betegségek megszüntetése stb. Ezek megoldása közös erőfeszítéseket követel valamennyi államtól. Ez lényegesen könnyebb lesz, ha megszűnik az erőknek és az eszközöknek a pazarlása a fegyverkezési verseny céljaira.

Az emberiség érdekében, valamennyi nép érdekében *az SZKP és*

a szovjet állam kitart a fegyverkezési verseny megszüntetésére, a leszerelésre, a béke és a biztonság szavatolására irányuló intézkedések nagyszabású, konstruktív programja mellett.

A Szovjetunió Kommunista Pártja történelmi feladatnak tekintve a szigorú, átfogó nemzetközi ellenőrzéssel megvalósuló *általános és teljes leszerelést*, következetesen törekedni fog:

– *a háborús készülődés szférájának korlátozására és szűkítésére*, különösen a tömegpusztító eszközökkel kapcsolatban. A háborús készülődésből mindenekelőtt teljes egészében ki kell zárni a világuirt, hogy az ne legyen a katonai versengés színtere, a halál és a pusztulás forrása. A világuirt kutatása és meghódítása csak békés célból, a tudomány és a termelés fejlesztése érdekében és a népek szükségleteivel összhangban történhet. A Szovjetunió e probléma megoldásában támogatja a közös erőfeszítéseket, és tevékenyen részt fog venni ilyen nemzetközi együttműködésben. A Szovjetunió síkraszall az atomfegyverek elterjedését gátló intézkedések elfogadásáért, az atomfegyverektől és más tömegpusztító eszközöktől mentes övezetek létrehozásáért;

– olyan lépések megtételére, amelyek *a nukleáris fegyver teljes megsemmisítéséhez* vezetnek, és magukban foglalják mindenfajta nukleáris fegyver kipróbálásának és gyártásának megszüntetését, a nukleáris hatalmak lemondását az ilyen fegyver elsőként való bevetéséről, valamint a nukleáris fegyverkészletek befagyasztását, csökkentését és megsemmisítését;

– *másfajta tömegpusztító fegyverek* – köztük a vegyi fegyver – *gyártásának megszüntetésére*, e fegyver újabb típusai kifejlesztésének tilalmára;

– *az államok* – mindenekelőtt a Biztonsági Tanács állandó tagjai és a velük katonai szövetségben levő államok – *fegyveres erőinek csökkentésére*, a hagyományos fegyverzetek korlátozására, olyan új fegyverfajták kifejlesztésének tilalmára, amelyek megsemmisítő erejüket tekintve megközelítik a tömegpusztító fegyvereket, a katonai kiadások csökkentésére;

– *bolygónk leginkább robbanásveszélyes térségeiben a csapatok és a fegyverzet befagyasztására és korlátozására*, az idegen katonai területeken levő katonai támaszpontok felszámolására, a kölcsönös bizalom növelését szolgáló intézkedések meghozatalára, a fegyveres konfliktusok, a többi közt a véletlenszerű összecsapások kockázatának csökkentésére.

Az SZKP álláspontja: törekedni kell arra, hogy megszűnjön a világ katonai-politikai csoportosulásokra való kettéosztottsága. Az SZKP állást foglal a NATO és a Varsói Szerződés egyidejű feloszlásáért, vagy első lépésként katonai szervezeteik felszámolásáért. A két katonai tömb szembenállásának enyhítése végett a Szovjetunió

javasolja: kössenek szerződést az erőszak alkalmazásának kölcsönös elutasításáról, a békés kapcsolatok fenntartásáról, szerződést, amely nyitva állna valamennyi állam előtt.

Az SZKP arra fog törekedni, hogy a fegyverzetek korlátozásának, a háborús fenyegetés elhárításának kérdését az egyenjogúságon és a felek egyenlő biztonságán alapuló becsületes és szigorúan megtartott megállapodások útján oldják meg, hogy kizárjanak minden olyan kísérletet, amely „az erő pozíciójából” akarja folytatni a tárgyalásokat, valamint azt, hogy a tárgyalásokat a fegyverek növelésének leplezésére használják fel.

A szovjet állam és szövetségesei nem törekszenek katonai fölény megszerzésére, de nem engedik meg a világban kialakult hadászati egyensúly felbomlását. Ugyanakkor következetesen törekednek arra, hogy ennek az egyensúlynak a szintje folyamatosan csökkenjen, hogy mindkét fél csökkentse fegyverzeteinek mennyiségét, s ezáltal szavatolják valamennyi nép biztonságát.

Az SZKP ünnepélyesen kinyilvánítja: nincs olyan fegyver, amelynek korlátozására kölcsönösségi alapon, hathatós ellenőrzés mellett a Szovjetunió ne állna készen.

A Szovjetunió nem veszélyezteti egyetlen ország biztonságát sem, sem a Nyugaton, sem a Keleten. Senkit sem fenyeget, nem törekszik szembenállásra egyetlen állammal sem, békében kíván élni minden országgal. A nagy október óta a szocialista szovjet állam magasra tartja a béke, a népek közötti barátság zászlaját. Az SZKP a jövőben is hű marad ehhez a lenini zászlóhoz.

4. AZ SZKP A VILÁG KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSMOZGALMÁBAN

Az SZKP a nemzetközi kommunista mozgalom szerves része. A szocialista társadalom tökéletesítése és a kommunizmus felé való haladás érdekében kifejtett tevékenységét legfontosabb internacionalista feladatának tekinti, amelynek teljesítése megfelel a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály, az egész emberiség érdekeinek.

A kommunisták, akik mindig a legkövetkezetesebben küzdöttek a társadalmi és a nemzeti elnyomás ellen, napjainkban a világbéke megőrzéséért, az embereknek az élethez való jogáért vívott harc élvonalában vannak. Világosan látják a háborús veszély okait, leleplezik a nemzetközi feszültség fokozásának, a fegyverkezési versenynek a valódi vétkeseit, s együttműködésre törekszenek mindenki-vel, aki képes elősegíteni a háborúellenes küzdelmüket.

Az SZKP figyelembe veszi, hogy a nem szocialista országok kom-

munista és munkáspártjai bonyolult és ellentmondásos helyzetben tevékenykednek. Harcuk körülményeinek és formáinak meglehetősen széles a diapazonja. Ez azonban nem szűkíti, hanem ellenkezőleg, bővíti a mozgalom lehetőségeit. Tevékenységi formáik sokfélesége a kommunisták számára lehetővé teszi, hogy jobban figyelembe vegyék a nemzeti sajátosságokat és a konkrét történelmi helyzetet, a lakosság különféle társadalmi csoportjainak és rétegeinek érdekeit.

Az SZKP abból indul ki, hogy minden ország kommunistái önállóan elemzik és értékelik a helyzetet, függetlenül határozzák meg stratégiai irányvonalukat, politikájukat, a közeli és a végső célokért, a kommunista eszményekért vívott harc különféle útjait. A kommunista pártok által felhalmozott tapasztalat értékes internacionalista kincs.

Az SZKP gondosan tanulmányozza a külföldi kommunista pártok problémáit és tapasztalatait. Megértéssel fogadja, hogy stratégiájuk és taktikájuk tökéletesítésére törekednek, azon vannak, hogy antimonopolista, háborúellenes tevékenységi platformon bővítsék osztályszövetségeiket, védelmezzék a dolgozók gazdasági érdekeit és politikai jogait. E téren az SZKP abból indul ki, hogy a demokráciáért vívott harc a szocializmusért vívott harc alkotórésze.

A különböző országok imperialista körei szorosan összehangolják a szocializmus, az összes demokratikus erők ellen irányuló tevékenységüket, igyekeznek szembeállítani egymással a kommunista pártokat. Ilyen körülmények között egyre nagyobb jelentőségű a proletár internacionalizmus, a kommunisták elvtársi szolidaritása.

Az SZKP úgy véli, hogy az egyes kérdésekben meglevő véleménykülönbségeknek nem szabad zavarniuk a kommunista pártok internacionalista együttműködését, akcióegységét.

Azokban az esetekben, ha a testvérpártok között bizonyos kérdésekben nézeteltérések vetődnek fel, az SZKP hasznosnak tartja az elvtársi vitákat egymás nézeteinek jobb megértése és a kölcsönösen elfogadható vélemények kialakítása céljából. Amikor azonban a marxizmus-leninizmus forradalmi lényegéről, a létező szocializmus lényegéről és szerepéről esik szó, az SZKP a jövőben is szilárdan megvédelmezi elvi álláspontját. Így fogadja az SZKP a többi olyan kísérletet is, amely megpróbálja elsikkasztani a kommunisták tevékenységének osztálylényegét, megpróbálja meghamisítani a harc céljainak és e célok megvalósítását szolgáló eszközöknek a forradalmi jellegét. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a Marx, Engels, Lenin tanításainak alapjaitól való elhajlások gyengítik a kommunista mozgalom lehetőségeit.

A testvérpártokkal való kapcsolataiban *az SZKP szilárdan ki-tart a proletár internacionalizmus elve mellett*, amely szervesen

egyesíti magában mind a forradalmi szolidaritást, mind minden párt teljes önállóságának és egyenjogúságának elismerését. Az SZKP ennek az elvnek az alapján aktívan fejleszti kapcsolatait a kommunista és munkáspártokkal, kölcsönösen tájékoztatják egymást két- és többoldalú találkozókön, valamint, ha szükséges, részt vesz regionális és szélesebb körű nemzetközi tanácskozásokon.

A szovjet kommunisták mindig a tőkés országokban élő osztálytestvéreik oldalán állnak. Az SZKP fel fogja használni nemzetközi tekintélyét azoknak a kommunistáknak a védelmében, akik a reakció önkényének áldozatai. Nagyra értékeli a testvérpártok szolidaritását, a szovjetellenesség elleni küzdelmüket. A szocialista és a nem szocialista országok kommunista és a munkáspártjainak kölcsönös támogatása a társadalmi haladás fontos tényezője.

Az SZKP a továbbiakban is fejleszteni kívánja a szocialista, a szociáldemokrata és a munkáspártokhoz fűződő kapcsolatait. A velük való együttműködés mindenekelőtt a nukleáris háború elhárításában tölthet be igen jelentős szerepet. Bármilyen mélyek legyenek is a munkásmozgalom különféle áramlatai közötti nézeteltérések, ez nem akadályozhatja az eredményes és rendszeres eszmecserét, párhuzamos vagy közös akciók végrehajtását a háborús veszély elhárítására, a nemzetközi helyzet javítására, a gyarmatosítás maradványainak felszámolására, a dolgozók érdekeinek és jogainak védelmére.

Az SZKP nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy élénküljön a nemzetközi munkásmozgalom egyes osztagainak együttműködése, elmélyüljenek a kapcsolatok különböző országok különféle irányzatokat képviselő szakszervezeteivel, ifjúsági és nőszervezeteivel, paraszti és egyéb demokratikus szervezetekkel.

A világ munkásosztályaért és kommunista élcsapataért viselt történelmi felelősség mélységes tudatában, a Szovjetunió Kommunista Pártja a jövőben is:

- védelmezni fogja a kommunista világmozgalom forradalmi eszményeit és marxista-leninista alapjait, alkotó módon fejleszteni fogja a tudományos szocializmus elméletét, következetesen harcolni fog a dogmatizmus és a revizionizmus és az ellen, hogy a polgári ideológia bármilyen mértékben befolyásolja a munkásmozgalmat;

- mindent meg fog tenni a testvérpártok összeforrottságáért és kölcsönös együttműködéséért, a kommunisták internacionalista szolidaritásáért, azért, hogy a kommunista mozgalom nagyobb mértékben járuljon hozzá a világháború elhárításához;

- következetesen törekedni fog arra, hogy a nemzetközi munkásosztály, minden dolgozó akcióegységben lépjen fel a közös érdekekért, a szilárd békéért és a népek biztonságáért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcban.

IV. Az SZKP a szovjet társadalom vezető ereje

A Szovjetunió Kommunista Pártja olyan utat tett meg, amely példátlanul nagy és erőteljes hatással van a társadalmi fejlődésre. Az első marxista köröktől, három népi forradalmon keresztül rohamos gyorsasággal vált a szocialista nagyhatalom vezetőjévé.

A kommunista párt tevékenységétől elválaszthatatlan a szovjet népnek az új társadalom építése során véghez vitt történelmi jelentőségű tette, a nagy honvédő háborúban kivívott győzelme, az ország magabiztos előrehaladása a gazdasági, a társadalmi és a szellemi fejlődés egyre magasabb szintjeinek elérésében, és a Szovjetunió hatásának növekedése a világfejlődés menetére. A párt ihletője és szervezője a nép történelemformáló tevékenységének, irányító és vezető ereje társadalmunknak. A marxista-leninista elmélettel felvértezett párt meghatározza az ország fejlődésének fő perspektíváját, biztosítja a nép építőmunkájának tudományos irányítását, szervezetté, tervszerűvé és céltudatosá teszi a kommunista építést.

A szocializmus felépítésének eredményeképpen, miután a dolgozók minden rétege magáévá tette a munkásosztály álláspontját, megszilárdult a szovjet társadalom társadalmi-politikai és ideológiai egysége, a kommunista párt, amely osztálylényegét és ideológiáját tekintve a munkásosztály pártja marad, az egész nép pártjává vált. Ez meghatározza az SZKP bel- és külpolitikájának, egész tevékenységének forradalmi folyamatosságát és osztályjellegét.

Az új történelmi feltételek között, amikor az ország mind belső fejlődésében, mind a nemzetközi szinten felelősségteljes feladatok előtt áll, a szovjet társadalom életében *törvényszerűen növekszik a párt vezető szerepe*, nagyobbak lesznek a követelmények politikai, szervező és ideológiai tevékenységének színvonalával szemben. Ezt a következő fő tényezők indokolják:

- a szocializmus tökéletesítésével összefüggő feladatok bonyolultsága és méreteinek növekedése, az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének meggyorsítása, a feladatok sikeres megoldását biztosító politika kidolgozásának és következetes megvalósításának szükségessége, a társadalom gazdasági, szociális és szellemi fejlődésének szerves összefüggése;

- a politikai rendszer fejlődése, a demokráciának, a nép szocialista öngazgatásának elmélyülése azon az alapon, hogy fokozódik a tömegek politikai és termelő aktivitása, széleskörűen bekapcsolódnak a termelés irányításába, az állami és a közügyek intézésébe;

- az igény a marxista-leninista elmélet alkotó továbbfejlesztésé-

re, a kommunista építés gyakorlatának mélyreható átgondolására, az élet által felvetett kérdések tudományosan megalapozott és idejében való megválaszolására, valamint a dolgozók tudatosságának növekedése, a kispolgári érzés- és gondolkodásmód, a kispolgári erkölcs megnyilvánulásainak, a szocialista életmód normáitól való bármilyen elhajlásnak a felszámolása;

– a szocialista országok összeforrottsága megszilárdításának, sokoldalú együttműködése elmélyítésének az érdekei, valamint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom érdekei, a nemzeti felszabadítás erőivel való szolidaritás érdekei, a polgári ideológia, a revizionizmus és a dogmatizmus, a reformizmus és a szektásság ellen vívott harcnak az érdekei;

– az imperializmus agresszivitásának fokozódása miatt bonyolulttá vált külpolitikai feltételek, az éberség növelésének, az ország biztonsága szavatolásának és olyan újabb, még állhatatosabb erőfeszítések megtételének szükségessége, amelyeknek célja az agresszív erők megfékezése, a fegyverkezési verseny megszüntetése, az emberiség megmentése a nukleáris katasztrófa veszélyétől, a világbéke megszilárdítása.

A társadalom politikai irányítása során az SZKP ezután is következetesen *alkalmazni fogja a kipróbált lenini elveket, érvényesíteni fogja a lenini stílust* a pártmunkában, az állami és a gazdasági irányítás minden területén, erősíteni fogja politikájának tudományos megalapozottságát; nagymértékben támaszkodni fog a tömegek kollektív bölcsességére és tapasztalataira, fejleszteni fogja a tömegek társadalmi kezdeményezését. A párt elvi jelentőségűnek tartja az ideológiai, az elméleti, a politikai-nevelő, a szervező és gazdasági tevékenység egységét, a tespedés és a konzervativizmus minden megnyilvánulása ellen kompromisszumot nem ismerő harcot, a felvetődő problémák hatékony megoldását szolgáló alkotó utak keresését.

Az SZKP szükségesnek tartja, hogy gondosan figyelembe vegye a párt-, az állami és a társadalmi szervek funkcióinak sajátosságait, koordinálja munkájukat, ne tűrje az átfedéseket, növelje a pártbizottságoknak mint a politikai irányítás szerveinek a szerepét; felszámolja a formalizmus megnyilvánulásait, a bürokratikus és egyéb torzulásokat az irányító apparátus munkájában; fokozza a párthatározatok, a népgazdasági tervek végrehajtásának ellenőrzését, megszilárdítsa az állami és a munkafegyelmet, fokozza a rendet és a szervezettséget.

A párt fáradhatatlanul azon lesz, hogy minden pártszervezet, minden dolgozó kollektíva tevékenységében meghonosodjon az alkotó szemlélet, az agilitás, a nagyfokú felelősségtudat és az elvi következetesség, arra fogja nevelni az embereket, hogy objektívan és

önkritikusan értékeljék az elért eredményeket, valamint legyenek figyelmesek és tapintatosak az emberekkel, figyeljenek oda az emberek szükségleteire és igényeire.

Az állami, a gazdasági és a kulturális építés irányítási színvonalának emelése elválaszthatatlanul összefügg *a kádermunka további javításával*. A párt szükségesnek tartja, hogy mindenütt, a felső szintektől az alsókig, hiánytalanul érvényesüljenek a káderek politikai, szakmai és erkölcsi tulajdonságok alapján való kiválasztásának és minősítésének lenini elvei, kapjon nagyobb szerepet a közvélemény.

Az SZKP egész káderpolitikájával elő fogja segíteni, hogy politikailag érett, erkölcsileg feddhetetlen, hozzáértő, kezdeményező kommunisták és pártunkívüliek vezető tisztségekbe kerüljenek, bátrabban fog nőket kinevezni vezetői posztokra. A párt elvi jelentőséget tulajdonít a vezető olyan tulajdonságainak, mint az új iránti fogékonyság, az emberekhez való közelség, a felelősségvállalás készsége, a munka jobb elvégzésének igénye, a gazdálkodás politikai tartalmának figyelembevétele, az önmaga és mások iránti igényesség.

A párt gondoskodni fog arról, hogy mindenütt az ígéretes fiatal káderek kéz a kézben együtt dolgozzanak az idősebb nemzedékhez tartozó kipróbált káderekkel, szerezzenek tapasztalatokat, kellő edzettséget. Ez természetes folyamat, amely biztos garanciát nyújt a vaskalapossággal, a tespedéssel és a voluntarizmussal szemben.

A káderekbe vetett bizalmat össze kell kapcsolni a velük szemben támasztott igényességgel, növelni kell személyes felelősségüket a pártszervezetekben és a dolgozó kollektívákban a munka eredményeiért, a párt- és az állami fegyelem megtartásáért, fokozni kell a vezetés ellenőrzését a tömegek részéről. Minden vezetőnek teljes mértékben vállalnia kell a felelősséget a rábízott feladatért, helyesen kell kialakítania kapcsolatait az emberekkel, személyes példával kell lelkesíteni őket. *Egyetlen pártszervezet, egyetlen pártmunkás sem maradhat kívül az ellenőrzésen.*

A párt fejlődését a *párttagság létszámának növekedése, a párt sorainak megszilárdulása, a párton belüli viszonyoknak a demokratikus centralizmus elvén alapuló tökéletesítése jellemzi.*

A munkásosztály, a kolhozparaszttság és a szovjet értelmiség élenjáró képviselőit tömörítve, a párt erősíti befolyását a kommunista építés különböző területein. Az SZKP szükségesnek tartja, hogy a párt szociális összetételében a vezető helyet a munkások foglalják el. A pártba való felvétel döntő feltételeinek számítottak és számítanak a jelentkező politikai és szakmai felkészültsége, tisztesége és becsületessége, az a készsége, hogy minden erejét a kommunizmus ügyének szentelje. Erélyesen meg kell hiúsítani minden

olyan próbálkozást, hogy bárki karrierista megfontolásokból furakodjon be a pártba.

A párttagság nem ad semmiféle privilégiumot, sőt fokozott felelősséget jelent mindenért, ami az országban történik, a kommunista építés, a társadalmi haladás sorsáért. Minden kommunistának kötelessége, hogy példát mutasson a munkában, a társadalmi és a magánéletben egyaránt. Attól, hogy milyen mértékben érvényesül a *kommunisták élcsapatszerepe*, sokban függ a párt tömegkapcsolatainak szilárdsága, a párt tekintélye a nép között. A párt egyre nagyobb követelményeket támaszt minden egyes tagjával szemben, elvárja, hogy teljesítsék kötelességüket, őrizzék a párttag becsületes és tiszta arculatát, munkájuk, tetteik alapján ítéli meg őket.

A kommunisták eredményes munkájának, magas színvonalú alkotó tevékenységének zálogát az SZKP *a párton belüli demokrácia további kibontakozásában és elmélyülésében*, a pártélet lenini normáinak szigorú megtartásában, a bírálat és az önbírálat fejlesztésében, a széles körű nyilvánosságban látja.

A párt egész munkáját továbbra is *a kollektív vezetés* kipróbált elvére fogja építeni. Ennek további érvényesítése és fejlesztése érdekében az SZKP szükségesnek tartja a taggyűlések, a központi bizottsági ülések, a konferenciák és a kongresszusok, valamint a pártbizottságok és a végrehajtó bizottságok mint a vezetés testületi szervei szerepének és jelentőségének növelését, s biztosítja a kedvező feltételeket ahhoz, hogy a pártban szabadon és érdemben megvitasák politikájának és gyakorlati tevékenységének kérdéseit.

Abból a célból, hogy a pártélet demokratikus elvei valóban következetesen érvényesüljenek a gyakorlatban, az SZKP állandó figyelmet fordít *a pártfegyelem erősítésére*. A párttagok szilárd, tudatosan vállalt fegyelme elengedhetetlen feltétele a magas fokú szocialista fegyelemnek a társadalmi élet valamennyi szférájában.

A párt sikeres tevékenysége, a párttagok aktivitásának fokozódása elválaszthatatlanul összefügg a pártalapszervezetek munkájának további javításával. Az alapszervezeteknek mint a dolgozó kollektívák politikai magvának az a feladata, hogy minden lehetséges módon segítsék a párt politikájának és a tömegek alkotó munkájának összekapcsolását.

A párt folyamatosan erősíteni fogja a párttagság egységét és sorainak összeforrottságát. Eszköztárában megtartja az SZKP szervezeti szabályzatában rögzített szervezeti garanciákat a frakciózás és a klikkszellem mindenféle megnyilvánulásával szemben. *A párt töretlen eszmei és szervezeti egysége a párt erejének és legyőzhetetlenségének legfontosabb forrása.*

Az SZKP az alábbi marxista-leninista tételből indul ki: a nép a történelem formálója, a kommunista építés a nép kezének, energiá-

jának és értelmének műve. A nép alkotó munkája minden eredményünk záloga.

A párt a népért él, a nép szolgálatában látja tevékenységének értelmét. Céljai és feladatai, amelyeket maga elé tűz, kifejezik a szovjet emberek vágyait, alapvető érdekeit. A párt a jövőben is a nép iránt érzett nagyfokú felelősség szellemében fog tevékenykedni, állandóan mélyíteni és szélesíteni fogja tömegkapcsolatait, szívén viseli a tömegek szükségleteit és gondjait. A párt kötelességének tartja, hogy folyamatosan megvitassa a dolgozókkal a bel- és külpolitika legfontosabb kérdéseit, hogy figyelembe vegye a közvéleményt, szélesebb körben vonjon be pártonkívülieket a pártszervezetek munkájába. A párt annál nagyobb mértékben hat a társadalmi fejlődésre, minél aktívabban támogatja őt a nép.

Az SZKP egész tevékenységét megingathatatlanul *a proletár, a szocialista internacionalizmus bevált marxista-leninista elvei* vezérlik. A párt minden eszközzel elő fogja segíteni a nemzetközi kommunista mozgalom egységének a marxizmus-leninizmus alapján való megszilárdítását, fejleszteni fogja a testvéri kapcsolatokat az összes kommunista és munkáspártokkal, aktívan együttműködik velük a békéért, a nukleáris katasztrófa veszélyének elhárításáért vívott harcban, támogatja a dolgozók létérdekeinek védelméért, a nemzeti felszabadulásért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcukat.

Ez a Szovjetunió Kommunista Pártjának programja.

A párt felhívja a kommunistákat, minden dolgozót – a munkásokat, a kolhoztagokat, az értelmiséget –, hogy teljes energiával lássanak hozzá a programban kitűzött történelmi feladatok megvalósításához. A párt meg van győződve arról, hogy a szovjet emberek, akik saját ügyüknek tekintik az SZKP programját, mindent megtesznek, hogy megvalósítsák ezt a programot.

A párt stratégiája: a társadalmi-gazdasági fejlődés lényeges meggyorsítása útján elérni a társadalom minőségileg új állapotát. A szocializmus sokoldalú tökéletesítése tovább növeli minden szovjet család, minden szovjet ember jólétét, szocialista hazánk további felvirágzásához és végső soron a kommunizmus győzelméhez vezet.

Népünk fokozatos előrehaladása ezen óhajtott cél felé megsokszorozza majd a marxizmus-leninizmus eszméinek vonzerejét, átalakítja a társadalmat a humanizmus és a társadalmi igazságosság elvei alapján. Ezek az elvek meghódítják az emberek értelmét és szívét, mert példát mutatnak a társadalom tökéletesebb szerveztségével, a termelőerők szakadatlan növekedésével, az alkotómunka feltételeinek a biztosításával, az emberek jólétével és boldogságával, az agresszív háborúk határozott elutasításával, a béke elveinek

és a népek közötti egyenjogúságon alapuló széles körű együttműködésnek a megszilárdításával és az egyetemes biztonsággal.

A kommunisták, országunk összes dolgozói optimizmussal tekintenek a jövőbe. A párt szilárd meggyőződése, hogy a szovjet nép – az alkotás és az építés népe – önfeláldozó munkával megoldja a kiűzött feladatokat, eléri a kijelölt célokat.

A párt vezetésével, a marxizmus-leninizmus zászlaja alatt a szovjet nép felépítette a szocializmust.

A párt vezetésével, a marxizmus-leninizmus zászlaja alatt a szovjet nép felépíti a kommunista társadalmat.

Pravda, 1986. március 7.

A Szovjetunió Kommunista Pártja vezető szervei

Az SZKP Központi Bizottságának főtitkára

Mihail Gorbacsov

Az SZKP KB Politikai Bizottságának tagjai

Gejdar Alijev
Viktor Csebrikov
Mihail Gorbacsov
Andrej Gromiko
Gyinmuhamed Kunajev
Jegor Ligacsov
Nyikolaj Rizskov
Vlagyimir Scserbickij
Eduard Sevardnadze
Mihail Szolomencev
Vitalij Vorotnyikov
Lev Zajkov

Az SZKP KB Politikai Bizottságának póttagjai

Vlagyimir Dolgih
Pjotr Gyemicsev
Borisz Jelcin
Nyikolaj Szljunykov
Szergej Szokolov
Jurij Szolovjov
Nyikolaj Talizin

Az SZKP Központi Bizottságának titkárai

Mihail Gorbacsov (főtitkár)

Alekszandra Birjukova

Anatolij Dobrinyin

Vlagyimir Dolgih

Alekszandr Jakovlev

Jegor Ligacsov

Vagyim Medvegyev

Viktor Nyikonov

Georgij Razumovszkij

Lev Zajkov

Mihail Zimjanyin

***Az SZKP Központi Bizottsága mellett működő
Pártellenőrző Bizottság elnöke***

Mihail Szolomencev

Az SZKP Központi Revíziós Bizottságának elnöke

Ivan Kapitonov

25,- Ft